
BEZPIECZNY
BANK

BEZPIECZNY BANK

czasopismo poświęcone
zagadnieniom gwarancji
depozytów i bezpieczeństwa
finansowego banków

Kolegium programowo-redakcyjne:

prof. dr hab. Władysław Baka
– redaktor naczelny,
Kazimierz Beca,
dr Marek Grzybowski,
dr hab. Małgorzata Iwanicz-
-Drozdowska, prof. SGH,
Ewa Kawecka-Włodarczyk,
prof. dr hab. Stanisław Owsiak,
Krzysztof Pietraszkiewicz,
prof. dr hab. Marek Safjan,
dr hab. Jan Szambelańczyk,
prof. Akademii Ekonomicznej
w Poznaniu
Ewa Śleszyńska-Charewicz

Sekretariat redakcji:

Beata Zdanowicz

Publikowane artykuły przedstawiają
opinie i poglądy ich autorów i nie
wyrażają oficjalnego stanowiska
Bankowego Funduszu Gwarancyjnego

Opracowanie graficzne i łamanie:

FACTUMGRAF – Dariusz Stański

Korekta:

Ewa Stempniewicz

Druk:

STARDRUK

ISSN 1429-2939

Wydawca:

Bankowy Fundusz Gwarancyjny
00-546 Warszawa
ul. Ks. Ignacego Jana Skorupki 4
tel. 583-08-01, 583-08-05,
583-08-06
fax 583-08-08
e-mail: rada@bfg.pl
www.bfg.pl

Współpraca:

Stardruk
Wydawnictwo
00-660 Warszawa
ul. Lwowska 11/29

W NUMERZE

2 (31) 2006

A. Problemy i poglądy

1. Założenia teoretyczne i doświadczenia międzynarodowe w zakresie oceny i prognozowania zagrożenia banków upadłością – *Stanisław Kasiewicz, Waldemar Rogowski* – str. 3
2. Kierunki prac Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w dziedzinie identyfikacji, oceny i prognozowania zagrożeń sytuacji finansowej banku – *Marek Pyła* – str. 37
3. Metodyka Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków – *Iwona Sowińska* – str. 43
4. Prognozowanie w pracach analitycznych Bankowego Funduszu Gwarancyjnego – *Tomasz Bugajny* – str. 64
5. Praktyczne aspekty funkcjonowania systemu monitorowania banków w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym – *Wojciech Konat* – str. 76
6. System oceny i prognozowania zagrożeń oraz monitorowania sytuacji finansowej banków (omówienie dyskusji) – str. 88

B. Konsultacje dla banków

Wewnętrzne dane o stratach operacyjnych w zaawansowanych metodach pomiaru ryzyka operacyjnego – *Grażyna Bancarewicz* – str. 95

C. Z doświadczeń zagranicznych

Sektor bankowy i system gwarantowania depozytów na Ukrainie – *Yuriy Veremiyenko* – str. 107

D. Kronika

Podstawowe wielkości makroekonomiczne i zmiany organizacyjno-prawne w sektorze bankowym w I półroczu 2006 r. – *Halina Polijaniuk* – str. 127

E. Miscellanea

1. Przegląd prasy zagranicznej (marzec–czerwiec 2006) – str. 139
2. Konkurs na najlepszą pracę magisterską i doktorską – str. 165

Wszystkie artykuły zawarte w działach A–C niniejszego numeru
są recenzowane

Problemy i poglądy

*prof. dr hab. Stanisław Kasiewicz
dr Waldemar Rogowski
Katedra Analizy Działalności Przedsiębiorstwa
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie*

ZAŁOŻENIA TEORETYCZNE I DOŚWIADCZENIA MIĘDZYNARODOWE W ZAKRESIE OCENY I PROGNOZOWANIA ZAGROŻENIA BANKÓW UPADŁOŚCIĄ

Wprowadzenie

Specyfika i znaczenie instytucji bankowych we współczesnej gospodarce wpływa zarówno na rolę stosowanych w praktyce modeli oceny zagrożenia banków upadłością, jak i kierunki ewolucji tych modeli. Co ciekawe, w porównaniu do sektora przedsiębiorstw odnotowuje się znacznie mniejszy zakres prowadzonych badań, prezentowanych podejść metodycznych czy postaci samych modeli¹⁾. Także rozwój samych modeli jak i zakres ich wykorzystania w porównaniu z modelami dla przedsiębiorstw

---

¹⁾ Por. m.in. *Zagrożenie upadłością*, pod red. K. Kucińskiego i E. Mączyńskiej, IFGN SGH, Warszawa 2005; *Ekonomiczne aspekty upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, pod red. E. Mączyńskiej, IFGN SGH, Warszawa 2005; M. Gruszczyński, *Modele i prognozy zmiennych jakościowych w finansach i bankowości*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2002; B. Prusak, *Nowoczesne metody prognozowania zagrożenia finansowego przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2005; M. Zaleska, *Identyfikacja ryzyka upadłości przedsiębiorstwa i banku. Systemy wczesnego ostrzegania*, Difin, Warszawa 2002; D. Wierzba, *Firma w kryzysie – analiza i prognozowanie upadłości*, praca doktorska, niepublikowana, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2005.

jest dużo wolniejszy i skromniejszy. Jest to tym bardziej zaskakujące, że wydawałoby się, iż baza informacyjna o bankach w wymiarze zarówno ilościowym, jak i jakościowym (różnych przejawów ich działalności biznesowej) jest znacznie pełniejsza i szersza. W naszej opinii przyczyny tego stanu są wynikiem oddziaływania kilku ważnych czynników. **Po pierwsze**, dostęp do pełnej informacji o sytuacji finansowej określonego banku jest niestety nadal bardzo utrudniony i nic dziwnego, że najciekawsze opracowania w tym obszarze są prezentowane przez ekonomistów działających lub stale współpracujących z instytucjami nadzoru bankowego, które często jako jedyne posiadają całościową informację zarówno historyczną, bieżącą, jak i kontrolną o sytuacji ekonomiczno-finansowej poszczególnych banków. Można więc w tym przypadku mówić o swoistej barierze informacyjnej. **Po drugie**, rekomendacje w zakresie stosowania poszczególnych modeli są formułowane wyjątkowo ostrożnie, bo skutki społeczne i ekonomiczno-finansowe nietrafnych ocen poziomu zagrożenia banku upadłością, który jest przede wszystkim instytucją zaufania publicznego, są wyjątkowo wysokie, nie tylko dla tego banku, ale całego systemu bankowego. Nie ma więc chętnych do partycypacji w tych kosztach. Na ostrożność oceny wpływa niewątpliwie również obawa przed utratą wiarygodności czy wizerunku przez instytucję, której ocena zagrożenia okazała się w rzeczywistości błędna. **Po trzecie**, zakres szczegółowych regulacji działalności banków jest wysoki i zmienny w czasie w porównaniu z uregulowaniami odnoszącymi się do typowej działalności przedsiębiorstw w innych branżach. W związku z tym siła uczenia się na błędach jest zazwyczaj mniejsza niż w przedsiębiorstwach funkcjonujących w ustabilizowanych warunkach. **Po czwarte**, relacja liczby banków upadłych do banków dobrych jest zdecydowanie inna (bardzo mało jest banków, które w rzeczywistości upadły) w zestawieniu z sektorem przedsiębiorstw i w związku z tym powstają kłopoty z uzyskaniem odpowiednio licznej (statystycznie reprezentacyjnej) próby dla weryfikacji i testowania opracowanych modeli. **Reasumując**, naszym zdaniem obecnie ocena stopnia zagrożenia banku upadłością nadal nie jest tak atrakcyjnym przedmiotem badań zarówno w ujęciu teoretycznym jak i aplikacyjnym, jakby można było tego pierwotnie oczekiwać, a postęp w tym obszarze dokonuje się powoli, a ponadto często za podwójną czy nawet potrójną kurtyną, a liczba osób zaangażowanych w ten proces jest bardzo ograniczona. Wniosek ten formułujemy jednak na podstawie publicznych dostępnych informacji przedstawianych w literaturze przedmiotu. Nie możemy bowiem wykluczyć, że prace nad modelami są szeroko prowadzone, a wyniki nie są upubliczniane.

Celem artykułu będzie więc jedynie próba (mamy świadomość, że zapewne niepełna) przedstawienia typowych podejść (modeli) wykorzystywanych w instytucjach nadzorczych do określania zagrożenia banku upadłością, określenia ich założeń teoretycznych i przydatności w predykcji zagrożenia upadłością. Przygotowując artykuł, nie mieliśmy dostępu do informacji instytucji nadzorczych, które nie były publikowane. W artykule charakteryzowane są modele najczęściej cytowane w publikacjach z zakresu problematyki badania zagrożenia banków upadłością. W naszej oce-

nie modele te odzwierciedlają najważniejsze z podejść metodycznych opracowanych do połowy lat 90. XX wieku²⁾. W rozważaniach ograniczymy się jednak tylko do rozwiązań amerykańskich, które są najlepiej i najpełniej opisane w literaturze, a ponadto amerykański sektor bankowy jest uznawany (także w naszej opinii) za najbardziej konkurencyjny w układzie światowym i – co ważne – część istotnych rozwiązań metodycznych jest również stosowana przez polskie instytucje nadzorcze (metodyka CAEL).

Główna teza artykułu została sformułowana w sposób następujący:
konieczne jest jak najszybsze rozpoczęcie intensywnych poszukiwań takich ujęć modelowych predykcji zagrożenia banku upadłością, które byłyby adekwatne zarówno do aktualnego modelu konkurencji między bankami i stanu uwarunkowań prawnych, technologicznych i biznesowych, w jakich działają banki w Polsce, a także uwzględniły obecną poziom rozwoju polskiego rynku usług bankowych³⁾.

1. Etapy rozwoju modeli prognozowania zagrożenia banków upadłością

W literaturze i praktyce gospodarczej ujawniły się dwa ogólne kierunki oceny poziomu zagrożenia banków upadłością⁴⁾.

Pierwszy kierunek polega na budowaniu systemu eksperckiego na bazie wskaźników finansowych odzwierciedlających najbardziej wrażliwe obszary działalności

---

²⁾ Przyjęcie tego okresu badawczego wynikało z kilku przesłanek. Analiza modeli dotyczy okresu działania banków, których dominująca formuła biznesowa była w tym okresie wysoce stabilna. Przedstawione modele oceny zagrożenia upadłością dają więc wyobrażenie o kierunkach prowadzonych badań oraz wykorzystywanej metodyki, uzyskanych wynikach oraz o zaletach i słabościach tych ujęć. Po latach 90. banki wkraczały w całkiem odmienne warunki konkurencji i funkcjonowania związane z globalizacją. Co istotne, proces globalizacji jest powszechnie dostrzegany. Budowane dla tego okresu modele predykcji zagrożenia upadłością stanowią pierwsze próby przyjęcia innych, odmiennych założeń metodycznych, w tym opisu zachodzących zmian w modelach konkurencji i specyfice upadłości współczesnych banków. Przedstawienie w jednym artykule wszystkich tych kwestii wydawało się nam zajęciem nieco przedczesnym i zbyt obszernym, dlatego ograniczyliśmy się do przyjętego okresu. Pośrednio sygnalizujemy też czytelnikom, że mamy własną wizję modelowego opisu tych zjawisk w aktualnych uwarunkowaniach.

³⁾ Ta hipoteza była już przez nas formułowana wcześniej, zob. *Efficiency and competition of commercial banking sector in Poland*, SGH, Warszawa 2005. Zbliżoną hipotezę formułują i sugestywnie dowodzą także m.in. T.B. King, A. Nuxoll, T.J. Yeager, *Are the causes of Bank Distress Changing? Can Researchers Keep up?*, „Federal Reserve Bank of St. Louis Review”, 2006, January/February.

⁴⁾ S. Kasiewicz, Z. Krysiak, W. Rogowski, *Specyfika upadłości w sektorze bankowym przedsiębiorstwa jako determinanta zagrożenia banku upadłością* [w:] *Ekonomiczne aspekty upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, pod red. E. Mączyńskiej, IFGN SGH, Warszawa 2005, s. 141–159.

banków, determinujące zagrożenie upadłością, np. płynność finansowa, rentowność, adekwatność kapitałowa – podejście takie można określić jako dedukcyjne.

Drugi kierunek, to zastosowanie do predykcji poziomu zagrożenia upadłością modeli statystycznych lub ekonometrycznych – podejście empiryczno-indukcyjne. Modele statystyczne wykorzystywane do prognozowania zagrożenia banków upadłością mogą być sklasyfikowane według różnych kryteriów. Jeśli przyjmie się za podstawę klasyfikacji rodzaj zastosowanej techniki statystycznej, to układ klasyfikacyjny modeli można przedstawić w postaci tabeli 1.

Tabela 1. Rodzaje modeli wykorzystywanych w procesie oceny poziomu zagrożenia upadłością⁵⁾

Modele statystyczne	Modele niestatystyczne
1. Analiza dyskryminacyjna	1. Programowanie matematyczne
2. Regresja liniowa	2. Sieci neuronowe
3. Regresja logistyczna	3. Algorytmy genetyczne
4. Metoda najbliższego sąsiedztwa	4. Systemy eksperckie
5. Drzewa decyzyjne	

Źródło: A. Matuszyk, *Metody scoringowe*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów SGH”, zeszyt 41, SGH, Warszawa 2004.

Bardziej rozbudowaną listę potencjalnie możliwych do wykorzystywania w praktyce modeli (technik), pozwalających na badanie poziomu zagrożenia upadłością przedsiębiorstw, a także banków przedstawia B. Prusak⁶⁾:

1. Tradycyjna analiza wskaźnikowa.
2. Jednowymiarowa analiza dyskryminacyjna (*univariate discriminant analysis*).
3. Indeks ryzyka (*risk index models*).
4. Analiza zmian w bilansie (*balance sheet decomposition measure – BSDM*).
5. Liniowa i kwadratowa wielowymiarowa analiza dyskryminacyjna (*multiple discriminant analysis*).
6. Model liniowego prawdopodobieństwa (*linear probabilistic model – LPM*).
7. Metoda logitowa i probitowa (*logit, probit analysis*).
8. Technika sum skumulowanych (*cumulative sums – CUSUM*).

⁵⁾ Interesującą propozycję klasyfikacji modeli oceny zagrożenia upadłością przy wykorzystaniu jednocześnie trzech kryteriów, którą także można również wykorzystać do klasyfikacji modeli zagrożenia banków upadłością, przedstawia K. Jajuga – zob. K. Jajuga, *Modele ryzyka kredytowego a kredyty hipoteczne* [w:] *Zarządzanie ryzykiem kredytowym wierzytelności hipotecznych*, pod red. K. Jajugi i Zb. Krysiaka, ZBP, Warszawa 2003, s. 28.

⁶⁾ B. Prusak, *Budowa i ocena modeli prognozowania zagrożenia finansowego przedsiębiorstw* [w:] *Zagrożenie upadłością*, pod red. K. Kucińskiego i E. Mączyńskiej, IFGN SGH, Warszawa 2005, s. 114–115.

9. Metody analizy skupień.
10. Metody bazujące na teorii zbiorów przybliżonych (*rough set*).
11. Drzewa klasyfikacyjne (*decision tree*).
12. Metody statystyczne uwzględniające podejście w zakresie zarządzania zapasem gotówki.
13. Model Wilcoxa wyznaczony na podstawie teorii „ruiny gracza” (*gamblers ruin model*).
14. Techniki opracowane na podstawie teorii katastrof (*catastrophe theory*).
15. Sztuczne sieci neuronowe i algorytmy genetyczne (*artificial neural networks*).
16. Wielokryterialne systemy wspierania decyzji (*multicriteria decisions aid methodology* – MCDA).
17. Metoda wnioskowania na bazie przykładów (*Case – Based Reasoning* – CBR).
18. Metoda wektorów wspierających (*support vector machine*).
19. Metoda DEA (*Data Envelopment Analysis*).
20. Analiza przetrwania (*survival analysis*).
21. Model wyceny opcji (*option pricing model*).
22. Teoria liczb Fibonacciego.
23. Modele optymalizacyjne, np. matematyczne modele programowania liniowego.
24. Generowanie reguł rozmytych (*fuzzy rules*).
25. Systemy eksperckie.
26. Metody skalowania wielowymiarowego (*multidimensional scaling* – MDS).
27. Dynamiczna analiza zdarzeń historycznych (*dynamic vent history analysis* – DEHA).
28. Metody hybrydowe, łączące zastosowanie kilku technik.

Jednym z najbardziej znanych modeli, który zapoczątkował wykorzystanie modeli statystycznych w badaniu zagrożenia upadłością podmiotów gospodarczych, był model opracowany w połowie lat 60. XX w. przez E.W. Altmana⁷⁾. Model ten był jednak przeznaczony dla przedsiębiorstw, nie zaś instytucji finansowych, zatem nie będzie w niniejszym opracowaniu szerzej omawiany⁸⁾. W artykule dokonamy analizy modeli prognozowania zagrożenia banku upadłością, koncentrując się na modelach przedstawionych w tabeli 2⁹⁾.

---

⁷⁾ E.W. Altman, *Financial Ratios, Discriminate Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy*, „Journal of Finance”, 1968, No 4, s. 589–609.

⁸⁾ Szczegółową charakterystykę najważniejszych modeli wykorzystywanych w procesie oceny zagrożenia upadłością podmiotów gospodarczych można znaleźć np. w pracy W. Rogowskiego, *Możliwości wczesnego rozpoznawania symptomów zagrożenia zdolności płatniczej podmiotu gospodarczego*, Bank i Kredyt nr 6/99.

⁹⁾ Nie udało się nam dotrzeć do pełnego opisu modelu Westa (6) oraz Whalena i Thomsona (8).

Tabela 2. Charakterystyka wybranych modeli prognozowania zagrożenia banków upadłością

Wyszczególnienie	(1)¹⁰⁾	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Zmienna objaśniana	Upadłość	Rating	Upadłość	Upadłość	Upadłość	Rating	Upadłość	Rating
Technika	OLS ¹¹⁾	Analiza dyskryminacyjna	Logitowa	Probitowa	Probitowa	Czynnikowa + logitowa	Logitowa	Czynnikowa + logitowa
Liczba obserwacji	60	214	33627	221	820	ok. 5700	339	70
Okres badania	1948-65	1967-68	1969-76	1971-76	1980-83	1980-82	1983-84	1983-86
Pożyczki i długoterminowe papiery wartościowe		x	x	x	x	x	x	
Efektywność, wydatki operacyjne netto lub koszty ogólne	x	x	x	x	x	x		x
ROA lub ROE	x	x	x			x	x	x
Kapitał/aktywa		x	x	x		x	x	x
Portfel kredytowy	x	x			x	x		
Struktura kredytów	x		x			x	x	
Wielkość banków		x		x		x		
Wartość odpisów na kredyty stracone			x		x			
Struktura i wielkość depozytów	x					x		
Przeterminowane i niepracujące kredyty					x			x
Aktywa płynne			x			x		
Zmienność zobowiązań						x		x
Wskaźniki wypłaty dywidendy		x						
Przychody z odsetek, kwota lub marża						x		

¹⁰⁾ (1) Meyer i Pifer – 1970, (2) Stuhr i van Wicklen – 1974, (3) Martin – 1977, (4) Hanweck – 1977, (5) Bovenzi, Marino, McFadden – 1983, (6) West – 1985, (7) Pantalone, Platt – 1987, (8) Whalen i Thomson – 1988.

¹¹⁾ OLS – metoda najmniejszych kwadratów.

Problemy i poglądy

Wyszczególnienie	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Wrażliwość na stopę procentową					x			
Rezerwy (kwota) Insider activity	x		x				x	
Zmienność dochodu Zmienność pozycji bilansowych	x							
Przyrost relacji aktywów do kredytów	x							
Wzrost dochodu				x				
Rezerwy na kredyty stracone							x	
Pozostałe	x							

Źródło: T.B. King, D.A. Nuxoll, T.J. Yeager, *Are the Causes of Bank Distress Changing? Can Researchers Keep Up?* „Federal Reserve Bank of St. Louis Review”, 2006, January/February, s. 62.

1.1. Model Meyera i Pifera¹²⁾

Meyer i Pifer w swoim podejściu zastosowali model dyskryminacyjny, wybierając grupę banków wypłacalnych (banków o dobrej kondycji finansowej) i grupę banków upadłych. Zmienna objaśniana (poziom zagrożenia upadłością) przyjmuje w tym przypadku wartości z przedziału 0-1. Wartość 1 zmienna objaśniana przyjmuje, gdy bank jest w stanie upadłości, wartość 0, gdy jest przeciwnie. Ujęcie modelowe autorów mimo upływu ponad 35 lat od momentu stworzenia modelu nadal można uznać za nowoczesne i charakterystyczne dla tego typu badań.

Celem badania było wykorzystanie wskaźników finansowych do prognozy zagrożenia banków upadłością, nie zaś wyjaśnienie przyczyn samej upadłości. W okresie po II wojnie światowej uznawano bowiem powszechnie, że znaczna część upadłości banków była wynikiem defraudacji, więc wcześniejsze potwierdzenie stanu kondycji finansowej banków miało istotne znaczenie dla skuteczności podejmowanych działań prewencyjnych.

Metoda badania – zastosowano model regresji wielorakiej ze zmiennymi opóźnionymi w czasie. Na 55 upadłości w okresie 1948–65 wybrano 39 banków, które musiały spełniać łącznie dwa warunki. Pierwszy warunek to posiadanie odpowiedniej informacji finansowej, co najmniej z okresu 6 lat przed terminem ogłoszenia upadło-

¹²⁾ P.A. Meyer, H.W. Pifer, *Prediction of Bank Failures*, „Journal of Finance”, 1970, September, s. 853–868.

ści. Drugim warunkiem było istnienie porównywalnego banku dobrego. Dobry porównywalny bank (wypłacalny bank) musiał spełniać następujące warunki:

- ❖ znajdować się w tym samym mieście lub prowadzić działalność na jednolitym obszarze ekonomicznym (głównie w ujęciu dochodowym i socjo-demograficznym klientów),
- ❖ cechować się zbliżoną wielkością i jednolitą długością okresu działania (wiekiem),
- ❖ podlegać identycznym regulacjom prawnym.

W badaniu łącznie przetestowano 28 wskaźników finansowych i 4 wartości pojedynczych kategorii bilansowych. Modele zawierały od 5 do 9 zmiennych objaśniających. Przy wyborze zmiennych kierowano się istotnością statystyczną tych zmiennych i metodą heurystyczną. Zmienne egzogeniczne poddano typowej analizie statystycznej (obliczone współczynniki regresji, statystyki t , statystyki F i współczynniki determinacji R^2). Wybór zmiennych do modelu opierał się więc na dość luźnym związku z przyczynami upadłości banków. Autorzy podzielili te przyczyny na cztery grupy:

- a) lokalne warunki ekonomiczne,
- b) ogólne warunki ekonomiczne,
- c) jakość zarządzania,
- d) uczciwość pracowników (*integrity of employees*).

Wyraźna jest zatem w tym badaniu próba hierarchizacji i podziału tych czynników na zewnętrzne (bank nie ma możliwości bezpośredniego wpływania na nie) i wewnętrzne (zależą od samodzielnych decyzji banku i znajdują się pod bezpośrednią kontrolą banku). W istocie lokalne warunki zostają uwzględnione poprzez świadomy wybór próby, zaś jakość zarządzania i uczciwość pracowników znajdują odbicie we wskaźnikach finansowych obserwowanych w dłuższym okresie.

Uzyskane wyniki badania

Najważniejsze wyniki badania prezentuje tabela 3.

Model koncentruje się na empirycznej weryfikacji zebranych danych finansowych o bankach, chociaż wyniki są luźno osadzone w teorii bankructwa banków, teorii finansów lub współczesnych teoriach przedsiębiorstwa. Autorzy formułują dwa zasadnicze wnioski. Pierwszy, że zaproponowane modele predykcji upadłości nawet w sytuacji defraudacji majątku banku lub innych sytuacji losowych albo trudności finansowych pozwalają z dużą dokładnością określić, w jakiej klasie ryzyka znajduje się dany bank. Uzyskane wyniki pozwalają stwierdzić, że 80% wskazań modelu jest prawidłowych, kiedy model zostanie oszacowany na podstawie informacji pochodzących z okresu roku lub dwóch lat poprzedzających wystąpienie upadłości (współczynnik determinacji R^2 wynosi ok. 0,7). Jednakże wykorzystanie danych z okresu trzyletniego nie daje już podstaw do jednoznacznego wyodrębnienia banków zagrożonych i niezagrażonych upadłością. Drugi ze sformułowanych wniosków brzmi w spo-

Tabela 3. Wyniki badania uzyskane przez Meyera i Pifera

Liczba zmiennych w modelu	Rodzaj błędu	Dane wykazujące opóźnienie jednego roku w relacji do daty ogłoszenia upadłości					Dane wykazujące opóźnienie dwóch lat w relacji do daty ogłoszenia upadłości				
		Punkt odcięcia					Punkt odcięcia				
		0,30	0,40	0,50	0,60	0,70	0,30	0,40	0,50	0,60	0,70
5	Typ I	0	11	22	44	56	0	0	22	44	56
	Typ II	56	56	11	0	0	78	67	44	0	0
6	Typ I	0	0	0	33	67	0	11	33	33	56
	Typ II	56	22	11	0	0	78	78	44	11	11
7	Typ I	11	11	22	33	44	0	11	33	33	56
	Typ II	22	22	11	0	0	78	67	22	11	11
8	Typ I	11	22	22	22	22	0	0	22	33	61
	Typ II	22	22	11	11	11	89	78	56	22	11
9	Typ I	0	11	22	33	56	0	0	22	33	56
	Typ II	22	22	11	0	0	89	78	56	22	11

Typ błędu I rodzaju określa się jako procent błędnych zaklasyfikowań banków w rzeczywistości upadłych do banków niezagrożonych upadłością, a błąd II rodzaju jako procent niepoprawnych zaklasyfikowań banków nieupadłych (dobrych) do grupy banków zagrożonych upadłością

Źródło: P.A. Meyer, H.W. Pifer, *Prediction of Bank Failures*, „Journal of Finance”, 1970, September, s. 864.

sób następujący: aktualne informacje finansowe są niezbędne dla dokonania podziału banków na dwie grupy: zagrożonych upadłością i banków dobrych. W związku z tym, autorzy tego modelu uważają, że instytucje nadzorcze powinny postępować jak indywidualni inwestorzy, kierujący się rachunkiem efektywności inwestycji i „inwestować” jedynie w banki o największym poziomie zagrożenia upadłością. Korzyścią dla instytucji nadzorczej jest więc w tym przypadku uniknięcie kosztów związanych z ewentualną upadłością danego banku. Ten punkt widzenia wydaje się mocno kontrowersyjny, bo oznacza, że należy ratować każdy bank, który znajdzie się w strefie zagrożenia upadłością.

1.2. Model Stuhra i Wicklena

Jednym z ciekawszych nurtów badań zagrożenia banków upadłością jest wykorzystanie informacji zebranych podczas bezpośrednich audytów banków prowadzonych przez instytucje nadzorcze. D. Stuhr i R. Wicklen użyli jako wartości zmien-

nych zależnych w oszacowaniu parametrów modelu dyskryminacyjnego informacje pochodzące z ratingów opracowanych przez audytorów¹³⁾.

Celem badania było wykorzystanie technik statystycznych dla oceny czynników obiektywnych i subiektywnych wpływających na ryzyko działalności banków i określenie, jakie czynniki mogą być wyprzedzającym sygnałem zachodzących niekorzystnych zmian w kondycji finansowej banków.

Metoda badania opierała się na sumarycznych ratingach dokonywanych przez instytucje nadzorcze każdego banku, które przydzielają punkty od 1 do 4 w zależności od indywidualnej, bezpośredniej oceny trzech obszarów działalności banku – jakości aktywów, adekwatności kapitałowej i jakości zarządzania bankiem. W badaniu założono, że najlepsze banki uzyskują sumaryczną ocenę 1, najgorsze banki (zagrożone upadłością) odpowiednio oceny punktowe 3 i 4. Banki, którym wystawiono ocenę na poziomie 2 punktów, reprezentują stan średniego zagrożenia (tzw. szara strefa); ocena taka lokuje je między bankami dobrymi a zagrożonymi upadłością. W modelu dokonano więc podziału banków na grupę banków o wysokim ratingu i banków o niskim ratingu. Jako zmienne objaśniające wykorzystano następujące czynniki:

- ❖ jakość aktywów,
- ❖ współczynnik adekwatności kapitałowej,
- ❖ jakość zarządzania (m.in. relacja wyniku operacyjnego netto do aktywów oraz stosunek kapitału obcego do własnego),
- ❖ wielkość aktywów,
- ❖ koszty działalności netto do wyniku finansowego netto,
- ❖ stosunek kredytów do aktywów ogółem.

Do próby weszły banki, które zostały wybrane celowo (próba celowa, a nie losowa) i które spełniały warunek, że choć raz uzyskały w tym okresie średni poziom ratingu. Okres badania objął lata 1967–1968. Liczba badanych banków wynosiła od 101 do 263. Należy jednak pamiętać, że w metodzie dyskryminacyjnej ważne jest, aby obszar zachodzenia rozkładów dla banków dobrych i zagrożonych upadłością był jak najmniejszy (ilustruje to rysunek 1).

Poprawny proces dyskryminacji występuje w przypadku, gdy:

- a) średnie wartości punktów uzyskanych dla banków o innym poziomie zagrożenia upadłością przyjmują istotnie różne wartości,
- b) indywidualne oceny poszczególnych banków są skupione wokół wartości średnich.

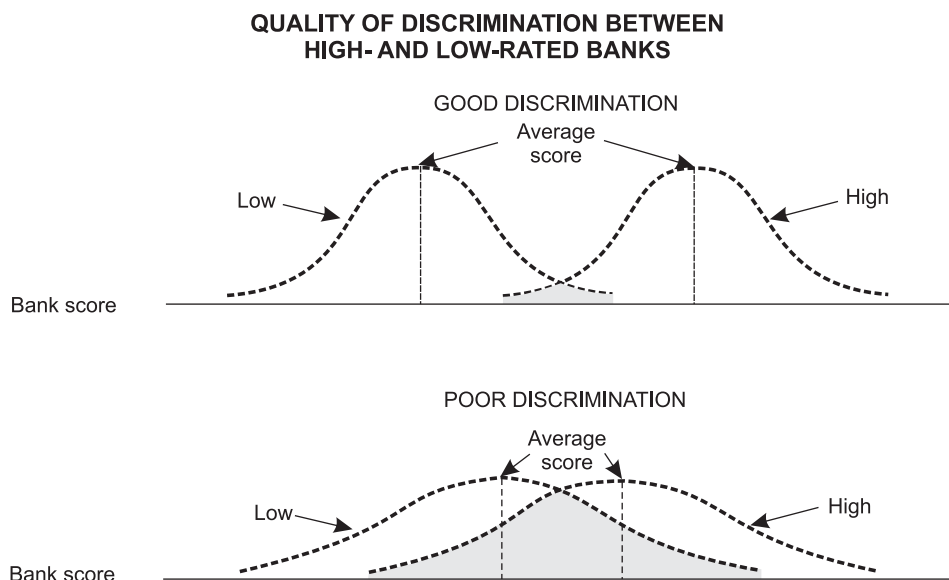
Uzyskane wyniki badania potwierdzają użyteczność funkcji dyskryminacyjnej dla podziału banków na dwie grupy (zagrożonych i niezagrożonych upadłością) według

---

¹³⁾ D.P. Stuhr, R. Van Wicklen, *Rating the Financial Condition of Banks: A Statistical Approach to Aid Bank Supervision*, „Federal Reserve Bank of New York Monthly Review”, September, 1974, s. 233–238.

Problemy i poglądy

Rys. 1. Jakość procesu dyskryminacji banków zagrożonych i niezagrażonych upadłością

Źródło: D.P. Stuhr, R. Van Wicklen, *Rating the Financial Condition of Banks: A Statistical Approach to Aid Bank Supervision*, „Federal Reserve Bank of New York Monthly Review”, 1974, September, s. 235.

Tabela 4. Własności oszacowanych funkcji dyskryminacyjnych

Cechy statystyczne	Stanowe banki		Krajowe banki	
	1967	1968	1967	1968
Statystyka F	14,39	10,23	20,48	27,86
Prawdopodobieństwo uzyskania przez bank o niskim ratingu wysokiej wartości funkcji*	0,60	1,35	7,06	1,84
Prawdopodobieństwo uzyskania przez bank o wysokim ratingu niskiej wartości funkcji**	0,12	0,21	1,62	0,32

* wartości statystyki F istotne na poziomie współczynnika ufności 0,99

** wartości wyrażone w procentach

Źródło: D.P. Stuhr, R. Van Wicklen, *Rating the Financial Condition of Banks: A Statistical Approach to Aid Bank Supervision*, „Federal Reserve Bank of New York Monthly Review”, 1974, September, s. 237.

kryterium wartości uzyskanych punktów. Według autorów ich podejście reprezentuje średnie zdolności prognozowania zagrożenia banku upadłością. Główne wyniki badania podane są w tabeli 4.

Naszym zdaniem analizowany model stanowi wartościowy nurt badań zagrożenia banków upadłością, którego istota polega na wykorzystaniu informacji pochodzących zarówno z przeprowadzonych audytów przez pracowników nadzoru bankowego jak i informacji pochodzących bezpośrednio ze sprawozdań finansowych banków. Poprawa jakości modelu powinna przekładać się na zwiększenie skuteczności oddziaływań nadzorczych i regulacyjnych. Oszacowany model wykazuje niewielkie błędy prognozy zarówno I jak i II rodzaju.

1.3. Model Martina¹⁴⁾

Jeden z bardziej znanych modeli logitowych wykorzystywanych dla oceny prawdopodobieństwa przyszłej upadłości banku zbudował i zweryfikował D. Martin. Cechą charakterystyczną jego badania jest konsekwentne podejście do bankructwa jako kategorii ekonomicznej, a nie definiowanie i opis bankructwa jako kategorii prawnej oraz wykorzystanie bardzo licznej próby badawczej. W latach 1970–1976 Federal Reserve zrzeszał ok. 5700 banków członkowskich, w tym 58 stanowiły banki upadłe.

Celem badania było zbudowanie modelu dla potrzeb systemu wczesnego ostrzeżenia przed zagrożeniem upadłością przez określenie prawdopodobieństwa upadłości banku na podstawie funkcji zmiennych finansowych, których wielkości pochodzą z aktualnych sprawozdań finansowych, tj. bilansu i rachunku wyników.

Metoda badania oparta została na wykorzystaniu modelu logitowego. W badaniu D. Martin przyjął 25 zmiennych objaśniających, którymi były wskaźniki finansowe podzielone na cztery grupy odzwierciedlające: ryzyko aktywów, płynność, adekwatność kapitałową i dochodowość (*earnings*). Uzasadnienie dla przyjęcia tych wskaźników w ocenie badania zagrożenia upadłością banków oparto na „prostej teorii” wynikającej z długoletnich doświadczeń pracowników instytucji nadzorczych (podejście heurystyczne). Według tej teorii zagrożenie upadłością wyraża się w szybkiej utracie wartości aktywów banku i wobec tego oprócz pierwszej grupy wskaźników znajdują zastosowanie pozostałe trzy grupy, które wykazują zdolność banku do świadczenia usług i prowadzenia działalności pomimo spadku wartości posiadanych aktywów. Model Martina wskazuje na istotność następujących zmiennych objaśniających, które mogą być wykorzystane do oceny zagrożenia banku upadłością (pojedynczych predyktorów upadłości):

- ❖ wynik finansowy netto do aktywów ogółem,
- ❖ stracone kredyty brutto do wyniku operacyjnego netto,

---

¹⁴⁾ D. Martin, *Early Warning of Bank Failure. A logit regression approach*, „Journal of Banking and Finance”, 1997, Nr 1, s. 249–276.

- ❖ koszty do przychodów operacyjnych,
- ❖ kredyty do aktywów ogółem,
- ❖ kredyty komercyjne do kredytów ogółem,
- ❖ kapitał brutto do aktywów obciążonych ryzykiem (adekwatność kapitału).

Stan wskazujący na zagrożenie upadłością został przyjęty bardzo realistycznie, ponieważ do grupy upadłych banków zaliczono te przypadki, dla których zagrożenie upadłością określono na podstawie badania i publicznie dostępnych informacji, w tym:

- ❖ łączy banków wynikających z decyzji organów nadzorczych, a wynikających z akceptowanego programu naprawy banków,
- ❖ artykułów prasowych informujących o istotnych zagrożeniach dla działalności danego banku,
- ❖ analizy danych bilansowych banków, które potwierdzają duży spadek wartości kapitałów netto lub ujemną ich wartość.

Stan zagrożenia wiąże się z utratą przez klientów zaufania do banku, dlatego wszelkie informacje, które wskazują na spadek zaufania, uznajemy za niezwykle ważne w ocenie zagrożenia upadłością banków. Tego typu modele, które dostrzegają wagę tych informacji, uznajemy za realistyczne. Zarządy, a także rady nadzorcze banków nie wykazują się bowiem dostateczną gorliwością w ocenie stopnia zagrożenia banku upadłością, ponieważ zazwyczaj świadczy to negatywnie o ich kompetencjach i efektach ich pracy.

Interesujące jest przy tym spostrzeżenie autora dotyczące zaobserwowanego zjawiska związanego z faktem, że niektóre banki uzyskują pomoc finansową, a nie informuje się opinii publicznej, jakie przesłanki ekonomiczne wpłynęły, że taka pomoc jest udzielana i w związku z tym, do jakiej klasy banków powinno się je zaliczyć. W sytuacji powstania takich wątpliwości D. Martin uznaje, że tego typu banki powinny być klasyfikowane jako niezagrożone upadłością¹⁵⁾. Podejście D. Martina do kwestii pomocy uznajemy jednak za dyskusyjne. Autor uznaje bowiem, że pomoc jest udzielana bankowi zawsze w wystarczającym zakresie, pozwalającym na uniknięcie upadłości. Natomiast naszym zdaniem typowa sytuacja może wyglądać odmiennie, gdyż pomoc dla banku będącego w stanie zagrożenia upadłością jest zwykle udzielona zbyt późno lub w niedostatecznym zakresie, a w rezultacie próby ratowania kończą się niepowodzeniem (upadłością ratowanego banku).

Dla oszacowania parametrów modelu logitowego wykorzystano metodę największej wiarygodności.

Wyniki badania odnoszą się do oceny jakości prognoz klasyfikacji banków na podstawie zbudowanego modelu, statystycznej istotności rozpatrywanych wskaźników finansowych i porównania wyników modelu logitowego z wynikami modeli dyskryminacyjnych.

---

¹⁵⁾ D. Martin, *Early Warning...*, op.cit., s. 262–263.

Z wartościowych rezultatów badania warto wymienić m.in. to, że wyniki uzyskane przy zastosowaniu modelu logitowego dawały większą jakość prognoz zagrożenia banków upadłością niż modele dyskryminacyjne. Ale gdy tylko porównywalność metod zostanie uzupełniona o jedną cechę klasyfikacji banków, to jakość predykcji obu metod jest bardzo zbliżona (zob. tabela 5).

Tabela 5. Poprawność klasyfikacji banków na podstawie danych z 1974 r. i obserwowanej upadłości w latach 1975–76 wg wybranych modeli logistycznych¹⁶⁾

Model	Różne postacie modelu logitowego*					
	1	2	3	4	5	6
Logitowy:						
a) upadłość	87,0%	87,0%	91,3%	91,3%	91,3%	95,7%
b) brak upadłości	88,6%	88,4%	91,4%	91,2%	91,1%	89,2%
Dyskryminacji liniowej:						
a) upadłość	65,3%	87,0%	73,9%	82,6%	82,6%	82,6%
b) brak upadłości	96,6%	94,4%	96,5%	95,9%	96,2%	90,9%
Dyskryminacji kwadratowej:						
a) upadłość	82,6%	91,3%	91,3%	91,3%	91,3%	91,3%
b) brak upadłości	95,0%	93,1%	92,5%	92,6%	92,0%	89,9%

* D. Martin weryfikuje model logitowy oparty o 25 zmiennych objaśniających uzyskując, różne postacie modelu (zawierające inny zestaw zmiennych, chociaż zawsze z pierwotnego zestawu 25 zmiennych), które są wyspecyfikowane na s. 265.

Źródło: opracowanie na podstawie tabeli 1 za D. Martin, *Early Warning of Bank Failure. A logit regression approach*, „Journal of Banking and Finance”, 1997, Nr 1, s. 265.

D. Martin oszacował też parametry modeli logitowych i dyskryminacyjnych na podstawie danych z 1970 r. i uzyskał zdecydowanie gorsze rezultaty od zamieszczonych w tabeli 5. Prowadzone przez niego rozważania o wpływie cyklu koniunkturalnego na wyniki prognozowania zagrożenia upadłością prowadzą do konkluzji, że w okresach, w których upadłości są dość rzadkie, empiryczne związki między adekwatnością kapitałową i innymi wskaźnikami bezpieczeństwa banku a aktualnym stanem zagrożenia banków upadłością są słabe. Uogólniając ten wniosek Martin uznaje, że modele oceny zagrożenia banku upadłością dają najlepsze wyniki (najbardziej realistyczne) w okresach stabilnych (*moderate adversity*).

Podejście do prognozowania zagrożenia banków upadłością za pomocą modeli logitowych i dyskryminacyjnych prezentowane przez Martina jest – tak jak w przypadkach innych badań – obarczone poważną wadą, która wyraża się dominacją po-

¹⁶⁾ Próba liczyła 5598 banków, w tym 23 upadłe i 5575 nieupadłych.

dejsia statystyczno-ekonometrycznego nad teoretyczno-praktycznymi aspektami upadłości banków.

Zgadzając się z obserwacją Martina, iż upadłość banku może wyrażać wiele odmiennych stanów, nie można zaakceptować bezkrytycznie, że przyjęcie różnych źródeł informacji decyduje o liczbie banków definiowanych jako upadłe. Przyjęte kryteria selekcji mogą się diametralnie różnić i wobec tego zdolności prognostyczne budowanych modeli okażą się słabsze, ponieważ udział banków zagrożonych upadłością w całej grupie banków jak i mechanizmy wpływające na pogorszenie sytuacji finansowej tych banków traktuje się jako w miarę stabilne w czasie. Ważną kwestią, która wynika z badania Martina, jest także to, czy uzyskanie jakości predykcji na poziomie 90% jest wystarczające dla podejmowania decyzji w obszarze upadłości banków.

1.4. Model Hanwecka

Jednym z pierwszych autorów, który zastosował model probitowy do predykcji zagrożenia banku upadłością, był G.A. Hanweck¹⁷⁾. Do jego ciekawszych propozycji koncepcyjnych zaliczyć można to, że jest on zwolennikiem programu monitorowania procesu dochodzenia do upadłości („bank screening”). W tym celu proponuje, aby śledzić cały proces pogarszania sytuacji finansowej banku, aż do jego rzeczywistej upadłości, formalizuje stan upadłości banku¹⁸⁾, a także wprowadza specyficzną kategorię – techniczną niewypłacalność¹⁹⁾.

Celem badania było zaproponowanie modelu dla programu śledzenia procesu pogarszania się sytuacji banku, aż do jego rzeczywistej upadłości.

Metoda badania wykorzystuje model probitowy dla 177 banków komercyjnych funkcjonujących w okresie 1971–1975, w tym 14 banków spośród wszystkich upadłych w tym okresie (34). Model był weryfikowany na oddzielnej próbie testującej. Model Hanwecka miał postać²⁰⁾:

$$P_{Ft} = f[\text{NOIA}_{t-1}, (\text{K/A})_{t-1}, \text{PCHNOI}_{t-1}, \text{PCHA}_{t-1}, (\text{L/K}_{t-1}), \text{LOGA}_{t-1}] \quad (1)$$

gdzie:

P_{Ft} – prawdopodobieństwo upadłości banku w roku t ,

NOIA_{t-1} – zysk netto do aktywów w roku $t-1$,

$(\text{K/A})_{t-1}$ – kapitał do aktywów (wartości księgowe) w roku $t-1$,

PCHNOI_{t-1} – roczna stopa zmian w zysku netto w roku $t-1$,

---

¹⁷⁾ G.A. Hanweck, *Predicting Bank Failure*, „Board of Governors of the Federal Reserve System, Research Papers in Banking and Financial Economics”, 1977, November.

¹⁸⁾ Ibidem, s. 4.

¹⁹⁾ Ibidem, s. 4.

²⁰⁾ Ibidem, s. 10.

$PCHA_{t-1}$ – stopa zmian w całości aktywów (wartość księgową) w roku t-1,
 (L/K_{t-1}) – stosunek kredytów do kapitału (wartość księgową) w roku t-1,
 $LOGA_{t-1}$ – logarytm naturalny z wartości aktywów w roku t-1.

Uzyskane wyniki badania wskazują na następującą sekwencję zdarzeń – źle zaplanowane przychody banku (przeszacowane) powodują nadmierny wzrost akcji kredytowej, w następstwie czego pojawiają się kredytobiorcy, którzy nie są zdolni do spłaty zaciągniętych kredytów. W konsekwencji nie występuje realny wzrost oczekiwanych przez bank dochodów. Sformułowana przez Hanwecka hipoteza wymaga jednak bardziej szczegółowych badań, które pozwoliłyby na określenie wpływu presji wywieranej na zarządy banków przez właścicieli odnośnie do poprawy wyników finansowo-ekonomicznych, a w konsekwencji na wartość kredytów udzielanych kredytobiorcom. Niewątpliwie nie można w tym przypadku abstrahować od poziomu konkurencyjności w układzie krajowym i regionalnym, a nawet globalnym, wpływającej na politykę kredytową banków, procedury udzielania kredytów i do postaw nadzoru bankowego w tym obszarze (przypadek dotyczący rozwoju hipotecznych kredytów mieszkaniowych w Polsce może być dobrą ilustracją tego kierunku myślenia).

Tabela 6. Estymacja modelu probitowego Hanwecka

Nazwa zmiennej ^{a)}	Wartość parametru	Błąd standardowy	Statystyka t
Stała	-4,1326	2,0319	-2,0339**
K/A	14,8583	10,6791	1,3913
NOIA	-694948	17,8184	-3,9002*
PCHNOIA	-0,0109	0,0962	-0,5146
PCHA	-1,1835	0,7381	-1,6035
L/K	0,2640	0,1099	2,4020*
LOGA	0,0246	0,1318	0,1870

^{a)} nazwy zmiennych jak we wzorze 1

* istotność na poziomie 0,01

** istotność na poziomie 0,05

Źródło: G.A. Hanweck, *Predicting Bank Failure*, „Board of Governors of the Federal Reserve System, Research Papers in Banking and Financial Economics”, 1977, November, s. 17.

Badanie wskazuje na to, że wskaźniki finansowe mogą być dobrymi predyktorami zagrożenia banku upadłością, jednak ich siła predykcji jest różna. Autor podkreśla ponadto wysoką zdolność opracowanego modelu do predykcji zagrożenia upadłością. Należy jednak zaznaczyć, że model Hanwecka pomija zmienne o charakterze

makroekonomicznym i regionalnym (por. tabela 6). Zatem wyniki badania wskazują, że dostateczna jest liczba informacji mikroekonomicznych wyjaśniających powstanie zagrożenia upadłością banków.

1.5. Model Bovenziego, Marina i McFaddena

Modele predykcji zagrożenia upadłością banków są budowane dla dwóch głównych celów, które z reguły nie są explicite określone. Jednym z celów budowy tych modeli są potrzeby instytucji nadzorczych, które są zainteresowane posiadaniem informacji o poziomie zagrożenia upadłością nadzorowanych banków. Modele mają wskazać na podstawie analizy aktualnych, dostępnych informacji finansowych, które banki należy otoczyć szczególnym nadzorem (modele predykcji zagrożenia upadłością banków działające w ramach systemów wczesnego ostrzegania). Systemy nadzorcze koncentrują się na dokładności systemu klasyfikacji banków. Drugi cel budowy tych modeli to dostarczenie informacji dla funkcjonowania systemu ochrony depozytów. Tego typu modele koncentrują się na analizie ryzyka i kluczowym problemie, jakim jest kwestia zaliczania banku do określonej klasy ryzyka odzwierciedlającej poziom bezpieczeństwa finansowego banku. Niewątpliwą zasługą autorów jest podkreślenie odmiennych potrzeb tych dwóch typów interesariuszy, aczkolwiek ich model ma służyć obu wymienionym celom²¹⁾ (nie jest więc modelem dedykowanym tylko jednemu rodzajowi interesariuszy).

Cele badania zostały dość szczegółowo określone i związane są z bezpośrednim poszukiwaniem odpowiedzi na następujące pytania:

- a) w jakim stopniu modele predykcji zagrożenia upadłością poprawiają jakość procesu oceny zagrożenia banku upadłością w zależności od systemu standardowej sprawozdawczości finansowej i informacji pochodzących z badań audytowych banków,
- b) w jakim stopniu pogarsza się jakość predykcji modelu w zależności od tego, z jakiego okresu poprzedzającego upadłość zostaną wykorzystane w modelu dane finansowe (wydłużenie okresu poprzedzającego wystąpienie upadłości obniża jakość predykcji),
- c) jaka jest jakość predykcji zbudowanego modelu na tle innych możliwych podejść metodycznych,
- d) do jakiego stopnia niewłaściwe zaklasyfikowanie banku dobrego do grupy banków zagrożonych upadłością wpłynęło na niską ocenę ratingową przyznaną przez audytorów,
- e) jak techniki wyboru banków do obu prób (zagrożonych i niezagrożonych) wpływają na uzyskane wyniki.

---

²¹⁾ J.F. Bovenzi, J.A. Marino, F.E. McFadden, *Commercial Bank Failure Prediction Models*, „Federal Reserve Bank of Atlanta Economic Review”, 1983, November, s. 14–26.

Metoda badania oparta została na wykorzystaniu modelu probitowego. Komercyjne banki pochodziły z bazy danych FDIC z lat 1979–81, przy czym wykluczono banki z historią działania krótszą niż 3 lata. Ponadto do banków dobrych zaliczono jedynie te, które legitymowały się syntetyczną oceną punktową 1 bądź 2. Za upadłe uznano natomiast te banki, które zaprzestały działalności operacyjnej, jak również te, którym udzielono pomocy. W 1980 r. upadły, zgodnie z tymi kryteriami, 4 banki komercyjne, odpowiednio w 1981 – 8, w 1982 – 34 i 26 banków do połowy roku 1983. Przy wyborze zmiennych objaśniających kierowano się przede wszystkim poziomem ryzyka prowadzonej działalności. Do czynników ryzyka zaliczono: ryzyko kredytowe, ryzyko stopy procentowej, ryzyko wewnętrznego nadużycia, ryzyko braku dywersyfikacji aktywów, ryzyko płynności, ryzyko operacyjnej nieefektywności i kapitałowej adekwatności. Wykorzystano dla celów badania trzy rodzaje modeli nazwanych: Call A, Exam A i Exam B. Nazwy tych modeli bezpośrednio korespondują z rodzajem informacji finansowej użytej do ich estymacji. Model Call A zawierał 4 zmienne:

- ❖ pozostałe koszty operacyjne/łączne aktywa (X_1),
- ❖ (rynkowa stopa aktywów – rynkowa stopa zobowiązań)/kapitał własny (X_2),
- ❖ łączne pożyczki/kapitał własny (X_3),
- ❖ wartość prowizji i opłat/łączne pożyczki (X_4).

Model Exam zawierał informacje standardowe i dane z badania. Model Exam B zawierał te same dane jak model Exam A oraz dodatkową zmienną – przeterminowane pożyczki/łączne aktywa.

Uzyskane wyniki badania pokazały, że:

- ❖ dane z audytów poprawiają jakość klasyfikacji banków uzyskanych na podstawie modeli zbudowanych jedynie na podstawie informacji pochodzących bezpośrednio ze sprawozdań finansowych (lepsze rezultaty otrzymano na podstawie modelu Exam A niż Call A),
- ❖ jakość klasyfikacji banków obniża się wraz z wydłużaniem badanego okresu przed wystąpieniem upadłości,
- ❖ porównując model Martina z modelem Call A, z wyjątkiem modelu opartego na danych z okresu roku przed wystąpieniem upadłości, model Martina dawał dokładniejsze prognozy niż model Call A,
- ❖ modele wykazywały wysoką zgodność z klasyfikacją audytorów – np. dane z 1981 r. pokazały, że na 3000 upadłych banków model pokazywał, iż 7% banków uzyskało ocenę 1 (banki bardzo dobre), a 97% banków miało ocenę 5 (banki o najwyższym stopniu zagrożenia).

Szacunki parametrów modelu Call zawierającego dane pochodzące jedynie ze sprawozdań finansowych zawiera tabela 8.

Rodzi się wątpliwość, czy uzasadnione jest budowanie jednego modelu dla potrzeb zarówno instytucji nadzorczych, jak i systemu gwarantowania depozytów, bo-

Problemy i poglądy

Tabela 7. Klasyfikacja banków według różnych modeli probitowych

Wyniki testu upadłości na alternatywnych progach	Okres badania	Ujawnione upadłości z modelem predykcji z 1 rocznym opóźnieniem		
		Call A	Exam A	Exam B
3000 (20,9%) ^{a)}	1982–83	39 (87%)	41 (91%)	38 (84%)
2000 (14,0%)	1982–83	36 (80%)	40 (89%)	34 (76%)
1000 (7,0%)	1982–83	27 (60%)	30 (67%)	29 (64%)
800 (5,6%)	1982–83	25 (56%)	27 (60%)	27 (60%)
600 (4,2%)	1982–83	22 (49%)	26 (58%)	24 (53%)

Uwaga – cała badana liczba banków wynosiła 14 323, w tym 45 upadłych banków

^{a)} liczby w nawiasach oznaczają % całej grupy

Źródło: J.F. Bovenzi, J.A. Marino, F.E. McFadden, *Commercial Bank Failure Prediction Models*, „Federal Reserve Bank of Atlanta Economic Review”, 1983, November, s. 19.

Tabela 8. Wyniki modelu Call A przy różnych próbach

Zmienne	Próba losowa (ważone szacunki)		Próba losowa (nieważone szacunki)	
	Współczynniki	Statystyka - t	Współczynniki	Statystyka - t
Stała	-4,82	-1,83	-3,75	-6,59
X ₁	0,10	0,31	0,12	1,52
X ₂	-0,15	-0,37	-0,26	-2,81
X ₃	55,00	0,60	69,8	2,96
X ₄	3,62	0,08	17,2	1,37

Uwaga – przy szacowaniu banków dobrych uwzględniono ratingi CAMEL z oceną 3 i więcej. Liczba banków upadłych w każdym modelu wynosiła 37. Liczba banków upadłych w próbie losowej wynosiła 150, zaś banków dobrych 13 760.

Źródło: J.F. Bovenzi, J.A. Marino, F.E. McFadden, *Commercial Bank Failure Prediction Models*, „Federal Reserve Bank of Atlanta Economic Review”, 1983, November, s. 23.

wiem inne są główne cele działania tych instytucji. Na pewno wykorzystywanie jednego wspólnego modelu jest korzystne z wielu powodów – np. dla wspólnego wypracowania programu oddziaływań na banki, które wykazują rosnący poziom zagrożenia upadłością oraz ponoszonych kosztów budowy modelu i kosztów samego procesu monitorowania banków zagrożonych upadłością. Naszą intencją jest jednak pokazanie mało dostrzeganego problemu odmienności podejścia do opracowania modeli zagrożenia upadłością banków na potrzeby BFG i potrzeby nadzoru bankowego. Instytucje odpowiedzialne za gwarantowanie depozytów w większym stopniu zaintereso-

wane są informacją bardziej zagregowaną, która mogłaby być wykorzystywana dla ustalenia wysokości stawki procentowej określającej wysokość funduszy środków gwarantowanych niż instytucja nadzoru bankowego. Predykcja indywidualnego zagrożenia danego banku upadłością jest potrzebna dla instytucji typu BFG, dla wypracowania programu naprawczego i oceny skuteczności działań zarządu banku. Z kolei instytucje nadzorcze kierują się wynikami modeli predykcji zagrożenia banków upadłością dla uzyskania wysokiej skuteczności i racjonalizacji swoich działań w zakresie kontroli i monitoringu sytuacji ekonomiczno-finansowej banków, które poprawiałyby stabilność i bezpieczeństwo całego sektora bankowego.

1.6. Model Pantalonego i Platta

C. Pantalone i M. Platt podkreślają kilka ważnych powodów rozpoczęcia badania poziomu zagrożenia banku upadłością. W szczególności wskazują oni zarówno na lawinowy wzrost liczby samych upadłości banków, jak i na rosnącą liczbę upadłych banków powyżej 1 mld USD wartości aktywów (czyli dużych banków). Wskazują również na negatywne oddziaływanie czynnika deregulacji, który w ich opinii bezpośrednio wpływa na ten wzrost²²⁾. Uznają mimo to, że główną przyczyną upadłości banków jest złe zarządzanie bankiem wyrażające się w nadmiernym przejmowaniu przez banki ryzyka, braku należytej kontroli wewnętrznej w banku, która nie wykrywa odpowiednio wcześniej popełnianych nadużyć i defraudacji.

Celem badania było zbudowanie i przetestowanie modelu oceny poziomu zagrożenia banku upadłością dla potrzeb systemu wczesnego ostrzegania, a następnie jego porównanie z innymi modelami dla oceny wpływu czynnika deregulacji sektora bankowego na poziom ryzyka upadłości banku.

Metoda badania odwołuje się do wykorzystania liniowego modelu logitowego. Próba obejmowała 113 komercyjnych banków, które upadły w latach 1983–1984, oraz 226 banków zdrowych. W badaniu nie definiuje się kategorii „bank upadły”. Zmienne w modelu należały do 5 obszarów (zob. tabela 9).

Tabela 9. Zmienne objaśniające przyjęte w modelu Pantalonego i Platta

Wyszczególnienie zmiennych
<i>Rentowność</i>
dochody netto/łączne aktywa
dochody netto/kapitał własny

---

²²⁾ C.C. Pantalone, M.B. Platt, *Predicting Commercial Bank Failure since Deregulation*, „Federal Reserve Bank of Boston, New England Economic Review”, 1987, July/August, s. 37–47.

Problemy i poglądy

Skuteczność zarządzania
koszty odsetkowe/łączne zobowiązania
odsetki na depozytach/dochody netto
odszkodowania/ łączne koszty
wydatki związane z siedzibą /łączne koszty
Dźwignia
kapitał własny/aktywa ogółem
długoterminowy dług/kapitał własny
Dywersyfikacja ryzyka
łączne pożyczki /łączne aktywa
komercyjne i przemysłowe pożyczki/łączne pożyczki
pożyczki mieszkaniowe/łączne pożyczki
pożyczki konsumpcyjne/łączne pożyczki
pożyczki rolnicze/łączne pożyczki
umowy odkupu RPs i środki federalne nabywane/łączne aktywa
umowy odkupu RPs i środki federalne sprzedane/łączne aktywa
Federalne zmienne ekonomiczne (wielkości absolutne)
percentyl zmian w rozporządzalnych dochodach osobistych
percentyl zmian w inwestycjach mieszkaniowych
percentyl zmian poziomie bezrobociu
percentyl zmian w poziomie ludności

Źródło: C.C. Pantalone, M. B. Platt, *Predicting Commercial Bank Failure since Deregulation*, „Federal Reserve Bank of Boston, New England Economic Review”, 1987, July/August, s. 41.

Uzyskane rezultaty badania przedstawia tabela 10.

Współcześnie skala upadłości banków mierzona ich liczbą jest znacznie mniejsza w porównaniu do okresu, który uwzględniało badanie. Nie ulega wątpliwości, że regulacje, skala i kierunki ich zmian, instrumenty kontroli, a także warunki działalności takich instytucji jak BFG i GINB mają silny wpływ na upadłość banków. Stąd zmniejszenie się liczby upadłości banków w latach 90. w USA, a także w innych krajach, inspirowane do poszukiwania przyczyn tego stanu, a zwłaszcza rozważenia, jakie unormowania działalności banków komercyjnych przyczyniły się do tego.

Tabela 10. Uzyskane wartości dla poszczególnych zmiennych

Zmienna	Okres przed wystąpieniem upadłości		
	12 miesięcy	18 miesięcy	24 miesiące
Zysk netto/Aktywa ogółem	-71,39 (15,95)	-39,61 (12,03)	-36,32 (15,00)
Kapitał własny/Aktywa ogółem	-11,79 (15,95)	-5,66 (4,32)	-4,29 (2,92)
Kredyty ogółem/Aktywa ogółem	7,71 (1,49)	3,89 (0,71)	4,29 (1,06)
Kredyty detaliczne i korporacyjne/ogółem kredyty	3,72 (0,73)	4,45 (0,71)	4,01 (0,63)
Stopa wzrostu budownictwa mieszkaniowego w %	0,10 (0,17)	1,45 (0,84)	0,73 (0,74)
Stała	-0,01 (1,00)	1,36 (0,82)	1,40 (0,74)

Źródło: C.C. Pantalone, M.B. Platt, *Predicting Commercial Bank Failure since Deregulation*, „Federal Reserve Bank of Boston, New England Economic Review”, 1987, July/August, s. 44.

1.7. Model Estrella, Parka, Peristianiego²³⁾

W nauce często jest jak w modzie, pewne podejścia metodyczne czy same metody, które zostały niemal całkowicie zarzucone, powracają do łask i nabierają nawet innego znaczenia i kontekstu. Takim przykładem jest podejście do budowy modeli oceniających poziom zagrożenia banku upadłością zaproponowany przez Pantalonego i Platta. Autorzy ci wykorzystali trzy kluczowe wskaźniki finansowe dotyczące kapitału jako narzędzia prognozowania zagrożenia banków upadłością.

Celem badania było ukazanie roli, jaką odgrywają wskaźniki kapitału w systemie nadzorczym i czy potwierdza się ujemna korelacja pomiędzy poziomem wskaźników kapitałowych a poziomem zagrożenia banku upadłością, innymi słowy na ile wskaźniki wypłacalności mogą być skutecznym narzędziem prognozowania zagrożenia banku upadłością.

Metoda badania: punktem wyjścia przyjętej metodyki było wykazanie zależności między poziomem wskaźnika adekwatności kapitału a sytuacją finansową banku. Autorzy określają krytyczny poziom wskaźnika i optymalny przedział jego wartości. Jeśli bank uzyska gorsze rezultaty od wartości krytycznej, taką sytuację interpretuje się jako możliwość zagrożenia upadłością.

Badana próba objęła okres czteroletni (lata 1989–1993) i weszły do niej banki komercyjne znajdujące się w bazie danych FDIC. Z badanej próby usunięto te banki,

²³⁾ A. Estrella, S. Park, S. Peristiani, *Capital Ratios as Predictors of Bank Failures*, „Federal Reserve Bank of New York Economic Policy Review”, 2000, July, s. 33–52.

które zostały nabyte w tym okresie w ramach procesów fuzji (*mergers*). W badaniu wykorzystano trzy formy wskaźnika adekwatności kapitałowej:

- a) współczynnik wypłacalności (kapitał podstawowy/aktywa ważone ryzykiem),
- b) stopa dźwigni (kapitał podstawowy/aktywa materialne (średnia kwartalna),
- c) wskaźnik przychodowości (kapitał podstawowy/przychody odsetkowe i pozaodsetkowe przed odliczeniem wydatków).

W pierwszym kroku obliczono wartości roczne wskaźników adekwatności kapitału dla poszczególnych banków (w 1988 r. – 13 299, w 1992 r. – 11 473), a następnie policzono dla nich współczynniki korelacji – Pearsona i Spearmana. W kolejnym podejściu wyznaczono rozkłady prawdopodobieństw (dystrybuanty – wg każdego z trzech kategorii wskaźników kapitału) przy zadanych punktach odcięcia. Dla zbadania ilościowego związku między wskaźnikami kapitału a zagrożeniem upadłością zastosowano dyskretny model logitowy.

Uzyskane wyniki badania pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków:

- a) rekomendowane wskaźniki kapitału mogą odgrywać ważną rolę w procesie monitorowania i kontroli poziomu zagrożenia banków upadłością, a także w monitorowaniu procesu naprawczego,
- b) regulatorzy i nadzorcy powinni wybierać punkt krytyczny wskaźnika kapitału (*backstop level*), który jest silnie skorelowany z zagrożeniem upadłością, czyli poziom wskaźnika łączący się z wysokim prawdopodobieństwem upadłości banku,
- c) w prognozowaniu upadłości banku w horyzoncie od jednego do dwóch lat analizowane wskaźniki kapitału dają zbliżone wyniki, aczkolwiek w dłuższym okresie najlepsze rezultaty przypisać należy współczynnikowi wypłacalności, który oparty jest na ocenie poziomu ryzyka aktywów i poszczególnych rodzajów działalności,
- d) najprostsze wskaźniki kapitału mogą być zastosowane bez ponoszenia dodatkowych kosztów i mogą uzupełniać bardziej skomplikowane metody oraz same procesy stymulujące właściwe działania nadzorcze.

1.8. Model Thompsona

Według Thompsona badanie zjawiska upadłości banków jest interesujące, z co najmniej dwóch względów²⁴⁾:

- ❖ zrozumienie czynników przyczyniających się do upadłości pozwala na efektywne zarządzanie bankiem, a także na lepszą działalność regulacyjną,
- ❖ pozwala obniżyć koszty możliwej upadłości poprzez zdolność dyskryminacji banków dobrych i banków mających kłopoty finansowe.

---

²⁴⁾ J.B. Thompson, *Predicting bank failures in 1980s*, „Federal Reserve Bank of Cleveland”, First Quarter 1991, s. 10.

Celem badania było zbudowanie modelu predykcji zagrożenia banków upadłością niezależnie od ich wielkości. Autor starał się też w większym zakresie niż miało to miejsce w poprzednich badaniach uwzględnić w modelu ogólne uwarunkowania regionalne.

Metoda badania opierała się na wykorzystaniu jednorównaniowego modelu logitowego. Zmienna objaśniana (sztuczna – zerojedynekowa) oznaczała stan upadłości. Według koncepcji autora, sytuacja taka dotyczyła banków niewypłacalnych i banków, które nie mogły samodzielnie funkcjonować bez otrzymania pomocy zewnętrznej. Obok zmiennych możliwych do oszacowania na podstawie dostępnych sprawozdań finansowych banków uwzględniono także zmienne egzogeniczne odnoszące się do warunków regionalnych, a w tym zmianę dochodów osób fizycznych, stopę regionalnego bezrobocia, procent upadłych firm z sektora małych i średnich przedsiębiorstw z danego regionu. Badanie obejmowało okres 1984–1989, w którym zanotowano ogółem 770 upadłości banków, liczba banków zdrowych wynosiła 1736 w każdym z badanych lat. Wybrane zmienne finansowe w modelu nawiązywały do systemu CAMEL.

Uzyskane wyniki badania – zaobserwowano silny związek pomiędzy poziomem badanych zmiennych a poziomem prawdopodobieństwa wystąpienia upadłości banku w całym 4-letnim okresie poprzedzającym rok wystąpienia rzeczywistej upadłości banku. Wyniki badania wskazują na wysoką jakość dyskryminacji banków na dwie grupy – powyżej 80% w zależności od testowanych prób. Badanie potwierdziło też wpływ czynników regionalnych na poziom zagrożenia banku upadłością i tym samym na potrzebę dywersyfikacji ryzyka banku w przekroju regionalnym. Wyniki badania podkreślają również potrzebę podjęcia dalszych szczegółowych badań pozwalających określić rozbieżności występujące między faktyczną prawną upadłością banków a ich niewypłacalnością w sensie ekonomicznym.

1.9. Model Barra, Seiforda, Siemsa

Wychodząc z założenia, że jedną z najważniejszych przyczyn upadłości banków jest nieumiejętne zarządzanie (jakość zarządzania), autorzy proponują wykorzystać w badaniu poziomu zagrożenia upadłością metodę DEA (*Data Envelopment Analysis*)²⁵⁾.

Celem badania było zaproponowanie narzędzia pomiaru „jakości zarządzania” bankiem w systemie CAMEL dla zobiektywizowania oceny czynnika jakości zarządzania (M).

Metoda badania: próba badawcza obejmowała 900 banków i ich sprawozdań finansowych z okresu 1984–87. Jakość zarządzania była oceniana poprzez proces trans-

---

²⁵⁾ R.S. Barr, L.M. Seiford, T.F. Siems, *Forecasting Bank Failure. A Non – Parametric Frontier Estimation*, „Reserches Economique de Lovain”, 1994, Nr 4, s. 417–429.

Problemy i poglądy

---

formacji 6 zmiennych traktowanych jako zmienne wejściowe (input) w 3 zmienne wynikowe (output). Jako zmienne wejściowe przyjęto następujące zmienne:

- ❖ liczbę pracowników zatrudnionych na pełnym etacie,
- ❖ poziom wynagrodzeń,
- ❖ wartość aktywów trwałych (*premises and fixed assets*),
- ❖ inne koszty nieodsetkowe,
- ❖ całkowite wydatki odsetkowe,
- ❖ nabyte fundusze (*purchased funds*).

Natomiast ocena wyników jakości zarządzania została określona trzema zmiennymi: kluczowe depozyty (*core deposits*), aktywa generujące dochody i całkowite dochody odsetkowe.

Ponadto autorzy porównali swój model probitowy z trzema wcześniej opisanymi w literaturze modelami: Martina (1977), Hanwecka (1977) oraz Pantalonego i Plat-ta (1987).

Uzyskane wyniki badania można podsumować następująco:

- ❖ badanie potwierdziło możliwość wykorzystania do predykcji poziomu zagrożenia banku upadłością, miernika opartego na pomiarze jakości zarządzania za pomocą metody DEA oraz występowanie istotnych różnic w wartości zmiennej objaśnianej dla banków zagrożonych upadłością i banków dobrych (niezagrożonych upadłością). Poziom wskaźnika jakość zarządzania na rok przed wystąpieniem upadłości dla banków upadłych wynosił 0,7032, a dla banków niezagrożonych 0,8203,
- ❖ w okresie od grudnia 1984 do czerwca 1987 przeciętna wartość punktowa uzyskana metodą DEA kształtowała się w przedziale 0,8142, gdy dla banków upadłych w pierwszej połowie 1988 r. wynosiła 0,6694, a w grudniu 1984 r. osiągnęła poziom 0,7986.

Wyniki porównań modelu Barra, Seiforda i Siemsa na tle wyników innych modeli przedstawia tabela 11.

Obok licznych zalet podejścia zaproponowanego przez Barra, Seiforda i Siemsa do badania zagrożenia banków upadłością warta podkreślenia jest wysoka waga przywiązywana do samego procesu testowania jakości predykcji opracowanego modelu (wykorzystanie próby uczącej i próby testowej).

Uważamy, że najlepszym testem przydatności opracowanych modeli oceny zagrożenia banków upadłością jest ich wykorzystanie w instytucjach nadzorczych. Zagadnienie to przedstawimy syntetycznie w następnym punkcie.

Tabela 11. Dokładność klasyfikacji według różnych modeli

Model	LR indeks	Dokładność klasyfikacji banków w próbie w %			Dokładność klasyfikacji banków poza próbą w %		
		Dobre	Upadłe	Ogółem	Dobre	Upadłe	Upadłe
Wyprzedzenie na rok przed upadłością							
Martin	0,42	93,0	71,1	84,3	89,5	94,1	91,5
Hanweck	0,40	92,8	70,1	83,8	94,7	86,6	91,1
Pantalone i Platt	0,51	89,7	77,9	85,0	90,1	90,8	90,4
Nowy model bez DEA	0,62	92,4	84,0	89,0	96,1	93,3	94,8
Nowy model z DEA	0,72	94,4	89,5	92,4	96,1	96,6	96,3
Wyprzedzenie na dwa lata przed upadłością							
Martin	0,22	94,1	46,0	77,2	96,5	61,9	83,2
Hanweck	0,18	93,9	41,7	75,6	97,0	54,8	80,8
Pantalone i Platt	0,38	89,8	71,1	83,2	92,6	84,1	89,3
Nowy model bez DEA	0,54	91,3	80,6	87,5	90,6	95,2	92,4
Nowy model z DEA	0,58	92,1	82,9	88,9	92,1	94,2	93,0

LR rate – wskaźnik wiarygodności

Źródło: tabela III za R.S. Barr, L.M. Seiford, T.F. Siems, *Forecasting Bank Failure. A Non – Parametric Frontier Estimation*, „Researches Economique de Lovain”, 1994, Nr 4, s. 417–429.

2. Poziom zagrożenia banku upadłością jako element systemu wczesnego ostrzegania

Wykorzystywane modele oceny stopnia zagrożenia banku upadłością zmieniały się wraz ze zmianami filozofii tworzenia systemu wczesnego ostrzegania. Ewolucja działania systemów nadzoru i systemów wczesnego ostrzegania, a zwłaszcza modeli upadłości, które stanowią centralny składnik tych systemów, zilustrowana jest w tabeli 12 i 13.

Tabela 12. Ewolucja kluczowych systemów wczesnego ostrzegania

Nazwa systemu	Agencja	Okres wykorzystania
<i>System nadzoru banków (Screen – Based Systems)</i>		
National Bank Surveillance System (NBSS)	OCC	Od 1975r. do ?
Minimum Bank Surveillance Screen (MBSS)	Federal Reserve	Późne lata 70., aż do połowy lat 80.

Problemy i poglądy

Nazwa systemu	Agencja	Okres wykorzystania
Integrating Monitoring System (IMS)	FDIC	Od 1977 r. do 1985 r.
Uniform Bank Surveillance Screen (UBSS)	Federal Reserve	Od połowy lat 80. do 1993 r.
Systemy Hybrydowe (Hybrid Systems)		
CAEL	FDIC	Od 1985 r. do 1998 r.
Canary	OCC	Od 2000 r. do dzisiaj
Mieszane (Limited – Dependent Variable Systems)		
System to Estimate Examination Ratings (SEER)	Federal Reserve	Od 1993 r. do dzisiaj
Statistical CAMELS Off-site Rating (SCOR)	FDIC	Od 1998 r. do dzisiaj
CAMELS Downgrade Probability (CDP)	Federal Reserve Bank of St. Louis	Od 1999 r. do dzisiaj
Systemy wczesnego ostrzegania (Forward – Looping Early – Warning Systems)		
Growth Monitoring System (GMS)	FDIC	Od 2000 r. do dzisiaj
Liquidity and Asset Growth Screen (LAGS)	Federal Reserve Bank of St. Louis	Od 2002 r. do dzisiaj
Systemy skupiające się na ocenie ryzyka działalności (Risk – Focused Systems)		
Real Estate Stress Test (REST)	FDIC	Od 2000 r. do dzisiaj
Economic Value Model (EVM)	Federal Reserve	Od 1998 r. do dzisiaj

Źródło: T.B. King, D.A. Nuxoll, T.J. Yeager, *Are the Causes of Bank Distress Changing? Can Researchers Keep Up?*, „Federal Reserve Bank of St. Louis Review”, 2006, January/February, s. 60–61.

Tabela 13. Porównanie głównych elementów modeli wczesnego ostrzegania

Wyszczególnienie	JAWS	UBSS	CAEL	SEER	SCOR	Down-grade	GMS	LAGS
Agencja	FDIC	FRB	FDIC	FRB	FDIC	FRB	FDIC	FRB
Typ modelu	Screens	Screens	Hybrid	Logit	Logit	Logit	Logit	VAR
Tier-1 kapitał trwały	x	x	x	x	x	x		x
Aktywa ogółem lub wazone ryzykiem				x		x		x
Kredyty zaległe powyżej 30 dni			x	x	x	x		
Kredyty zaległe powyżej 90 dni		x	x	x	x	x		
Nie naliczone – przyszłe (Nonaccruals)			x	x	x	x		

Bezpieczny Bank

Wyszczególnienie	JAWS	UBSS	CAEL	SEER	SCOR	Down-grade	GMS	LAGS
OREO			x	x	x	x		
Kredyty na cele mieszkaniowe	x			x		x		
Komercyjne i przemysłowe pożyczki				x		x		
Papiery wartościowe	x			x		x		
Certyfikaty depozytowe o dużej wartości	x			x		x		
Zysk netto (ROA)	x	x	x	x	x	x		
Odpisy			x		x			
Rezerwy	x		x		x			
Aktywa płynne	x	x			x			
Przyrost kredytów	x						x	
Wzrost aktywów ogółem lub ważonych ryzykiem aktywów		x					x	x
Zmienność wydatków		x						
Pasywa – zmienność			x		x		x	
Rezerwy na stracone pożyczki			x		x			
Kredyty/depozyty wskaźnik	x		x					
Kwota odsetek	x							
Pożyczki i długoterminowe papiery wartościowe					x		x	
Wydatki lub przychody operacyjne	x		x					
Zmiany w kapitale	x		x				x	
Zmiany w depozytach	x							
Dywidendy	x							
Region								
Poprzedni rating nadzorcy							x	x

Źródło: T.B. King, D. A. Nuxoll, T.J. Yeager, *Are the Causes of Bank Distress Changing? Can Researchers Keep Up?*, „Federal Reserve Bank of St. Louis Review”, 2006, January/February, s. 64.

Najważniejszymi metodami wykorzystywanymi w systemach amerykańskiego nadzoru sektora bankowego są: SEER i SCOR²⁶⁾. System SEER, stosowany przez Federal Reserve, jest akronimem systemu nazywanego System to Estimate Examination Ratings. SEER składa się z dwóch integralnych części analitycznych: modelu określającego poziom ryzyka, tj. prawdopodobieństwo zagrożenia badanego banku upadłością, oraz modelu ratingowego opartego na informacjach punktowych systemu CAMEL. Głównym celem wykorzystywania modelu ryzyka jest wychwycenie wszelkich istotnych nieprawidłowości (odchyłań) we wskaźnikach finansowych banku bazujących na danych pochodzących ze sprawozdań finansowych. Szczególna detekcja wskaźników finansowych zintegrowanych w modelu ryzyka ma dać wczesny sygnał o wysoce prawdopodobnej możliwości upadłości banku lub o wysokim spadku wartości jego kapitałów. Należy podkreślić, że parametry modelu ryzyka są jakby „zamrożone”, ponieważ nie reagują na zmiany warunków funkcjonowania banków, bowiem są oszacowane na podstawie informacji, które pochodziły początkowo z lat 80. XX wieku, a ostatni używany model bazuje na danych pochodzących z wczesnych lat 90. Elastyczność systemu SEER wynika bezpośrednio z zastosowania modelu ratingowego, który wykorzystuje dane kwartalne i różne inne zmienne, które są adekwatne do zmieniających się warunków rynkowych. Zastosowanie tych dwóch rodzajów modeli w SEER pozwala uzyskać równowagę między elastycznością a zgodnością oceny poziomu zagrożenia banków upadłością (*consistency*). FDIC oparł badanie zagrożenia banków upadłością na odmiennym rozwiązaniu metodycznym, który nazwał Statistical CAMELS Offsite Rating (SCOR). Model SCOR składa się też z dwóch wzajemnie uzupełniających się podejść. Pierwsze podejście polega na prognozie ratingu banków. Drugie podejście wykorzystuje syntetyczną ocenę ryzyka banku oraz cząstkowe oceny sześciu obszarów działania badanych standardowo w systemie CAMEL. Punktacja nadawana bankom w systemie CAMEL stanowi bazę danych do oszacowania parametrów modelu logitowego o wielu zmiennych objaśniających. Listę zmiennych wykorzystywanych w systemie SCOR oraz ich wartości dla hipotetycznego banku zaprezentowano w tabeli 14.

Wyniki oszacowanego modelu logitowego służą do sporządzania prognozy degradacji (spadku) pozycji finansowej banku (obniżenia ratingu). SCOR koncentruje się zatem na określeniu prawdopodobieństwa, z jakim banki, które uznane zostały jako banki bezpieczne i dobre o ratingu 1 lub 2, mogą w przyszłości (w następnym badaniu) uzyskać oceny gorsze, tj. 3, 4 lub 5. Zaklasyfikowanie banku do grupy banków, któremu obniżono rating do 3 punktów, ma liczne praktyczne reperkusje. Jest on badany częściej i w sposób bardziej pogłębiony przez nadzór bankowy. Ponadto taki bank płaci wyższą stawkę na system gwarantowania depozytów i można na niego nałożyć ograniczenia w prowadzeniu działalności bankowej (np. obniżyć pułap udzielanych kredytów). Finalne wyniki dla hipotetycznego banku przedstawia tabela 15.

---

²⁶⁾ T.B. King, D.A. Nuxoll, T.J. Yeager, *Are the causes...*, op.cit., s. 63.

Bezpieczny Bank

Tabela 14. Zmienne objaśniane w systemie SCOR

Nazwa zmiennej	Procent w aktywach ogółem
Kapitał	13,59
Rezerwy na stracone pożyczki	1,31
Pożyczki przypadające do zapłaty po 30–89 dniach	2,23
Pożyczki przypadające do zapłaty po 90+ więcej	0,89
Pożyczki nierozliczone	1,51
Inne – Nieruchomości	0,45
Opłaty	1,18
Rezerwy dla pożyczek straconych i transferu ryzyka*	1,28
Dochody przed opodatkowaniem i wynikach nadzwyczajnych	0,10
Zmienność zobowiązań	25,31
Płynne aktywa	28,16
Pożyczki i długoterminowe papiery wartościowe	68,79

* zmienne pochodzące z rachunku wyników banku i opóźnione o 1 rok, uwzględniają też efekty fuzji banków

Źródło: Ch. Collie et al, *The SCOR System of Off – Site Monitoring: Its objective, Functioning, and Performance*, „FDIC Banking Review”, Vol. 15, No 3, 2003, s. 21.

Tabela 15. Prawdopodobieństwo pogorszenia ratingu banku dobrego i solidnego

Rating	Prawdopodobieństwo w %
1	3,2
2	55,0
3	36,5
4	4,9
6	0,4
Prawdopodobieństwo pogorszenia ratingu	41,8
Rating SCOR w punktach	2,44

Źródło: Ch. Collie et al, *The SCOR System of Off – Site Monitoring: Its objective, Functioning, and Performance*, „FDIC Banking Review”, Vol. 15, No 3, 2003, s. 21.

Na podstawie wyników zaprezentowanych w tabeli 15 można stwierdzić, że prawdopodobieństwo pogorszenia ratingu hipotetycznego banku na podstawie metodyki SCOR wynosi 41,8% (jest to suma 36,5% + 4,9% + 0,4%). Metodyka SCOR przyjmuje,

że bank staje się przedmiotem dokładniejszego nadzoru, gdy prawdopodobieństwo obniżenia ratingu wynosi powyżej 35%.

Porównanie tych dwóch metodyk (SEER i SCOR) nasuwa refleksję, że powstawały one w warunkach pełnego przepływu informacji między obiema instytucjami. Jednak model predykcji zagrożenia banku upadłością stosowany w systemie SCOR wykazuje większą zdolność do adaptacji w zależności od zmian warunków konkurowania banków oraz warunków rynkowych. Najistotniejsze jest jednak to (co należy jednoznacznie ocenić pozytywnie), że wyniki żmudnych i pracochłonnych bezpośrednich badań pracowników nadzoru, którzy dokonują okresowych audytów banków (w okresach od 1 do 1,5 roku), są efektywnie wykorzystane w obu metodykach.

3. Krytyczna ocena stanu przydatności modeli prognostycznych w procesie predykcji zagrożenia banku upadłością

Poniżej przedstawimy najważniejsze wnioski wynikające z przeprowadzonego przeglądu podejść metodycznych:

- 1) Obecnie dostępny jest bardzo szeroki zestaw podejść (modeli), które mogą być wykorzystane do badania zagrożenia banków upadłością.
- 2) Opisane modele w wersji oryginalnej charakteryzują się wysoką skutecznością predykcji banków na grupę banków zagrożonych upadłością i banków niezagrożonych upadłością (dobrych, wypłacalnych i solidnych).
- 3) Nie ma przekonujących argumentów, które wskazywałyby na określone podejścia metodyczne jako najbardziej użyteczne do prognozowania upadłości banków.
- 4) Opracowane modele jedynie w niewielkim stopniu bazują na silnych podstawach teoretycznych dotyczących identyfikacji przyczyn bankructwa banków, przeważa nurt empiryczny, skupiający się na zapewnieniu zgodności modeli z obiektywnymi kryteriami statystyczno-ekonometrycznymi. Niektóre badania ujmują stwierdzenia teoretyczne (lub hipotezy) bardzo wąsko, np. D. Martin, G.A. Hanweck, C.C. Pantalone i M.B. Platt.
- 5) Opisywane badania zagrożenia upadłością banków komercyjnych obejmują różne okresy, charakteryzują się zróżnicowanym poziomem liczebności badanych banków i przyjmują odmienne założenia metodyczne (nawet w tak kluczowej kwestii jak definicja upadłego banku). Weryfikuje się modele na próbie losowej z obu grup banków, próbie losowej i celowej (dobre banki – losowa próba, upadłe banki próba celowa), a także testuje się próby zbilansowane, które zawierają identyczną lub zbliżoną liczbę banków uznanych za zdrowe i upadłe.
- 6) Przeważają cele związane z budową modeli zagrożenia banków upadłością dla potrzeb instytucji nadzorczych, a nie dla potrzeb instytucji gwarantujących depozyty (wyjątek model Bovenziego, Marina i McFaddena).
- 7) Wśród zmiennych objaśniających dominują zmienne finansowe wyliczane na podstawie informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych, rzadziej stosuje się

zmiennie odnoszące się do warunków lokalnych, regionalnych czy krajowych, w tym zmiennie o charakterze jakościowym.

Powstaje pytanie, jakie zasadnicze współczesne tendencje można zaobserwować w procesie budowania modeli zagrożenia banków upadłością? Naszym zdaniem obserwuje się następujące zmiany w samym procesie budowania modeli pozwalających na ocenę zagrożenia banku upadłością:

- a) stopniowe zmniejszanie się roli wskaźników finansowych i zmiennych finansowo-ekonomicznych jako predyktorów zagrożenia upadłością,
- b) wykorzystanie coraz bardziej wyrafinowanych podejść metodycznych,
- c) łączenie informacji z przeprowadzonych audytów z informacją finansową pochodzącą z podstawowych sprawozdań finansowych,
- d) wzrost znaczenia ryzyka kredytowego i operacyjnego ponoszonego przez bank jako czynnika determinującego i zwiększającego poziom zagrożenia banku upadłością,
- e) oparcie procesu testowania jakości predykcji budowanych modeli na odrębnych próbach testowych, a nie ograniczanie się tylko do próby uczącej, tj. zawierającej tylko banki, które posłużyły do estymacji parametrów testowanych modeli,
- f) wyraźne rozszerzanie w definiowanych próbach i opracowanych modelach zakresu terytorialnego działania badanych banków (wychodzenie poza rynek lokalny i krajowy).

Do największych słabości analizowanych modeli zagrożenia banków upadłością w naszej opinii należy zaliczyć:

- a) niedostateczne osadzenie fundamentów budowanych modeli w teorii bankructwa firm lub w teoriach przedsiębiorstwa – być może istnieje ukryte przekonanie, że nie ma takiej teorii lub nie ma konieczności jej weryfikowania;
- b) niejednoznaczność definicji kategorii upadłości w prowadzonych badaniach – np. Martin traktuje zmienną objaśnianą bardzo szeroko, Bovenzi, Marino i McFadden uznają za upadłe banki te, którym udzielono pomocy, Pantalone i Platt nie uważają za słuszne dyskusowanie zagadnienia istoty upadłości banku jako zmiennej objaśnianej;
- c) zakładanie jednolitej koncepcji funkcjonowania banków. Zatem według przytaczanych modeli struktura biznesowa (np. struktura klientów czy produktów) i wielkość banków jest bez znaczenia dla określenia poziomu zagrożenia banków upadłością (w literaturze przedmiotu trwa nadal nie zakończony spór, na ile zasadna jest koncepcja „zbyt duży, aby upaść” – *too big to fail*);
- d) całkowite oderwanie modeli od czynników kształtujących współczesną konkurencyjność banków i opracowanych strategii. Wpływ na upadłość banku ma bowiem niewątpliwie także sposób realizacji opracowanej wcześniej strategii;
- e) koncentracja na wewnętrznych czynnikach determinujących upadłość banków, światowy układ regulacyjny i procesy globalizacyjne nie są w tych modelach uwzględniane;

- f) pomijanie znaczenia roli różnych modeli biznesowych w działalności banków, a także niematerialnych czynników rozwoju (kapitału intelektualnego) jako determinant upadłości lub przeciwnie jako buforów bezpieczeństwa działalności banku.

Podsumowanie

Przeprowadzona przez nas analiza prezentowanych w literaturze modeli predykcji zagrożenia banków upadłością wskazuje, że modele opracowane dla gospodarki amerykańskiej i publikowane do połowy lat 90. XX w. wykazują wiele słabości i nie są w pełni adekwatne do współczesnych warunków konkurowania banków, gdzie występują nieostre granice działalności banków i innych instytucji finansowych, gdzie panuje duch konkurencji globalnej i występuje duży zakres konsolidacji rynku usług finansowych. Nasuwa się zatem pilna potrzeba pogłębionej i pełnej oceny opracowanych modeli predykcji zagrożenia banków upadłością, które powstały na przestrzeni ostatnich 10 lat. Nie należy przy tym ograniczać się tylko do gospodarki amerykańskiej; aby określić kierunki badań, ich przydatność dla potrzeb organów nadzorczych i systemów gwarantowania depozytów należy przeanalizować także rozwiązania w innych krajach, np. w Polsce. Jest to jednak zadanie wykraczające poza ramy jednego referatu. Reasumując, można stwierdzić, iż nadal pozostaje dużo wolnej przestrzeni teoretycznej dla nowych ujęć metodycznych, które wierniej, dokładniej i prościej tworzyłyby warunki dla oceny stopnia zagrożenia banków upadłością oraz minimalizacji społecznych i ekonomicznych kosztów ich upadłości.

Bibliografia

- Altman E.W., *Financial Ratios, Discriminate Analysis and the Prediction of Corporate Bankruptcy*, „Journal of Finance”, No 4, 1968.
- Barr R.S., Seiford L.M., Siems T.F., *Forecasting Bank Failure. A Non – Parametric Frontier Estimation*, „Researches Economique de Lovain”, Nr 4, 1994.
- Bovenzi, J.F., Marino, J.A., McFadden, F.E., *Commercial Bank Failure Prediction Models*, „Federal Reserve Bank of Atlanta Economic Review”, November, 1983.
- Collie Ch. et al, *The SCOR System of Off – Site Monitoring: Its objective, Functioning, and Performance*, „FDIC Banking Review”, Vol. 15, No 3, 2003.
- Efficiency and competition of commercial banking sector in Poland*, SGH, Warszawa 2005.
- Ekonomiczne aspekty upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, pod red. E. Mączyńskiej, IFGN SGH, Warszawa 2005.
- Estrella A., Park S., Peristiani S., *Capital Ratios as Predictors of Bank Failures*, „Federal Reserve Bank of New York Economic Policy Review”, July, 2000.

- Gruszczyński M., *Modele i prognozy zmiennych jakościowych w finansach i bankowości*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2002.
- Hanweck G. A., *Predicting Bank Failure*, „Board of Governors of the Federal Reserve System, Research Papers in Banking and Financial Economics”, November, 1977.
- Jajuga K., *Modele ryzyka kredytowego a kredyty hipoteczne* [w:] *Zarządzanie ryzykiem kredytowym wierzytelności hipotecznych*, pod. red. K. Jajugi i Zb. Krysiaka, ZBP, Warszawa 2003.
- Kasiewicz S., Krysiak Z., Rogowski W., *Specyfika upadłości w sektorze bankowym przedsiębiorstwa jako determinanta zagrożenia upadłością banku* [w:] *Ekonomiczne aspekty upadłości przedsiębiorstw w Polsce*, pod red. E. Mączyńskiej, IFGN SGH, Warszawa 2005.
- King T.B., Nuxoll A., Yeager T.J., *Are the causes of Bank Distress Changing? Can Researchers Keep up?* „Federal Reserve Bank of St. Louis Review”, January/February, 2006.
- Martin D., *Early Warning of Bank Failure. A logit regression approach*, „Journal of Banking and Finance”, nr 1, 1997.
- Matuszyk A., *Metody scoringowe*, „Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów SGH”, zeszyt 41, SGH, Warszawa 2004.
- Meyer P.A., Pifer H.W., *Prediction of Bank Failures*, „Journal of Finance”, September, 1970.
- Pantalone C.C., Platt, M.B., *Predicting Commercial Bank Failure since Deregulation*, „Federal Reserve Bank of Boston New England Economic Review”, July/August, 1987.
- Prusak B., *Budowa i ocean modeli prognozowania zagrożenia finansowego przedsiębiorstw* [w:] *Zagrożenie upadłością*, pod red. K. Kucińskiego i E. Mączyńskiej, IFGN SGH, Warszawa 2005.
- Prusak B., *Nowoczesne metody prognozowania zagrożenia finansowego przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2005.
- Rogowski W., *Możliwości wczesnego rozpoznawania symptomów zagrożenia zdolności płatniczej podmiotu gospodarczego*, Bank i Kredyt nr 6/99.
- Stuhr, D.P. Wicklen R., *Rating the Financial Condition of Banks: A Statistical Approach to Aid Bank Supervision*, „Federal Reserve Bank of New York Monthly Review”, September, 1974.
- Thompson J.B., *Predicting bank failures in 1980s*, „Federal Reserve Bank of Cleveland”, First Quarter 1991.
- Wierzba D., *Firma w kryzysie – analiza i prognozowanie upadłości*, praca doktorska, niepublikowana, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2005.
- Zagrożenie upadłością*, pod red. K. Kucińskiego i E. Mączyńskiej. IFGN SGH, Warszawa 2005.
- Zaleska M., *Identyfikacja ryzyka upadłości przedsiębiorstwa i banku. Systemy wczesnego ostrzegania*, Difin, Warszawa 2002.

KIERUNKI PRAC BANKOWEGO FUNDUSZU GWARANCYJNEGO W DZIEDZINIE IDENTYFIKACJI, OCENY I PROGNOZOWANIA ZAGROŻEŃ SYTUACJI FINANSOWEJ BANKU^{*)}

Niniejszy artykuł jest wprowadzeniem do omówienia stosowanych w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym metod oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej banków oraz instrumentów oceny zagrożeń w sektorze bankowym. Zagadnienia te zostały rozwinięte w opracowaniach:

- p. Iwony Sowińskiej, „Metodyka Bankowego Funduszu gwarancyjnego w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków”,
- p. Tomasza Bugajnego, „Prognozowanie w pracach analitycznych Bankowego Funduszu Gwarancyjnego”,
- p. Wojciecha Konata, „Praktyczne aspekty funkcjonowania systemu monitorowania banków”.

Wymienieni Autorzy są pracownikami Departamentu Analiz BFG i prezentują dorobek prac analitycznych prowadzonych w BFG od ponad dziesięciu lat. Prace te były opisywane w artykułach opublikowanych w „Bezpiecznym Banku”, omawiane na seminariach organizowanych w BFG, w czasopiśmie poświęconych polskiemu sektorowi bankowemu oraz w wydanych przez BFG książkach: „Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania”, pod red. prof. dr hab. Małgorzaty Iwanicz-Drozdowskiej i „Systemy gwarantowania depozytów w Polsce i na świecie. Dziesięć lat Bankowego Funduszu Gwarancyjnego”, pod red. prof. dr. hab. Władysława Baki.

System gwarantowania depozytów w Polsce funkcjonuje już od 10 lat. Doświadczenia zebrane w toku działalności wskazują, że jest to system dobrze zbudowany, trwały i stabilny, oparty na mocnych filarach. Zgodnie z art. 1 Ustawy z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym są to:

- ❖ obowiązkowy system gwarantowania depozytów,
- ❖ udzielanie pomocy bankom w sytuacji niebezpieczeństwa niewypłacalności,
- ❖ gromadzenie i analiza informacji o bankach.

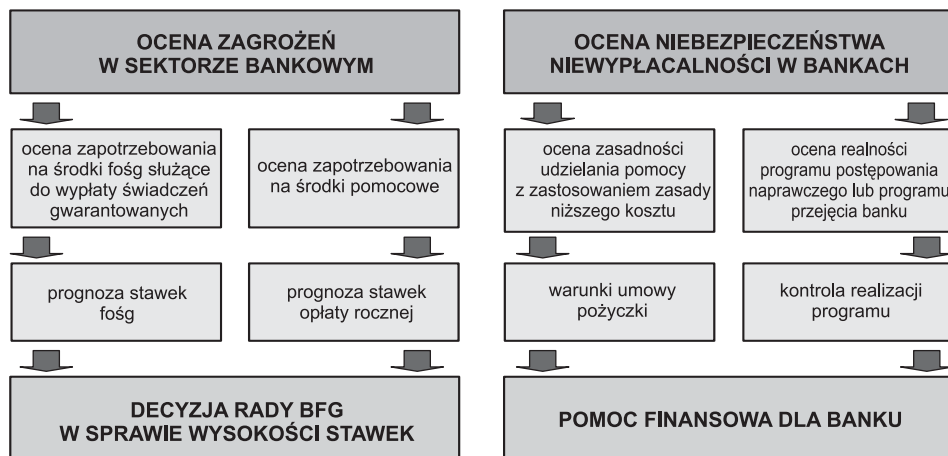
^{*)} Autor artykułu jest członkiem Zarządu Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

System gwarantowania depozytów jest ogniwem sieci bezpieczeństwa finansowego w każdym kraju¹⁾. Oznacza to, że działania na rzecz stabilności finansowej, traktowanej jako dobro publiczne, są równie istotne jak wypłaty świadczeń gwarantowanych klientom banku w przypadku niedostępności środków na rachunkach bankowych.

Bankowy Fundusz Gwarancyjny jest odpowiedzialny za zgromadzenie odpowiedniego poziomu środków, który zapewni wypłaty świadczeń gwarantowanych klientom banku w przypadku jego upadłości, ale jednocześnie Fundusz winien być także gotowy do udzielenia niezbędnej pomocy finansowej na usunięcie niebezpieczeństwa niewypłacalności powstałego w banku w przypadku gdy jest to zgodne z zasadą „niższego kosztu”. Zasada ta oznacza, że koszt udzielenia pomocy finansowej w procesie sanacji banku jest niższy niż koszt jego upadłości.

Te zadania mogą być realizowane dzięki ustawowemu wyposażeniu BFG w prawo dostępu do informacji o bankach, a zatem w możliwość dokonywania samodzielnych i niezależnych analiz sytuacji ekonomiczno-finansowej poszczególnych banków oraz oceny istniejących i potencjalnych zagrożeń w sektorze bankowym. Kluczowe funkcje działalności analitycznej Funduszu pokazane są na rysunku 1.

Rys. 1. Funkcje działalności analitycznej BFG

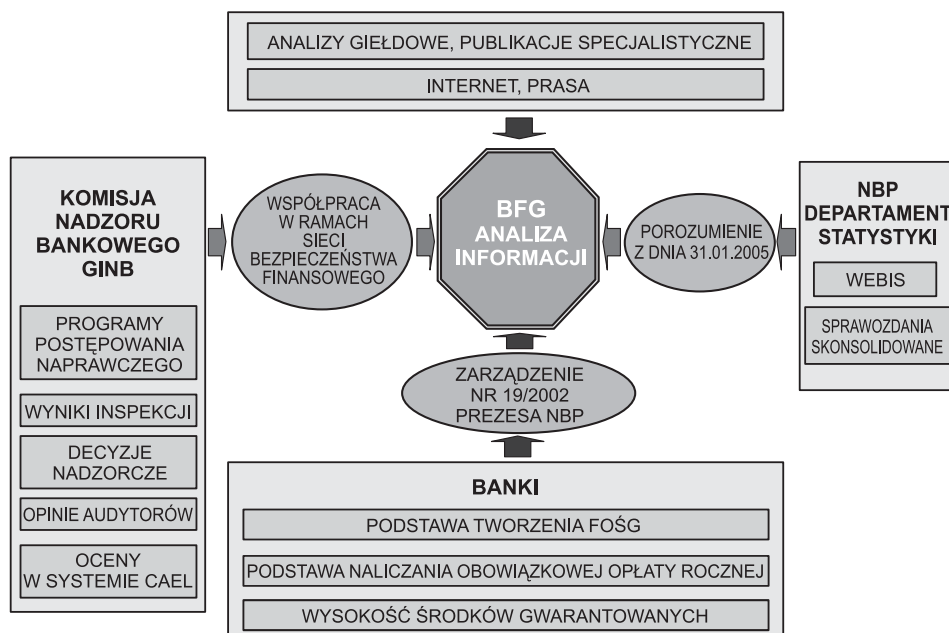

Źródło: opracowanie własne.

Źródła informacji, z których korzysta Bankowy Fundusz Gwarancyjny w pracach analitycznych, pokazane są na rysunku 2.

¹⁾ O. Szczepańska, *Podstawowe przesłanki, założenia i struktura sieci bezpieczeństwa finansowego w świetle teorii i doświadczeń międzynarodowych*, „Bezpieczny Bank” nr 1(26)/2005.

Rys. 2. Środowisko informacyjne BFG

Źródło: opracowanie własne.

Na rysunku 3 pokazana została struktura procesu przetwarzania informacji w BFG. Obejmuje on:

- ❖ zastosowanie algorytmów przetwarzania informacji finansowych,
- ❖ wykorzystanie wiedzy eksperckiej i doświadczenia analityków BFG,
- ❖ rozstrzygnięcie problemów wg zdefiniowanych procedur decyzyjnych.

Rezultaty analizy danych finansowych oparte na przetwarzaniu algorytmicznym są uzupełniane i pogłębiane poprzez zastosowanie wiedzy eksperckiej, a następnie są weryfikowane w toku procedury decyzyjnej.

Szczegółowe omówienie poszczególnych etapów procesu przetwarzania informacji oraz elementów struktury procesu zostało przedstawione w opracowaniu Iwony Sowińskiej „Metodyka Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków”.

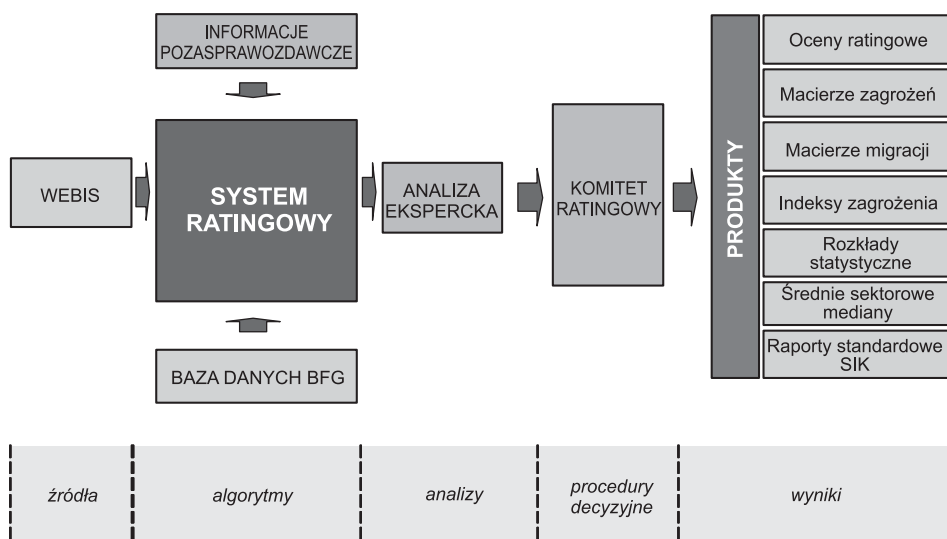
Bankowy Fundusz Gwarancyjny wykorzystuje własną metodykę oceny zagrożeń, która w toku działalności Funduszu, w oparciu o zdobywane doświadczenia, a także w wyniku zmian w środowisku regulacyjnym jest uzupełniana o nowe źródła informacji, nowe procesy przetwarzania, a w konsekwencji o nowe produkty.

Ocena zagrożenia ma charakter prognozowania ryzyka powstania niebezpieczeństwa niewypłacalności lub upadłości banku. BFG dysponuje zestawem wystandaryzowanych i komplementarnych produktów, które umożliwiają ocenę zagrożenia poszczególnych banków oraz identyfikację poziomu zagrożenia w systemie bankowym. Dzięki standaryzacji zapewniona jest porównywalność ocen wybranych populacji banków w określonych przedziałach czasowych.

Oceny ratingowe oraz macierze zagrożeń definiują, w szczególności, miary zagrożenia poszczególnych banków, zaś indeksy zagrożenia i macierze migracji pozwalają na wnioskowanie o sytuacji w sektorze.

Rys. 3. Proces przetwarzania informacji w BFG

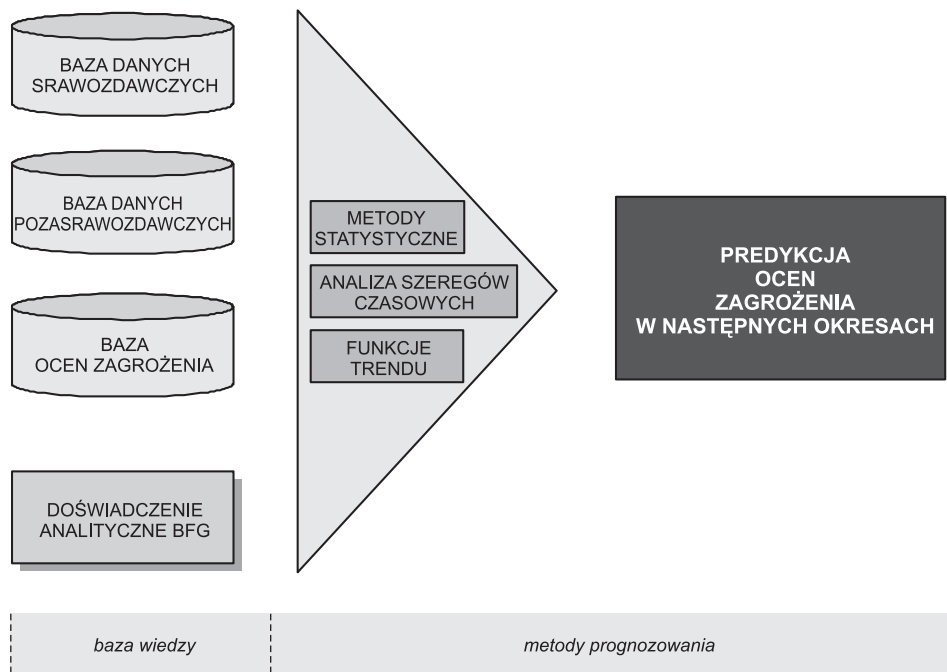
Źródło: opracowanie własne.

Sposób wykorzystania produktów pokazanych na rysunku 3 oraz omówienie „warsztatu pracy” analityka zagrożeń w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym omówione zostały w opracowaniu Wojciecha Konata „Praktyczne aspekty funkcjonowania systemu monitorowania banków”. Oceny zagrożeń są także wykorzystywane w modelach prognozowania wysokości opłat wnoszonych przez uczestników obowiązkowego systemu gwarantowania depozytów.

Podjęte zostały prace nad rozwinięciem metodyki oceny banków o predykcję ocen zagrożenia, czyli przewidywanie przyszłych realizacji procesów ekonomicznych w poszczególnych bankach, skutkujących określonym prawdopodobieństwem zmiany oceny zagrożenia. Poglądowy schemat procesu prognozowania ocen zagrożenia pokazany jest na rysunku 4.

Rys. 4. Prognozowanie ocen zagrożenia

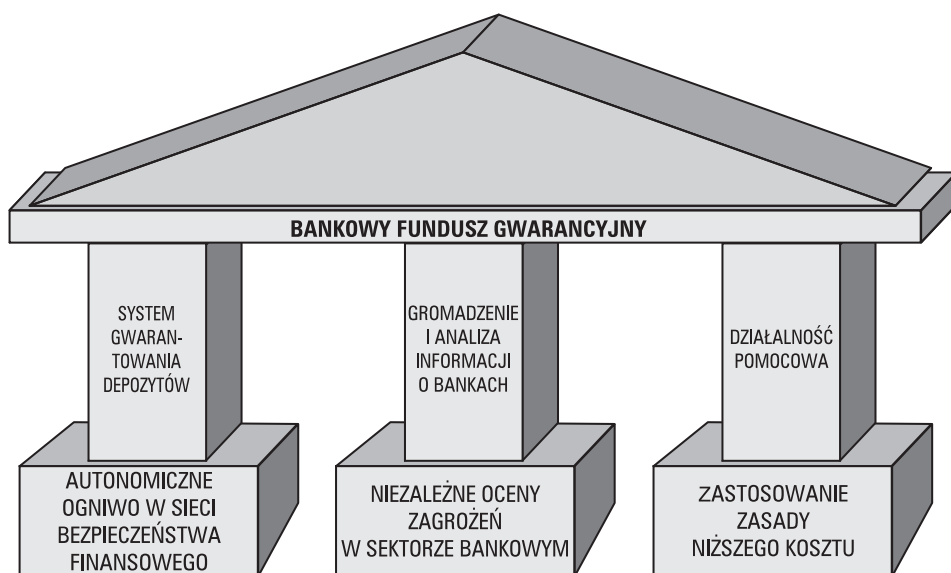
Źródło: opracowanie własne.

Prognozowanie ocen zagrożenia w następnych okresach jest rezultatem przetwarzania informacji zawartych w „bazie wiedzy” opartej o zasoby baz danych i doświadczenia dziesięcioletniej działalności BFG, z wykorzystaniem dostępnych instrumentów analitycznych. Problematyka ta została szerzej omówiona w opracowaniu Tomasza Bugajnego „Prognozowanie w pracach analitycznych Bankowego Funduszu Gwarancyjnego”.

Podjęte zostały również prace nad oceną wpływu wdrożenia nowych standardów rachunkowości (MSR/MSSF) na prezentację sytuacji banków oraz interpretację oceny zagrożeń, a także prace przygotowawcze związane z wejściem w życie Nowej Umowy Kapitałowej. Ważnym przedsięwzięciem jest również adaptacja wykorzystywanych metodyk i narzędzi informatycznych do nowych standardów sprawozdawczości finansowej banków FINREP i COREP.

W ciągu minionej dekady Bankowy Fundusz Gwarancyjny wypracował trzy stabilne podstawy (rysunek 5) dla filarów, na których oparta jest działalność polskiego systemu gwarantowania depozytów.

Rys. 5. Trzy filary działalności BFG

Źródło: opracowanie własne.

W nową dekadę działalności Bankowy Fundusz Gwarancyjny wkracza dysponując własnym, dobrze wykształconym i przetestowanym systemem analitycznym, wykwalifikowaną kadrą analityków oraz bazą danych, które, zintegrowane z historycznymi doświadczeniami i wynikami analiz, stanowią unikatową „bazę wiedzy” pozwalającą budować niezależne oceny zagrożeń w systemie bankowym.

METODYKA BANKOWEGO FUNDUSZU GWARANCYJNEGO W ZAKRESIE OCENY ZAGROŻEŃ SYTUACJI FINANSOWEJ BANKÓW^{*)}

Wstęp

Jednym z zadań Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (BFG) jest „gromadzenie i analizowanie informacji o podmiotach objętych systemem gwarantowania”¹⁾. W ramach realizacji tego zadania opracowano m.in. systemy oceny banków, których celem była identyfikacja banków zagrożonych niewypłacalnością.

Artykuł jest poświęcony stosowanej obecnie w Funduszu **metodyce oceny banków komercyjnych i spółdzielczych**, rozumianej jako system identyfikacji banków zagrożonych niewypłacalnością oraz system identyfikacji bezpieczeństwa depozytów²⁾ w sektorze bankowym. Prezentowana metodyka jest kolejnym w Funduszu etapem rozwoju systemu identyfikacji banków zagrożonych niewypłacalnością.

System identyfikacji banków zagrożonych niewypłacalnością w BFG – rys historyczny

Syntetyczną charakterystykę kolejnych wersji systemu identyfikacji banków zagrożonych niewypłacalnością prezentuje tabela 1.

---

^{*)} Autorka artykułu pracuje w Departamencie Analiz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

¹⁾ Ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, art. 4 ust. 1, pkt 3, Dz.U. z 2000 r. Nr 9, poz. 131 z późn. zm.

²⁾ Przywoływane w artykule terminy „depozyty” czy „baza depozytowa” oznaczają tutaj depozyty sektora niefinansowego i instytucji samorządowych. Depozyty tych dwóch sektorów są przyjmowane do prognozy zobowiązań gwarancyjnych Funduszu. Na ich podstawie budowany jest m.in. indeks zagrożenia.

Tabela 1. Charakterystyka wersji systemu identyfikacji banków zagrożonych niewypłacalnością w BFG

Banki komercyjne (BK)	Banki spółdzielcze (BS)
1996–1997 – I wersja Wskaźnik syntetyczny oparty na 11 wskaźnikach, ocena pozytywna ³⁾ .	1996–1997 – I wersja „Szukanie sąsiadów”.
1999–2001 – II wersja Wskaźnik syntetyczny oparty na 48 wskaźnikach, ocena negatywna ⁴⁾ , wykorzystanie decyli.	1998–2003 – II wersja Wskaźnik syntetyczny oparty na 6 wskaźnikach, ocena negatywna, punktacja 0-1.
2001–2006 – III wersja metodyka oceny banków i identyfikacji ryzyka System ratingowy uwzględniający ocenę czynników sprawozdawczych oraz pozasprawozdawczych. Ocena czynników sprawozdawczych – wskaźnik syntetyczny oparty na 13 wskaźnikach, ocena negatywna, początkowo wykorzystanie decyli ⁵⁾ , obecnie punktacja jako funkcja wartości wskaźnika. Od 2004 r. system rozbudowany o macierze migracji, indeks zagrożeń i filtr płynności.	2003–2006 – III wersja metodyka oceny banków i identyfikacji ryzyka Zmodyfikowany system ratingowy opracowany dla banków komercyjnych.

Źródło: opracowanie własne.

Na łamach „Bezpiecznego Banku” były prezentowane: I wersja dla banków komercyjnych i spółdzielczych⁶⁾ oraz III wersja dla banków komercyjnych według stanu istniejącego na koniec 2001 r.⁷⁾, tzn. ograniczona do oceny czynników sprawozdawczych oraz wykorzystująca punktację opartą częściowo na decylach.

Do 2003 r. systemy identyfikacji banków zagrożonych dla sektorów banków komercyjnych i spółdzielczych rozwijały się oddzielnie, tym niemniej wykazywały cechy wspólne w zakresie rozwiązań ogólnych. Wyjątkiem była pierwsza wersja systemu dla banków spółdzielczych, stosowana w latach 1996–97. W latach 1995–96 upadła znaczna liczba banków, w związku z czym pierwsze próby konstrukcji metodyki oceny banków spółdzielczych polegały na „szukaniu sąsiadów”, czyli na poszukiwaniu banków będących w złej kondycji finansowej i banków zagrożonych upadłością.

³⁾ Ocenia się, czy bank wykazuje odchylenia *in plus* w stosunku do wartości granicznych, świadczące o dobrej bądź poprawiającej się jego sytuacji finansowej w danym obszarze analizy.

⁴⁾ Ocenia się, czy bank wykazuje odchylenia *in minus* w stosunku do wartości granicznych, świadczące o złej lub pogarszającej się sytuacji finansowej banku w danym obszarze analizy.

⁵⁾ Decyle umożliwiają podział badanej populacji na 10 części.

⁶⁾ R. Bartkowiak we współpracy z M. Iwanicz-Drozdowską, W. Królakiem i I. Sowińską, *Kryteria i metody oceny zagrożenia wypłacalności banku. Wnioski z doświadczeń BFG dla budowy systemu wczesnego ostrzegania*, Bezpieczny Bank, 1997, nr 1.

⁷⁾ W. Konat, I. Sowińska, *System monitorowania w BFG sytuacji banków komercyjnych*, Bezpieczny Bank, 2002, nr 1(16).

W systemie tym została wykorzystana „jednowskaźnikowa metoda dyskryminacyjna”, a wskaźnikiem była „relacja sumy depozytów podmiotów niefinansowych i budżetów gmin do funduszy własnych netto”⁸⁾.

Pozostałe trzy wersje, tzn. I wersję dla banków komercyjnych oraz II wersję (zarówno dla banków komercyjnych, jak i spółdzielczych), można scharakteryzować następująco:

1. systemy uwzględniały wyłącznie ocenę czynników sprawozdawczych; czynniki pozasprawozdawcze uwzględniane były na etapie indywidualnej oceny banków;
2. były to systemy wskaźnikowe, wykorzystujące różną liczbę wskaźników;
3. ich rezultatem był wskaźnik syntetyczny oparty na wynikach wskaźników cząstkowych;
4. systemy były zróżnicowane co do sposobu konstrukcji wskaźnika syntetycznego oraz co do sposobu budowy wskaźników cząstkowych;
5. poza I wersją dla banków komercyjnych, gdzie badano dobrą sytuację banków, pozostałe wersje były nakierowane na badanie zjawisk negatywnych.

W 2001 r. zapoczątkowano prace nad **III wersją systemu dla banków komercyjnych**. Początkowo był to system wskaźnikowy i dotyczył, podobnie jak poprzednie, wyłącznie oceny czynników sprawozdawczych. Do wyznaczania banków zagrożonych wykorzystano decyle. Zastosowano także negatywną ocenę sytuacji finansowej⁹⁾. W 2002 r. system został uzupełniony o ocenę czynników pozasprawozdawczych. Przeprowadzanie oceny kondycji finansowej banku na podstawie sprawozdań finansowych oraz przeprowadzanie oceny czynników pozasprawozdawczych, mających wpływ na bezpieczeństwo banku bądź odzwierciedlających to bezpieczeństwo w sposób nieujęty w jednostkowym sprawozdaniu finansowym, pozwoliły na pełne uwzględnienie w systemie oceny banków czynników ważnych dla oceny stanu zagrożenia niewypłacalnością. W wyniku uwzględnienia czynników pozasprawozdawczych system wskaźnikowy został przekształcony w system ratingowy. Opracowano zasady nadawania ratingu i konstrukcji macierzy zagrożeń. Następnie zmieniono sposób punktacji wskaźników oraz sposób wyznaczania wartości granicznych dla wskaźników, przechodząc z decyli na wartości stałe oraz opracowano system punktacji skokowo-ciągłej, co pozwoliło na bardziej precyzyjną ocenę wskaźników. W trakcie testowania systemu okazało się bowiem, że w przypadku niektórych wskaźników zastosowanie decyli dawało mylne wyniki. Odmienne były oceniane banki, których wskaźniki kształtowały się na bardzo zbliżonym poziomie, ale które znajdowały się w innych decylach. W 2004 r. metodyka oceny obu sektorów została rozbudowana o macierz migracji i indeks zagrożenia. W 2005 r. opracowano i wdrożono filtr płynności, odrębny w konstrukcji dla sektora banków komercyjnych i spółdzielczych.

W 2003 r. nastąpiło **ujednoczenie metodyki oceny dla sektora banków komercyjnych i spółdzielczych** poprzez przystosowanie systemu ratingowego

---

⁸⁾ R. Bartkowiak we współpracy (...), op.cit.

⁹⁾ Szerzej: W. Konat, I. Sowińska (...), op.cit.

banków komercyjnych do specyfiki sektora spółdzielczego. Modyfikacje dotyczyły wszystkich etapów konstrukcji systemu, począwszy od wyznaczenia wartości progowych oraz punktacji wskaźników do zasad konstrukcji ratingu podstawowego i ratingu uzupełniającego¹⁰⁾.

Metodyka oceny banków i identyfikacji ryzyka w BFG¹¹⁾

Cel metodyki

Wszystkie przedstawione wyżej systemy, pomimo różnej budowy, były tożsame co do celu, tzn. ich zadaniem była identyfikacja banków zagrożonych i banków o pogarszającej się sytuacji finansowej. W obecnej metodyce **dotatkowo, poprzez indeks zagrożenia** realizowany jest także **cel syntetycznej oceny bezpieczeństwa bazy depozytowej** w sektorze bankowym.

Zakres podmiotowy i częstotliwość ocen

Metodyką są objęte **podmioty uczestniczące w polskim systemie gwarantowania depozytów**, czyli krajowe banki komercyjne i banki spółdzielcze (krajowy sektor bankowy). Z populacji banków wyłącza się „banki, które nie prowadzą bądź nie rozwinęły jeszcze pełnej działalności operacyjnej. Warunek ten dotyczy banków prowadzących działalność operacyjną krócej niż 2 lata oraz banków, których istnienie uwarunkowane jest jedynie możliwością sprzedaży ich licencji”¹²⁾.

Oceny są dokonywane w cyklu miesięcznym, z tym że w miesiącach niekończących kwartału uwzględniane są w systemie ratingowym dane finansowe z rachunku zysków i strat z ostatniego miesiąca kończącego kwartał¹³⁾. Filtr płynności jest stosowany w cyklu kwartalnym.

Źródła danych i informacji

Źródłem danych finansowych jest sprawozdawczość przesyłana przez Narodowy Bank Polski (NBP) do Funduszu. Od danych za grudzień 2004 r. BFG otrzymuje dekadowe korekty sprawozdań finansowych, co umożliwi korzystanie z najbardziej aktualnej bazy danych. Przyjęto, że dane sprawozdawcze są wiarygodne i rzetelnie określają kondycję finansową banku.

---

¹⁰⁾ Zasady konstrukcji ratingów są opisane w dalszej części artykułu.

¹¹⁾ Wykorzystano materiał wewnętrzny Funduszu: M. Iwanicz-Drozdowska, I. Sowińska, T. Bugajny, *Metodyka oceny banków i identyfikacji ryzyka*, Warszawa, listopad 2005 r.

¹²⁾ Szerzej: W. Konat, I. Sowińska (...), op.cit.

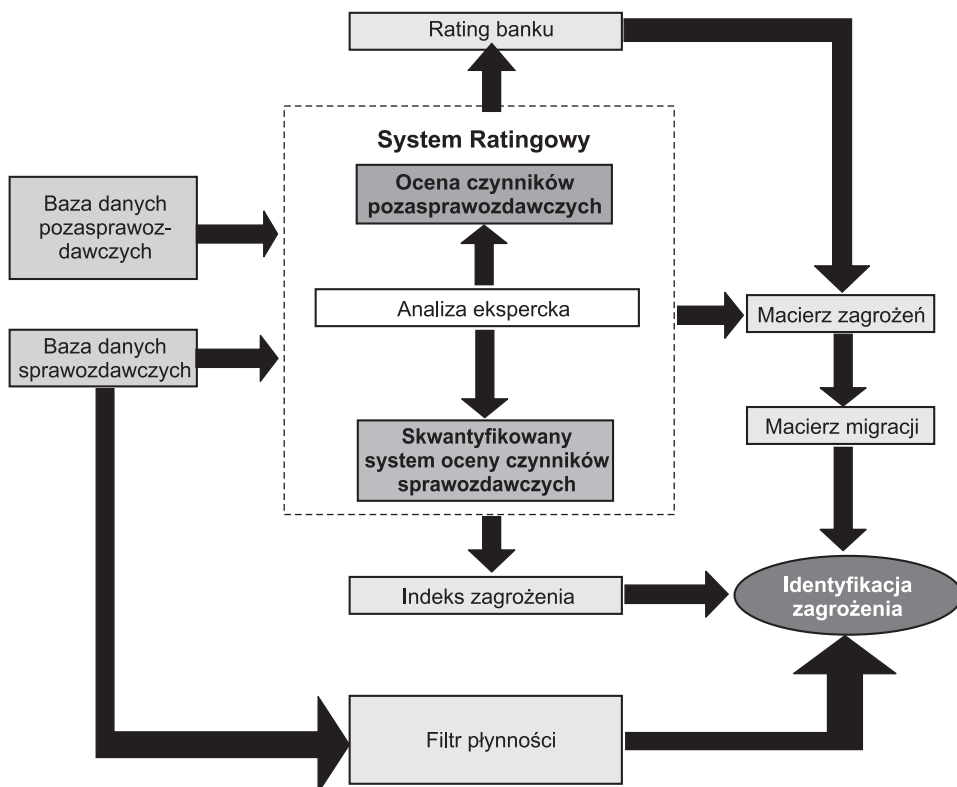
¹³⁾ W sprawozdawczości dla NBP banki sporządzają rachunek zysków i strat w cyklu kwartalnym.

Do dodatkowych źródeł danych i informacji pozasprawozdawczych, zarówno liczbowych, jak i niemierzalnych, należą informacje o wynikach inspekcji Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego (GINB), kontroli BFG przeprowadzanej w bankach korzystających z pomocy finansowej Funduszu oraz z funduszu restrukturyzacji banków spółdzielczych (FRBS), jak również opinie audytora, inne informacje przekazywane przez GINB oraz bezpośrednio przez banki, a także informacje prasowe. W przypadku części banków, zwłaszcza sektora banków spółdzielczych, informacje te mają charakter ograniczony.

Struktura metodyki oceny banków

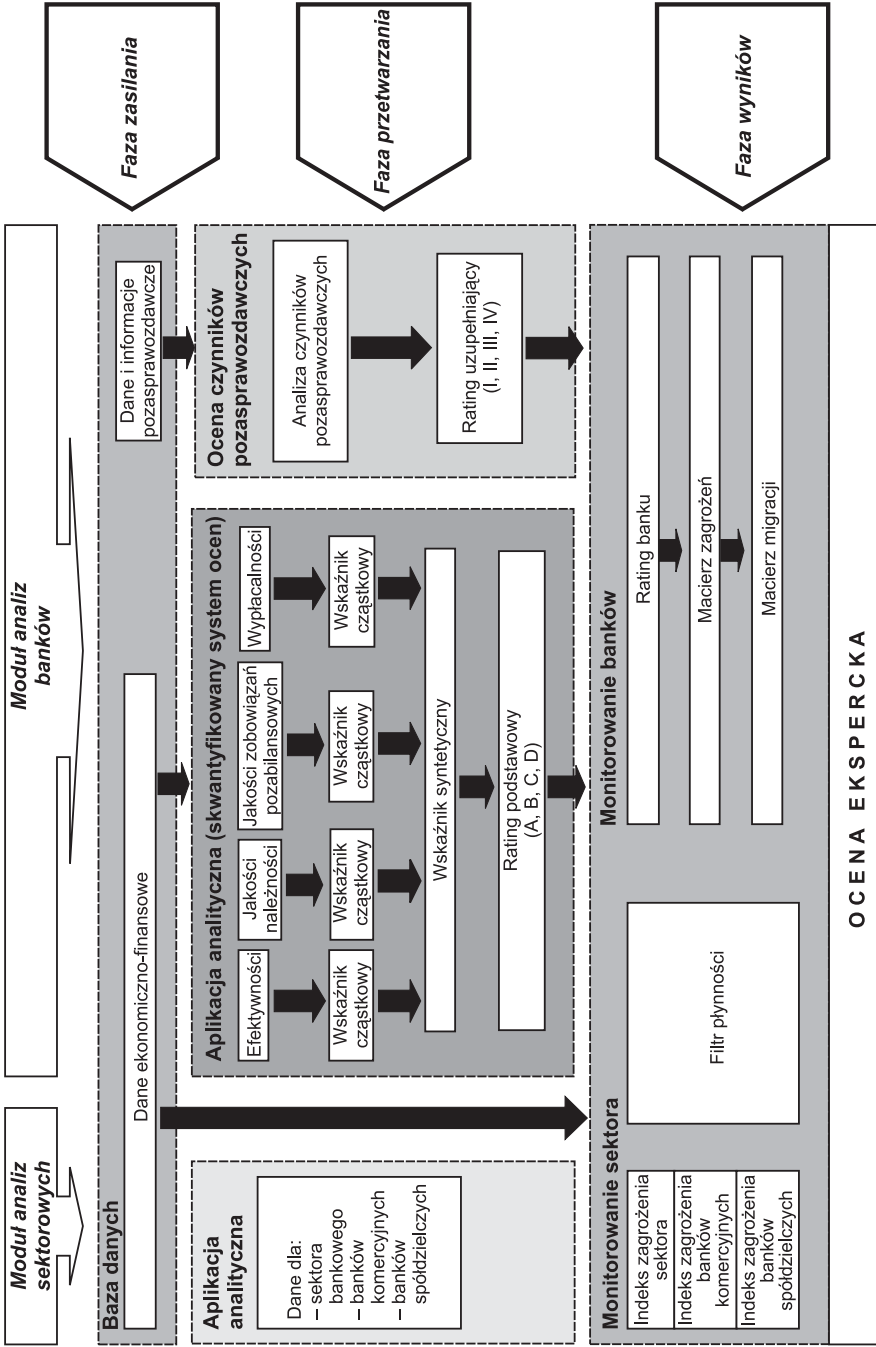
Rysunek 1 prezentuje strukturę metodyki. Składa się ona z dwóch elementów:
1. **systemu ratingowego**, w którym uwzględnia się czynniki sprawozdawcze i pozasprawozdawcze; rezultatem systemu jest rating banku, który jest z kolei pod-

Rys. 1. Struktura metodyki oceny banków

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 2. Szczegółowa konstrukcja metodyki oceny banków

Źródło: opracowanie własne.

stawą konstrukcji macierzy zagrożeń, zaś zmiany klas zagrożenia są podstawą budowy macierzy migracji. Dodatkowo wartość punktacji w części skwantyfikowanej systemu monitorowania umożliwia wyliczenie indeksu zagrożeń;

2. **filtru płynności**, stanowiącego uzupełniające narzędzie oceny banków klasyfikowanych jako zagrożone – w aspekcie badania płynności.

Rysunek 2 prezentuje szczegółową budowę metodyki oceny banków. Metodyka oceny banków ma konstrukcję modułową. Faza zasilania obejmuje dane ekonomiczno-finansowe i informacje pozasprawozdawcze. Podstawowym elementem fazy przetwarzania, poza aplikacją analityczną, umożliwiającą przetwarzanie i generowanie danych, jest system ratingowy, w którym oceniane są czynniki sprawozdawcze i pozasprawozdawcze. Faza wyników obejmuje elementy pozwalające zidentyfikować zagrożenie zarówno pojedynczych banków, jak i dowolnie definiowanych grup bankowych oraz sektora bankowego.

Zasadnicze elementy metodyki zostaną szczegółowo omówione w dalszej części artykułu.

System ratingowy

W systemie ratingowym, będącym podstawowym elementem fazy przetwarzania, ocenia się metodą ekspercką zarówno kondycję finansową – na podstawie skwantyfikowanego systemu oceny czynników sprawozdawczych, jak i czynniki pozasprawozdawcze.

Ocena kondycji finansowej banków

Ocena kondycji finansowej banków dokonywana jest w oparciu o skwantyfikowany system, który pozwala na nadanie bankowi ratingu podstawowego, odzwierciedlającego jego kondycję finansową. Rating ten ma oznaczenie literowe, gdzie A oznacza dobrą kondycję finansową, B – satysfakcjonującą kondycję finansową, C – wątpliwą kondycję finansową lub D – złą kondycję finansową. W ocenie kondycji finansowej wykorzystano **metodę wskaźnikową**. Oceny kondycji finansowej dokonuje się na podstawie analizy 13 wskaźników dla banków komercyjnych i 12 wskaźników dla banków spółdzielczych, charakteryzujących 4 zasadnicze obszary analityczne: efektywność, jakość należności, jakość zobowiązań pozabilansowych udzielonych oraz wypłacalność¹⁴⁾.

---

¹⁴⁾ W systemie oceny nie uwzględniono wskaźników płynności z racji tego, iż w trakcie prowadzonych badań stwierdzono, że nie wnoszą one istotnych informacji do ogólnej oceny banku. Wniosek taki wynika zasadniczo z faktu, iż pomiar płynności ma charakter uproszczony, bowiem nie uwzględnia m.in. dostępu banków do rynku międzybankowego, co istotnie rzutuje na rzeczywistą pozycję banku w zakresie płynności. Ocena płynności jest dokonywana w filtrze płynności.

Dobór wskaźników został przeprowadzony na podstawie ilościowej weryfikacji ich istotności dla ogólnej oceny banku. **Zasady wyboru wskaźników** oraz wskaźniki zostały opisane w artykule z 2002 r.¹⁵⁾ Przypomnę jedynie krótko zasady, jakimi kierowano się przy wyborze **wskaźników**:

1. wskaźnik powinien jednoznacznie określić sytuację finansową banku;
2. należy unikać efektu katalizy, czyli kilkukrotnego opisu tego samego zjawiska przez kilkanaście wskaźników;
3. wskaźniki powinny opisywać w sposób kompleksowy dany obszar;
4. wskaźniki powinny być uniwersalne – reprezentatywne dla wszystkich banków bez względu na profil ich działania;
5. wskaźniki powinny umożliwić nie tylko ocenę stanu finansowego, ale informować o możliwym pogorszeniu (taki był cel wprowadzenia wskaźników częstotliwości).

Do oceny wszystkich wskaźników zastosowano **ocenę negatywną**. Prowadzona jest ona pod kątem wystąpienia zjawisk negatywnych, tzn. bada się, czy bank wykazuje odchylenia *in minus* w stosunku do wartości granicznych, świadczące o złej lub pogarszającej się sytuacji finansowej banku w danym obszarze analizy. Do oceny wartości wskaźników zastosowano **punktację ujemną**: im bardziej niekorzystna wartość wskaźnika, tym większa co do wartości bezwzględnej liczba przypisanych mu punktów. Dla ustalenia punktacji stosowane są stałe wartości graniczne wskaźników, wyznaczone – poza 2 wskaźnikami (współczynnik wypłacalności i relacja aktywów pracujących do pasywów kosztowych) – w sposób empiryczny, bowiem nie istnieją dla nich wzorcowe (modelowe) wartości.

Punktacja (poza 3 wskaźnikami częstotliwości) **ma charakter skokowo-ciągły**, tj. zróżnicowano ocenę poziomu wskaźników nie tylko w zależności od przedziału, w jakim wskaźnik się znajduje, ale dodatkowo od wartości danego wskaźnika. Dla

Tabela 2. Zasady punktacji skokowo-ciągłej na przykładzie wskaźnika ROA netto

Ocena		Wzór punktacji
poziom wskaźnika	punktacja	
wsk > 1%	0	0
1% >= wsk > 0,5%	(0; -2,5)	$(1 - \text{wsk}) / (1 - 0,5) * (-2,5)$
0,5% >= wsk > 0%	<-2,5; -7,5)	$(0,5 - \text{wsk}) / ((0,5 - 0) * (-5)) - 2,5$
0% >= wsk > -1%	<-7,5; -10)	$(\text{wsk}) / ((0 - 1) * (-2,5)) - 7,5$
wsk <= -1%	-10	-10

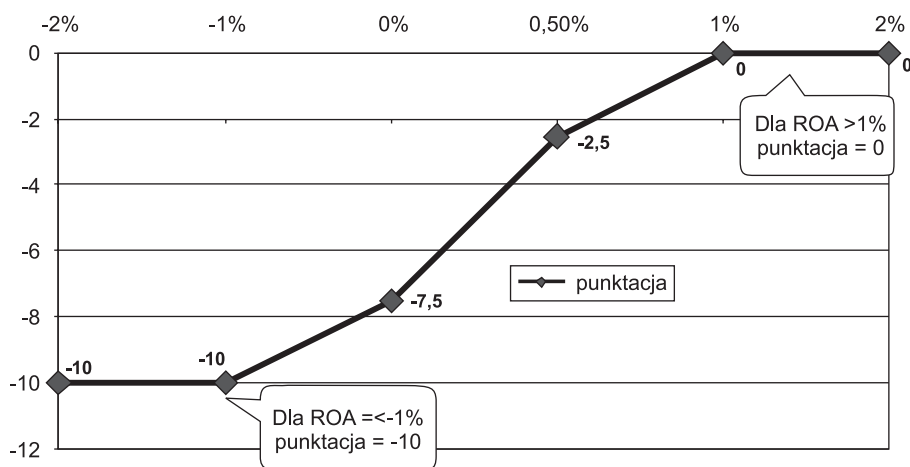
Źródło: opracowanie własne.

¹⁵⁾ Szerzej: W. Konat, I. Sowińska (...), op.cit.

wskaźników częstotliwości punktacja ma charakter skokowy. Dla ilustracji rozwiązania punktacji skokowo-ciągłej wybrano jako przykład wskaźnik ROA netto (tabela 2). Dla wskaźnika większego niż 1% (wartość graniczna), punktacja tego wskaźnika wyniesie 0, jeżeli zaś wskaźnik jest równy bądź mniejszy od -1% (wartość graniczna), liczba przyznanych punktów wyniesie -10, a np. dla wartości wskaźnika ROA z przedziału od 0,5% do 1% liczba przyznanych punktów będzie zawarta w przedziale od -2,5 do 0, stosownie do matematycznie zapisanego wzoru punktacji.

Ilustrację graficzną zasad punktacji skokowo-ciągłej prezentuje wykres 1.

Wykres 1. Zasady punktacji skokowo-ciągłej na przykładzie wskaźnika ROA netto – ilustracja graficzna

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźniki, w podziale na obszary, oraz punktacja minimalna poszczególnych wskaźników są prezentowane w tabeli 3.

W przypadku banków spółdzielczych, dla 5 wskaźników, dla których wyznacza się progi w sposób empiryczny, zastosowane wartości progowe są inne niż w systemie oceny banków komercyjnych. Są to wskaźniki:

- ❖ obciążenia wyniku działalności bankowej kosztami działania,
- ❖ częstotliwości strat miesięcznych w okresie ostatnich 12 miesięcy,
- ❖ obciążenia wyniku działalności bankowej saldem rezerw,
- ❖ udziału należności zagrożonych w należnościach od podmiotów niefinansowych, sektora instytucji samorządowych i pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego,
- ❖ udziału zobowiązań pozabilansowych udzielonych zagrożonych w zobowiązaniach pozabilansowych ogółem.

Bezpieczny Bank

Tabela 3. Wskaźniki stosowane w ocenie kondycji finansowej banków oraz ich minimalna punktacja

Obszar/Wskaźniki	Punktacja minimalna wskaźnika	
Efektywność	(BK i BS)	
ROA netto	-10 pkt	
obciążenie wyniku działalności bankowej saldem rezerw	-7,5 pkt	
obciążenie wyniku działalności bankowej kosztami działania	-7,5 pkt	
częstotliwość strat miesięcznych entto w okresie ostatnich 12 miesięcy	-10 pkt	
Jakość należności i zobowiązań pozabilansowych udzielonych	BK	BS
udział należności zagrożonych w należnościach od sektora niefinansowego, sektora instytucji rządowych i samorządowych oraz pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego	-10 pkt	-12,5 pkt
udział należności zagrożonych w należnościach od sektora finansowego – z wyłączeniem pozostałych instytucji pośrednictwa finansowego	-2,5 pkt	
częstotliwość miesięcznej dynamiki należności zagrożonych poniżej 105% w okresie ostatnich 12 miesięcy	-10 pkt	
udział zobowiązań pozabilansowych udzielonych zagrożonych w zobowiązaniach pozabilansowych udzielonych ogółem	-5 pkt	-2,5 pkt
częstotliwość miesięcznej dynamiki zobowiązań pozabilansowych udzielonych zagrożonych powyżej 105% (BK)	-2,5 pkt	–
Wypłacalność	BK	BS
współczynnik wypłacalności	-10 pkt	-12,5 pkt
relacja straty skumulowanej netto do funduszy zasadniczych	-10 pkt	
relacja funduszy własnych do pasywów	-5 pkt	
relacja aktywów pracujących do pasywów kosztowych	-10 pkt	

Źródło: opracowanie własne.

Wskaźniki te (poza pierwszym) przyjmowały wartości niższe niż w sektorze banków komercyjnych, natomiast wskaźnik obciążenia wyniku działalności bankowej kosztami działania – wartości wyższe, stąd zasadne było ustalenie odmiennych wartości progowych.

Ze względu na specyfikę działania banków spółdzielczych, budowa systemu skwantyfikowanej oceny tych banków różni się od stosowanego dla banków komercyjnych (tabela 4). Z uwagi na mniejsze znaczenie zobowiązań pozabilansowych w bankach spółdzielczych w systemie oceny tych banków połączono w jedną grupę wskaźniki do

Problemy i poglądy

Tabela 4. Obszary stosowane w ocenie kondycji finansowej banków oraz ich minimalna punktacja

Obszar/Punktacja minimalna wskaźnika cząstkowego	BK	BS
Efektywność	4 wskaźniki, -35 pkt	4 wskaźniki, -35 pkt
Jakość należności	3 wskaźniki, -22,5 pkt	4 wskaźniki (w tym: 3 dla jakości należności), -27,5 pkt
Jakość zobowiązań pozabilansowych udzielonych	2 wskaźniki, -7,5 pkt	
Wypłacalność	4 wskaźniki, -35 pkt	4 wskaźniki, -37,5 pkt

wskaźnik syntetyczny (suma wskaźników cząstkowych)

- wartość „najlepsza” 0 – brak zagrożeń
- wartość „najgorsza” -100 – bank jest istotnie zagrożony we wszystkich analizowanych sferach

Źródło: opracowanie własne.

oceny jakości aktywów i jakości zobowiązań pozabilansowych. Zredukowano jednocześnie z 2 do 1 liczbę wskaźników do oceny jakości tych zobowiązań. W grupie oceny jakości poprzez zmianę punktacji nadano większe znaczenie jakości należności od sektora niefinansowego. Mając na uwadze istotność znaczenia zmian zachodzących w zakresie bazy kapitałowej, zastosowano inną punktację dla poszczególnych grup wskaźników, zwiększając znaczenie oceny wypłacalności.

Suma punktów dla wskaźników z danego obszaru analizy stanowi jego ocenę – **wskaźnik cząstkowy**. Zróżnicowanie punktacji dla poszczególnych wskaźników powoduje analogiczne zróżnicowanie punktacji dla obszarów analizy, określając tym samym istotność danego obszaru dla oceny sytuacji finansowej banku. Suma wartości wskaźników cząstkowych stanowi tzw. **wskaźnik syntetyczny**, którego wartość „najlepsza” wynosi 0 – brak zagrożeń, „najgorsza” natomiast -100 – bank jest istotnie zagrożony we wszystkich analizowanych obszarach. Na podstawie wartości wskaźnika syntetycznego, która określa poziom zagrożenia, nadawany jest **rating podstawowy**. Banki są dzielone na 4 kategorie, co przedstawiono w tabeli 5.

Ze względu na ograniczony zakres czynników pozasprawozdawczych stosowanych w ocenie banków spółdzielczych, w ich przypadku zastosowano bardziej rygorystyczną wartość graniczną do klasyfikowania banku do kategorii D (zmiana z -50 punktów do -45 punktów). Nadanie ratingu podstawowego zamyka skwantyfikowaną część oceny banków.

Tabela 5. Rating podstawowy – interpretacja i kryteria punktowe dla banków komercyjnych i spółdzielczych

Rating podstawowy	Sytuacja	Wartość wskaźnika syntetycznego	
		BK	BS
A	Dobra	<0, -15)	
B	Satysfakcjonująca	<-15, -30)	
C	Wątpliwa	<30, -50)	<-30, -45)
D	Zła	<50, -100>	<-45, -100>

Źródło: opracowanie własne.

Ocena czynników pozasprawozdawczych

Drugim elementem konstrukcji systemu ratingowego jest **ocena czynników pozasprawozdawczych**. Wyróżniono 5 grup tych czynników, ale tylko 3 mają zastosowanie do banków spółdzielczych. Do czynników pozasprawozdawczych podlegających ocenie zaliczono:

1. wyniki inspekcji GINB i kontroli BFG (BK, BS),
2. opinię audytora wydaną do sprawozdań finansowych banku (BK, BS) bądź/i sprawozdania skonsolidowanego (BK),
3. ocenę inwestora strategicznego (BK),
4. kondycję podmiotów powiązanych z bankiem kapitałowo lub/i organizacyjnie o znaczącym udziale w grupie kapitałowej (BK),
5. pozostałe czynniki wpływające bezpośrednio bądź pośrednio na sytuację ekonomiczno-finansową banku, w szczególności dla banków korzystających z pomocy BFG: znaczenie pomocy zewnętrznej dla wyników finansowych, ocena realizacji programu postępowania naprawczego (BK, BS).

Czynniki pozasprawozdawcze są oceniane **metodą ekspercką**, aczkolwiek dla ułatwienia analitykowi oceny inwestora strategicznego opracowano algorytm oceny ratingu inwestora¹⁶⁾. W przypadku banków korzystających z pomocy BFG wykorzystuje się, w celu dokonania wstępnych i syntetycznych ocen, sparametryzowaną ocenę: uzależnienia od pomocy zewnętrznej oraz realizacji programów postępowania naprawczego.

Analiza czynników pozasprawozdawczych stanowi podstawę do nadania bankowi **ratingu uzupełniającego** (tabela 6). Jest ona dokonywana przez analityka zajmu-

¹⁶⁾ Do badania kondycji ekonomiczno-finansowej inwestora wykorzystano ratingi nadawane przez renomowane agencje: Moody's, Standard and Poor's oraz FitchRatings, przy czym jako wiodące wybrano ratingi firmy Moody's ze względu na odnośnienie się do oceny siły finansowej banków.

Problemy i poglądy

Tabela 6. Rating uzupełniający dla banków komercyjnych i spółdzielczych – interpretacja

Rating uzupełniający	I	II	III	IV
Jakość czynników pozasprawozdawczych:				
Interpretacja (BK)	Dobra	Satysfakcjonująca	Wątpliwa	Zła
Interpretacja (BS)	Neutralna	Brak informacji	Wątpliwa	Zła

Źródło: opracowanie własne.

jącego się danym bankiem. Podobnie jak w przypadku ratingu podstawowego, banki są dzielone na 4 kategorie.

Zakres dostępnych informacji umożliwiających ocenę czynników pozasprawozdawczych jest dla banków spółdzielczych znacznie węższy niż w przypadku banków komercyjnych, co wpłynęło na odmienną konstrukcję ratingu uzupełniającego w kategorii I i II. Założono, że informacje dotyczące banków spółdzielczych mogą mieć co najwyżej charakter neutralny (kategoria I). Powstaje także konieczność uwzględnienia sytuacji, w której niedostępne są informacje pozasprawozdawcze. Przyjęto, że w takim przypadku rating będzie nadawany na poziomie II w celu odróżnienia od neutralnego (udokumentowanego) wpływu czynników pozasprawozdawczych. Nadanie ratingu uzupełniającego zamyka ocenę czynników pozasprawozdawczych.

Macierz zagrożeń banków

W fazie wyników, na podstawie oceny kondycji finansowej (rating podstawowy) oraz oceny czynników pozasprawozdawczych (rating uzupełniający), są konstruowane **macierze zagrożeń**, stanowiące przełożenie ratingu banku na klasy zagrożeń

Rys. 3. Kształt macierzy zagrożeń banków

A-I	A-II	A-III	A-IV
B-I	B-II	B-III	B-IV
C-I	C-II	C-III	C-IV
D-I	D-II	D-III	D-IV

A-I, A-II, B-I	banki o bardzo niskim zagrożeniu
C-I, B-II, A-III	banki o niskim zagrożeniu
D-I, C-II, B-III, A-IV	banki o średnim zagrożeniu
D-II, C-III, B-IV	banki o wysokim zagrożeniu
D-III, D-IV, C-IV	banki o bardzo wysokim zagrożeniu

Źródło: opracowanie własne.

nia. W celu dokładniejszego zróżnicowania zdywersyfikowania zagrożenia wyodrębniono 5 klas zagrożenia (rysunek 3).

Powyższa macierz jest opracowywana w cyklach miesięcznych. Jej ostateczny kształt, tj. przypisanie poszczególnych banków do powyższych kategorii ryzyka, jest przedmiotem dyskusji i ustaleń z zastosowaniem analizy eksperckiej na posiedzeniu komitetu ratingowego. W ramach procedury decyzyjnej komitetu zatwierdza się bądź odrzuca zaproponowany przez analityka rating banku, biorąc pod uwagę całokształt wiedzy o danym banku. Przyjęty przez komitet rating określa przypisanie banku do danej kategorii zagrożenia.

Macierz migracji

Drugim elementem fazy wyników jest **macierz migracji**, konstruowana na bazie macierzy zagrożeń. Obrazuje ona zmiany liczebności banków w danej klasie zagrożenia, tj. pogorszenia i poprawy klasy zagrożenia w analizowanym okresie bądź informuje o braku takiej zmiany. Macierz migracji, analizowana dla sektora bankowego informuje o pogorszeniu, poprawie bądź stabilnej sytuacji w sektorze bankowym (rysunek 4). Punktem wyjścia (I kolumna) jest klasyfikacja banków do poszczególnych klas zagrożenia według stanu na okres bazowy. Macierz migracji prezentuje dla okresu analizowanego (tj. od okresu bazowego do okresu analizowanego) liczbę banków, które pozostały w danej klasie zagrożenia (przekątna macierzy), oraz liczbę pogorszeń (liczby powyżej przekątnej) i poprawy klasyfikacji (liczby poniżej przekątnej).

Rys. 4. Kształt macierzy migracji banków

Zagrożenie (stan na datę poprzednią)	Zmiany zagrożenia (od daty poprzedniej do daty bieżącej) na:				
	bardzo niskie	niskie	średnie	wysokie	bardzo wysokie
bardzo niskie					
niskie				Pogorszenie	
średnie					
wysokie	Poprawa				
bardzo wysokie					

Źródło: opracowanie własne.

Indeks zagrożenia

Kolejnym elementem fazy wyników jest **indeks zagrożenia**, zdefiniowany dla celów określenia bezpieczeństwa bazy depozytowej. Indeks zagrożenia jest badany dla całego sektora bankowego, sektora banków komercyjnych i spółdzielczych

oraz dla dowolnie zdefiniowanych grup banków. Indeks zagrożenia jest zdefiniowany jako suma punktacji (czyli suma wskaźników syntetycznych) poszczególnych banków ważonych udziałem w depozytach sektora niefinansowego i instytucji samorządowych określonej grupy banków. Indeks zagrożenia przyjmuje wartości ujemne (ze względu na wyrażenie wskaźnika syntetycznego poszczególnym bankom w liczbach ujemnych).

Konstrukcja indeksu zagrożenia jest następująca:

$$I_{\text{sektor}} = \sum_{i=1}^n p_i \times \frac{d_i}{d_{\text{sektor}}}$$

gdzie:

sektor – sektor banków komercyjnych krajowych lub sektor banków spółdzielczych lub krajowy sektor bankowy lub grupa banków,

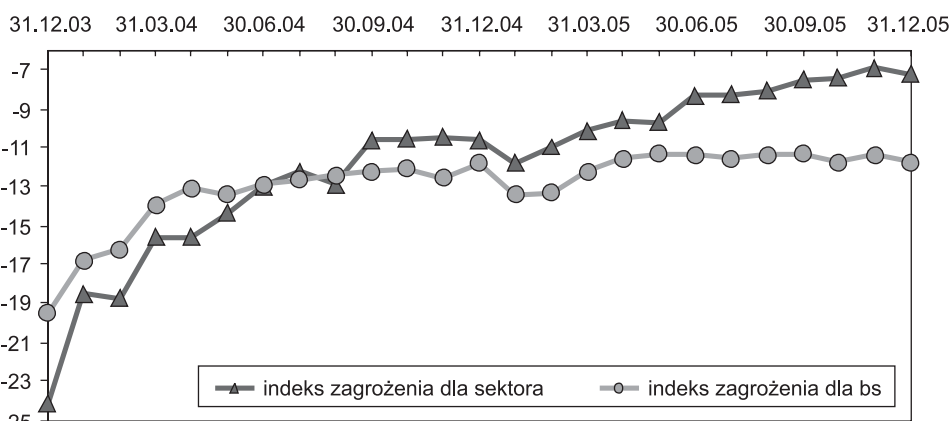
n – liczba banków,

p – punktacja przypisana bankowi krajowemu w ramach części sprawozdawczej systemu ratingowego,

d – depozyty sektora niefinansowego i instytucji samorządowych.

Wykres 2 prezentuje kształtowanie się indeksu zagrożenia dla krajowego sektora bankowego i sektora spółdzielczego w okresie rocznym. Ze względu na to, że sektor banków komercyjnych posiada ponad 90% udziału w depozytach sektora niefinansowego i instytucji samorządowych, poziom indeksu dla sektora bankowego jest niemal identyczny jak dla sektora banków komercyjnych, na wykresie nie zamieszczono oddzielnie banków komercyjnych.

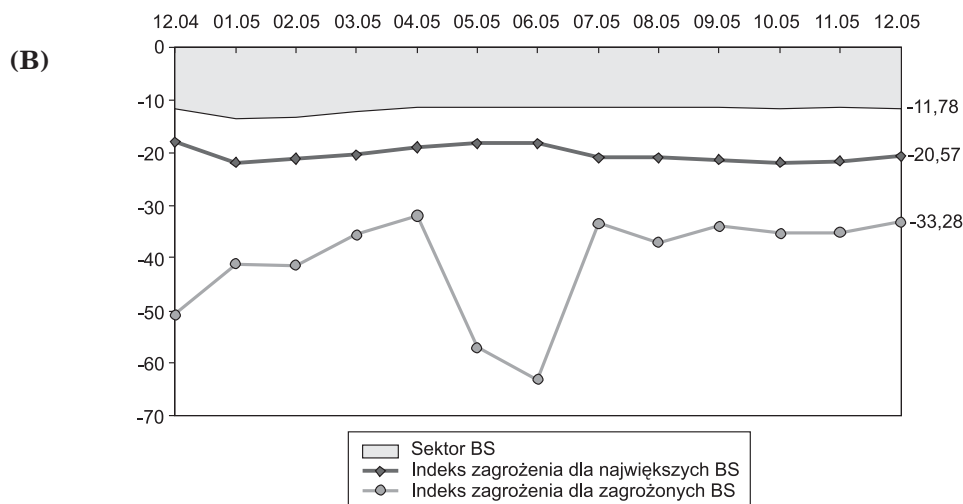
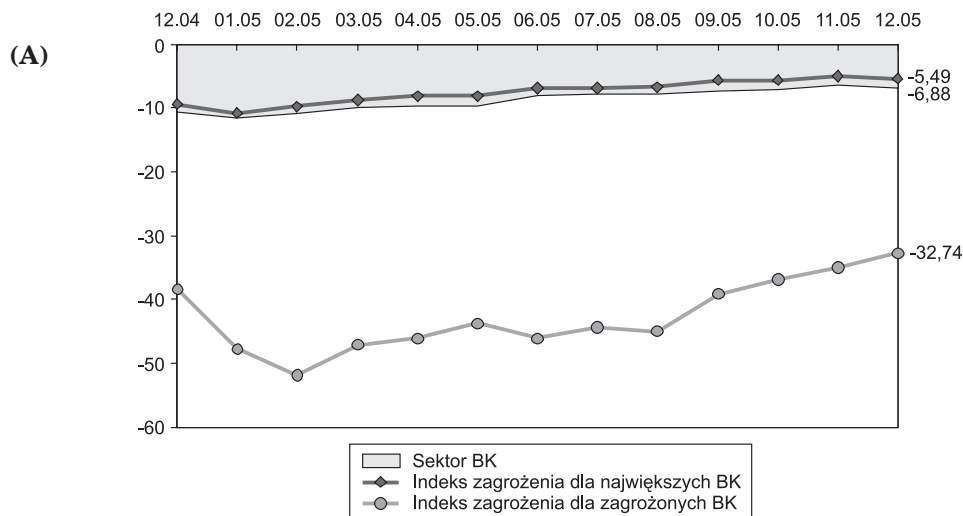
Wykres 2. Indeks zagrożenia w krajowym sektorze bankowym oraz w sektorze banków spółdzielczych w okresie grudzień 2004 r.–grudzień 2005 r.

Źródło: dane NBP, opracowanie własne.

Bezpieczny Bank

Wykresy 3 i 4. Indeks zagrożenia dla sektora, 10 największych banków* i banków o bardzo wysokim i wysokim zagrożeniu w okresie grudzień 2004 r.–grudzień 2005 r. (A) – banki komercyjne, (B) – banki spółdzielcze

* W przypadku banków komercyjnych – uwzględniono w nim banki, których udział w depozytach sektora banków komercyjnych przekraczał 2%. Na koniec poszczególnych kwartałów ich liczba wahała się między 10 a 11. W przypadku banków spółdzielczych – uwzględniono w nim banki, których udział w depozytach sektora spółdzielczego przekraczał 0,75%. Na koniec poszczególnych kwartałów ich liczba wahała się między 8 a 10.

Źródło: dane NBP, opracowanie własne.

Problemy i poglądy

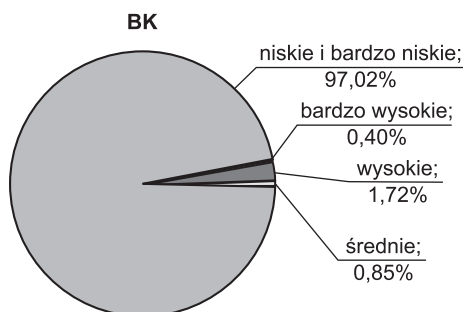
Zmiany w poziomie indeksu zagrożenia pozwalają wnioskować o zmianie bezpieczeństwa depozytów zgromadzonych w bankach, co stanowi kluczową kwestię z perspektywy Funduszu. Trzeba jednak powiedzieć, że prezentowany indeks dla całego sektora daje ogólny pogląd o kształtowaniu się skali bezpieczeństwa w sektorze. Z tego względu badanie indeksu prowadzi się także w innych przekrojach, np. dla największych banków oraz banków zagrożonych¹⁷⁾ (o bardzo wysokim i wysokim zagrożeniu – wykresy 3 i 4).

Kształtowanie się indeksu zagrożenia w największych bankach sektora odzwierciedla ryzyko systemowe. W przypadku banków komercyjnych indeks jest wyliczany dla banków o łącznym udziale w depozytach sektora komercyjnego przekraczającym 70%. W przypadku banków spółdzielczych – uwzględniono w nim banki, których udział w depozytach sektora spółdzielczego stanowił łącznie ponad 10% udziału w depozytach sektora spółdzielczego.

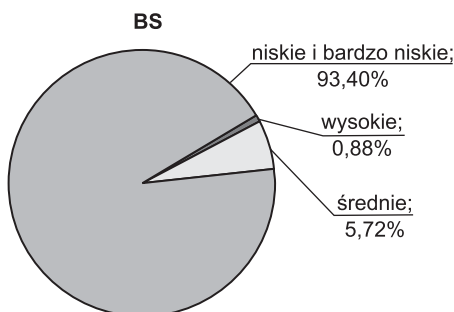
Ponadto bada się indeks zagrożenia dla grup banków o bardzo wysokim i wysokim zagrożeniu. Ryzyko systemowe w przypadku tych banków jest określane na podstawie zestawienia poziomu indeksu i udziału banków z danej grupy zagrożenia w depozytach całego sektora (wykresy 5 i 6).

Wykresy 5 i 6. Udział banków wg grup zagrożenia w depozytach sektora niefinansowego i instytucji samorządowych według stanu na 31.12.2005 r. (A) – banki komercyjne, (B) – banki spółdzielcze

(A)

(B)

Źródło: dane NBP, opracowanie własne.

¹⁷⁾ Dla banków klasyfikowanych do grupy o bardzo wysokim i wysokim zagrożeniu stosuje się wymiennie termin „banki zagrożone”.

Filtr płynności

Filtr płynności stanowi drugi, integralny składnik metodyki oceny banków. Jest on stosowany jako narzędzie uzupełniające w ocenie banków zagrożonych, które są najbardziej wrażliwe na kwestię niedoboru płynności. Pozwala to na identyfikację potencjalnego zagrożenia płynności.

Nasuwa się pytanie, dlaczego nie włączyliśmy filtru płynności do systemu ratingowego. Na podstawie badań ilościowych stwierdzono bowiem, że banki, sklasyfikowane jako banki o bardzo wysokim i wysokim zagrożeniu nie wykazywały wskaźników płynności istotnie różnych od banków zakwalifikowanych do najlepszej kategorii (A-I). Potwierdziło to tzw. słabe właściwości dyskryminacyjne tej grupy wskaźników. Jednak w celu zapewnienia kompleksowej oceny kondycji banków, zaproponowano wprowadzenie dodatkowego narzędzia do analizy płynności, odrębnego od macierzy zagrożeń:

1. dwuwymiarowego dla banków komercyjnych, obejmującego płynność strukturalną oraz aktywność na rynku międzybankowym,
2. jednowymiarowego dla banków spółdzielczych, obejmującego płynność strukturalną.

W przypadku banków spółdzielczych nie można było zaproponować stworzenia filtru płynności, ze względu na fakt, że banki te nie są aktywnymi uczestnikami rynku międzybankowego i składają nadwyżki środków w postaci lokat przede wszystkim w bankach zrzeszających. Ocena płynności może więc być dokonywana tylko w jednym wymiarze – płynności strukturalnej. Takie ujęcie pozwala na zidentyfikowanie, które banki spółdzielcze wykazują strukturę bilansu, mogącą doprowadzić do problemów z płynnością w przypadku zachwiania ich kondycji ekonomiczno-finansowej.

Ocena płynności jest przeprowadzana dla wszystkich banków, jednak w analizach (raportach) kwartalnych prezentuje się jedynie ocenę banków sklasyfikowanych do grupy bardzo wysokiego, wysokiego i średniego zagrożenia. Istotnym składnikiem oceny płynności jest ocena zmian położenia banków w filtrze płynności.

Tabela 7. Wymiar struktury bilansu (płynności strukturalnej) (y)

Wskaźniki/Punktacja minimalna	BS	BK
wskaźnik płynności strukturalnej <i>(gotówka, rachunki bieżące w NBP i innych bankach, rezerwa obowiązkowa, bony pieniężne i skarbowe) / (depozyty bieżące sektora niefinansowego i sektora instytucji rządowych i samorządowych)</i>	-3 pkt	-2 pkt
relacja depozytów ogółem do należności ogółem netto	-3 pkt	-2 pkt
relacja łatwo zbywalnych papierów wartościowych do depozytów sektora niefinansowego i instytucji samorządowych	-4 pkt	-2 pkt

Źródło: opracowanie własne.

Problemy i poglądy

Wymiar struktury bilansu, czyli płynności strukturalnej (y) zarówno dla banków komercyjnych, jak i dla banków spółdzielczych obejmuje 3 wskaźniki (tabela 7).

Wymiar aktywności na rynku międzybankowym (x) obejmuje 2 wskaźniki (tabela 8).

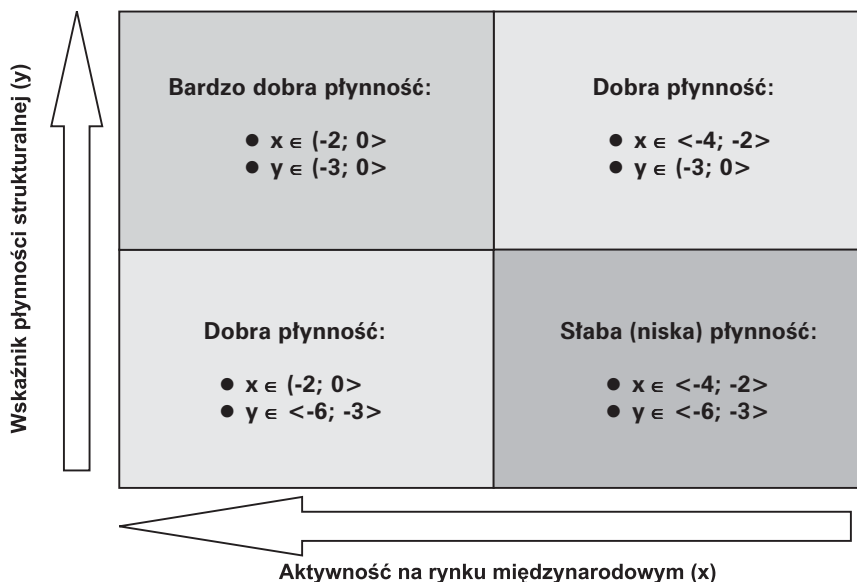
Tabela 8. Wymiar aktywności na rynku międzybankowym (x)

Wskaźniki/Punktacja minimalna	BK
relacja lokat międzybankowych do depozytów międzybankowych	-2 pkt
udział depozytów międzybankowych w sumie bilansowej	-2 pkt

Źródło: opracowanie własne.

Filtr płynności opiera się na badaniu negatywnej strony wskaźników. Przedziały i punktację dla wskaźników przyjęto na podstawie badań empirycznych. Zastosowano punktację ujemną. Przyjęto, że ogólna liczba punktów stanowi 10% w relacji do punktacji wskaźnika syntetycznego (badanego w systemie ratingowym), tj. -10 punktów, i rozdzielono ją równomiernie pomiędzy poszczególne wskaźniki (wskaźniki płynności zarówno dla banków komercyjnych, jak i spółdzielczych mogą uzyskać minimalnie -10 punktów, zaś maksymalnie 0 punktów).

Rys. 5. Filtr płynności

Źródło: opracowanie własne.

Filtr płynności dla banków komercyjnych jest **wypadkową ocen płynności strukturalnej i aktywności na rynku międzybankowym** (rysunek 5). Na podstawie wyników obu wymiarów banki są klasyfikowane do 3 grup: o bardzo dobrej, dobrej i słabej płynności.

W przypadku banków spółdzielczych ocena płynności strukturalnej przybiera postać **rankingu**. Dla tych banków przyjęto podział na trzy grupy pod względem płynności:

- ❖ bardzo dobra płynność: $y \in (-3,5; 0>$,
- ❖ płynność dostateczna: $y \in (-6,75; -3,5>$,
- ❖ płynność słaba: $y \in <-10; -6,75>$.

Ocena płynności jest ostatnim elementem procesu identyfikacji zagrożeń.

Kierunki rozwoju systemu metodyki oceny banków

Ze względu na dynamiczne zmiany zachodzące zarówno w samym sektorze bankowym, jak i w jego otoczeniu, niezbędne jest ciągle doskonalenie narzędzi analitycznych. W zakresie skwantyfikowanego systemu ocen planowany jest kompleksowy przegląd wskaźników. Ponadto, ze względu na dużą wrażliwość płynności w identyfikowaniu i analizie zmian (zwłaszcza negatywnych) zachodzących w sytuacji ekonomiczno-finansowej banków wskazane jest ponowne przeanalizowanie jej znaczenia wykraczającego poza filtr płynności. Dlatego też przeprowadzone zostanie badanie istotności wskaźników płynności pod kątem ich włączenia do systemu ratingowego. Dodatkowym argumentem za tym przemawiającym jest zamiar wprowadzenia ilościowej regulacji płynności. Zasadniczą kwestią w ramach prac rozwojowych w okresie dłuższym pozostaje problem uwzględnienia wpływu wprowadzenia Nowej Umowy Kapitałowej. Istotną rolę odgrywają związane z tym zmiany w zakresie i kształcie sprawozdawczości przygotowywanej przez banki dla NBP. Będzie to w sposób znaczący wpływało na zakres zmian w systemie monitorowania, jakie będzie mógł wprowadzić Fundusz.

W najbliższej perspektywie czasowej podjęte zostaną prace nad wprowadzeniem modułu prognostycznego w zakresie podstawowych czynników warunkujących prawdopodobieństwo zmiany oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej banków. Jest to istotne zwłaszcza wśród banków pozostających w sferze szczególnego zainteresowania Funduszu. Planuje się włączenie do skwantyfikowanego systemu oceny grup kapitałowych (na podstawie sprawozdań skonsolidowanych). Kondycja podmiotów powiązanych kapitałowo oceniana była dotychczas w grupie czynników pozasprawozdawczych.

Ocena czynników pozasprawozdawczych stanowi trudny element oceny banku. Dlatego też wskazane jest dalsze doprecyzowanie zasad oceny poszczególnych czynników pozasprawozdawczych, aby stworzyć jak najbardziej szczegółowe wska-

---

Problemy i poglądy

---

zówki dla analityków zwłaszcza w sytuacji braku dostępności informacji charakteryzującej tzw. aspekt pozasprawozdawczy. Powyższa sytuacja uwarunkowała przyjęcie uproszczonego modelu oceny czynników pozasprawozdawczych w odniesieniu do banków spółdzielczych, w tym nadanie ratingu II jako wyniku braku informacji. Z tego względu należy poddać analizie możliwość weryfikacji zasad oceny czynników pozasprawozdawczych w sektorze banków spółdzielczych.

Planuje się ponadto zbadanie możliwości uwzględnienia w ocenie banków spółdzielczych poziomu rozwoju ekonomicznego województwa, na którego terenie prowadzą działalność. Zbadana będzie także możliwość uwzględnienia w ocenie banków spółdzielczych kondycji banku zrzeszającego.

W celu zapewnienia bardziej kompleksowej identyfikacji banków zagrożonych niewypłacalnością proponuje się włączenie do metodyki kolejnego modułu – oceny wysokich wzrostów i spadków wybranych pozycji bilansu oraz rachunku zysków i strat. Rozwiązanie to jest wzorowane na systemie *Growth Monitoring System*, stosowanym przez amerykańską instytucję gwarantowania depozytów – Federalną Korporację ds. Ubezpieczeń Depozytów.

PROGNOZOWANIE W PRACACH ANALITYCZNYCH BANKOWEGO FUNDUSZU GWARANCYJNEGO^{*)}

Wstęp

W zakresie funkcjonowania obowiązkowego i umownego systemu gwarantowania zgromadzonych w bankach środków pieniężnych Bankowy Fundusz Gwarancyjny gromadzi i analizuje informacje o bankach objętych systemem gwarantowania¹⁾. W toku realizacji tych zadań posiłkuje się opracowaną wewnątrznie metodyką oceny zagrożeń w bankach, która funkcjonuje w Funduszu nieprzerwanie od chwili rozpoczęcia działalności i odnosi się do całego sektora bankowego. Na skutek naturalnych procesów wynikających z ewolucji systemu bankowego, jego otoczenia makroekonomicznego, zmienności zasad rachunkowości i sprawozdawczości finansowej, procesów konsolidacyjnych i integracji ze strukturami unijnymi, poszerzania zakresu analitycznego czy też wychodzeniu naprzeciw potrzebom sektora bankowego system ten jest nieustannie rozwijany i doskonalony.

Szczegółowy opis systemu jest przedmiotem odrębnego opracowania („Metodyka BFG w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków” autorstwa I. Sowińskiej). Wspomnę jedynie, że na podstawie wypracowanych procedur analitycznych bankom nadawane są ratingi.

Identyfikacja banków, których sytuacja może się w przyszłości pogorszyć, ma charakter oceny eksperckiej i następuje w trakcie analizy czynników pozasprawozdawczych (informujących lub pozwalających wnioskować o ewentualnych kierunkach zmiany sytuacji banków w przyszłości). Poszukując informacji o przyszłej kondycji banku, wykorzystuje się także oceny szeregów czasowych, tj. tendencje zachodzące w historycznych ocenach i ratingach banków. Wynik analizy posiadanych informacji o bankach (w tym o przyszłych zdarzeniach) syntetyzuje się w bieżącej oce-

---

^{*)} Autor artykułu jest pracownikiem Departamentu Analiz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

¹⁾ Ustawa z dnia 14.12.1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym.

nie kondycji banku i jest odzwierciedlony na macierzy zagrożeń²⁾. Ponieważ ocena efektów przyszłego działania banków jest uwzględniona w ocenie bieżącej, brak jest konkretnej oceny banku na nadchodzący okres sprawozdawczy.

Sytuacja taka powoduje pewną niedogodność. Posiadając bowiem zakumulowaną wiedzę ekspercką, sygnały o potencjalnych zdarzeniach, znając tendencję rozwoju sytuacji gospodarczej, nie dysponujemy syntetyczną oceną spodziewanej sytuacji ekonomiczno-finansowej, którą można by porównać z ocenami bieżącej sytuacji w bankach. Dlatego też kolejnym krokiem w doskonaleniu wspomnianej na wstępie metodyki jest rozszerzenie wymiaru oceny zagrożeń w bankach o metody prognostyczne.

Do ustawowych zadań Funduszu należy także określanie wysokości stawek obowiązkowej opłaty rocznej oraz funduszu ochrony środków gwarantowanych, które wymagają między innymi oszacowania poziomów przyszłego kształtowania się podstaw obliczania tych stawek. Opisywane w dalszej części opracowania wyniki prac nad metodami prognostycznymi obejmują całościowo prognozy stosowane obecnie w BFG, jak też kierunki ich rozwoju jako wzajemnie zależne.

Zakres prognozowania

Docelowy zakres prognoz dokonywanych w BFG obejmuje dwie ścieżki (rysunek 1):

- ❖ przewidywanie ocen sytuacji ekonomiczno-finansowej banków i ocen zagrożeń sektora bankowego,
- ❖ przewidywanie poziomu podstawy określania stawek FOŚG i opłaty rocznej, tj. depozytów sektora niefinansowego i instytucji samorządowych oraz aktywów i zobowiązań pozabilansowych ważonych ryzykiem.

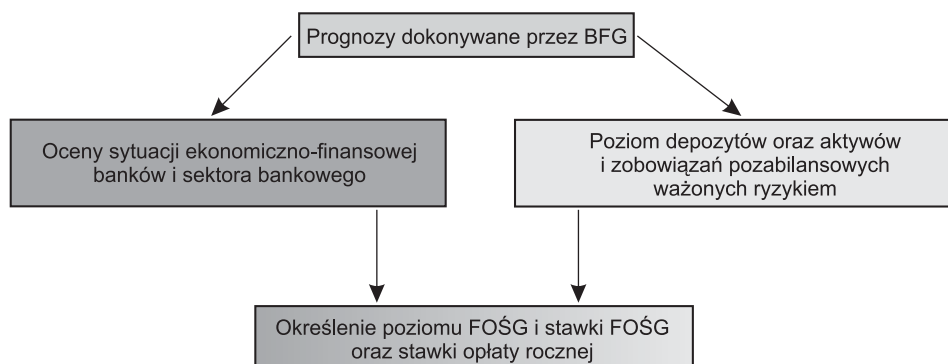
Pierwsza z wymienionych ścieżek, dotycząca prognozy ocen sytuacji ekonomiczno-finansowej, znajduje się w fazie rozwoju, natomiast druga jest obecnie z powodzeniem stosowana i doskonalona w trakcie bieżących prac Funduszu.

Potrzeba zdyskontowania informacji przyszłych ma wymiar finansowy i ekonomiczny. Z jednej strony prognozy indywidualnych ocen zagrożenia wspomogą wcześnie rozpoznanie kłopotów banku i podjęcie zapobiegawczych działań sanacyjno-pomocowych. Z drugiej strony znajomość potencjalnych przyszłych zagrożeń w bankach i ryzyka sektora bankowego pozwoli określić adekwatne zapotrzebowanie na środki pomocowe oraz ustalić poziom funduszu ochrony środków gwarantowanych nie wyższy niż konieczny. Widać z tego, że problematyka określania stawek obo-

---

²⁾ Macierz zagrożeń – klasyfikacja i końcowa ocena zagrożeń w bankach. Stanowi jednocześnie graficzną prezentację efektów analizy zagrożeń w bankach sektora (więcej na ten temat w *Metodyce BFG w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków* autorstwa I. Sowińskiej).

Rys. 1. Zakres prognoz realizowany przez BFG w ramach zadań ustawowych

Źródło: opracowanie własne.

wiązkowej opłaty rocznej oraz funduszu ochrony środków gwarantowanych jest ściśle powiązana z oceną zagrożeń w bankach i bazuje na wiedzy o kształtowaniu się ryzyka w sektorze bankowym.

Współzależność między procesem oceny banków a prognozami w pracach analitycznych BFG

W ramach prac analitycznych wyodrębniamy dwa moduły korzystające ze wspólnej bazy danych w procesie analizy wskaźnikowej (rysunek 2):

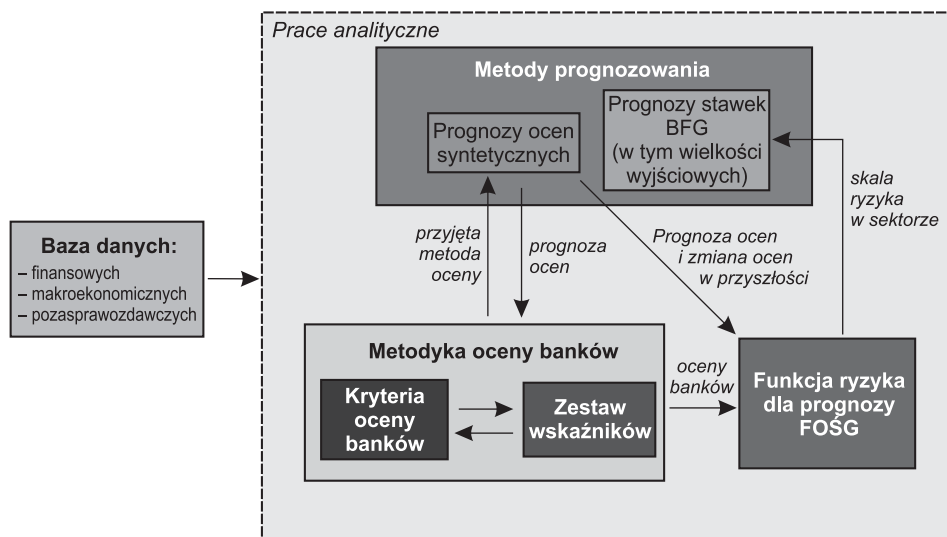
- ❖ ocena zagrożeń w bankach,
- ❖ prognozy ocen syntetycznych i podstaw naliczania stawek BFG.

Na podstawie informacji finansowych analizie zagrożeń poddawane są wybrane obszary funkcjonowania banków. Syntetyczne oceny końcowe banków składają się z ocen cząstkowych uzyskanych w poszczególnych obszarach funkcjonowania, a te z kolei są wynikiem kształtowania się poziomu wskaźników przyjętych do oceny danego obszaru. Klasyfikacja końcowa banków uzupełniona jest oceną danych makroekonomicznych i pozasprawozdawczych.

Przyszłe oceny banków oparte są na wynikach analizy wskaźnikowej i zasadach uwzględnionych w metodyce oceny zagrożeń w bankach. Prognozy dotyczą ocen cząstkowych obszarów, a na ich podstawie buduje się prognozowane syntetyczne oceny końcowe. Uzyskane przyszłe oceny stanowią dopełnienie bieżących ocen zagrożeń indywidualnych banków i są podstawą do szacowania ryzyka w sektorze bankowym (którego poziom jest odzwierciedlony w funkcji ryzyka dla prognozy stawek FOŚG).

Problemy i poglądy

Rys. 2. Zależności między metodą oceny banków a metodą prognozy

Źródło: opracowanie własne.

Zakres wspólnej bazy danych do wykorzystania w ocenach zagrożeń i prognozach obejmuje:

- ❖ sprawozdania finansowe (jednostkowe i skonsolidowane),
- ❖ informacje pozasprawozdawcze:
  - wyniki inspekcji nadzoru bankowego (w tym zalecenia poinspekcyjne),
  - opinie i raporty audytora (zastrzeżenia audytora),
  - decyzje o zwiększeniu funduszy własnych (np. w drodze emisji akcji),
  - połączenie z innym podmiotem,
  - otrzymanie zewnętrznej pomocy finansowej,
- ❖ wskaźniki makroekonomiczne historyczne i prognozowane przez instytucje badawcze,
- ❖ wskaźnik oczekiwań konsumentów i wskaźniki koniunktury,
- ❖ informacje gospodarcze (opinie i wypowiedzi ekspertów, informacje prasowe),
- ❖ dedykowane prognozy makroekonomiczne w aspekcie wzrostu akcji kredytowej i jakości portfela kredytowego,
- ❖ zidentyfikowane czynniki wpływające na ocenę sprawozdań finansowych (np. zmiana przepisów tworzenia rezerw celowych, wprowadzenie MSSF lub ich zmiany, wejście w życie NUK).

Należy podkreślić tutaj wagę informacji pozasprawozdawczych, które nierzadko pozwalają wnioskować o parametrach charakteryzujących przyszłą sytuację ekonomiczno-finansową. Mając tego rodzaju informacje, można dokonać symulacji kształtowania się wskaźników ekonomiczno-finansowych – np. poziomu współczynnika wypłacalności po uwzględnieniu środków z zaplanowanej emisji akcji lub wskaźników rentowności, uwzględniając dodatkowe przychody z otrzymanej preferencyjnej pożyczki.

Równie ważne są wskaźniki makroekonomiczne i koniunktury, które charakteryzują środowisko funkcjonowania banków oraz rzutują na ich kondycję. Niezwykle istotnym zagadnieniem jest rozpoznanie czynników regulacyjno-prawnych, które będą miały wpływ na działanie konkretnego banku i jego otoczenia w przyszłości. Duże znaczenie ma tutaj aktywność regulatorów, której efektem są zmiany obowiązujących przepisów prawa, regulacji ostrożnościowych czy też metod sporządzania sprawozdań finansowych.

Założenia do prognozy podstaw naliczania stawek FOŚG i opłaty rocznej

Szczególnym przypadkiem prognoz jest szacowanie poziomu podstawy określania przez BFG stawek funduszu ochrony środków gwarantowanych oraz obowiązkowej opłaty rocznej. Oszacowanie poziomu depozytów oraz aktywów i zobowiązań pozabilansowych wymaga ustalenia, od jakich czynników one zależą.

Źródłem depozytów są oszczędności gospodarstw domowych i wolne środki podmiotów gospodarczych. Poziom aktywów zależy w zasadniczej części od zgromadzonych depozytów, które są podstawowym źródłem ich finansowania. Niżej przedstawiona jest lista parametrów mających zastosowanie przy prognozach podstaw określania stawek BFG:

❖ zmiany w sektorze bankowym:

- „przekształcanie” się w oddziały instytucji kredytowych i wychodzenie z polskiego systemu gwarantowania depozytów banków działających jako spółki-córki banków zagranicznych o niewielkim udziale w rynku (do 1%),
- fuzje i przejęcia w europejskim sektorze bankowym, na skutek których może dojść na rynku polskim do konsolidacji banków, która wpłynie na ich wielkość (tym samym może zająć konieczność weryfikacji założenia odnoszącego się do zdolności pokrycia wypłaty depozytów w 11 co do wielkości banku – założenie przyjęte na potrzeby określania docelowej wielkości funduszu ochrony środków gwarantowanych),
- możliwość świadczenia usług transgranicznych może spowodować odpływ części środków, które mogłyby być ulokowane w bankach krajowych; zjawisko takie dotyczyć będzie głównie klientów z segmentu *private banking*, a więc

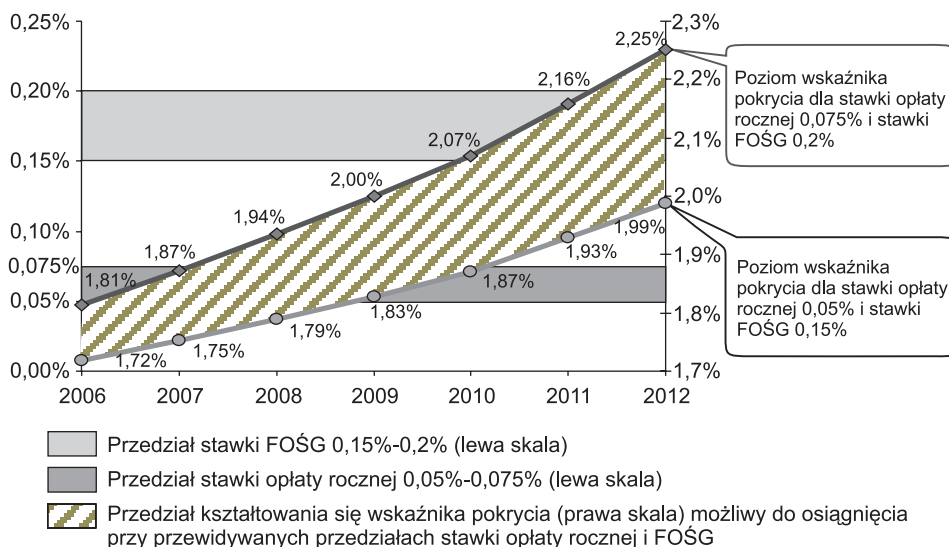
Problemy i poglądy

będzie obejmowało depozyty powyżej ustawowych gwarancji, przy jednoczesnym wpływie na poziom podstawy naliczania;

- ❖ zmiany poziomu depozytów w bankach krajowych:
  - zmiany struktury oszczędności,
  - atrakcyjność oszczędzania oraz podaży alternatywnych form inwestowania na rynku finansowym,
  - przyzwyczajenia klientów (efekt *inercji depozytów*);
- ❖ zmiany regulacji, norm ostrożnościowych i zasad sporządzania sprawozdań:
  - NUK,
  - MSSF;
- ❖ zmiany wskaźników makroekonomicznych:
  - PKB,
  - inflacja.

Wachlarz założeń pozwala wariantowo prognozować zapotrzebowanie sektora bankowego na środki Funduszu. W efekcie tak przeprowadzanych prognoz możliwe

Wykres 1. Kształtowanie się przewidywanych poziomów stawki funduszu ochrony środków gwarantowanych i obowiązkowej opłaty rocznej

Źródło: opracowanie własne.

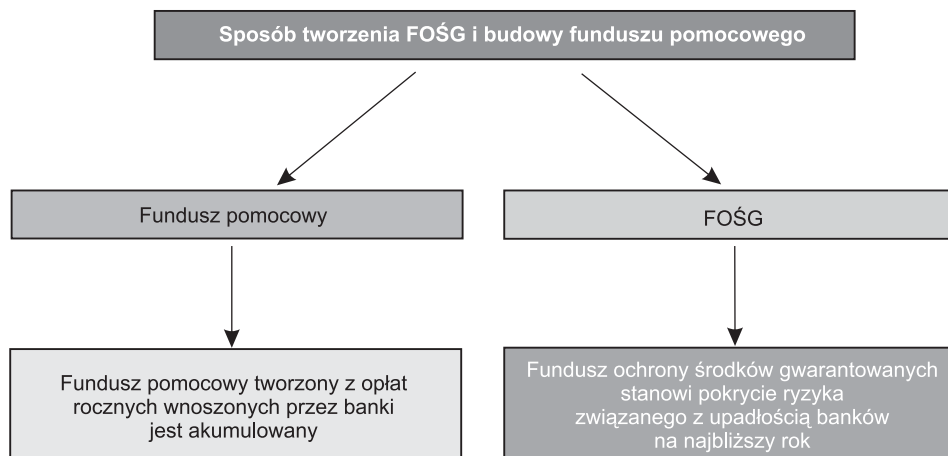
jest wyznaczenie przedziału kształtowania się wskaźnika³⁾ pokrycia depozytów gwarantowanych środkami BFG w przewidywanych przedziałach stawki FOŚG i opłaty rocznej. Na wykresie 1 przedstawiono przykład takiej symulacji wg danych na półroczu 2005 r. – zbioru wartości wskaźników pokrycia.

Funkcja ryzyka

Trzecim z modułów wyodrębnionych w zakresie prac analitycznych jest funkcja ryzyka. Podstawą do jej wyznaczania są otrzymane oceny zagrożeń w bankach (bieżące i prognozowane). Funkcja ryzyka wykorzystywana jest w toku określania przez BFG stawek obowiązkowej opłaty rocznej oraz funduszu ochrony środków gwarantowanych i jest związana z podejmowanymi przez Fundusz działaniami (wg zasady niższego kosztu), obejmującymi wypłaty depozytów w przypadku upadłości banku oraz udzielanie wsparcia bankom zagrożonym niewypłacalnością i realizującym procesy sanacyjne.

Potencjał finansowy BFG powinien być tak ukształtowany (rysunek 3), aby pokryć wypłatę depozytów gwarantowanych (względnie działania pomocowe do wyso-

Rys. 3. Sposób tworzenia FOŚG i budowy funduszu pomocowego

Źródło: opracowanie własne.

³⁾ Wskaźnik pokrycia depozytów gwarantowanych środkami BFG określa relację zgromadzonych w BFG zasobów finansowych do poziomu środków w bankach objętych gwarancjami BFG. Wskaźnik ten jest wykorzystywany w toku ustalania wielkości funduszu ochrony środków gwarantowanych i pośrednio wysokości obowiązkowej opłaty rocznej.

kości środków gwarantowanych) w 11 co do wielkości banku w systemie (tj. banku o udziale w sektorze bankowym do 2% wartości depozytów gwarantowanych). Kłopoty któregoś z 10 największych banków miałyby charakter systemowy i wymagałyby interwencji wszystkich członków sieci bezpieczeństwa. Fundusz pomocowy, z którego udzielane są bankom preferencyjne pożyczki, budowany jest z wnoszonych przez banki opłat rocznych (środki finansowe akumulowane są ze składek wnoszonych w systemie *ex ante*), które są uzupełniane funduszem ochrony środków gwarantowanych tworzonym przez banki w danym roku. Docelowo fundusz pomocowy, w przypadku upadłości banku, jest wykorzystywany na wypłatę depozytów gwarantowanych, co ma charakter antycykliczny.

Ryzyko ewentualnej upadłości w konkretnym roku pokryte jest funduszem ochrony środków gwarantowanych, którego faktyczna wysokość uzależniona jest od oceny ryzyka. Ogólny sposób skonstruowania funkcji ryzyka na potrzeby ustalania poziomu funduszu ochrony środków gwarantowanych może być zdefiniowany w następujący sposób⁴⁾:

$$\text{stawka FOŚG} = f(W, P)$$

gdzie:

W – szacowane wypłaty,

P – szacunkowa podstawa naliczania funduszu ochrony środków gwarantowanych.

Uwzględniając rozwiązania analityczne stosowane w BFG można przedstawić funkcję oprzeć na stosowanej w Funduszu metodyce oceny zagrożeń w bankach i wykorzystać jako narzędzie oceny ryzyka macierze zagrożeń oraz migracji⁵⁾. W takim przypadku licznik uwzględniałby poziom depozytów w bankach pozostających lub potencjalnie mogących zostać zaklasyfikowane do grupy wysokiego zagrożenia. Funkcja ryzyka jest w takim przypadku opisana w sposób następujący:

$$\text{stawka FOŚG} = \frac{\left(\sum_{i=1}^n d_i \times p_i + \sum_{j=1}^m d_j \times q_j \right) \times w}{P}$$

gdzie:

d_i – poziom depozytów sektora niefinansowego i instytucji samorządowych w bankach kwalifikowanych do grupy bardzo wysokiego zagrożenia,

---

⁴⁾ Koncepcja funkcji ryzyka została zaprezentowana po raz pierwszy w opracowaniu wewnętrznym BFG odnoszącym się do propozycji określenia stawek funduszu ochrony środków gwarantowanych i obowiązkowej spłaty rocznej na 2006 r. (autorstwa T. Bugajnego i M. Iwanicz-Drozdowskiej).

⁵⁾ Macierz migracji – narzędzie do analizy ilościowej zmian klasyfikacji banków i jednocześnie graficzna prezentacja kierunków tych zmian (więcej na ten temat w *Metodyce BFG w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków* autorstwa I. Sowińskiej).

- p_i – częstość pozostania banków w kategorii bardzo wysokiego zagrożenia w perspektywie jednorocznej,
 d_j – poziom depozytów sektora niefinansowego i instytucji samorządowych w bankach, które mogą zostać przekwalifikowane do grupy o bardzo wysokim zagrożeniu,
 q_j – częstość przekwalifikowania banków do kategorii bardzo wysokiego zagrożenia w perspektywie jednorocznej,
 w – współczynnik wypłat (zakłada się współczynnik w wysokości 82%⁶⁾),
 P – szacunkowa podstawa naliczania funduszu ochrony środków gwarantowanych,
 n – liczba banków znajdująca się w kategorii bardzo wysokiego zagrożenia,
 m – liczba banków przekwalifikowanych do kategorii bardzo wysokiego zagrożenia.

Przy czym „ $n+m$ ” jest to liczba banków znajdujących się w grupie bardzo wysokiego zagrożenia na koniec okresu jednego roku.

Uzupełniając przedstawioną formułę liczbami (przykładowe dane wg stanu na półrocze 2005 r.) otrzymujemy w rezultacie stawkę w wysokości 0,24%.

$$\text{stawka FOŚG} = \frac{(1\,756\,592 \text{ tys. PLN} \times 66,67\% + 0) \times 82\%}{398\,522\,700 \text{ tys. PLN}} = 0,24\%$$

Wyliczona w ten sposób stawka wymaga krytycznego stosunku i pogłębionej analizy eksperckiej. Należy mieć na uwadze, że zaprezentowana w taki sposób funkcja nie uwzględnia faktu, że banki z grupy wysokiego zagrożenia pracują nad zmniejszeniem ryzyka realizując programy naprawcze i korzystając nierzadko z pomocy BFG. Dla porównania warto dodać, że przyjęta stawka funduszu ochrony środków gwarantowanych na 2006 r. wynosi 0,19%.

Metodyka prognozowania ocen zagrożenia banków

Wybór metody prognozowania ocen banków i szacowania zagrożeń pozostaje w tej chwili kwestią otwartą. Pod uwagę branych jest kilka metod, w tym również metody koncepcyjnie zbliżone do analizy ryzyka portfela kredytowego.

W trakcie prowadzonych prac rozwojowych rozważa się (rysunek 4):

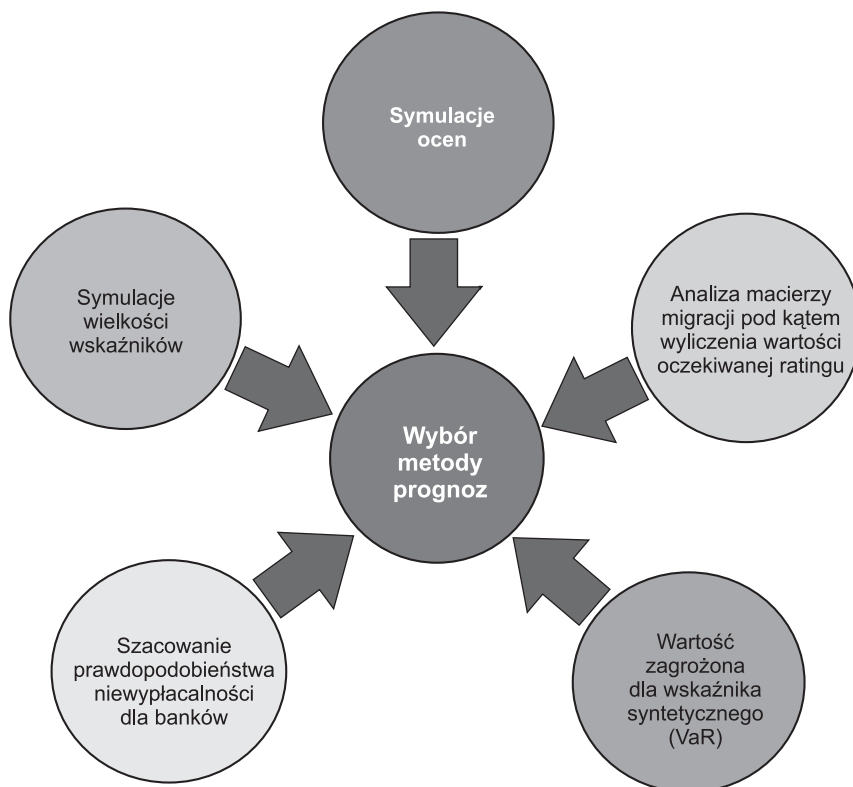
- ❖ symulację ocen,
- ❖ symulacje wielkości wskaźników z uwzględnieniem wykorzystanych do prognozy zmiennych makroekonomicznych,
- ❖ wykorzystanie analizy macierzy migracji do wyliczenia wartości oczekiwanej ratingu,

---

⁶⁾ Przyjęty do obliczeń współczynnik został określony po zbadaniu dotychczasowych relacji wypłat środków do depozytów gwarantowanych w bankach.

Rys. 4. Rozważane metody prognozowania ocen zagrożenia w bankach

Źródło: opracowanie własne.

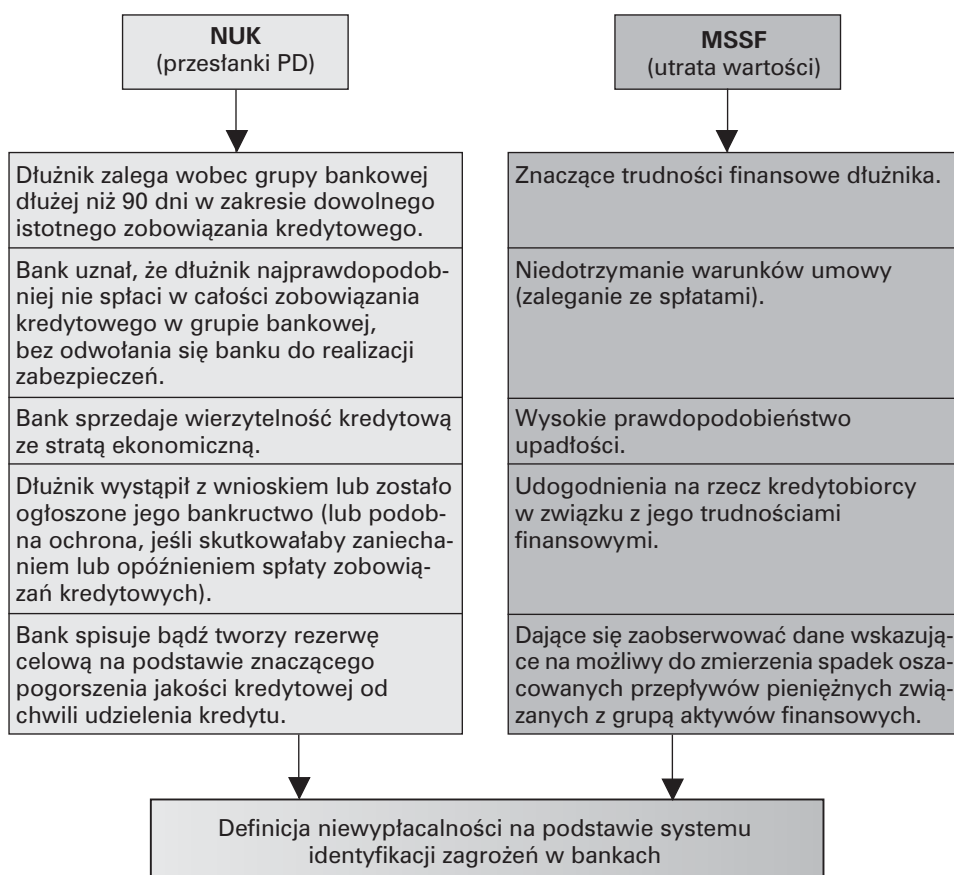
- ❖ szacowanie prawdopodobieństwa niewypłacalności dla banków,
- ❖ szacowanie wartości zagrożonej dla wskaźnika syntetycznego (Value at Risk – VaR).

Pierwsze dwie metody – symulacja ocen i wskaźników – oparte są ściśle na metodyce oceny zagrożeń. Przy wykorzystaniu odpowiednio dobranych metod estymacji oraz uwzględnieniu zasobów informacji pozasprawozdawczych i dostępnej wiedzy o przyszłych zdarzeniach podstawą prognoz ocen są szeregi czasowe utworzone z dotychczas otrzymanych ocen. Alternatywnie dyskutowaną metodą (która może służyć także do ewentualnej weryfikacji metody wcześniej opisanej) jest wyodrębnienie w każdym z obszarów analitycznych zestawu odpowiednich wskaźników eko-

nomiczno-finansowych i ich dekompozycji do postaci tworzących je składowych wielkości finansowych. Te z kolei podlegają prognozom. Na bazie wielkości otrzymanych w procesie prognozy wskaźniki obliczane są ponownie, biorąc udział w dalszym wyliczeniu wskaźnika syntetycznego, a następnie ratingu podstawowego (już na podstawie danych prognozowanych).

Trzecia z metod dotycząca wyliczenia wartości oczekiwanej polega na badaniu częstotliwości pozostawania banku w swojej kategorii na macierzy zagrożeń lub czę-

Rys. 5. Źródła i przykłady niektórych przesłanek niebezpieczeństwa niewypłacalności wg NUK i MSSF

Źródło: opracowanie własne na podstawie *MSSF i NUK – podobieństwa i różnice*, PricewaterhouseCoopers.

stotliwości zmiany tej kategorii (czyli faktycznie analizy macierzy migracji). Na tej podstawie budowana jest kolejna macierz (o wymiarach macierzy migracji), w której w poszczególnych polach są wyliczane wartości prawdopodobieństwa, z jakim konkretne banki zostaną sklasyfikowane w przyszłym okresie – co będzie podstawą do wnioskowania o ocenie banku.

Czwarta metoda dotycząca prawdopodobieństwa niewypłacalności bazuje na koncepcji zawartej w Nowej Umowie Kapitałowej. Potrzeby BFG wymagają zdefiniowania „prawdopodobieństwa niewypłacalności” (Probability of Default – PD), które w swoim pierwotnym znaczeniu wykorzystywane jest do oceny ryzyka kredytowego. Zarówno NUK, jak i MSSF (Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej) określają przesłanki niewypłacalności. Przykłady przesłanek przedstawia rysunek 5. Przesłanki te, głównie na podstawie oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej, mają zastosowanie jako punkt wyjścia do określenia parametru niewypłacalności dla potrzeb BFG – zaklasyfikowania banku do grupy wysokiego ryzyka. Pozostałe nie dadzą się wykorzystać w praktyce Funduszu.

W piątej i ostatniej metodzie, zbliżonej koncepcyjnie do wartości zagrożonej (Value at Risk – VaR), jako zmienną wykorzystuje się na potrzeby BFG wskaźnik syntetyczny⁷⁾ dla sektora bankowego. Metoda ta bazuje na podejściu statystycznym i polega na oszacowaniu wielkości „in minus”, do jakiej mógłby się zmieniać wskaźnik syntetyczny. VaR jest bowiem miarą strat i koncentruje się wyłącznie na negatywnych odchyleniach.

Zakończenie

W trakcie omawiania zagadnienia prognozowania w pracach analitycznych BFG przybliżone zostały dotychczas funkcjonujące metody prognozowania oraz kierunki prowadzonych prac rozwojowych w tym zakresie. Poruszono również problematykę zakresu prognozowania, miejsca prognoz w metodyce oceny banków oraz wyjaśniono koncepcję modułu szacowania ryzyka.

Prace nad rozwijaniem metod prognozowania pozwolą, dzięki jasnym zasadom oceny przyszłej sytuacji, oceniać poziom ryzyka sektora bankowego oraz ustalać skalę zagrożenia w poszczególnych bankach i zauważalne tendencje w ich sytuacji ekonomiczno-finansowej. Służyć temu ma również porównywalność z ocenami bieżącymi.

---

⁷⁾ Wskaźnik syntetyczny jest jednym z elementów oceny kwantyfikowanej, tj. sumą ocen otrzymanych w poddanych analizie obszarach funkcjonowania banku (więcej na ten temat w *Metodyce BFG w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków* autorstwa I. Sowińskiej).

PRAKTYCZNE ASPEKTY FUNKCJONOWANIA SYSTEMU MONITOROWANIA BANKÓW W BANKOWYM FUNDUSZU GWARANCYJNYM*)

Niniejszy artykuł jest poświęcony praktycznym aspektom funkcjonowania systemu monitorowania banków w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym rozumianym jako system identyfikacji banków zagrożonych niewypłacalnością (system ratingowy) oraz identyfikacji problemów w tych bankach (system ratingowy i analizy szczegółowe). Zgodnie z art. 4 ust.1 pkt 3 Ustawy o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym z dnia 14 grudnia 1994 roku jednym z zadań Funduszu jest gromadzenie i analizowanie informacji o podmiotach objętych systemem gwarantowania. W celu usystematyzowania oraz ograniczenia kosztów procesu analizy informacji o bankach objętych systemem gwarantowania w Funduszu opracowano metodykę oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków, w ramach której funkcjonuje system ratingowy¹⁾.

Pierwotnie celem ww. systemu ratingowego była identyfikacja banków, które stanowią bądź mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa funkcjonowania systemu gwarantowania. Jego rola ograniczała się zatem do etapu identyfikacji banków, natomiast oddzielnie przebiegał proces szczegółowej analizy tak wyselekcjonowanych banków zagrożonych.

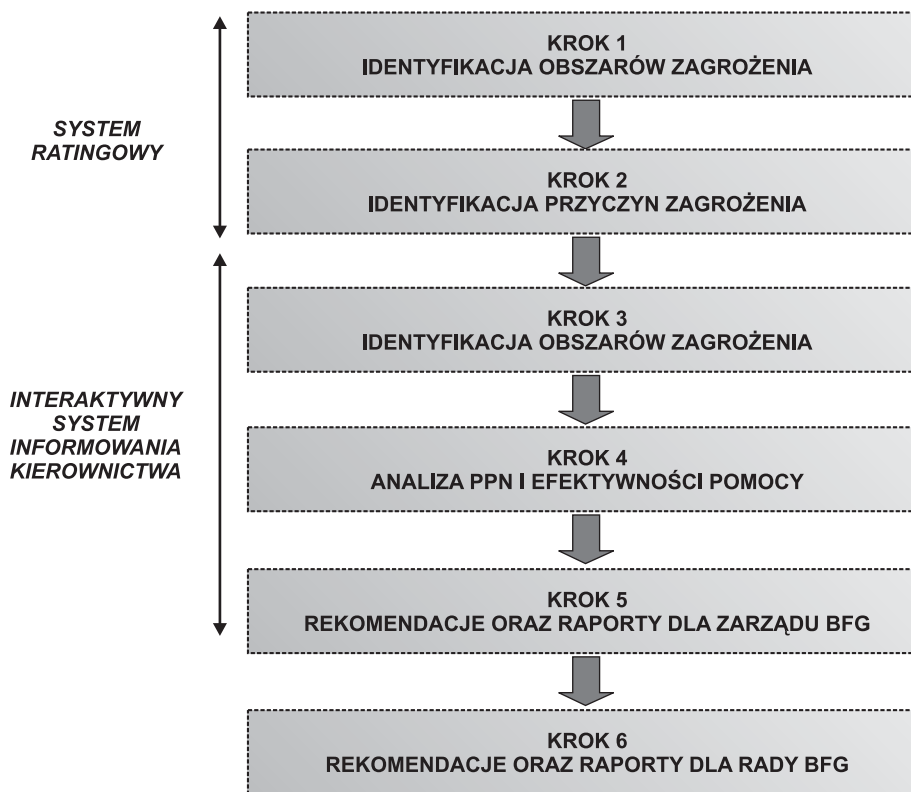
Ponieważ wyniki systemu oceny zagrożeń w sektorze bankowym, tj. właściwa selekcja banków o złej i pogarszającej się sytuacji ekonomiczno-finansowej została oceniona przez Zarząd oraz Radę BFG pozytywnie, kolejnym celem postawionym przez władze Funduszu była głębsza integracja obu procesów, tj.: identyfikacji banków zagrożonych oraz analizy przyczyn złej bądź pogarszającej się ich sytuacji ekonomiczno-finansowej. W efekcie opracowano procedurę, która zakłada 5-etapowy proces analizy banków (rysunek 1).

---

*) Autor artykułu jest pracownikiem Departamentu Analiz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

¹⁾ Szczegółowy opis systemu zawarto w opracowaniu *Metodyka BFG w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków* autorstwa I. Sowińskiej.

Rys. 1. Proces monitorowania banków

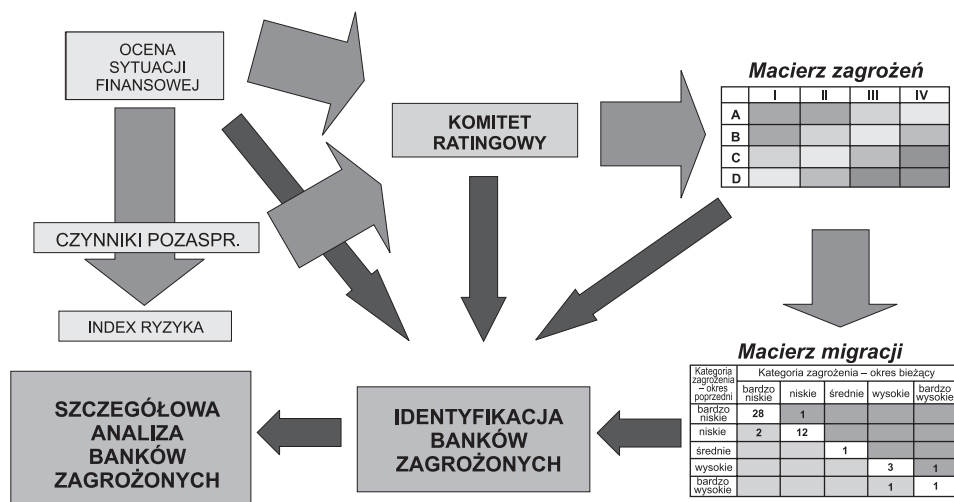
Źródło: opracowanie własne.

W pierwszych 3 etapach procesu wykorzystano informacje dostępne w ramach systemu ratingowego. W etapach 3–5 podstawowym narzędziem służącym analizie jest Interaktywny System Informowania Kierownictwa.

IDENTYFIKACJA BANKÓW ZAGROŻONYCH

Pierwszy etap procesu monitorowania banków został w większości zaimplementowany z systemu ratingowego, w którym usankcjonowano metodę nadawania ocen i korekt ocen czynników mierzalnych i pozasprawozdawczych poszczególnych banków przez Komitet Ratingowy (rysunek 2).

Rys. 2. Proces identyfikacji banków zagrożonych

Źródło: opracowanie własne.

Punktem wyjścia do identyfikacji banków zagrożonych są wyniki uzyskane za z danych algorytmów, dla których dane pierwotne pochodzą z obowiązkowej sprawozdawczości dla NBP (WEBIS) oraz oceny czynników pozasprawozdawczych. Na ich podstawie budowany jest „raport–rekomendacja” dla Komitetu Ratingowego, zawierający propozycję macierzy zagrożeń²⁾ oraz informacje szczegółowe o bankach, których ocena wskazuje na istotną zmianę ich sytuacji ekonomiczno-finansowej.

SKŁAD KOMITETU RATINGOWEGO

Przewodniczący – Członek Zarządu nadzorujący Departament Analiz
Zastępca

Przewodniczącego – Dyrektor Departamentu Analiz

Członkowie:

- Dyrektor Departamentu Kontroli
- Dyrektor Departamentu Działalności Pomocowej
- Kierujący Zespołem Analiz Systemowych w DA
- Kierujący Zespołem Monitorowania Banków w DA
- Przedstawiciel Analiz Systemowych w DA

Sekretarz – Przedstawiciel Zespołu Monitorowania Banków w DA

²⁾ Szczegółowy opis dotyczący macierzy zagrożeń, macierzy migracji oraz wskaźnika syntetycznego zawiera opracowanie *Metodyka BFG w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków* autorstwa I. Sowińskiej.

Problemy i poglądy

Komitet Ratingowy jest zespołem międzydepartamentalnym. Jego skład istotnie ułatwia wymianę informacji między wszystkimi departamentami operacyjnymi Funduszu. Ich przedstawiciele mają możliwość systematycznej (raz w miesiącu³⁾ wymiany poglądów na temat poszczególnych banków, a przede wszystkim banków zagrożonych. W szczególności dotyczą one możliwości udzielenia skutecznej pomocy, wyników kontroli banków już korzystających z pomocy finansowej BFG oraz uwag dotyczących bieżącej sytuacji ekonomiczno-finansowej poszczególnych banków.

ZADANIA KOMITETU RATINGOWEGO

- 1) ocena sytuacji ekonomiczno-finansowej poszczególnych banków oraz jej zmiany,
- 2) klasyfikacja banków do poszczególnych kategorii zagrożenia,
- 3) nadawanie ocen bankom z tytułu analizy czynników mierzalnych i pozasprawozdawczych,
- 4) zalecanie zmian w metodologii systemu monitorowania banków,
- 5) opiniowanie zmian w metodologii systemu monitorowania banków oraz akceptacja modyfikacji systemu.

Najważniejszym produktem Komitetu Ratingowego jest macierz zagrożeń według stanu na koniec miesiąca sprawozdawczego. Ostateczny kształt macierzy zagrożeń jest w znacznej mierze uwarunkowany wskazaniem algorytmów wyznaczających ocenę czynników mierzalnych (A, B, C i D) oraz ocen czynników pozasprawozdawczych z poprzedniego okresu (I, II, III i IV). Komitet dokonuje przeglądu czynników pozasprawozdawczych wskazując na konieczność bądź brak konieczności zmiany ich oceny. Może także, w uzasadnionych przypadkach, zmienić ocenę czynników mierzalnych.

Zmiany te są związane z arbitralnie przyjętymi progami między poszczególnymi poziomami ratingu i wiążą się z koniecznością zapewnienia pewnej stabilności oceny tzw. banków progowych. Są to banki, które nieznacznie, np. o kilkadziesiąt setnych punktu, przekroczyły próg między poszczególnymi kategoriami zagrożenia. Np. Wskaźnik syntetyczny Banku X w okresie t-1 kształtował się na poziomie -30,50 punktu, a ocena czynników pozasprawozdawczych była równa III. Bank otrzymał rating C III (wysokie zagrożenie). W okresie t nie zaistniały przesłanki do zmiany oceny czynników pozasprawozdawczych (nadal III) jednocześnie wskaźnik syntetyczny poprawił się o 0,60 punktu do -29,90 punktu. Przyjęcie zasady całkowicie sztywnego progu dla oceny czynników mierzalnych powodowałoby konieczność nadania bankowi oceny B III, tj. średniego zagrożenia. W tym przypadku Komitet szczegółowo zapoznaje się z przyczynami ww. wzrostu poziomu wskaźnika syntetycznego i w przypadku „braku podstaw do stwierdzenia poprawy sytuacji ekonomiczno-finansowej Banku” może podjąć decyzję o „pozostawieniu go w dotychczasowej kate-

---

³⁾ Poza wymianą informacji w ramach innych zadań realizowanych przez Fundusz.

Rys. 3. Macierz zagrożeń dla sektora banków komercyjnych

	I	II	III	IV
A	BANK 1 BANK 2 (FP) BANK 4 (FP) BANK 5 BANK 6 (FP) BANK 7 ... ... BANK 16	BANK 23 BANK 24 BANK 25 BANK 26 BANK 27 (FP) BANK 28 BANK 29 BANK 30 (FP)	BANK 40 (FP) BANK 41 BANK 42 BANK 43 BANK 44 BANK 45	
B	BANK 17 BANK 18 BANK 19 BANK 20 BANK 21 BANK 22	BANK 33 BANK 34 BANK 35 BANK 36 (FP) BANK 37 BANK 38 BANK 39		BANK 49 BANK 50 (FP)
C	BANK 31 BANK 32	BANK 46	BANK 47 (FP) BANK 3	BANK 52
D			BANK 51	

Źródło: opracowanie własne.

gorii zagrożenia do czasu jednoznacznej zmiany jego sytuacji ekonomiczno-finansowej”. W praktyce korekty Komitetu dotyczą średnio jednego–dwóch banków w danym miesiącu, co w porównaniu z liczbą banków objętych systemem monitorowania nie jest wielkością znaczącą⁴⁾. Przyjęta przez Komitet korekta dotyczy tylko danego miesiąca. Może zostać utrzymana w kolejnych miesiącach, jednak najczęściej nie dłużej niż do otrzymania aktualnych danych dotyczących rachunku wyników⁵⁾.

Macierz zagrożeń oraz poziomy wskaźnika syntetycznego dla poszczególnych banków są bazą do tworzenia 2 kolejnych raportów – macierzy migracji (rysunek 4) obrazującej przesunięcia banków pomiędzy poszczególnymi kategoriami zagrożenia oraz raportu wysokich zmian poziomu wskaźnika syntetycznego, które nie skutkowały zmianą kategorii zagrożenia. Za zmianę istotną przyjęto wzrost lub spadek poziomu wskaźnika syntetycznego o więcej niż 4 punkty (tj. 2,5% minimalnej punktacji).

Powyższe raporty, tj.:

- ❖ macierze zagrożeń,
- ❖ macierze migracji,
- ❖ wysokie zmiany wskaźnika syntetycznego

⁴⁾ Na koniec grudnia 2005 r. systemem monitorowania objęte były 52 banki komercyjne oraz 588 banków spółdzielczych.

⁵⁾ Rachunek wyników w sprawozdawczości dla NBP jest przekazywany przez banki w cyklu kwartalnym.

Problemy i poglądy

Rys. 4. Macierz migracji dla sektora banków komercyjnych

Kategoria zagrożenia – okres poprzedni	Kategoria zagrożenia – okres bieżący				
	bardzo niskie	niskie	średnie	wysokie	bardzo wysokie
bardzo niskie	28	1			
niskie	2	12			
średnie			1		
wysokie				3	1
bardzo wysokie				1	1

Źródło: opracowanie własne.

a także dodatkowe zalecenia Komitetu Ratingowego stanowią podstawę do budowy zbioru banków do szczegółowej analizy. Opisany powyżej proces został tak skonstruowany, by z jednej strony ograniczyć liczbę banków poddanych szczegółowej analizie ze względu na ograniczone zasoby ludzkie Funduszu, a z drugiej by zminimalizować możliwość popełnienia błędu I rodzaju, tj.: nie zakwalifikować banku o złej bądź pogarszającej się kondycji finansowej do banków z grupy niepoddanej szczegółowej analizie.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW BANKU

W celu szybkiej identyfikacji problemów banku proces analizy banków zagrożonych podzielono na 3 etapy:

- ❖ identyfikacja obszarów zagrożenia,
- ❖ identyfikacja przyczyn zagrożenia,
- ❖ ocena programów postępowania naprawczego i efektywności pomocy BFG.

Zgodnie z pierwotnymi założeniami system ratingowy służył celowi identyfikacji banków, które stanowią bądź mogą stanowić zagrożenie z punktu widzenia Funduszu. Oddzielnie przebiegał proces analizy, w którym wyselekcjonowane banki były badane „od podstaw” z wykorzystaniem zdefiniowanych w ramach Systemu Informowania Kierownictwa raportów (tzw. raportów SIK), danych bazowych WEBIS oraz dostępnych informacji pozasprawozdawczych. W ramach tego procesu analityk badał poszczególne obszary działalności banku. W celu skrócenia czasu analizy poszczególnych banków postanowiono wykorzystać pośrednie, cząstkowe wyniki systemu ratingowego. W ramach tego zadania zbudowano tzw. raport bazowy, który jest produktem wejściowym do pierwszego etapu analizy, tj. identyfikacji obszarów zagrożenia.

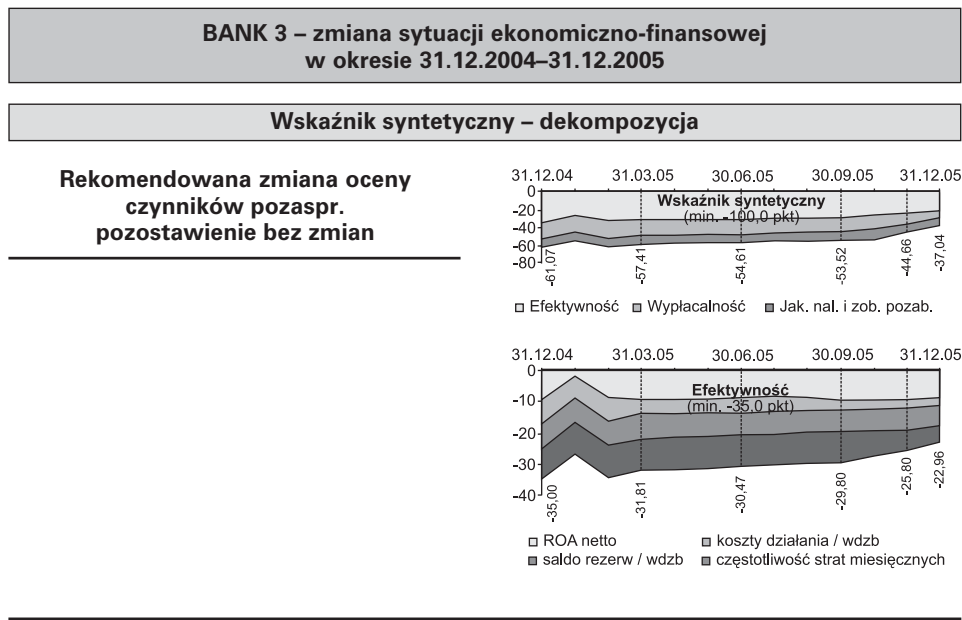
Przy budowaniu „raportu bazowego” przyjęto założenia, które musiał on uwzględniać:

- ❖ wszystkie analizowane obszary (efektywność, wypłacalność, jakość należności oraz zobowiązań pozabilansowych),
- ❖ wyjaśnienie przyczyn poziomu oraz zmian poziomu wskaźnika syntetycznego,
- ❖ analizę trendów oraz struktur,
- ❖ przedstawienie nominalnych wartości podstawowych wielkości finansowych, wskaźników oraz ich ocen,
- ❖ agregację raportu na jednej stronie.

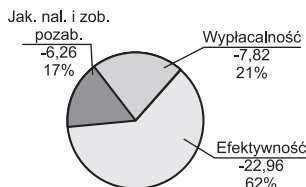
Podstawowym zadaniem przedstawionego poniżej raportu (rysunek 5) było ukierunkowanie analiz na obszary, których ocena w najwyższym stopniu determinuje poziom wskaźnika syntetycznego lub w których następują istotne zmiany jego wartości (na przestrzeni ostatniego roku, kwartału, miesiąca).

Poza kompleksową informacją o trendach, strukturach, poziomie wybranych danych finansowych, wskaźnikach i ich ocenach analityk może na podstawie kombinacji ocen poszczególnych obszarów określić moment rozwoju, w którym dany Bank obecnie się znajduje. Przykładowo: niska ocena jedynie obszaru jakości należności i zobowiązań pozabilansowych może wskazywać na początkowy etap pogorszenia sytuacji finansowej banku. Szczególnie należy obserwować zachowanie wskaźników efektywności, które w dalszej perspektywie, na skutek konieczności zawiązywania rezerw i obniżenia poziomu aktywów pracujących, mogą ulec pogorszeniu.

Rys. 5. Raport bazowy

Problemy i poglądy

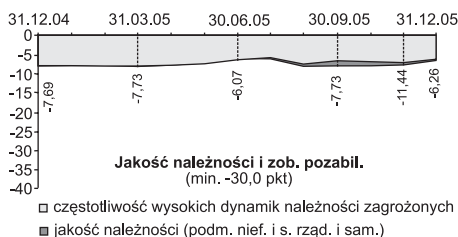
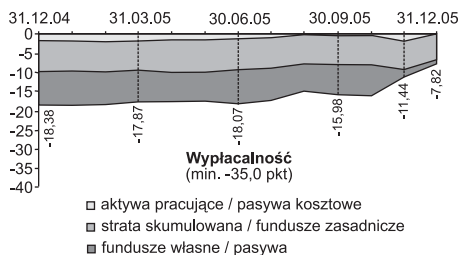

Punkty (P)

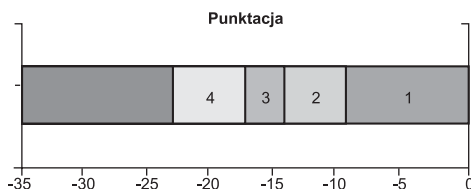
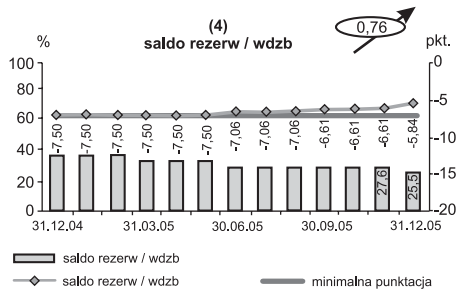
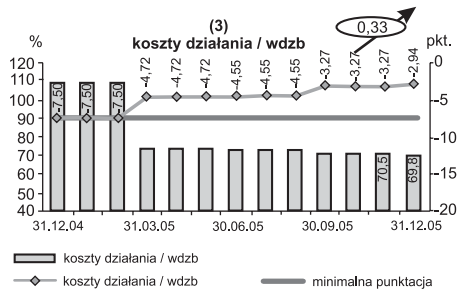
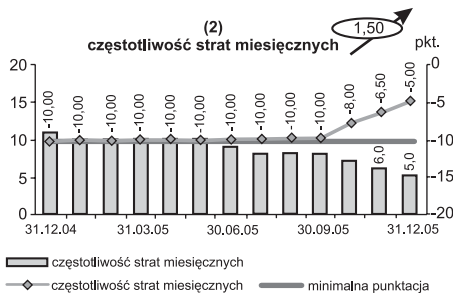
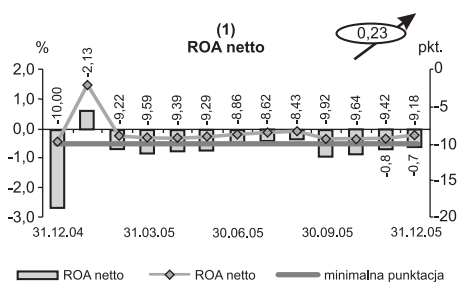
Pogorszenie:

Poprawa:

aktywa pracujące / pasywa kosztów	1,50
częstotliwość strat miesięcznych	1,50
fundusze własne / pasywa	1,36
jakość należności (podm. nief. i s. rząd. i sam.)	1,16

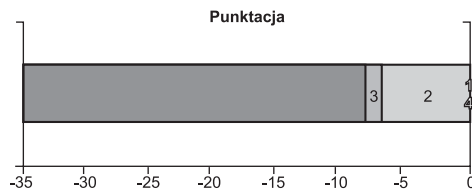
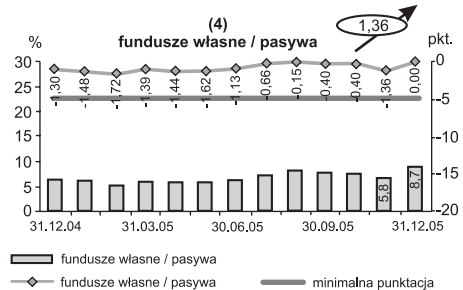
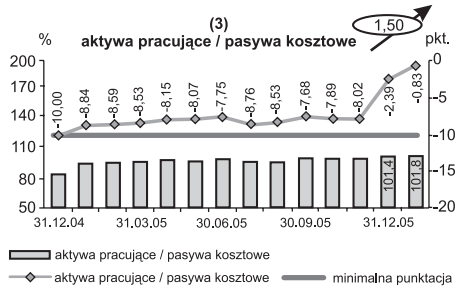
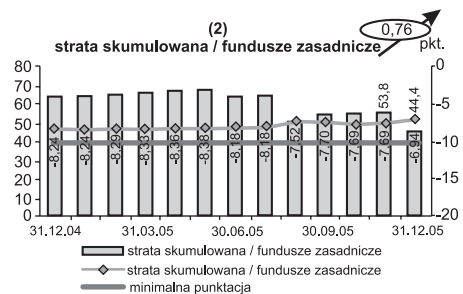
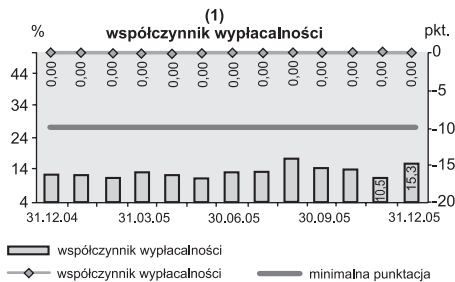

Wskaźnik wskaźnik efektywności

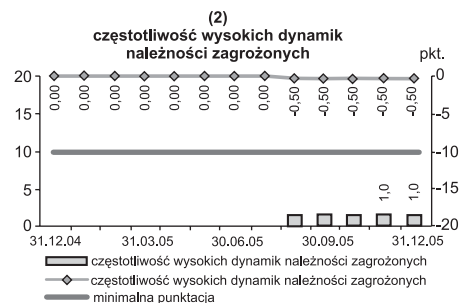
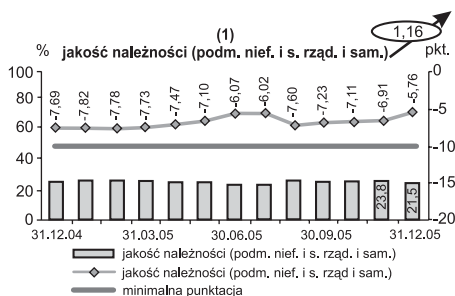

Bezpieczny Bank

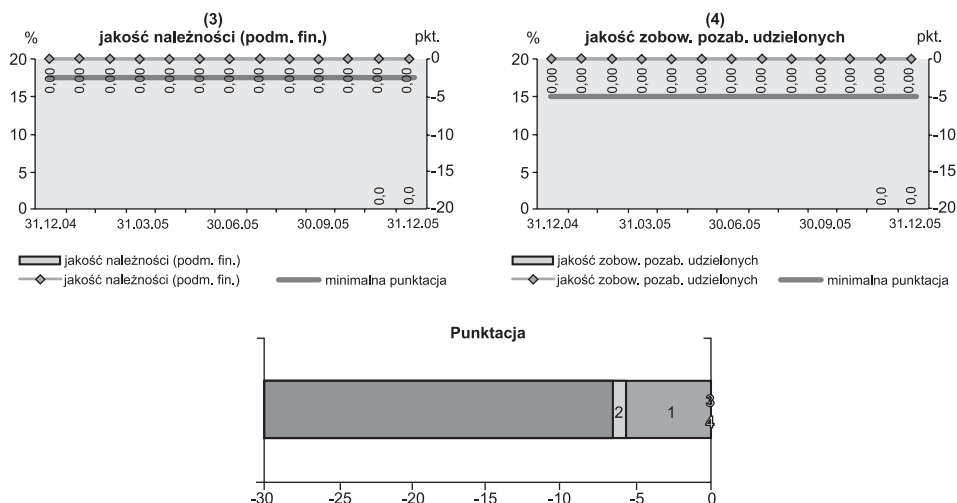
Wskaźniki wypłacalności

Wskaźniki jakości należności i zobowiązań pozabilansowych

Problemy i poglądy

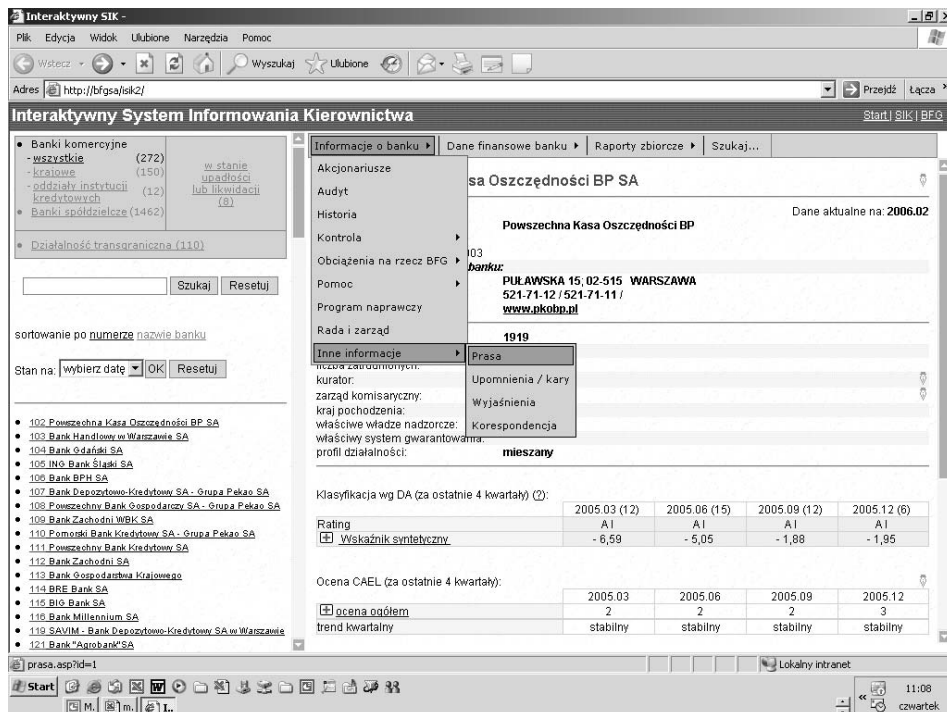
Źródło: opracowanie własne.

Innym przykładem są banki o niskiej ocenie jedynie obszaru efektywności. Zazwyczaj taki układ ocen związany jest ze stagnacją działalności bądź ponoszeniem kosztów rozbudowy sieci sprzedaży (w zależności od notowanego tempa wzrostu np. portfela kredytowego). Ich niekorzystne wyniki są związane ze zbyt małą skalą działalności w porównaniu z ponoszonymi kosztami funkcjonowania. Jest bardzo prawdopodobne, iż w dłuższej perspektywie pogorszeniu ulegnie także ocena wypłacalności.

Należy zaznaczyć, iż proces identyfikacji banków zagrożonych oraz „raport bazowy”, który przedstawia obszary zagrożenia w poszczególnych bankach, nie zastępują analizy przyczyn zagrożeń. Są narzędziem wspomagającym, ukierunkowującym analizy, pozwalającym wyciągnąć wstępne wnioski i skracającym ich czaso- i kosztochłonność. Kolejnym etapem jest szczegółowa ewaluacja danych ze sprawozdań banków oraz informacji pozasprawozdawczych. Istotnym problemem charakterystycznym nie tylko dla analityków Funduszu, ale wszystkich osób zajmujących się analizą jest łatwość dostępu do danych oraz ich organizacja. Rozwiązaniem tego problemu w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym jest Interaktywny System Informowania Kierownictwa (ISIK). System ten stanowi tzw. pulpit analityka, w którym w jednym miejscu osoba oceniająca dany bank ma dostęp do wszystkich⁶⁾ informacji na jego temat. Widok ogólny „pulpitu analityka” przedstawia rysunek 6.

⁶⁾ Wszystkich informacji dostępnych w Funduszu.

Rys. 6. „Pulpit analityka”

Źródło: opracowania własne.

W ramach ISIK analityk posiada bezpośredni dostęp do informacji zarówno mierzalnych:

- ❖ raportów SIK,
  - ❖ danych WEBIS z funkcją *drill down*,
  - ❖ raportów elastycznych poszczególnych użytkowników,
  - ❖ informacji o efektywności pomocy finansowej BFG,
  - ❖ założeń programów postępowania naprawczego,
  - ❖ obciążenia na rzecz BFG,
- jak i informacji niemierzalnych:
- ❖ wyników kontroli BFG,
  - ❖ opinii audytorów do sprawozdań finansowych,
  - ❖ korespondencji z bankami,
  - ❖ artykułów prasowych.

SIK – GRUPY RAPORTÓW

- 1) Informacje podstawowe
- 2) Bilans
- 3) Pozabilans
- 4) Rachunek wyników
- 5) Jakość należności
- 6) Jakość zobowiązań pozabilansowych
- 7) Wypłacalność
- 8) Depozyty

Problemy i poglądy

W ramach współpracy z GINB dysponuje także informacjami:

- ❖ o ocenie i perspektywie oceny CAEL,
- ❖ o wynikach inspekcji kompleksowych i problemowych GINB.

Istotnym źródłem informacji jest analiza stopnia realizacji programów postępowania naprawczego. Jej znaczenie polega na możliwości skonfrontowania danych mierzalnych, z celami zarówno mierzalnymi jak i niemierzalnymi o różnej perspektywie czasowej. Szczególnie istotne jest to w przypadku banków, w których przebiega kosztowny proces zmian organizacyjnych i/lub restrukturyzacji portfela kredytowego, a pozytywne efekty mierzalne będą zauważalne w okresach przyszłych. W przypadku banków korzystających z pomocy Funduszu badane jest także uzależnienie ich wyników od dochodów z pożyczki Funduszu, pod kątem możliwości generowania dodatniego wyniku z działalności operacyjnej w przyszłości.

Finalnym produktem opisywanego procesu są miesięczne i kwartalne szczegółowe analizy banków zagrożonych ze szczególnym uwzględnieniem banków korzystających z pomocy BFG. Stanowią one wsparcie dla decyzji władz BFG w ustalaniu i realizacji zadań związanych z działalnością Funduszu (ustalaniu stawek dla funduszu ochrony środków gwarantowanych, funduszu pomocowego, udzielania zwrotnej pomocy finansowej, a także planowania i realizacji funkcji kontrolnych).

PODSUMOWANIE

W efekcie wdrożonych w BFG systemu i procedur otrzymano narzędzie, które przy minimalizacji zaangażowania zasobów Funduszu umożliwi uzyskanie informacji na temat obecnej i przyszłej kondycji sektora bankowego i poszczególnych banków, w tym także stopnia realizacji założeń programów postępowania naprawczego zaakceptowanych przez Komisję Nadzoru Bankowego oraz efektywności pomocy z BFG.

System monitorowania banków nie jest jednak systemem o ostatecznym kształcie. Jego rozwój jest determinowany zarówno poprzez czynniki zewnętrzne (zmiany zasad rachunkowości i sprawozdawczości), jak i czynniki wewnętrzne – postulaty użytkowników, w tym kierunki zmian wytyczone przez władze Funduszu (poprawa funkcji prognostycznej systemu, nadwrażliwość ocen niektórych wskaźników, poprawa dostępu oraz organizacji danych mierzalnych i pozasprawozdawczych). W odpowiedzi na powyższe zapotrzebowania w Funduszu funkcjonują 4 zespoły projektowe (prognostyczny, metodologiczny, informatyczny oraz ds. zmian rachunkowości, sprawozdawczości i wymogów kapitałowych). Zakończenie realizacji poszczególnych projektów przewidziane jest w 2007 roku.

SYSTEM OCENY I PROGNOZOWANIA ZAGROŻEŃ ORAZ MONITOROWANIA SYTUACJI FINANSOWEJ BANKÓW (OMÓWIENIE DYSKUSJI)

W dniu 6 kwietnia 2006 r. w siedzibie Bankowego Funduszu Gwarancyjnego odbyło się seminarium na temat: „System oceny i prognozowania zagrożeń oraz monitorowania sytuacji finansowej banków w działalności BFG”. Referaty tematyczne przygotowane zostały przez: prof. dr. hab. Stanisława Kasiewicza i dr. Waldemara Rogowskiego oraz członka zarządu BFG Marka Pyłę i pracowników Departamentu Analiz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego: Iwonę Sowińską, Tomasza Bugajnego i Wojciecha Konata. Seminarium oraz dyskusję poprowadził prof. Władysław Baka. Wzięli w niej udział zaproszeni specjaliści z zakresu prawa i bankowości.

Prowadzący seminarium prof. Władysław Baka podkreślił na wstępie, iż jest to kolejne spotkanie mające na celu doskonalenie formuły działania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Dotychczasowe seminaria z tego cyklu poświęcono miejscu systemu gwarancyjnego w strukturze sieci bezpieczeństwa finansowego kraju (listopad 2004 r.), ewolucji funkcji gwarancyjnej i pomocowej BFG (marzec 2005 r.) oraz kierunkom zmian zasad finansowania działalności Funduszu (maj 2005 r.). Kontynuacja serii spotkań seminaryjnych służyła doskonaleniu rozwiązań przy uwzględnieniu zmian dokonujących się na rynkach bankowych w Polsce i za granicą. Z rozważań wówczas przeprowadzonych wynika, że działalność analityczna jest niezwykle ważna dla sprawnego funkcjonowania systemu gwarantowania depozytów. Prof. W. Baka przypomniał, że pierwsze seminarium, które odbyło się w 1997 r., poświęcone było „Identyfikacji stanu zagrożenia wypłacalności banku”, a zatem niezwykle ważnemu problemowi związanemu z pracami analitycznymi Funduszu. Zaprezentowano wówczas referaty przygotowane przez pracowników BFG. Podobnie teraz zespół Departamentu Analiz ma możliwość zaprezentowania efektów własnej pracy, które są niezwykle cenne nie tylko z punktu widzenia BFG, ale i całego sektora bankowego. Przegląd stanu przyjętych rozwiązań zaprezentowany został na seminarium na tle teorii i dotychczasowych doświadczeń w zakresie oceny i prognozowania zagrożeń sytuacji finansowej banków.

W referacie prof. dr. hab. Stanisława Kasiewicza oraz dr. Waldemara Rogowskiego „Założenia teoretyczne i doświadczenia międzynarodowe w dziedzinie oceny

i prognozowania zagrożeń sytuacji finansowej banków” przedstawione zostały typowe modele wykorzystywane w instytucjach nadzorczych wraz z oceną ich przydatności do predykcji zagrożenia upadłości. Referat oparto na doświadczeniach amerykańskich jako najlepiej opisanych (przedstawiono 9 modeli). W referacie sformułowano pogląd, że dotychczasowe modelowanie jest niewystarczające. We wnioskach Autorzy stwierdzili, że mimo różnorodności stworzone modele nie mają silnych podstaw teoretycznych i bazują głównie na podstawach empirycznych i zgodności z kryteriami statystyczno ekonometrycznymi. Wśród zmiennych, uwzględnionych w tych modelach, dominują zmienne finansowe, natomiast takie czynniki jak otoczenie zewnętrzne (warunki lokalne czy krajowe), strategie banków, nasilenie konkurencji etc. – są marginalizowane. Modele te zakładają przy tym jednolitą koncepcję funkcjonowania banków i nie odnoszą się do wielu ważnych elementów, takich jak wielkość czy struktura biznesowa banków. Na ogół tworzone one były na zapotrzebowanie instytucji nadzoru bankowego, a nie instytucji gwarantującej depozyty.

W kolejnych wystąpieniach przedstawiona została całościowa koncepcja działalności analitycznej i systemu oceny zagrożeń w sektorze bankowym wypracowanych w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym. Członek zarządu BFG Marek Pyła w swoim referacie „Kierunki prac BFG w dziedzinie identyfikacji oceny i prognozowania zagrożeń sytuacji finansowej banku” zaprezentował BFG jako instytucję obejmującą trzy zakresy działalności. Są to: obowiązkowy system gwarantowania depozytów, działalność pomocowa, gromadzenie i analiza informacji o bankach. Zadaniem działalności analitycznej jest ocena zagrożeń w sektorze bankowym (niezbędna do podejmowania przez Radę BFG decyzji w sprawie wysokości stawek opłat) i ocena niebezpieczeństwa niewypłacalności w bankach (niezbędna dla podejmowania decyzji o udzieleniu pomocy bankom).

Jedenaście lat funkcjonowania BFG pozwoliło na umocnienie tych podstaw. W ramach działalności analitycznej zbudowano skuteczne metody oceny całego sektora oraz poszczególnych banków. Choć system ten sprawdza się w praktyce, to trwają prace nad jego doskonaleniem. Staje się to szczególnie ważne wobec nowych wyzwań powodowanych między innymi poprzez zmiany regulacyjne. BFG posiada niezbędną wiedzę, doświadczenie i kompetencje merytoryczne oraz dysponuje odpowiednimi danymi, by dalej prowadzić prace analityczne (na przykład w kierunku rozwinięcia metodyki oceny banków o predykcję ocen zagrożenia).

Referat Iwony Sowińskiej pt. „Metodyka BFG w zakresie oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków” przybliżył historię i ewolucję systemu oceny banków oraz metodykę systemu ratingowego stworzonego przez BFG. I. Sowińska przedstawiła krótką historię metodyki oceny banków: od I wersji wskaźnika syntetycznego z 1996–97 r. do rozwijanego w latach 2001–05 systemu ratingowego uwzględniającego również czynniki pozasprawozdawcze. W toku prac system rozbudowano o macierze migracji, filtr płynności i indeks zagrożenia. Na początku celem metodyki oceny ban-

ków była identyfikacja banków o złej sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz banków, których sytuacja może ulec pogorszeniu. W obecnej metodyce występuje również syntetyczna ocena zagrożenia w sektorze bankowym w aspekcie bezpieczeństwa bazy depozytowej. Banki oceniane są w cyklu miesięcznym. Skwantyfikowany system ocenia 4 sfery ich działalności: efektywność, jakość należności, jakość zobowiązań pozabilansowych oraz wypłacalność. W efekcie bank otrzymuje rating podstawowy (A – dobra sytuacja, B – satysfakcjonująca, C – wątpliwa, D – zła). Na podstawie analizy eksperckiej czynników pozasprawozdawczych banki otrzymują rating uzupełniający (I – jakość czynników pozasprawozdawczych dobra, II – satysfakcjonująca, III – wątpliwa, IV – zła). Na podstawie tych dwóch ocen budowana jest macierz zagrożeń, w której D-IV to banki o bardzo wysokim zagrożeniu, zaś A-I – banki o bardzo niskim zagrożeniu. Departament analiz BFG pracuje nad doskonaleniem systemu ratingowego – plany obejmują dokonanie przeglądu wskaźników, włączenie nowych obszarów, uwzględnienie oceny grupy kapitałowej, włączenie modelu prognostycznego.

W kolejnym wystąpieniu Tomasz Bugajny omówił „Prognozowanie w pracach analitycznych BFG”. Autor przedstawił dwie ścieżki prognoz dokonywane przez BFG: oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej banków i sektora bankowego oraz prognozy poziomu depozytów oraz aktywów. Uzyskiwane wielkości prognoz wykorzystywane są do określania poziomu funduszu ochrony środków gwarantowanych i stawki opłat na ten fundusz oraz stawki opłaty rocznej. W trakcie prac nad prognozowaniem wykorzystuje się: symulacje wielkości wskaźników oceny banków, analizę macierzy migracji pod kątem wyliczenia wartości oczekiwanej ratingu, szacowanie prawdopodobieństwa niewypłacalności dla banków, wartość zagrożoną dla wskaźnika syntetycznego (VaR). T. Bugajny podkreślił wagę informacji pozasprawozdawczych, które będą miały wpływ w przyszłości na ocenę sytuacji banku (zalecenia nadzoru czy audytora).

W ostatnim referacie Wojciech Konat przedstawił „Praktyczne aspekty funkcjonowania systemu monitorowania banków” wykorzystywanego przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny. Autor omówił proces identyfikacji banków zagrożonych i wykorzystanie wyników systemu monitorowania banków. W szczególności monitorowane są banki duże i zagrożone, banki z macierzy migracji, banki, które wykazały znaczne zmiany wskaźnika syntetycznego oraz te zarekomendowane przez Komitet Ratingowy. Komitet Ratingowy to międzydepartamentalny zespół (18 osób), który na bieżąco monitoruje sytuację banków z punktu widzenia niewypłacalności, zatwierdza oceny pozasprawozdawczych czynników, opiniuje zmiany metodologii. Produktem finalnym systemu monitorowania banków jest raport dla Rady i Zarządu BFG, rekomendacje dla Departamentu Kontroli i zalecenia dla banków.

Wprowadzając do dyskusji nad przedstawionymi zagadnieniami, prof. W. Baka podkreślił, że sama koncepcja oraz zbudowanie od podstaw systemu oceny zagrożeń sytuacji finansowej banków przez BFG jest osiągnięciem na miarę międzynarodową. Doświadczenie i dorobek BFG warty jest opublikowania i zaprezentowania na forum międzynarodowym. W toku dyskusji wszyscy uczestnicy seminarium docenili stworzony przez BFG system oceny zagrożeń oraz monitorowania banków.

Prof. W. Jaworski gratulując Funduszowi osiągnięć, zwrócił uwagę, że niezrozumiała jest ocena działalności banku i zagrożenia wypłacalności polegająca jedynie na próbie ograniczenia ryzyka. System oceny stosowany przez BFG może być w pewnym sensie dyskryminujący dla banków detalicznych i małych. Czy nie należałoby zatem elementem oceny banku uczynić jego wpływ na gospodarkę narodową – niepokojące jest na przykład ograniczenie kredytowania dla małych i średnich przedsiębiorstw. Dyr. E. Śleszyńska-Charewicz przypomniała, że działalność instytucji nadzorczych dokonywana jest na rzecz drobnych deponentów i wszystkie regulacje ostrożnościowe tworzone są pod kątem zagwarantowania bezpieczeństwa depozytów. Wspieranie jakichś gałęzi gospodarki nie jest zadaniem instytucji nadzorczych i nie może odbywać się kosztem bezpieczeństwa depozytów. Działalność banku powinna spełniać warunek rentowności i bezpieczeństwa, a rolą BFG jest ograniczać (wpływać) podejmowane przez banki ryzyko.

Dr M. Zygierewicz – doceniając dorobek analityczny Funduszu – podkreślił, że Związek Banków Polskich zawsze wspierał rozwój tej działalności. Zwrócił jednak uwagę, że w przyszłości będzie ona utrudniona z uwagi na zaburzoną porównywalność danych w związku ze zmianami standardów sprawozdawczych i rachunkowości, które mają dodatkowy wpływ na oceny banków. Bardzo istotna jest ocena wpływu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR) na sytuację finansową banków, która nie powinna być jednorazowa, gdyż przez kilka lat będą funkcjonować równoległe dwa standardy. Warto, aby BFG włączył się do prac nad nową sprawozdawczością dla NBP, która ma wejść w życie w 2007 r. Członek zarządu M. Pyła zapewnił, że BFG monitoruje zmiany w MSR. Zmiany standardów już odbiły się na wynikach banków spółdzielczych – zmiany regulacji sprawiły, że duża część banków spółdzielczych wykazała nagle straty i boryka się z możliwością ich pokrycia.

W toku dyskusji poruszono kwestię wiarygodności zewnętrznych ocen agencji ratingowych i modeli ratingowych. Podkreślano, że nie można opierać się w sposób bezkrytyczny na ich wynikach (dr M. Zygierewicz, prof. S. Kasiewicz). Warto korzystać ze sprawdzonych agencji ratingowych, ale znane są przypadki, że oceny nawet tych renomowanych nie sprawdzają się (przykład – losy amerykańskiej spółki *Enron*). Dlatego też warto kształtować własny niezależny dorobek w zakresie modelowania i ocen banków. W tym kontekście zastanowić należy się nad pytaniem o porównywalność światowych modeli ratingowych, które już wkrótce wpłynąć będą na cenę pieniądza (dr J.K. Solarz).

Ponadto, coroczne oceny nadawane przez agencje ratingowe czy badanie sprawozdań finansowych nie są wystarczające (prof. S. Kasiewicz). Z punktu widzenia instytucji nadzorczych istnieje konieczność bieżącego nadzoru instytucji finansowych – pomiędzy corocznymi audytami banki muszą być oceniane przez instytucje nadzorcze. Prof. Kasiewicz uważa, że Funduszowi brakuje modelu oceny zagrożeń obejmującego cały sektor finansowy – BFG od analiz szczegółowych dochodzi do wniosków ogólnych. Czy sektor, który jest badany, to całość zagrożeń? Jak duża część znajduje się poza systemem obserwacji? Sytuacja sektora jest dynamiczna, zmienia się rola sektora bankowego w systemie finansowym (np. giełda towarowa odbiera dużą część przychodów walutowych), dąży się dziś do rozszerzenia reguł rynkowych na banki, wchodzą zupełnie nowe rozwiązania (sekurytyzacja kredytów hipotecznych). Pojawia się więc szereg nowych czynników wpływających na ocenę zagrożenia. Skala bankructw banków jest mniejsza, ale problemem jest wielkość ewentualnych upadków. Biorąc to pod uwagę, dochodzimy do wniosku, że metodologia musi zostać wzbogacona o modele predykcji.

Przedstawiciele BFG wyjaśnili, że obecnie system ratingowy BFG zawiera pewne elementy oceny dynamicznej – macierz migracji obrazuje wrażliwość na zmiany otoczenia – jak również indeks zagrożenia sektorowego oprócz indeksu jednostkowego.

Dr J.K. Solarz zastanawiał się, czy przedmiotem ratingu przeprowadzanego przez BFG należałoby uczynić także grupy finansowe. Dr M. Zygierewicz przeciwstawił się uzależnieniu oceny banków spółdzielczych od oceny zrzeszenia czy terenu, na którym działa. Obecnie BFG poszukuje odpowiedzi na pytanie, czy warunki lokalne przekładają się na potencjalne zagrożenia. Prowadzone są badania, czy znaczenie tego elementu jest istotne z punktu widzenia BFG.

W czasie dyskusji poruszono także kwestię zmiany instytucjonalnej nadzoru w Polsce. Wprowadzenie nadzoru zintegrowanego nie powinno zaburzyć dobrej współpracy między instytucjami sieci bezpieczeństwa finansowego kraju. Dla BFG kluczową sprawą jest dobra współpraca między instytucjami odpowiedzialnymi za nadzór i bezpieczeństwo systemu finansowego oraz sprawna wymiana informacji między nimi.

Prof. J. Szambelańczyk zastanawiał się, czy dotychczasowe rozważania w dostateczny sposób uwzględniają przyczyny upadłości banków. Zaproponował wprowadzenie pewnych elementów do ich typologii, przedstawiając cztery schematy pojawiania się zagrożeń: przyczyny związane z konkurencyjnością (przyczyny upadłości rozwijają się stopniowo – akumulacja zagrożeń); błędy zarządzania (zagrożenia rozwijają się w sposób ukryty); patologie i przestępstwa (trudne do monitorowania); szoki zewnętrzne (efekt zarażenia). W stosunku do trudno mierzalnych przyczyn rozważyć należałoby alternatywne analizy i budowanie „murów ogniowych” w postaci wpływu na przykład na nadzór właścicielski.

Problemy i poglądy

Kwietniowe seminarium prof. Baka uznał za podsumowanie, ale nie zakończenie bardzo ważnego etapu rozwoju działalności analitycznej BFG. Jak wynikało z przedstawionych referatów oraz przeprowadzonej dyskusji, pojawiają się nowe wyzwania, do których należy dostosować funkcjonujący system oceny zagrożeń banków. W ciągu 2–3 lat będzie z pewnością możliwe zorganizowanie kolejnego seminarium, które przedstawi zmiany wprowadzone w systemie BFG w związku z przemianami we współczesnej bankowości i ewentualnymi zmianami instytucjonalno-organizacyjnymi w polskim sektorze finansowym.

*Opracowały:
Joanna Majewska, Beata Zdanowicz*

Konsultacje dla banków

Grażyna Bancarewicz*

WEWNĘTRZNE DANE O STRATACH OPERACYJNYCH W ZAAWANSOWANYCH METODACH POMIARU RYZYKA OPERACYJNEGO

WPROWADZENIE

W czerwcu 2004 r. została opublikowana Nowa Umowa Kapitałowa. Myślą przewodnią tego dokumentu stało się wzmocnienie stabilności międzynarodowego systemu bankowego, a poprzez zapewnienie przejrzystych i jednolitych reguł, osiągnięcie stanu uczciwej konkurencji między bankami działającymi na rynkach międzynarodowych. Celem Nowej Umowy Kapitałowej jest zapewnienie zbieżności kapitału regulacyjnego z kapitałem ekonomicznym¹⁾. Dzięki uzupełnieniom Umowy Kapitałowej z 1988 r. i uwzględnieniu zmian w sektorze bankowym, nowe metody pomiaru ryzyka i nałożone wymogi kapitałowe (z tytułu ryzyka kredytowego i rynkowego, ale także operacyjnego) powinny znacznie lepiej odzwierciedlać poziom faktycznego ryzyka związanego z działalnością banku.

Rozwiązania w zakresie zmienionej metodologii dotyczącej ujednoczenia pomiaru kapitału i standardów kapitałowych w skali międzynarodowej ukazane w Nowej

---

^{*}) Autorka jest pracownikiem Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego, Wydziału ds. NUK i modelowania ryzyka bankowego. Tekst odzwierciedla jej prywatne poglądy i nie powinien być inaczej interpretowany.

¹⁾ P. Dziekoński, *Nowa Bazylejska Umowa Kapitałowa – konsekwencje dla rynku kredytowego*, Materiały i Studia, Zeszyt nr 164, NBP, Warszawa 2003, s. 20.

Umowie Kapitałowej stały się podstawą dla nowelizacji dwóch dyrektyw Unii Europejskiej:

- ❖ Dyrektywy 2000/12/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z 20 marca 2000 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje kredytowe,
- ❖ Dyrektywy 93/6/EEC Rady Europejskiej z 15 marca 1993 r. dotyczącej adekwatności kapitałowej.

Wprowadzenie stosowanych przepisów do prawa polskiego powinno odbyć się w tym roku na drodze uchwały Komisji Nadzoru Bankowego. Nowe prawo zaczęłoby wówczas obowiązywać od początku 2007 r.²⁾

Ryzyko operacyjne jest nieodłącznym elementem działalności bankowej. Szacuje się, że około 25–30% łącznego ryzyka ponoszonego przez banki przypada na ryzyko operacyjne (65–70% to ryzyko kredytowe, a 5–10% to ryzyko rynkowe)³⁾. Tak wysoki udział ryzyka operacyjnego spowodowany jest m.in. zjawiskami o charakterze konsolidacyjnym w sektorze bankowym, funkcjonowaniem wysokokwotowych rozliczeń pomiędzy bankami, wzrostem roli i skali handlu elektronicznego, stosowaniem coraz częściej outsourcingu oraz większym wykorzystywaniem zaawansowanych technologii informatycznych⁴⁾. Nie bez znaczenia jest także coraz większa złożoność organizacji, jakimi są współczesne banki. Jednym z ważnych czynników ryzyka operacyjnego jest właśnie złożoność organizacji, stosowanych systemów oraz oferowanych produktów i usług⁵⁾.

Nowa Umowa Kapitałowa, a w ślad za nią znowelizowana Dyrektywa⁶⁾ definiują ryzyko operacyjne jako ryzyko straty wynikającej z niewłaściwych lub zawodnych procesów wewnętrznych, spowodowanych przez ludzi i systemy lub ze zdarzeń zewnętrznych, obejmując także ryzyko prawne⁷⁾.

W procesie szacowania wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego znowelizowana Dyrektywa daje bankom możliwość wyboru spośród następujących metod:

- ❖ metody podstawowego wskaźnika (ang. The Basic Indicator Approach – BIA),

---

²⁾ W zakresie metod zaawansowanych nowe prawo zaczęłoby obowiązywać od początku 2008 r.

³⁾ C. Lenczewski Martins, P. Niedziółka, *Kwantyfikacja ryzyka operacyjnego w banku oraz jego wpływ na wymóg kapitałowy*, Bank i Kredyt nr 5/2005, NBP, Warszawa 2005, s. 28.

⁴⁾ D. Lewandowski, *Ryzyko operacyjne w bankach – zarządzanie i audyt w świetle wymagań Bazylejskiego Komitetu ds. Nadzoru Bankowego*, Bank i Kredyt nr 4/2004, NBP, Warszawa 2004, s. 48.

⁵⁾ Rekomendacja M dotycząca zarządzania ryzykiem operacyjnym w bankach, NBP, Warszawa 2004, s. 2.

⁶⁾ Rozpoczynając od tego miejsca, wszystkie odwołania do znowelizowanej Dyrektywy będą odnosiły się do znowelizowanej wersji Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions (projekt z marca 2006 r.).

⁷⁾ Nowa Umowa Kapitałowa dodaje jeszcze, iż definicja ryzyka operacyjnego wyłącza ryzyko reputacji i ryzyko strategiczne.

- ❖ metody standardowej (ang. The Standardised Approach – TSA),
- ❖ zaawansowanych metod pomiaru (ang. Advanced Measurement Approaches – AMA).

Według pierwszej metody (BIA) wymóg kapitałowy jest obliczany jako średnia z trzech lat sumy wyników z tytułu odsetek i pozaodsetkowych przemnożonych przez 15%. Druga metoda (TSA) wymaga podzielenia przez bank swojej działalności pomiędzy określone 8 linii biznesowych, dla których oddzielnie wyliczany jest wymóg kapitałowy jako średnia z trzech lat sumy wyników z tytułu odsetek i pozaodsetkowych przemnożonych przez odpowiedniej wielkości współczynnik przeliczeniowy (12%, 15% lub 18%), a następnie otrzymane wielkości są sumowane. Metoda podstawowego wskaźnika i metoda standardowa są wyraźnie zbyt techniczne, niedostatecznie adekwatne do złożonej natury ryzyka, gdyż opierają się na prostych, zsumowujących działalność miarach, a tym samym nie pozwalają na jasne rozróżnienie między dobrze i źle prosperującymi jednostkami⁸⁾. Podejściem znacznie bardziej wrażliwym na ryzyko operacyjne jest trzecia z metod (AMA), w której banki stosują zaawansowane metody pomiaru ryzyka operacyjnego na podstawie własnych systemów pomiaru ryzyka operacyjnego.

Wśród banków w Polsce początkowo będą dominować metody standardowa i podstawowego wskaźnika. Jednak z czasem wystąpi tendencja do przechodzenia od prostych metod w kierunku bardziej zaawansowanych. Coraz większego znaczenia nabiera zatem gromadzenie przez banki danych o poniesionych przez nie stratach operacyjnych, które w przyszłości staną się dobrą podstawą do właściwego określenia profilu ryzyka banku i obliczania adekwatnego poziomu kapitału niezbędnego do utrzymywania jako zabezpieczenia przed stratami.

ZAAWANSOWANE METODY POMIARU RYZYKA OPERACYJNEGO – AMA

Ostatnia z trzech zaproponowanych przez Komitet opcji (metoda AMA) daje bankom możliwość dokładniejszego uchwycenia specyficznych cech ryzyka operacyjnego. Jej celem jest, aby wymóg kapitałowy jak najlepiej odzwierciedlał bieżący poziom ryzyka operacyjnego banku.

Profil ryzyka operacyjnego nie jest jednorodny i nie zawsze łatwo go wycenić w kategoriach potencjalnej straty finansowej, a zarządzanie tym rodzajem ryzyka jest niustającym procesem⁹⁾. Ważne jest, aby pracownicy poszczególnych szczebli

---

⁸⁾ F.C. Harmantzis, *Operational Risk Management in Financial Services and the New Basel Accord*, School of Technology Management, Hoboken, 2004, s. 4.

⁹⁾ D. Polaczyk, *Zarządzanie ryzykiem w Banku Zachodnim WBK S.A.*, seminarium MARSH „Transfer i finansowanie ryzyka operacyjnego. Aktualna praktyka i tendencje rozwojowe”, Hotel Marriott, Warszawa 8 listopada 2005 r.

w banku byli świadomi nałożonych na nich obowiązków oraz roli w procesie zarządzania ryzykiem operacyjnym.

Stosowanie przez bank własnego systemu pomiaru ryzyka operacyjnego wymaga spełnienia określonych kryteriów kwalifikujących. (Warto zaznaczyć, iż zbliżone warunki zostały określone w przypadku ryzyka kredytowego i rynkowego). Wśród nich znajdują się m.in. następujące:

- ❖ Wewnętrzny system pomiaru ryzyka operacyjnego danego banku stanowi integralną część jego codziennych procedur zarządzania.
- ❖ W banku musi istnieć niezależna komórka lub osoby realizujące zadania w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym (ang. an independent risk management function).
- ❖ Banki obliczają swój wymóg kapitałowy z uwzględnieniem zarówno oczekiwanych, jak i nieoczekiwanych strat, chyba że potrafią dowieść, iż oczekiwane straty są we właściwy sposób ujęte w ich wewnętrznych normach prowadzenia działalności.
- ❖ Miara ryzyka operacyjnego musi obejmować potencjalnie dotkliwe wypadki skrajne, osiągając normę pewności porównywalną z przedziałem ufności na poziomie 99,9% przez okres jednego roku.
- ❖ Aby spełniać określoną powyżej normę pewności, system pomiaru ryzyka operacyjnego danego banku musi zawierać pewne zasadnicze elementy. Wśród tych elementów muszą się znaleźć: wewnętrzne dane, zewnętrzne dane, analizy scenariuszy, czynniki odzwierciedlające otoczenie gospodarcze i systemy kontroli wewnętrznej¹⁰⁾.

Spośród wymienionych kryteriów pragnę zwrócić uwagę na konieczność gromadzenia i posługiwania się przez bank wewnętrznymi danymi o stratach operacyjnych. Wydaje się, że to jeden z łatwiejszych wymogów do spełnienia, w praktyce jednak stwarza on spore trudności.

ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE WEWNĘTRZNYCH DANYCH O STRATACH OPERACYJNYCH

Temat wewnętrznych danych o stratach operacyjnych, choć nie należy do najprostszych, jest bardzo interesujący. Zagłębiając się weń, można napotkać wiele nowych, zajmujących zagadnień. Część z nich wymaga zastanowienia, a czasami dokładniejszego doprecyzowania. W dalszej części tego artykułu chciałabym wskazać na sprawy związane z kwotami brutto i netto oraz datą zdarzenia skutkującego stratą, szacowaniem utraconej wartości, ustalaniem minimalnych progów, a także z postępowaniem ze stratami powiązаныmi ze sobą lub pojawiającymi się na styku ryzyk operacyjnego, kredytowego i rynkowego.

---

¹⁰⁾ Znowelizowana wersja Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions (projekt z marca 2006 r.), Załącznik X, część 3, pkt. 2–3, 8–9.

Data zdarzenia skutkującego stratą

„Oprócz informacji na temat kwot straty brutto instytucje kredytowe gromadzą informacje dotyczące daty zdarzenia skutkującego stratą, kwot odzyskanych ze straty brutto, a także informacje opisowe na temat czynników lub przyczyn zdarzenia skutkującego stratą”¹¹⁾.

Straty operacyjne nie zawsze są identyfikowane w momencie ich zaistnienia. Czasami zostają odkryte kilka dni później, ale zdarza się także, że dopiero po upływie wielu miesięcy. Powstaje zatem pytanie o datę, którą bank powinien przypisać do takiej wewnętrznej straty w bazie danych na temat strat operacyjnych. Wybór daty zdarzenia skutkującego dużą wewnętrzną stratą może mieć znaczący wpływ na ocenę profilu ryzyka operacyjnego banku w danym momencie.

W praktyce banki przypisują jedną z trzech dat do indywidualnej straty operacyjnej:

- ❖ datę wystąpienia straty,
- ❖ datę odkrycia straty,
- ❖ datę zaksięgowania.

Najczęściej banki wybierają datę wystąpienia lub odkrycia straty. Ma miejsce także praktyka rejestrowania w bazie danych wszystkich trzech dat.

Niewątpliwie wybór daty wystąpienia straty jest uzasadniony dla większości strat operacyjnych zarówno z punktu widzenia zarządzania ryzykiem, jak również obliczania wymogu kapitałowego. Jednakże daty odkrycia straty i zaksięgowania także mają swoje zalety i mogą zostać pożytecznie wykorzystane przez bank. Należy jednak zwrócić uwagę, by nie prowadzić do zniekształceń prawdziwego obrazu profilu ryzyka operacyjnego banku.

Użycie przez bank daty zaksięgowania dla niektórych dużych strat zwiększa prawdopodobieństwo, iż oszacowany przez bank profil ryzyka operacyjnego może być niezgodny z jego prawdziwą ekspozycją na ryzyko operacyjne w danym momencie. To z kolei może prowadzić do niewłaściwych sygnałów dla osób zarządzających poszczególnymi liniami biznesowymi lub też do mniej dokładnych oszacowań ryzyka.

Metody szacowania wielkości straty

„Oprócz informacji na temat kwot straty brutto instytucje kredytowe gromadzą (...)”¹²⁾.

Dyrektywa nie podaje definicji kwoty straty brutto. Jasne określenie tej wielkości zazwyczaj nie stwarza większych problemów. Jednak czasami pojawiają się trud-

---

¹¹⁾ Tamże, pkt 16.

¹²⁾ Tamże.

ności. Jako przykład służą duże rozbieżności w wielkości kwoty straty, które mogą powstać przy oszacowaniach szkód związanych z aktywami rzeczowymi w zależności od tego, czy zastosowano wartość księgową, wartość rynkową, czy też koszty wymiany.

Można spierać się, czy kwota straty brutto powinna odzwierciedlać stopień obniżenia wartości ekonomicznej aktywów, w którym to przypadku posłużenie się kosztami wymiany lub wartością rynkową mogłoby być odpowiednie. Jednak często koszty wymiany i wartość rynkowa nie są łatwo dostępne i mogą nie być obiektywnie oszacowane. Z drugiej strony wartość księgową, chociaż może odbiegać od wartości rynkowej, jest dostępna i pozostawia mniej miejsca na duże rozbieżności w rezultatach, gdyż opiera się na ustalonych wytycznych księgowych. Dokonany przez bank wybór metody będzie oddziaływał na wielkość szacowanych strat i wpływał na proces analizy nadzorczej. Użycie wartości księgowej do celów wyliczania kapitału regulacyjnego uczyni oszacowanie kwoty straty prostą czynnością. Należy jednak pamiętać, iż wartość księgową może być znacznie mniejsza od wartości rynkowej lub kosztów wymiany, a posługiwanie się wyłącznie nią może doprowadzić do niedoszacowania ryzyka. Pomimo subiektywności towarzyszącej obliczeniom kosztów wymiany, uzyskane wielkości mogą zostać użyte w bankowych scenariuszach oraz być przydatne w zarządzaniu ryzykiem.

Straty powiązane ze sobą

„Należy ustanowić specjalne kryteria ujmowania danych o stratach wywołanych zdarzeniami w komórkach scentralizowanych lub działaniami wykraczającymi swoim zasięgiem poza jedną linię biznesową, a także powstałych na skutek zdarzeń rozciągniętych w czasie, lecz powiązanych ze sobą”¹³⁾.

Sposób, w jaki banki traktują powiązane ze sobą straty operacyjne, wpływa na wielkość wymogu kapitałowego. W niektórych przypadkach ten wpływ może być znaczny. Należy tutaj przedstawić kilka kwestii budzących wątpliwości.

Bank może doświadczyć strat operacyjnych, które miały miejsce w różnym czasie, ale są związane z tym samym wydarzeniem. Jeżeli wielkości poszczególnych strat są niższe, a ich suma wyższa niż przyjęty przez bank próg minimalnej straty, wówczas nie bez znaczenia jest, w jaki sposób bank z nimi postąpi. Dobrym rozwiązaniem byłoby zsumowanie strat przed umieszczeniem ich w bazie danych o stratach.

Kolejnym zagadnieniem są straty, które dotknęły kilku różnych linii biznesowych, ale powiązane są z tym samym wydarzeniem. W tym przypadku bank ma więcej możliwości postępowania, spośród których można wskazać następujące:

---

¹³⁾ Tamże, pkt 17.

- ❖ Jeżeli próg, powyżej którego gromadzone są dane, jest taki sam dla wszystkich linii biznesowych, informacje o stratach są włączane do bazy danych, pod warunkiem, iż zsumowana wartość strat przekracza ustalony próg.
- ❖ Jeżeli progi są różne dla poszczególnych linii biznesowych, wówczas do bazy danych włącza się straty, gdy ich zagregowana wartość przekracza najniższy z progów przypisanych do linii biznesowych dotkniętych stratami.

Następnie bank musi zająć się przyporządkowaniem strat. Zazwyczaj dokonuje się tego poprzez przypisanie zsumowanej wartości strat do jednej z linii biznesowych (najczęściej tej, na którą miały one największy wpływ) lub proporcjonalne przyporządkowanie strat do linii biznesowych dotkniętych wydarzeniem skutkującym stratami. Nie jest to jednak zamknięta lista kryteriów.

Sposób ujmowania przez bank danych o stratach wywołanych zdarzeniami w komórkach scentralizowanych, działaniami wykraczającymi swoim zasięgiem poza jedną linię biznesową lub powstałych na skutek zdarzeń rozciągniętych w czasie, lecz powiązanych ze sobą, może oddziaływać zarówno na pomiar ryzyka operacyjnego, jak również zarządzanie nim. Na przykład przypisanie strat tylko na podstawie wartości poszczególnych strat, a z całkowitym pominięciem zsumowanych miar prawdopodobnie doprowadzi do niedoszacowania ryzyka tam, gdzie było ono rezultatem tego samego wydarzenia skutkującego wieloma stratami. Brak uwzględnienia lub niewłaściwe ujęcie tych strat może przyczynić się do wysyłania błędnych sygnałów osobom zarządzającym poszczególnymi liniami biznesowymi oraz osłabić wiarygodność procesu alokacji kapitału.

Kwota straty brutto i netto

„Oprócz informacji na temat kwot straty brutto instytucje kredytowe gromadzą informacje dotyczące (...) kwot odzyskanych ze straty brutto (...)”¹⁴⁾.

Kwota wewnętrznej straty netto jest to kwota straty brutto poniesionej przez bank po uwzględnieniu kwot odzyskanych od klientów, towarzystw ubezpieczeniowych lub z innych źródeł.

Dyrektywa nie definiuje kwoty straty brutto ani też kwoty odzyskanej ze straty brutto. Często odzyskanie części lub całości kwoty ma miejsce w dniu zdarzenia skutkującego stratą operacyjną, ale czasami trzeba na to czekać miesiące, a nawet lata. Istotna staje się wówczas realna wycena poniesionej straty, jako że wartość pieniądza zmienia się wraz z upływem czasu. Ponadto długość okresu przeznaczonego na odzyskanie straty może mieć niemałe znaczenie w decyzji banku, czy do celów pomiaru ryzyka operacyjnego użyć wielkości straty brutto, czy netto.

---

¹⁴⁾ Tamże, pkt 16.

Powstaje także pytanie, czy kwota straty brutto, która została w całości odzyskana w czasie przewidzianym przez bank na rejestrowanie kwot odzyskanych, może prowadzić do uznania, iż nie miało miejsca zdarzenie skutkujące stratą operacyjną. Zarejestrowana początkowo kwota straty brutto zostałaby wówczas uznana za ledwie unikniętą stratę (ang. near miss).

Straty na styku ryzyka operacyjnego z kredytowym i rynkowym

„(...) Straty wynikłe z ryzyka operacyjnego, które są związane z ryzykiem kredytowym i które w przeszłości były zawarte w wewnętrznych bazach danych na temat ryzyka kredytowego, należy zapisać w bazach danych na temat ryzyka operacyjnego i traktować oddzielnie. Takie straty nie podlegają obciążeniom kapitałowym z tytułu ryzyka operacyjnego, dopóki traktuje się je jako straty wynikłe z ryzyka kredytowego do celów obliczania minimalnych wymogów kapitałowych. Straty wynikłe z ryzyka operacyjnego, które są związane z ryzykiem rynkowym, włącza się w zakres wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego”¹⁵⁾.

Nie wszystkie straty można jednoznacznie zaklasyfikować jako straty operacyjne. Czasami są one na pograniczu ryzyka operacyjnego, kredytowego lub rynkowego. Dyrektywa jasno określa postępowanie ze stratami dotyczącymi zarówno ryzyka operacyjnego, jak i rynkowego – są one ujmowane przy obliczaniu wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego. Więcej swobody pozostaje w przypadku strat na pograniczu ryzyka operacyjnego i kredytowego. Bank powinien wybrać, czy tego rodzaju straty chce uwzględniać przy obliczaniu wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka operacyjnego, czy też kredytowego. Zapis w Dyrektywie dotyczy jednak tylko tych strat, które w przeszłości były zawarte w wewnętrznych bazach danych na temat ryzyka kredytowego. Nie ma wytycznych odnoszących się do strat granicznych, które tego warunku nie spełniają.

Brak jasnego rozdzielenia rodzajów strat powoduje, iż powstają możliwości do arbitrażu w zakresie kapitału regulacyjnego. Kluczowe znaczenie ma tu sposób, w jaki bank klasyfikuje straty będące na pograniczu ryzyka operacyjnego i kredytowego. Bank stosujący metodę AMA do ryzyka operacyjnego i metodę FIRB (ang. Foundation Internal Ratings Based Approach)¹⁶⁾ do ryzyka kredytowego może dokonać arbitrażu poprzez przesunięcie dużych strat z ryzyka operacyjnego (gdzie mogłyby doprowadzić do wzrostu wymogu kapitałowego) do ryzyka kredytowego (gdzie nie będą miały wpływu na wielkość kapitału regulacyjnego, gdyż LGD¹⁷⁾ jest ustalo-

---

¹⁵⁾ Tamże, pkt 14.

¹⁶⁾ Prostsza z dwóch metod wewnętrznych ratingów.

¹⁷⁾ Ang. Loss Given Default – współczynnik strat z tytułu niewykonania zobowiązania. Jest to jeden z istotnych parametrów używanych do wyliczania metodą wewnętrznych ratingów wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego.

ny odgórnymi przepisami). Dzięki temu uniknie on uwzględnienia dużych strat z pogranicza ryzyka operacyjnego i kredytowego podczas obliczania wymogu kapitałowego.

W innym przypadku bank stosujący metodę TSA do ryzyka operacyjnego i metodę AIRB (ang. Advanced Internal Ratings Based Approach)¹⁸⁾ do ryzyka kredytowego może dokonać arbitrażu poprzez przesunięcie dużych strat z ryzyka kredytowego (gdzie miałyby one wpływ na wielkość wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego, gdyż LGD jest szacowany przez bank) do ryzyka operacyjnego (gdzie nie będą miały wpływu na wymóg regulacyjny). Takie postępowanie również pozwoli na pominięcie w obliczaniu wymogu kapitałowego dużych strat powiązanych zarówno z ryzykiem operacyjnym, jak i kredytowym.

O jednym z pewnością należy pamiętać – bez względu na to, w jaki sposób straty są traktowane dla celów obliczania wymogu kapitału, ważne jest, aby ich klasyfikacja była dokonywana ze względu na jak najlepsze zarządzanie ryzykiem banku.

Progi minimalnych strat

„(...) Należy określić odpowiednie progi minimalnych strat do celów gromadzenia wewnętrznych danych na temat strat”¹⁹⁾.

Próg minimalnej straty określa minimalny poziom, poniżej którego kwoty strat nie są zbierane i rejestrowane przez bank w jego bazie danych na temat strat operacyjnych.

Wybór poszczególnych progów może mieć wpływ na obliczanie oczekiwanych i nieoczekiwanych strat oraz kształt oszacowanego rozkładu strat. Im więcej jest zgromadzonych danych na temat strat, tym dokładniejsze będą oszacowania²⁰⁾. Istnieje jednak niesprzyjająca dla banku zależność pomiędzy dodatkowymi korzyściami dla estymacji wynikającymi z gromadzenia mniejszych strat oraz kosztami zbierania tych informacji. Niełatwym zadaniem jest zatem ustanowienie właściwej równowagi.

Idealnie byłoby, gdyby banki wyznaczały progi minimalnych strat opierając się na obliczeniach wskazujących, iż straty poniżej tych progów mają nieistotny wpływ na wielkość kapitału regulacyjnego. Praktyka bywa różna. Część banków – ustanawiając progi – opiera się na opiniach ekspertów, a niektóre dokonują wyboru tych wysokości progów, których używały już wcześniej. Jeszcze inne korzystają z doświad-

---

¹⁸⁾ Bardziej złożona z dwóch metod wewnętrznych ratingów.

¹⁹⁾ Znowelizowana wersja Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions (projekt z marca 2006 r.), Załącznik X, część 3, pkt 15.

²⁰⁾ Przy założeniu, iż wszystkie pozostałe warunki są niezmiennie.

czeń kierowników poszczególnych linii biznesowych i ekspertów. Część banków gromadzi także informacje o stratach, których kwoty są mniejsze niż ustanowione wielkości progów. Ma to im pomóc w lepszym modelowaniu całego zakresu strat operacyjnych. Większość banków zdecydowała się na jeden próg minimalnej straty dla wszystkich linii biznesowych.

Warto pamiętać, by ustanawiane progi pozwalały na zgromadzenie takiej ilości informacji o stratach operacyjnych, która pozwoli na jak najdokładniejsze oszacowanie narażenia na ryzyko i wniesie znaczący wkład w obliczanie adekwatnej wielkości wymogu kapitałowego. Jeżeli bank detalicznie ustanawia wysoki próg na poziomie kilku tysięcy złotych i w okresie pół roku rejestruje zaledwie dwie straty przekraczające wybrany poziom, jest to wyraźna wskazówka, iż przyjęty próg minimalnej straty jest zbyt wysoki. Baza danych na temat strat operacyjnych zgromadzonych przez ten bank jest niezwykle uboga.

PODSUMOWANIE

Zaawansowane metody pomiaru ryzyka operacyjnego (AMA) dają niewątpliwie znacznie lepsze możliwości oszacowania narażenia banków na ryzyko operacyjne niż metoda podstawowego wskaźnika (BIA) i metoda standardowa (TSA). Przede wszystkim AMA jako jedyna z spośród trzech metod proponowanych przez znowelizowaną Dyrektywę opiera się na faktycznie poniesionych stratach operacyjnych. Ponadto pozwala ona bankowi na utworzenie modelu, który lepiej będzie odzwierciedlał specyfikę działalności banku niż ujednolicony sposób pomiaru narzucony ogólnie bankom, różniącym się przecież profilami działalności. Wymóg stosowania otrzymanych oszacowań ryzyka w codziennej praktyce zarządzania bankiem stanowi ważny bodziec do jak najbardziej prawidłowych i najprawdziwszych wyliczeń, a także upowszechnia i wzmacnia świadomość istnienia ryzyka operacyjnego. Nie ma wątpliwości, że stosowanie AMA może znacząco podnieść jakość zarządzania ryzykiem w banku i zwiększyć dopasowanie wielkości utrzymywanego kapitału do faktycznego narażenia na ryzyko, a tym samym lepszego zabezpieczenia przed stratami. Kierunek zmian należałoby zatem uznać za słuszny. Z drugiej strony rzeczywisty pomiar i zarządzanie ryzykiem operacyjnym jest jeszcze nowością, a własne, wewnętrzne systemy pomiaru ryzyka operacyjnego, stosowane w zaawansowanych metodach (AMA), wciąż się rozwijają. Na pewno wzrośnie ryzyko modelu oraz zwiększą się koszty sprawowania nadzoru. Próby praktycznego zastosowania nowych regulacji dostarczają wielu pytań i kwestii wymagających rozstrzygnięcia. Niektóre dotyczą tylko pewnego rodzaju instytucji, a inne wszystkich. Rzeczywistość wymusza szukanie rozwiązań, które będą zgodne z celami przyświecającymi osobom tworzącym nowe regulacje.

Bibliografia

- Dziekoński P., *Nowa Bazylejska Umowa Kapitałowa – konsekwencje dla rynku kredytowego*, Materiały i Studia, Zeszyt nr 164, NBP, Warszawa 2003.
- Harmantzis F.C., *Operational Risk Management in Financial Services and the New Basel Accord*, School of Technology Management, Hoboken, 2004.
- Lenczewski Martins C., Niedziółka P., *Kwantyfikacja ryzyka operacyjnego w banku oraz jego wpływ na wymóg kapitałowy*, Bank i Kredyt nr 5/2005, NBP, Warszawa 2005.
- Lewandowski D., *Ryzyko operacyjne w bankach – zarządzanie i audyt w świetle wymagań Bazylejskiego Komitetu ds. Nadzoru Bankowego*, Bank i Kredyt nr 4/2004, NBP, Warszawa 2004.
- Polaczyk D., *Zarządzanie ryzykiem w Banku Zachodnim WBK S.A.*, seminarium MARSH „Transfer i finansowanie ryzyka operacyjnego. Aktualna praktyka i tendencje rozwojowe”, Hotel Marriott, Warszawa 8 listopada 2005 r.
- Rekomendacja M dotycząca zarządzania ryzykiem operacyjnym w bankach, NBP, Warszawa 2004.
- Znowelizowana wersja Directive 2000/12/EC of the European Parliament and of the Council of 20 March 2000 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions (projekt z marca 2006 r.).

Z doświadczeń zagranicznych

Yuriy Veremiyenko

SEKTOR BANKOWY I SYSTEM GWARANTOWANIA DEPOZYTÓW NA UKRAINIE^{*)}

Wstęp

Celem artykułu jest przedstawienie rozwoju i sytuacji sektora bankowego na Ukrainie oraz kształtu i roli w nim systemu gwarantowania depozytów. Zostanie poddany analizie stan sektora bankowego ze wskazaniem m.in. na etapy jego transformacji, wskaźniki rozwoju, aktualne problemy. Zostanie też przedstawiony system gwarantowania depozytów, a w szczególności jego status prawny, zakres funkcji gwarancyjnej, sposób i wysokość finansowania oraz dotychczasowe doświadczenia z działalności.

Sytuacja sektora bankowego na Ukrainie

System bankowy na Ukrainie jest dwustopniowy i tworzą go Narodowy Bank Ukrainy (NBU) oraz banki, które mogą funkcjonować jako banki uniwersalne lub specjalistyczne. Ukraiński system bankowy, zaczynając od przemian ustrojowych na początku lat 90., przeszedł następującą drogę rozwoju¹⁾:

^{*)} Autor jest słuchaczem Studiów Doktoranckich prowadzonych przez Kolegium Zarządzania i Finansów Szkoły Głównej Handlowej. W 2005 r. odbył praktykę w Bankowym Funduszu Gwarancyjnym.

¹⁾ O.O. Zatwarska, *Teoretyczni osnovy strategii rozvytku bankivskoi systemy*, Finansy Ukrainy nr 4, 2002 r., s. 113.

- ❖ 1991–1992 – proces reorganizacji istniejących banków.
- ❖ 1993–1994 – masowe powstawanie małych, słabych kapitałowo banków. W ciągu roku zarejestrowano ich ponad sto.
- ❖ 1994–1996 – uzdrowienie i wzrost systemu bankowego. NBU wprowadził bardziej rygorystyczną kontrolę działalności banków. Przyczyniło się to do serii bankructw wśród banków. Zaczęły się pojawiać także banki zagraniczne.
- ❖ 1996–1998 – stabilizacja. Udało się „zdusić” hiperinflację. Wprowadzono nową jednostkę pieniężną – hrywnę (UAH)*. Stworzono podstawy dwupoziomowego systemu bankowego (dalej został on opisany).
- ❖ 1998–2000 – kryzys rosyjski negatywnie wpłynął na ukraińską gospodarkę. Dochodzi w tym czasie do znacznej dewaluacji waluty krajowej (w okresie sierpień – wrzesień 1998 r. 60% spadku wartości). Wzrosła również inflacja – kilkanaście procent. Większość banków uniknęła jednak poważnych strat z powodu kryzysu, który dotknął sektor realny gospodarki, nie wystąpiły bankructwa i likwidacje banków. Większe straty poniosły banki z udziałem kapitału rosyjskiego²⁾.

W pierwszym etapie transformacji sektora bankowego, który nastąpił po uzyskaniu suwerenności przez dawną republikę będącą częścią ZSRR (24 sierpnia 1991 r.), konieczne stało się przeprowadzenie odpowiednich zmian w sektorze finansowym. Przede wszystkim chodziło o przekształcenie banku narodowego republiki, będącego oddziałem banku centralnego Związku Radzieckiego, w niezależny bank centralny Ukrainy. Przeprowadzono również ponowną rejestrację działających banków, które masowo zaczęły powstawać na terytorium całego Związku Radzieckiego w wyniku wprowadzonych nowych przepisów pod koniec lat 80. Przepisy te umożliwiały otwieranie banków o różnych formach własności. W trakcie powtórnej rejestracji banków wydawano nową licencję. W rezultacie tego procesu zlikwidowano *stricte* rosyjskie banki. Działania te przede wszystkim miały na celu oddzielenie ukraińskiego sektora bankowego od rosyjskiego. Z ogólnej liczby 73 banków działających na początku 90 lat, połowa przypadała na banki rosyjskie³⁾.

Zgodnie z danymi NBU, od 1991 r. do 1994 r. (drugi etap) nastąpił gwałtowny wzrost liczby utworzonych banków. Liczba zarejestrowanych banków zwiększyła się w tym okresie z 76 do 228. Ten gwałtowny wzrost można tłumaczyć liberalną polityką NBU w sprawie wydawania pozwoleń na otwieranie nowych banków: ustanowienie na bardzo niskim poziomie wysokości wymaganego kapitału założycielskiego, brak kontroli źródeł pochodzenia środków przeznaczanych na kapitał założyciel-

---

²⁾ K. Kloc, *Ukraina i niektóre republiki azjatyckie*, [w:] *Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*, red. M. Iwanicz-Drozdowska, PWE, Warszawa 2002, s. 191–192.

³⁾ K. Kloc, *Bankowskie systemy Ukrainy, Kirgystanu i Gruzji w 1991–1998 latach. Instytucjonalny analiz*, Studia i Analizy nr 179, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE, Warszawa 1999, s. 15–16.

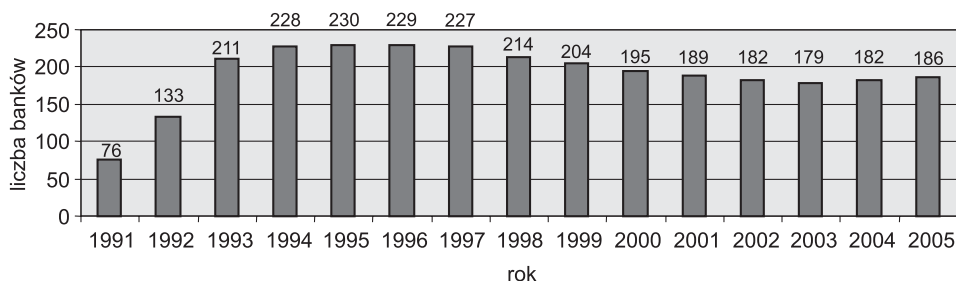
*) Wg stanu na 30 czerwca 2006 r. 1 UAH = 0,156 EUR.

ski, nieprzeprowadzanie na należytych poziomach analizy statutów i fachowości kadry kierowniczej⁴.

Przez całe lata 90. liczba banków pozostawała wyraźnie powyżej 200. Rekord został pobity w 1995 r.: 230 zarejestrowanych banków. Liberalna polityka licencjonowania banków pierwszej połowy lat 90. doprowadziła do funkcjonowania w sektorze bankowym sporej liczby małych i słabych banków. Od połowy lat 90. do końca dekady nastąpiła tendencja zmniejszania się ich liczby: w 1999 r. – zarejestrowane były 203 banki. Wpłynęła na to m.in. zmieniona na bardziej rygorystyczną polityka regulacji sektora bankowego przez NBU. W procesie licencjonowania wprowadzono nowe podwyższone standardy. Zastosowano podwyższone wymogi co do poziomu kapitału założycielskiego, zaczęto stosować procedurę weryfikacji pochodzenia środków finansowych, oceniano na podstawie dokumentów sytuację finansową założycieli oraz ich kompetencje. Żądano ponadto od banków przedłożenia statutu, biznes planu oraz prognozy działalności⁵. Większość banków, którym NBU odbierał licencję od tego czasu, nie spełniała wymogów minimalnego kapitału założycielskiego.

W latach 2000–2005 można także zaobserwować tendencję zmniejszania się liczby banków: z 195 w 2000 r. do 186 w 2005 r. Szczegółowe dane przedstawiono na rysunku 1 (dane według stanu na koniec roku).

Rys. 1. Liczba banków w latach 1991–2005 (zarejestrowanych)

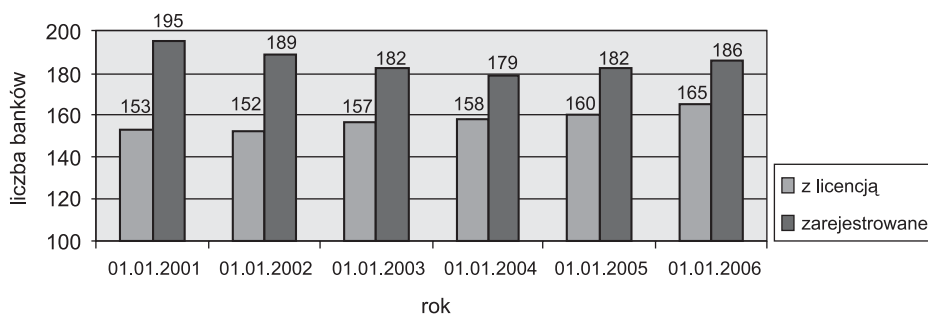
Źródło: dane NBU.

Z liczby banków zarejestrowanych tylko część miała licencje NBU na wykonywanie działalności bankowej. Według danych za lata 2001–2005 liczba rzeczywiście działających banków kształtowała się średnio na poziomie nieco ponad 150. O różnicy między liczbą banków zarejestrowanych a rzeczywiście działających decydują te banki,

⁴ K. Kloc, *System bankowy i nadzór bankowy na Ukrainie – skutki niespójnej polityki reform*, Studia i Analizy nr 226, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE, Warszawa 2001, s. 6–7.

⁵ Tamże, s. 13–14.

Rys. 2. Liczba działających banków z licencją NBU oraz zarejestrowanych w okresie 2001–2005

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBU.

które znajdują się w procesie likwidacji lub zostały pozbawione licencji. Odebranie licencji nie powoduje od razu likwidacji banku. Po spełnieniu odpowiednich wymogów dany bank może znów powrócić do swej działalności. Dane dotyczące liczby banków posiadających licencję NBU przedstawiono na rysunku 2.

Według specjalizacji banki mogą funkcjonować jako oszczędnościowe, inwestycyjne, hipoteczne, rozliczeniowe⁶⁾. Jeżeli chodzi o formę prawną-organizacyjną to może to być: spółka akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółdzielnia⁷⁾. Najwięcej, jak wskazuje tabela 1, funkcjonuje banków w formie spółki akcyjnej, jest ich ok. 130.

Przez cały czas na Ukrainie działają dwa banki państwowe (*Ukreksimbank* oraz *Oszczadbank*), które pozostały nie sprywatyzowane w odróżnieniu od innych trzech banków państwowych (*Agroprombank*, *Ukrsocbank*, *Prominvestbank*) przekształconych w spółki akcyjne. Cała piątka na początku lat 90. stanowiła główny trzon systemu bankowego. Banki te powstały przed uzyskaniem przez Ukrainę suwerenności jako republikańskie oddziały państwowych banków branżowych w ZSRR, które specjalizowały się w konkretnych dziedzinach życia gospodarczego kraju⁸⁾.

Banki spółdzielcze, zgodnie z ustawą, tworzy się na zasadzie podziału terytorialnego i dzielą się na lokalne oraz centralny bank spółdzielczy. Lokalny bank spółdzielczy obowiązuje wymogi co do liczby członków, których musi posiadać co najmniej 50 osób. Członkami centralnego banku spółdzielczego są miejscowe banki. Do

⁶⁾ Art. 4 Zakon Ukrainy Pro banky i bankiwsku dijalnist, 7 grudnia 2000 r.

⁷⁾ Tamże, art. 6.

⁸⁾ K. Kloc, *System bankowy i nadzór bankowy na Ukrainie – skutki niespójnej polityki reform*, Studia i Analizy nr 226, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE, Warszawa 2001, s. 7–8.

Z doświadczeń zagranicznych

Tabela 1. Rodzaje banków i ich liczba w latach 2000–2005 (na koniec roku)

Rok	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Banki ogółem (zarejestrowane)	195	189	182	179	182	186
Banki posiadające licencję NBU, a wśród nich:	154	153	157	157	160	165
● w formie spółki akcyjnej, w tym	137	136	136	133	132	132
– banki państwowe	2	2	2	2	2	2
● w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością	17	17	20	24	28	32
● banki spółdzielcze	–	–	1	–	–	–
Banki z udziałem kapitału zagranicznego	31	21	20	19	19	23
<i>W tym z 100% kapitałem zagranicznym</i>	7	6	7	7	7	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBU.

jego zadań należy kontrola działalności banków lokalnych oraz zarządzanie funduszami tych banków.

Aktualne wymogi co do kapitału założycielskiego dla banków zależą od formy prawno-organizacyjnej oraz od wielkości obszaru terytorialnego, na którym bank działa⁹⁾:

- ❖ dla lokalnych banków spółdzielczych – 1 mln euro;
- ❖ dla komercyjnych banków prowadzących działalność w jednym okręgu (województwie) – 3 mln euro;
- ❖ dla komercyjnych banków prowadzących działalność na całym terytorium Ukrainy – 5 mln euro.

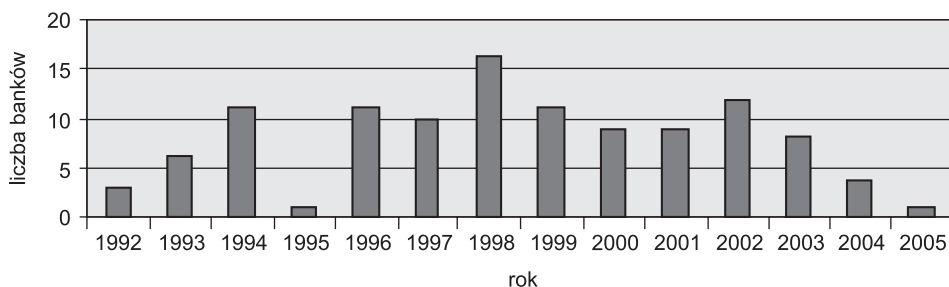
Za nieprzestrzeganie kapitałowych normatywów ostateczną sankcją NBU jest likwidacja oraz wyłączenie danego banku z państwowego rejestru banków. W latach 1991–2004 przeciętnie każdego roku miało miejsce ok. 10 takich przypadków. Szczegółowe informacje znajdują się na rysunku 3.

Na dzień 31.12.2005 wielkość aktywów ukraińskich banków wynosiła 213 878 mln UAH. Dwanaście największych banków¹⁰⁾, z ogólnej liczby 165, posiadało 123 501 mln UAH, czyli 58% wszystkich aktywów. Bank PEKAO S.A. (Ukraina) uplasował się na 104 miejscu z wartością aktywów na poziomie 214 mln UAH. Największy pod względem wielkości aktywów jest Privatbank (22 058 mln UAH). Dużymi bankami są również: Bank „Awal” (19 258 mln UAH), Prominwestbank (14 590 mln UAH),

⁹⁾ Art. 31 Zakon Ukrainy Pro banky i bankiwsku dijalnist, 7 grudnia 2000 r.

¹⁰⁾ Są to następujące banki: Privatbank, Bank „Awal”, Prominwestbank, Ukrsocbank, Ukrsibbank, Ukreksimbank, Oszczadban, Raiffeisen Bank Ukraina, Bank „Nadra”, Brokbiznesbank, Bank „Finansy i Kredit”, Ukrprombank.

Rys. 3. Liczba zlikwidowanych banków w latach 1992–2005

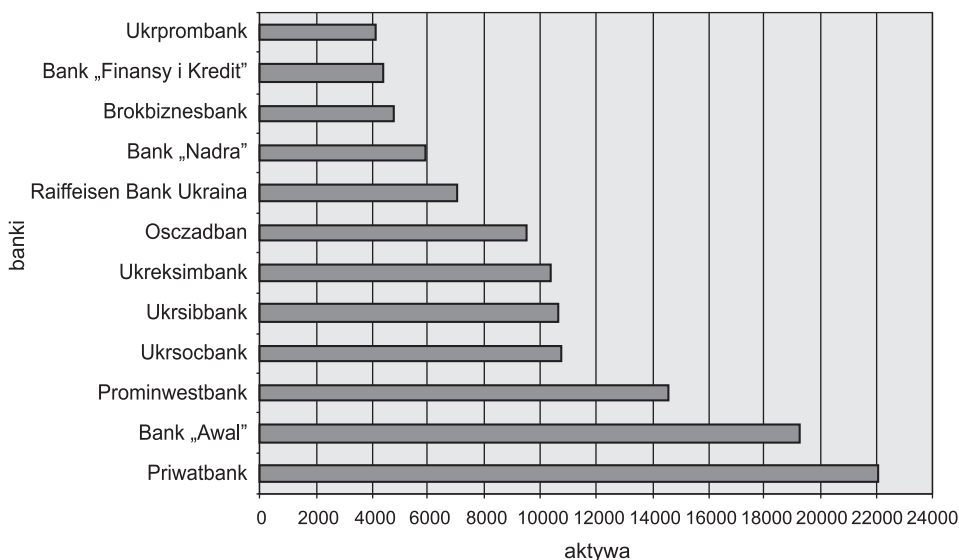

Źródło: dane NBU.

Ukrsocbank (10 762 mln UAH). Państwowy Oszczędnościowy Bank Ukrainy (Oszczadbank) znajduje się na siódmym miejscu (9515 mln UAH). Informacje dotyczące wartości aktywów całej dwunastki największych banków znajdują się na rysunku 4.

W latach 2000–2005 ukraiński sektor bankowy odnotował pięciokrotny wzrost swoich aktywów. Przez cały czas utrzymuje się wyraźny trend wzrostowy. Na po-

Rys. 4. lista 12 banków o największej wartości aktywów, stan na 31.12.2005 (w mln UAH)

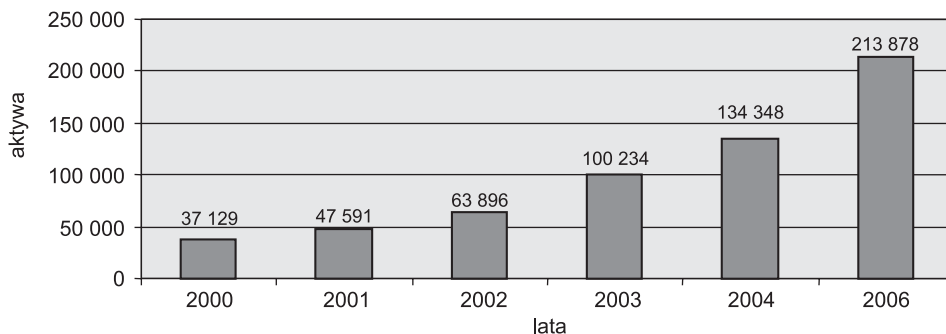

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBU.

Z doświadczeń zagranicznych

Rys. 5. Aktywa sektora bankowego w latach 2000–2005 (w mln UAH na koniec roku)

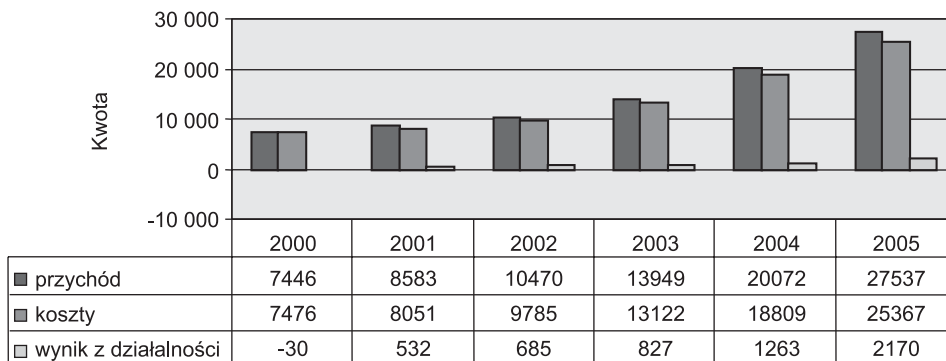

Źródło: dane NBU.

czątku tego okresu aktywa ogółem równały się sumie 37 129 mln UAH, a pod koniec okresu wyniosły 213 878 mln UAH. Szczegółowe dane zawarte są na rysunku 5.

W ww. okresie również wzrosły przychody finansowe (trzykrotny wzrost). W zbliżonym tempie wzrosły także koszty sektora bankowego. Po ujemnym w 2000 r. wyniku finansowym, kiedy sektor bankowy zanotował straty, w ciągu następnych pięciu lat udało się bankom generować dodatnie wyniki finansowe. Na dzień 31.12.2005 r. wynik finansowy wyniósł 2170 mln UAH. Szczegółowe dane zawarte są na rysunku 6.

Rys. 6. Wyniki działalności banków w latach 2000–2005 (w mln UAH na koniec roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBU.

Bezpieczny Bank

W jaki sposób wzrasta suma wkładów pozyskanych przez sektor bankowy od osób fizycznych oraz prawnych, przedstawia tabela 2 oraz rysunek 7. W połowie lat 90. pozyskanych było ok. 5 mld UAH, a w 2005 r. nastąpił ponaddwudziestokrotny wzrost, który wyniósł powyżej 130 mld UAH. Największe tempo wzrostu bazy depozytowej, łącznie w walucie krajowej jak i obcej, miało miejsce w okresie 2001–2005: wzrost z 25 mld UAH do 130 mld UAH. W latach 90. sektor bankowy nie cieszył się szczególnym zaufaniem ze strony obywateli, co demonstrowa niski poziom pozyskanych od nich depozytów. Obecnie, opierając się na przedstawionych wskaźnikach, można stwierdzić, że ukraiński sektor bankowy po latach stagnacji nareszcie zaczął uzyskiwać zaufanie ze strony deponentów, które jest „potrzebne mu jak powietrze” na drodze rozwoju. Jest to również przejaw rosnącego zaufania obywateli do krajowej waluty, która przez cały czas funkcjonowała w warunkach *dolaryzacji gospodarki*, gdzie dolar odgrywa znaczącą rolę w pieniężnych rozrachunkach krajowych¹¹⁾. War-

Tabela 2. Zobowiązania banków za wkłady pozyskane od osób fizycznych i prawnych w latach 1991–2005

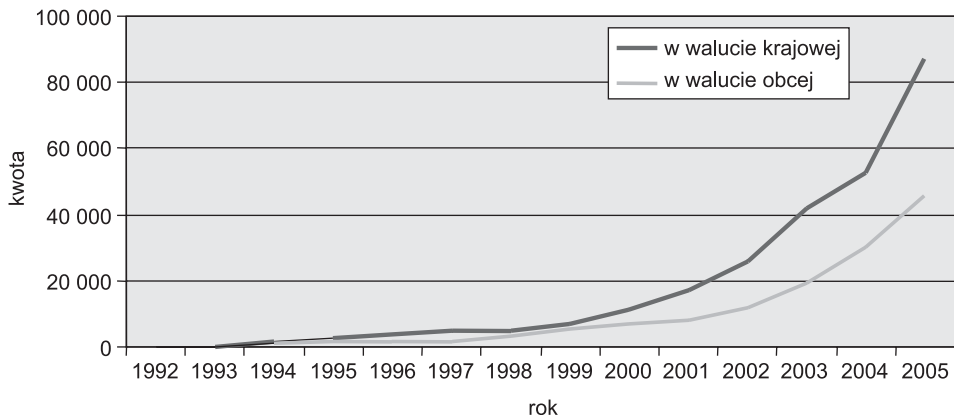
Rok	Środki finansowe pozyskane przez sektor bankowy od osób fizycznych i prawnych (mln UAH)		
	Razem	W walucie krajowej	W walucie obcej
1991	2	2	–
1992	20	18	2
1993	353	154	99
1994	2422	1401	1021
1995	4287	2710	1577
1996	5145	3583	1562
1997	6357	4685	1672
1998	8278	5046	3232
1999	12156	6830	5326
2000	18738	11551	7188
2001	25674	17393	8281
2002	37715	25636	12079
2003	61365	41794	19571
2004	82959	52759	30200
2005	132745	87198	45546

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBU.

¹¹⁾ Brak danych liczbowych.

Z doświadczeń zagranicznych

Rys. 7. Kształtowanie się ogólnej sumy depozytów w latach 1992–2005 (w mln UAH na koniec roku)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBU.

to podkreślić, iż przełomowy 2001 rok, pod względem wzrostu bazy depozytowej banków, jest rokiem powołania Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych (FGWOF), którego wpływu nie można nie doceniać.

Ukraiński sektor bankowy pozostaje mimo wszystko nadal sektorem słabym¹²⁾, mało dokapitalizowanym oraz rozdrobnionym. Choć do tej pory kryzys bankowy, jako zjawisko częściej upadłości banków oraz wycofywania na masową skalę depozytów przez deponentów, nie nastąpił – istnieją nadal podstawy, aby uważać, iż sektor bankowy znajduje się w sytuacji potencjalnego kryzysu. Oprócz wielkiego rozdrobnienia i słabej kapitalizacji, można wymienić dodatkowe przeszkody, które za tym przemawiają¹³⁾:

- ❖ Brak przejrzystości systemu gospodarczego. Problem polega na tym, że banki prowadzą rachunkowość zgodnie ze standardami, które stopniowo zbliżają się do standardów międzynarodowych, natomiast sektor przedsiębiorstw robi to według norm często nie odzwierciedlających ich rzeczywistego stanu finansowego. Prowadzić bankom operacje kredytowe w takich warunkach jest trudno. (System

¹²⁾ Można wyrazić to jako relację aktywów sektora do wartości PKB. W latach 2001–2005 PKB kształtował się w następujący sposób (w cenach realnych): 2001 r. – 204 109 mln UAH, 2002 r. – 225 810 mln UAH, 2003 r. – 267 344 mln UAH, 2004 r. – 345 113 mln UAH, 2005 r. – 418 529 mln UAH. W tym samym okresie aktywa sektora bankowego wynosiły: 2001 r. – 47 591 mln UAH, 2002 r. – 63 896 mln UAH, 2003 r. – 100 234 mln UAH, 2004 r. – 134 348 mln UAH, 2005 r. – 213 878 mln UAH.

¹³⁾ K. Kloc, *Ukraina i niektóre republiki azjatyckie* [w:] *Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*, red. M. Iwanicz-Drozdowska, PWE, Warszawa 2002, s. 194–196.

bankowy rozpoczął przechodzenie na międzynarodowe standardy rachunkowości w 1998 r.¹⁴⁾).

- ❖ Brak zaufania społeczeństwa do sektora bankowego. Powoduje to, iż wciąż wysoki jest poziom oszczędności trzymany poza sektorem bankowym. Rokiem przełomowym, kiedy wartość depozytów zaczęła gwałtownie rosnąć, jest 2001 r. Jest to również rok powołania Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych, którego wpływ mógł mieć miejsce, chociaż niemożliwe jest określenie, w jakim stopniu.
- ❖ Wysoki udział kredytów wątpliwych i straconych w portfelach kredytowych banków, co przede wszystkim dotyczy byłych dużych banków państwowych.

Identyfikacja obecnych problemów oraz próba ich przewyciężenia miała miejsce w opracowanym przez NBU programie rozwoju systemu bankowego Ukrainy na lata 2003–2005. Wskazywał on na stopniowe polepszenie się kondycji sektora bankowego, ale jednocześnie przedstawił szereg nadal istniejących problemów, które hamują jego wzrost. Odnoszą się one zarówno do samego sektora bankowego, jak i do sfery leżącej poza nim. W samym sektorze bankowym wyróżnia się następujące problemy¹⁵⁾:

- ❖ niewystarczający poziom kapitału banków;
- ❖ brak w wielu bankach efektywnych metod zarządzania ryzykiem bankowym;
- ❖ niski poziom rentowności, który jest wynikiem z jednej strony słabej jakości aktywów, a z drugiej wysokiego poziomu kosztów;
- ❖ niewystarczająco efektywny nadzór bankowy, szczególnie w kwestii oceny ryzyka bankowego.

Dodatkowo występują problemy hamujące rozwój sektora bankowego, które mają szerszy charakter¹⁶⁾:

- ❖ niskie tempo transformacji i restrukturyzacji gospodarki;
- ❖ istnienie nacisków ze strony organów państwowych na niektóre banki, aby przeprowadzały operacje nieopłacalne dla nich z finansowego punktu widzenia;
- ❖ słaba przejrzystość finansowa dużej części podmiotów prowadzących działalność gospodarczą;
- ❖ słaba ochrona prawna wierzycieli.

Istniejące przeszkody hamują rozwój sektora bankowego, a co za tym idzie – nie jest on solidnym fundamentem dla rozwoju gospodarki. Odpowiedzią na niezadowa-

---

¹⁴⁾ A. Pszkit, *Ukraina* [w:] *Systemy gwarantowania depozytów w Polsce i na świecie*, red. W. Baka, BFG i PWE, Warszawa 2005, s. 287.

¹⁵⁾ Kompleksowa programa rozwoju bankiowskiej systemy Ukrainy na 2003–2005 r., NBU, s. 4.

¹⁶⁾ Tamże, s. 3.

lający stan sektora bankowego były określone w programie jego rozwoju następujące zadania, które miały go wzmocnić¹⁷⁾:

- ❖ podniesienie poziomu kapitałów banków;
- ❖ podniesienie jakości zarządzania w bankach; udoskonalenie systemu zarządzania ryzykiem bankowym;
- ❖ ulepszenie nadzoru nad systemem bankowym;
- ❖ prawne zagwarantowanie ochrony praw wierzycieli, osób składających depozyty, dłużników;
- ❖ wzbogacenie przez sektor bankowy oferty usług;
- ❖ przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy;
- ❖ kontynuowanie procesu harmonizacji prawa wewnętrznego z prawem Unii Europejskiej oraz z rekomendacjami Komitetu Bazylejskiego ds. Nadzoru Bankowego.

System gwarantowania depozytów

Od momentu uzyskania suwerenności w 1991 r. aż do 2001 r. system gwarantowania depozytów na Ukrainie nie istniał. Prace nad projektem ustawy, która miała utworzyć Fundusz Gwarancyjny, prowadził bank centralny od 1995 r. Konieczność utworzenia takiej instytucji była wielokrotnie podkreślana, m.in. przez Prezydenta Ukrainy¹⁸⁾. W funkcjonowaniu Funduszu Gwarancyjnego widziano przede wszystkim sposób na odbudowę zaufania obywateli do sektora bankowego, co miało się przełożyć na wzrost depozytów bankowych. Walerij Ogijenko, z kierownictwa Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych, podkreśla w jednym ze swoich artykułów ważność istnienia takiej instytucji jako odbudowującej zaufanie deponentów. Wskazuje na negatywne doświadczenia społeczeństwa odnośnie do sektora bankowego, jakie one wyniosło z początku lat 90. Przechowywane bowiem przez ludzi depozyty w państwowym *Oszczadbanku* utraciły w wyniku hiperinflacji swoją rzeczywistą wartość i były *de facto* zamrożone i stracone. Był to ogromny cios zadany zarówno gospodarce, jak i „psychologii społeczeństwa”¹⁹⁾.

Przeciwnicy utworzenia Funduszu w latach 90. opowiadali się za późniejszym wprowadzeniem w życie instytucji gwarancyjnej, wskazując na zły stan finansowy w sektorze bankowym i możliwość wystąpienia kryzysu, co oczywiście mogło zdyskredytować tę instytucję. Stanowisko w tej sprawie zajęły również Bank Światowy oraz Międzynarodowy Fundusz Walutowy. One były również przeciwnie przedcze-

---

¹⁷⁾ Tamże, s. 6.

¹⁸⁾ A. Pszkit, *Ukraina* [w:] *Systemy gwarantowania depozytów w Polsce i na świecie*, red. W. Baka, BFG i PWE, Warszawa 2005, s. 290.

¹⁹⁾ W. Ogijenko, *Strachuwanie wkładów jak instrument zmicnienia bankiowskiej systemy Ukrainy*, Regionalna ekonomika nr 1, Instytut regionalnych dosłidzeń NAN Ukrainy, Lwiw, 2002 r., s. 244.

snemu utworzeniu Funduszu Gwarancyjnego. Argumentowały, iż konieczne jest uregulowanie na początku otoczenia prawnego, czyli przygotowanie nowej ustawy o banku centralnym oraz ustawy o bankach i działalności bankowej. Opowiadały się też za wcześniejszym uzdrowieniem wielkich banków²⁰. Po długich pracach nad ww. ustawami oraz ich ostatecznym uchwaleniu na przełomie lat 1999/2000 został utworzony w 2001 r. Fundusz Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych.

Dzisiaj system bankowy na Ukrainie, jak i w wielu innych krajach świata, jest bardziej stabilny m.in. dzięki istnieniu instytucji gwarantowania depozytów. Bezpośrednim celem instytucji gwarancyjnej jest ubezpieczenie depozytów złożonych przez osoby fizyczne i zagwarantowanie im zwrotu środków finansowych w przypadku bankructwa banku.

Istnienie systemu gwarantowania depozytów na Ukrainie reguluje ustawa z 20 września 2001 r. o Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych²¹. Fundusz jest niezależną państwową specjalistyczną strukturą działającą w sferze gwarantowania depozytów. Fundusz posiada osobowość prawną. Jest samodzielną ekonomicznie jednostką, nie nastawioną na zysk. Dwa razy w roku, według stanu na 1 stycznia i 1 lipca, Fundusz publikuje w oficjalnych środkach masowego przekazu sprawozdanie ze swej działalności. Raz w roku jego działalność bada niezależna firma audytorska, która jest wyznaczana zgodnie z decyzją Rady Administracyjnej. Fundusz ma obowiązek przedłożenia rocznego sprawozdania Radzie Ministrów oraz NBU. Roczne sprawozdanie jest publikowane w oficjalnych środkach masowego przekazu. Fundusz zobowiązany jest również informować NBU odnośnie do przestrzegania lub łamania przez banki przepisów ustawny o FGWOF.

Organami Funduszu są: Rada Administracyjna oraz Zarząd (ukr. *Wykonawcza dyrekcja*). Zarządzanie FGWOF ma charakter mieszany (publiczno-prywatny) – kierownictwo w takim modelu jest powierzone przedstawicielom zarówno strony publicznej, jak i prywatnej. Na Ukrainie organem nadzorczym, w którym zasiadają przedstawiciele strony publicznej i prywatnej, jest Rada Administracyjna. Działa ona w gronie liczącym 5 członków. Należy zaznaczyć, że strona publiczna ma procentowo większą reprezentację w Radzie, powołuje ona bowiem czterech z pięciu członków. Cały skład rady formuje się w następujący sposób²²:

❖ dwóch przedstawicieli ze strony Rady Ministrów Ukrainy;

---

²⁰ K. Kloc, *Bankowskie systemy Ukrainy, Gruzji i Kirgystanu i problema bankowskiego krizisa*, Studia i Analizy nr 236, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE, Warszawa 2001, s. 52–54.

²¹ Zakon Ukrainy Pro Fond garantuwannia wkładiw fizycznych osib, 20 weresnia 2001 r. N 2740 – III. Przedstawione zostaną teoretyczne aspekty systemu gwarantowania depozytów według ukraińskiej ustawy o Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych z dnia 20 września 2001 r.

²² Art. 13 Zakon Ukrainy Pro Fond garantuwannia wkładiw fizycznych osib, 20 weresnia 2001 r.

Z doświadczeń zagranicznych

- ❖ dwóch – ze strony Narodowego Banku Ukrainy;
- ❖ jeden – Stowarzyszenie Banków Ukrainy²³⁾.

Kadencja członków Rady wynosi cztery lata i może być przedłużona o jeszcze jedną kadencję. Do zadań Rady należy koordynacja pracy Funduszu, kontrola i nadzór nad jego działalnością: zatwierdza tryb wypłaty wkładów osobom fizycznym; zatwierdza akty prawne wydane przez Fundusz; wykonuje nadzór nad działalnością Zarządu; podejmuje za porozumieniem z bankiem centralnym decyzję o ustanowieniu opłaty specjalnej, którą będą musiały wnieść banki-uczestnicy Funduszu (będzie o tym mowa w dalszej części artykułu); przyjmuje decyzję w sprawie podniesienia kwoty gwarantowanej; przyjmuje decyzję w sprawie przeniesienia banku-uczestnika Funduszu do kategorii uczestnika-tymczasowego²⁴⁾.

Drugim organem Funduszu jest Zarząd, który powołuje Rada Administracyjna. Do kompetencji tego organu należy m.in.: podejmuje decyzje o wypłacie depozytów w przypadku wystąpienia niedostępności depozytów; opracowuje oraz przedkłada do zatwierdzenia Radzie akty normatywne; ustanawia w porozumieniu z bankiem centralnym formy sprawozdawczości banków-uczestników oraz tryb ich przedłożenia Funduszowi; analizuje informacje dotyczące stanu finansowego banków-uczestników Funduszu; wnosi do rozpatrzenia przez Radę propozycję w sprawie przeniesienia banku-uczestnika do kategorii uczestnika tymczasowego²⁵⁾.

Uczestnikami Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych są banki, które są zarejestrowane w państwowym rejestrze banków, prowadzonym przez NBU, oraz posiadają licencję na prowadzenie działalności bankowej. Uczestnictwo w Funduszu wskazanych banków jest obowiązkowe oraz odpłatne. Włączenie banku do systemu gwarancyjnego następuje automatycznie po uzyskaniu licencji bankowej, a status uczestnika bank uzyskuje po opłaceniu pierwszej składki²⁶⁾. Do obowiązków banku-uczestnika należy m.in. przestrzeganie ekonomicznych normatywów ustanowionych przez NBU. Banki, które nie wykonują wskazanych normatywów oraz/lub którym NBU wstrzymał licencję, są przenoszone decyzją Rady Administracyjnej Funduszu do kategorii uczestnika tymczasowego²⁷⁾. W przypadku cofnięcia przez NBU licencji decyzją Rady Administracyjnej na wniosek NBU dokonuje się wykreślenia danego banku z listy uczestników (uczestników tymczasowych) Funduszu.

---

²³⁾ Stowarzyszenie banków Ukrainy (ukr. Asocjacja ukrinskyh bankiw) – jest niepaństwową, samorządną, dobrowolną, nienastawioną na zysk organizacją, która zrzesza ukraińskie banki. Główny cel działalności – wspieranie rozwoju systemu bankowego na Ukrainie, reprezentacja interesów swoich członków przed organami państwa, ochrona praw banków.

²⁴⁾ Art. 14 ustawy o Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych.

²⁵⁾ Tamże, art. 18.

²⁶⁾ A. Pszkit, *Ukraina [w:] Systemy gwarantowania depozytów w Polsce i na świecie*, red. W. Baka, BFG i PWE, Warszawa 2005, s. 291.

²⁷⁾ Bank-uczestnik FGWOF przenosi się do kategorii uczestnika tymczasowego, gdy nie spełnia norm ostrożnościowych dotyczących na przykład wypłacalności, wymogów kapitałowych.

Dla deponentów oznacza to, że od tego momentu wszystkie nowo pozyskiwane środki przez ten bank już nie będą objęte gwarancjami Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych. Depozyty złożone do dnia wyłączenia banku z listy uczestników nadal są gwarantowane na tych samych warunkach. Fundusz jest zobowiązany dwa razy na rok, według stanu na 1 stycznia oraz 1 lipca, publikować w oficjalnych środkach masowego przekazu listę banków-uczestników (uczestników tymczasowych) Funduszu.

Każdy bank-uczestnik (uczestnik tymczasowy) jest zobowiązany umieszczać w swoich placówkach informację o systemie gwarantowania wkładów, podawać informację o depozytach, które są objęte gwarancjami, o wysokości sumy gwarantowanej, o warunkach i trybie wypłat środków objętych gwarancjami. Bank-uczestnik (uczestnik tymczasowy) powinien przedstawiać Funduszowi swoje sprawozdanie finansowe, opinię biegłych rewidentów oraz inne dokumenty i informacje potrzebne mu dla wykonania obowiązków nałożonych ustawą o FGWOF. Zarząd Funduszu ustala, w porozumieniu z NBU, formy sprawozdawczości banków-uczestników (uczestników tymczasowych) oraz tryb ich przedstawiania Funduszowi. Sprawozdania banków również mają być nadsyłane instytucji nadzorczej funkcjonującej w strukturach NBU²⁸⁾.

Fundusz gwarantuje każdemu deponentowi banku-uczestnika (uczestnika tymczasowego) zwrot depozytów, łącznie z odsetkami, w wysokości wykazanej na dzień niedostępności²⁹⁾ depozytu, ale nie więcej od kwoty określonej ustawą. Wysokość kwoty gwarantowanej może być podniesiona decyzją Rady Administracyjnej, która będzie przy podejmowaniu decyzji brała pod uwagę możliwości finansowe Funduszu.

W przypadku, gdy deponent posiada kilka depozytów w jednym banku, Fundusz gwarantuje ich łączną sumę, razem z podanymi powyżej odsetkami, ale nie więcej od obowiązującej kwoty gwarantowanej. Jeżeli deponent posiada wkłady w kilku bankach-uczestnikach Funduszu, które w wyniku reorganizacji połączyły się w jeden bank, to Fundusz na takich samych warunkach nadal gwarantuje te depozyty, ale tylko do końca obowiązywania umowy na wskazane depozyty. Środki pozyskane po reorganizacji banków gwarantowane są do łącznej ich sumy, ale nie więcej od obowiązującego limitu gwarancyjnego. Depozyty mniejsze od 1 hrywny nie są przez Fundusz wypłacane.

Wypłata depozytów w walucie zagranicznej odbywa się w walucie krajowej po przeliczeniu sumy wkładów według oficjalnego kursu NBU na dzień niedostępności wkładów.

---

²⁸⁾ Art. 69 ustawy o bankach i działalności bankowej – Bank centralny ustala dla banków formę sprawozdawczości, metodykę jej przeprowadzenia oraz terminy jej przedstawiania. Sprawozdania mają być co roku sprawdzane przez audytora, który posiada certyfikat NBU na przeprowadzanie kontroli sprawozdań finansowych banków.

²⁹⁾ Niedostępność wkładów – niemożliwość otrzymania wkładu przez deponenta zgodnie z umową, która następuje w dniu wyznaczenia likwidatora banku-uczestnika (tymczasowego uczestnika) Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych.

Z doświadczeń zagranicznych

Fundusz Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych stosuje wyłączenia pewnej grupy podmiotów, do której zalicza się:

- ❖ członków rady nadzorczej i zarządu;
- ❖ audytorów badających w ciągu ostatnich trzech lat sprawozdania banków;
- ❖ akcjonariuszy mających więcej niż 10% kapitału statutowego;
- ❖ deponentów, którzy dostali od banku korzystniejsze oprocentowanie oraz przywileje finansowe powodujące pogorszenie stanu finansowego banku³⁰⁾.

Listę deponentów, którzy mają prawo do odszkodowania ze strony Funduszu, przedstawia likwidator banku. W ciągu dwudziestu dni od dnia niedostępności wkładów musi on podać Funduszowi pełną listę podmiotów uprawnionych do odszkodowania oraz wykaz kwot gwarantowanych. Po otrzymaniu wskazanej listy Fundusz w ciągu miesiąca sprawdza informacje w niej zawarte oraz podejmuje decyzję dotyczącą wypłaty odszkodowania. W ciągu trzech dni roboczych od momentu podjęcia decyzji Fundusz zawiadamia deponentów poprzez środki masowego przekazu.

Wypłata środków gwarantowanych dokonuje się w gotówce lub poprzez przelew za pośrednictwem wyznaczonych banków-agentów i trwa trzy miesiące od dnia niedostępności wkładów. Całkowity okres starania się o zwrot kwoty gwarantowanej to trzy lata.

Kwota gwarantowana ma górną granicę. Jest to równowartość określona w walucie krajowej. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Funduszu z kwietnia 2005 r.³¹⁾ wartość środków gwarantowanych podniesiono do 5000 UAH³²⁾, a następnie rozporządzeniem z 31 stycznia 2006 r.³³⁾ – do 8000 UAH. Pierwotnie ustawa o FGWOF z 2001 r. określiła maksymalną wysokość kwoty gwarantowanej w wysokości 1200 UAH i przewidziała możliwość jej podniesienia decyzją Rady. Środki osobom poszkodowanym wypłaca się w walucie krajowej według kursu średniego z dnia ogłoszenia przez sąd upadłości banku.

Źródła finansowania Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych na Ukrainie są następujące:

- ❖ opłaty wstępne pobierane od banków-uczestników Funduszu; dana opłata pobierana jest w ciągu 30 dni od momentu uzyskania licencji na prowadzenie działalności bankowej i wynosi 1% zarejestrowanego kapitału statutowego banku;

---

³⁰⁾ Art. 4 ustawy o FGWOF. Brak szczegółów.

³¹⁾ Ryszczennia administratywnoi rady Fondu garantuwannia wkładiw fizycznych osib wid 21 kwitnia 2005 r. Pro zbilszennia rozmiru widszkoduwaniania kosztiw za wkładamy.

³²⁾ Średni kurs walutowy hrywny w stosunku do dolara kształtował się w latach 1996–2005 w następujący sposób: 1996 r. – 182,95 UAH/100 USD; 1997 r. – 186,17 UAH/100 USD; 1998 r. – 244,95 UAH/100 USD; 1999 r. – 413,04 UAH/100 USD; 2000 r. – 544,02 UAH/100 USD; 2001 r. – 537,21 UAH/100 USD; 2002 r. – 532,66 UAH/100 USD; 2003 r. – 533,27 UAH/100 USD; 2004 r. – 531,92 UAH/100 USD; wd. 05.12.2005 r. – 505 UAH/100 USD. Dane NBU.

³³⁾ Ryszczennia administratywnoi rady Fondu garantuwannia wkładiw fizycznych osib wid 31 sicznia 2006 r. Pro zbilszennia rozmiru widszkoduwaniania kosztiw za wkładamy.

- ❖ opłaty regularne pobierane od banków; obliczane są dwa razy do roku (31 grudnia oraz 30 czerwca) po 0,25% ogólnej sumy wkładów wraz z naliczonym odsetkami; środki te wpłacane są w każdym półroczu co kwartał w równych częściach; przy odprowadzaniu składki obowiązuje zasada *ex ante*;
  - ❖ opłaty specjalne; opłaty te mogą być ustanowione decyzją Rady Administracyjnej uzgodnioną z Narodowym Bankiem Ukrainy; ustanawia się je, jeżeli bieżące dochody Funduszu nie wystarczają mu na finansowanie działalności ustawowej; ogólna suma opłat specjalnych w danym roku może wynosić co najwyżej wartość rocznej regularnej opłaty;
  - ❖ środki finansowe wynoszące 20 milionów UAH, wniesione przez Narodowy Bank Ukrainy;
  - ❖ dochód uzyskany z inwestowania środków własnych Funduszu w rządowe papiery wartościowe;
  - ❖ kredyty z Rady Ministrów Ukrainy, Narodowego Banku Ukrainy, banków, zagranicznych wierzycieli; na pomoc finansową Rady Ministrów Fundusz może liczyć, jeżeli jego własne środki są niewystarczające, aby realizować jego funkcje. Pomoc finansowa z Rady Ministrów jest udzielana w formie pieniężnej lub formie rządowych papierów wartościowych i uwzględnia się ją w budżecie państwowym. Limit rocznego kredytu, na który może liczyć Fundusz w następnym roku, wynosi dziesięciokrotność jego wpływów finansowych ze strony banków, jakie zostały uzyskane w pierwszej połowie roku bieżącego. Fundusz kieruje wniosek w tej sprawie do Rady Ministrów i otrzymuje w ciągu miesiąca potwierdzenie o włączeniu do projektu budżetu na następny rok odpowiednich zapisów. Również Narodowy Bank Ukrainy może udzielić kredytu na pięć lat pod zastaw papierów wartościowych po cenie nie niższej od wskaźnika inflacji;
  - ❖ kary finansowe nałożone na banki za nieterminowość we wnoszeniu obowiązkowych opłat finansowych na rzecz Funduszu;
  - ❖ dochód z depozytów Funduszu ulokowanych w Narodowym Banku Ukrainy.
- Najistotniejsze z wymienionych źródeł finansowania FGWOF są opłaty wstępne oraz opłaty regularne pobierane od banków.

Fundusz Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych w stosunku do banków-uczestników może zastosować następujące sankcje:

- ❖ może przenieść dany bank do kategorii uczestnika tymczasowego;
- ❖ może wyłączyć bank z listy uczestników (tymczasowych uczestników);
- ❖ może wystąpić do NBU z wnioskiem o zastosowanie innych sankcji, jeżeli zostaną ujawnione okoliczności łamania przepisów ustawy.

Decyzja o przeniesieniu banku do kategorii uczestnika tymczasowego jest podejmowana przez Radę Administracyjną Funduszu na wniosek Zarządu. Może to nastąpić w przypadku nieprzestrzegania przez bank przepisów ustawy o Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych lub innych aktów prawnych. Decyzja taka jest przesyłana bankowi oraz NBU. Od momentu przeniesienia danego banku

Z doświadczeń zagranicznych

do kategorii uczestnika tymczasowego nowo pozyskane depozyty już nie są objęte gwarancją Funduszu. Od tych depozytów nie pobiera się składek. Bank jest zobowiązany umieścić w swoich oddziałach informację o tym, że został przeniesiony do kategorii uczestnika tymczasowego. Zawierając nowe umowy, przy otwieraniu depozytów, musi również powiadomić klientów o tym, że wkłady nie są objęte gwarancją Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych.

W przypadku cofnięcia licencji NBU na prowadzenie działalności bankowej lub zaprzestania przez bank prowadzenia operacji bankowej związanej z przyjmowaniem wkładów Fundusz ma prawo wyłączyć taki bank z listy uczestników (uczestników tymczasowych). Wszystkie wkłady deponentów, złożone w banku do dnia wyłączenia go z listy uczestników, są gwarantowane przez Fundusz na takich samych warunkach jak dotychczas.

Według stanu z dnia 27 kwietnia 2006 r. liczba banków-uczestników Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych wynosi 160. Na liście uczestników tymczasowych Funduszu znajdują się 4 banki³⁴.

Według stanu z dnia 1 kwietnia 2006 r., ogólna suma środków finansowych zakumulowanych przez Fundusz Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych wynosi 704,06 mln UAH. W styczniu 2004 r. kwota ta wynosiła 242,8 mln UAH, a w styczniu 2005 r. – 407 mln UAH³⁵.

Tabela 3. Lista banków przeniesionych do kategorii uczestników tymczasowych FGWOF (stan na 20.04.2006)

	Nr według rejestru	Nazwa banku	Data przeniesienia do kategorii uczestnika tymczasowego
1	162	Akcjonernyj komercyjnyj bank „Juneks”	26.02.2003
2	159	Akcjonernyj bank „Stołycznyj”	27.01.2004
3	098	Zakryte Akcjonerne Towarystwo „Ukraiński kredytnyj bank”	21.04.2005
4	157	Towarystwo z obmeżenoju widpowidalnistiu „Kyiwskij uniwersalnyj bank”	20.04.2006

Źródło: Fundusz Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych, www.fg.org.ua.

Fundusz Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych prowadzi obecnie wypłatę odszkodowań dla deponentów pięciu banków: **AKB „Rostok Bank”**, **AT „Nasz Bank”**, **AKB „OLBank”**, **AB „Allonż”**, **AKB „Premierbank”**. Tabela 4 przedstawia dane na temat sumy wypłaconych kwot gwarantowanych dla deponentów poszcze-

³⁴) Dane Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych, www.fg.org.ua, z dnia 01.05.2006 r.

³⁵) Tamże.

Tabela 4. Wyплаты przez FGWOF kwot gwarantowanych (01.04.2006)

	Data rozpoczęcia wypłat	Liczba deponentów, którzy odebrali pieniądze	%	Suma środków wypłaconych deponentom (tys. UAH)	%
AKB „Rostok Bank”	30.03.2004	303	39,4	1 058	94,2
AT „Nasz Bank”	01.12.2003	4 217	76,6	13 888	96,5
AKB „OLBank”	29.05.2003	215	5,4	543	92,1
AB „Allonż”	14.04.2005	366	85,9	1 616	90,7
AKB „Premierbank”	27.04.2005	3 980	69,9	15 419	96,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych.

gólnych banków oraz liczby osób, które odebrały wkłady. Dane odzwierciedlają stan faktyczny z 1 kwietnia 2006 r.

Podsumowanie

Ukraiński sektor bankowy od początku lat 90. znajduje się w stanie potencjalnego kryzysu bankowego. Był to sektor, i pozostaje nadal, rozdrobniony, z dużą liczbą małych i słabych banków (powyżej 200), słabo dokapitalizowany, z niskim poziomem pozyskanych depozytów, działający w niestabilnym otoczeniu prawnym. Poważny kryzys bankowy, w rozumieniu masowych upadłości i bankructw banków oraz powszechnego wycofywania przez społeczeństwo oszczędności, na Ukrainie jednak nie wystąpił.

Wskaźniki finansowe sektora bankowego za ostatnie pięć lat wykazują poprawę jego kondycji. Aktywa bankowe, przychody oraz wyniki finansowe zaczęły stabilnie wzrastać. Zaczęły również wzrastać pozyskane od ludności depozyty, co może świadczyć o rosnącym zaufaniu społeczeństwa do banków. Można to uważać za jeden z najważniejszych sukcesów uwzględniając nieufne nastawienie społeczeństwa ukraińskiego do banków, które wynika z przykrych doświadczeń wyniesionych z czasów transformacji ustrojowej. W stopniowej odbudowie zaufania odegrało w jakiejś mierze utworzenie w 2001 roku Funduszu Gwarantowania Wkładów Osób Fizycznych, który gwarantuje obecnie deponentom kwotę pieniężną złożoną w banku w wysokości 8 000 UAH. Na obecnym etapie rozwoju bankowości na Ukrainie sprawa powołania instytucji gwarancyjnej była ważnym wydarzeniem, ponieważ odbudowując zaufanie publiczne stwarza warunki jego trwałego rozwoju. Dzięki niemu banki uzyskują zdolność pozyskania oszczędności gospodarstw domowych, których duża część jest trzymana poza bankami.

Bibliografia

- K. Kloc, *Bankowskie systemy Ukrainy, Gruzji i Kirgystana i problema bankowskiego krzysisa*, Studia i Analizy nr 236, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE, Warszawa 2001. (K. Kloc, *Банковские системы Украины, Грузии и Кыргызстана и проблема банковского кризиса*, Studia i Analizy nr 236, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE, Warszawa 2001).
- K. Kloc, *System bankowy i nadzór bankowy na Ukrainie – skutki niespójnej polityki reform*, Studia i Analizy nr 226, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE, Warszawa 2001.
- K. Kloc, *Bankowskie systemy Ukrainy, Kirgystana i Gruzji w 1991–1998 latach. Instytucjonalnyj analiz*, Studia i Analizy nr 179, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE, Warszawa 1999. (К. Клѐц, *Банковские системы Украины, Кыргызстана и Грузии в 1991–1998 годах. Институциональный анализ*, Studia i Analizy nr 179, Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych CASE, Warszawa 1999).
- Kompleksowa programa rozwytku bankiwskiej systemy Ukrainy na 2003–2005 r., NBU. (Комплексна програма розвитку банківської системи України на 2003–2005 роки., НБУ).
- K. Kloc, *Ukraina i niektóre republiki azjatyckie [w:] Kryzysy bankowe. Przyczyny i rozwiązania*, red. M. Iwanicz-Drozdowska, PWE, Warszawa 2002.
- W. Ogijenko, *Strachuwanian wkladu jak instrument zmniejszenia bankiwskiej systemy Ukrainy*, Regionalna ekonomika nr 1, Instytut regionalnych doslidzeń NAN Ukrainy, Lwiv, 2002 r. (В. Огієнко, *Страховання вкладів як інструмент зменшення банківської системи України*, Регіональна економіка № 1, Інститут регіональних досліджень НАН України, Львів, , 2002).
- Riszenian administratywnoi rady Fondu gwarantuwannia wkladu fizycznych osob wid 21 kwitnia 2005 r. Pro zbilszenian rozmiru widszkoduwanian kosztu za wkladamy. (Рішення адміністративної ради Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 21 квітня 2005 року N38 Про збільшення розміру відшкодування коштів за вкладами).
- Riszenian administratywnoi rady Fondu gwarantuwannia wkladu fizycznych osob wid 31 sicznia 2006 r. Pro zbilszenian rozmiru widszkoduwanian kosztu za wkladamy. (Рішення адміністративної ради Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від 31 січня 2006 року N 43 Про збільшення розміру відшкодування коштів за вкладами.)
- A. Pszkit, *Ukraina [w:] Systemy gwarantuwannia depozytu w Polsce i na świecie*, red. W. Baka, BFG i PWE, Warszawa 2005.
- O.O. Zatwarska, *Teoretyczni osnovy strategii rozwytku bankiwskiej systemy*, Finansy Ukrainy nr 4, 2002 r. (О.О. Затварська, *Теоретичні основи стратегії розвитку банківської системи*, Фінанси України № 4 2002 року).
- Zakon Ukrainy Pro Fond gwarantuwannia wkladu fizycznych osob, 20 weresnia 2001 r. (Закону України Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, 20 вересня 2001 року N 2740 – III).
- Zakon Ukrainy Pro banku i bankiwsku dijalnist, 7 grudnia 2000 r. (Закону України Про банки і банківську діяльність, 7 грудня 2000 року, N 2121-III).
- Dane pozyskane ze stron internetowych Narodowego Banku Ukrainy (www.bank.gov.ua) oraz Funduszu Gwarantuwannia Wkladu Osob Fizycznych (www.fg.org.ua).
-
-

PODSTAWOWE WIELKOŚCI MAKROEKONOMICZNE I ZMIANY ORGANIZACYJNO-PRAWNE W SEKTORZE BANKOWYM W I PÓŁROCZU 2006 ROKU^{*)}

OTOCZENIE MAKROEKONOMICZNE

Oficjalne stopy: rezerwy obowiązkowej i procentowe

Tabela 1. Stopa rezerwy obowiązkowej i podstawowe stopy procentowe NBP

%	1-31.01. 2006 r.	1-28.02. 2006 r.	od 1.03. 2006 r.	Zmiana w p.p.
Stopa rezerwy obowiązkowej	3,50			-
Stopa kredytu lombardowego	6,00	5,75	5,50	0,50
Stopa redyskonta weksli	4,75	4,5	4,25	
Stopa referencyjna	4,50	4,25	4,00	
Stopa depozytowa	3,00	2,75	2,50	

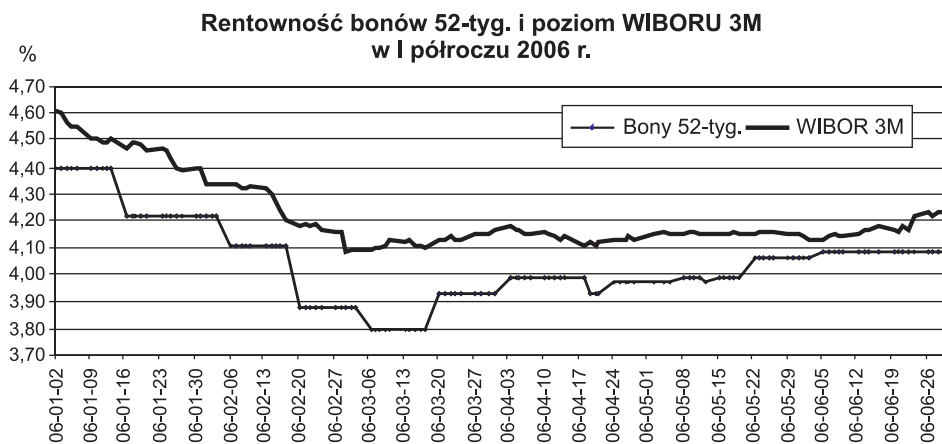
Źródło: Dziennik Urzędowy NBP.

^{*)} Autorka pracuje w Departamencie Analiz Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

W I półroczu 2006 r. Rada Polityki Pieniężnej dwukrotnie obniżała podstawowe stopy procentowe NBP. Skala obniżek wyniosła łącznie 0,50 punktu procentowego (p.p.). Stopa rezerwy obowiązkowej nie zmieniła się.

Podstawowe rynkowe stopy procentowe

Wykres 1

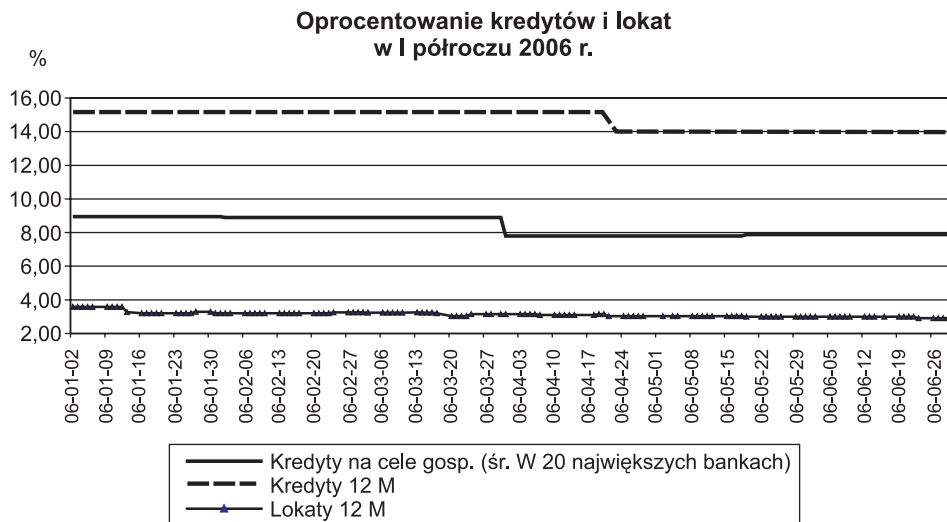
Źródło: dane publikowane w „Rzeczpospolitej”; opracowanie własne.

- ❖ W I półroczu 2006 r. średnia rentowność 52-tygodniowych bonów skarbowych obniżyła się w porównaniu z 2005 r. o 0,86 p.p. (z 4,91% do 4,05%). Średni poziom 3-miesięcznego WIBOR-u w okresie styczeń–czerwiec 2006 r. wyniósł 4,22% i był niższy od średniej wielkości z 2005 r. o 1,07 p.p.
- ❖ Średnie oprocentowanie kredytów na cele gospodarcze obniżyło się w stosunku do 2005 r. o 1,42 p.p. i wyniosło 8,38%. Skala obniżki oprocentowania 12-miesięcznych kredytów dla ludności była niższa i wyniosła 0,41 p.p. (z 15,11% w 2005 r. do 14,70%). Średnie oprocentowanie lokat 12-miesięcznych zmniejszyło się o 1,24 p.p. – z 4,38% do 3,14%.

Kronika

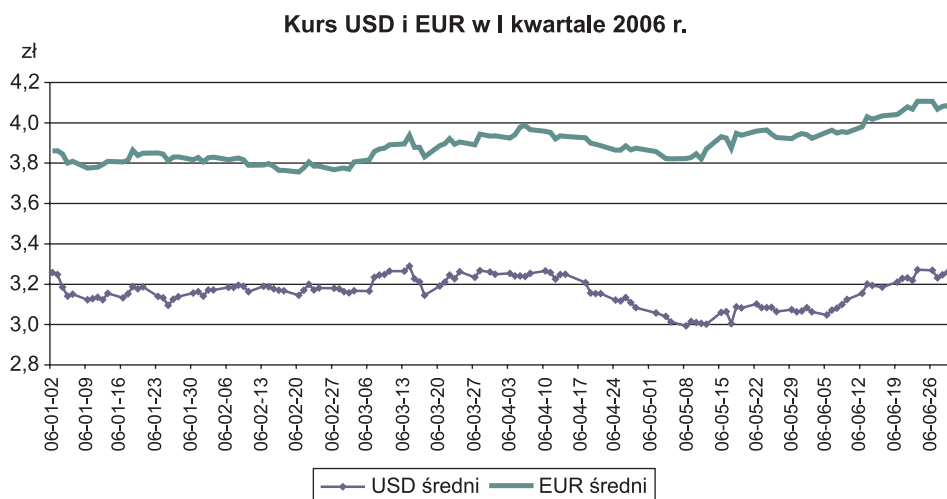
Wykres 2

Źródło: dane publikowane w „Rzeczpospolitej”; opracowanie własne.

Kursy walutowe

Wykres 3

Źródło: dane NBP; opracowanie własne.

- ❖ W I półroczu 2006 r. nastąpiło dalsze umocnienie się złotego względem dolara amerykańskiego i euro. Średni kurs dolara amerykańskiego obniżył się z 3,2346 zł w 2005 r. do 3,1625 zł. Średni kurs euro zmniejszył się w tym czasie o 13,5 groszy i osiągnął poziom 3,8884 zł.

ZMIANY WŁASNOŚCIOWE I ORGANIZACYJNE W SEKTORZE BANKOWYM

1. Banki komercyjne

Komisja Nadzoru Bankowego w I półroczu 2006 r.:

- ❖ wydała zezwolenie na nabycie:
  - przez BNP Paribas Societe Anonyme z siedzibą w Paryżu od BNP Paribas Bank Polska Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie zorganizowanej części przedsiębiorstwa bankowego obejmującej bankowość korporacyjną i bankowość detaliczną, z wyłączeniem portfela kredytów konsumenckich, udzielonych za pośrednictwem Cetelem Polska Expansion SA w okresie do 31 grudnia 2004 r.,
  - przez Calyon z siedzibą we Francji przedsiębiorstwa bankowego od Calyon Bank Polska SA;
- ❖ wydała zezwolenie na wykonywanie przez UniCredito Italiano SA z siedzibą w Genui bezpośrednio i pośrednio:
  - prawa ponad 66% głosów, nie więcej niż 75% głosów na WZA Banku BPH SA,
  - prawa ponad 75% głosów na WZA BPH Banku Hipotecznego SA i Banku Rozwoju Energetyki i Ochrony Środowiska SA (w likwidacji);
- ❖ rozpatrzyła i przyjęła informację w sprawie zawiadomienia otrzymanego od właściwych władz nadzorczych państwa należącego do Europejskiego Obszaru Gospodarczego dotyczącego prowadzenia przez instytucję kredytową Banco Mais SA z siedzibą w Portugalii działalności na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej poprzez oddział.

Informacje o bankach

- ❖ Informacje o **PTF Bank SA**:
  - PTF Bank SA, będący własnością hiszpańskiej grupy Santander, zmienił nazwę na Santander Consumer Bank.
- ❖ Informacje o **PKO BP SA**:
  - PKO BP SA podpisał z Credit Suisse Asset Management Holding Europe umowę zakupu 25% akcji PKO/Credit Suisse TFI. Po sfinalizowaniu transakcji Bank

będzie miał 75% udział w kapitale zakładowym spółki. PKO BP SA zapłaci za akcje 55 mln zł.

- PKO BP SA zamierza kupić nie więcej niż 5% akcji Banku Ochrony Środowiska SA oferowanych przez szwedzki SEB. Wartość inwestycji nie powinna przekroczyć 50 mln zł.
- PKO BP SA podpisał list intencyjny dotyczący współpracy z Bankiem Pocztowym SA, w którym ma 25% udziałów (Poczta Polska – 75%). Porozumienie oznacza, że za kilka miesięcy w placówkach Banku Pocztowego SA zaczną się pojawiać takie produkty PKO BP SA, jak kredyty hipoteczne, karty kredytowe czy lokaty inwestycyjne. Oba banki planują również powiązanie systemów informatycznych. Pod koniec br. posiadacze rachunków w Banku Pocztowym SA będą mogli korzystać z nich przez internet – dzięki Inteligo Financial Services, spółce należącej do PKO BP SA. Na początku przyszłego roku Bank Pocztowy SA otrzyma dostęp do funkcjonującego w PKO BP SA systemu scoringowego, pozwalającego na określenie zdolności kredytowej klientów.
Bank Pocztowy SA niedługo powinien podpisać porozumienie również z Poczta Polska. Dzięki niemu jego klienci będą mogli swobodnie korzystać z pieniędzy na koncie w jej placówkach (ponad 8.000). W placówkach poczty będzie też można kupić produkty PKO BP SA.
- Szwajcarski bank inwestycyjny Julius Baer poinformował, że 22 czerwca br. zakupił akcje banku PKO BP SA, które wraz z wcześniej posiadanymi dają mu prawo do wykonywania ponad 5% głosów na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy polskiego banku. W wyniku tej transakcji Julius Baer posiada obecnie 5,32% wszystkich akcji PKO BP SA, które upoważniają do wykonywania 5,02% głosów.
- PKO BP SA zrezygnował z zakupu serbskiego banku i nie złożył oferty wiążącej na zakup 99,4% Wojvodjanska Banka. PKO BP SA wraz z National Bank of Greece i Bankiem Austria Creditanstalt znalazł się na krótkiej liście inwestorów.

❖ Informacje o **Getin Banku SA**:

- 27 stycznia br. Getin Bank SA wyemitował obligacje na kwotę 131 mln zł. Papiery zostały zaoferowane wybranej grupie inwestorów. Przeprowadzona emisja jest kolejną transzą w ramach programu emisji papierów dłużnych o łącznej wartości nominalnej 500 mln zł;
- Getin Bank SA wystąpił do sądu rejestrowego z wnioskiem o wydanie postanowienia o zmianie statutu banku w zakresie wysokości kapitału zakładowego. Po dokonaniu rejestracji podwyższenia kapitału Getin Banku SA, Getin Holding będzie posiadał akcje stanowiące 99,28% kapitału zakładowego Banku. W ramach ostatniej emisji akcji serii U, Getin Holding objął 9,98 mln akcji zwykłych imiennych, za które zapłacił 54,9 mln zł.

❖ Informacje o **Wschodnim Banku Cukrownictwa SA i Noble Bank SA:**

- 13 marca br. oddziały Wschodniego Banku Cukrownictwa SA zostały formalnie włączone do sieci Getin Banku SA, który przejął obsługę rachunków (bliżko 20 tys. ROR) i depozytów klientów WBC SA (ok. 360 mln zł). Łącznie z oddziałami przejętymi od WBC SA, Getin Bank SA dysponuje siecią 150 oddziałów w Polsce, w tym 22 biurami kredytów hipotecznych Dom.
- 19 maja br. Wschodni Bank Cukrownictwa SA zmienił nazwę na Noble Bank SA. Bank ten zamierza wykorzystać doświadczenia firmy doradztwa finansowego Open Finance, której jest właścicielem. Zaoferuje klientom nową ofertę oraz produkty kredytowe i inwestycyjne innych banków i funduszy inwestycyjnych. Oferta ma być skierowana do osób o wyższych dochodach. Pierwszy oddział został otwarty 14 czerwca br. W tym roku ma powstać 5 takich oddziałów. Bank jest także 100% właścicielem Noble Towarzystwa Funduszy Inwestycyjnych, które ma ruszyć na przełomie sierpnia i września br.
- Noble Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych zamierza złożyć wnioski w Komisji Papierów Wartościowych i Giełd w sprawie utworzenia funduszu inwestycyjnego. Wniosek będzie dotyczył utworzenia funduszu z wydzielonymi subfunduszami: skarbowym, mieszanym oraz akcyjnym. TFI będzie także starać się o licencję na zarządzanie portfelem papierów wartościowych na zlecenie (asset management).

❖ Informacje o **Banku Handlowym w Warszawie SA:**

- Amerykańska firma inwestycyjna Legg Mason otrzymała zgodę Komisji Papierów Wartościowych i Giełd na przejęcie 100% akcji Towarzystwa Funduszy Inwestycyjnych Banku Handlowego SA. Pod koniec września 2005 r. Bank Handlowy w Warszawie SA sprzedał TFI BH swojemu akcjonariuszowi Citigroup, który z kolei planował odsprzedać je Legg Mason. Firma ta za ok. 3,7 mld dolarów przejęła od Citigroup na całym świecie aktywa o wartości 437 mld USD. Amerykanie za TFI BH oraz firmę Handlowy Zarządzanie Aktywami mieli zapłacić łącznie 44,55 mln USD.

❖ Informacje o **Polbanku EFG:**

- 14 lutego br. Polbank EFG utworzył centrum telefoniczne oraz pierwsze oddziały w Warszawie. Do końca roku planuje otwarcie 50 oddziałów w całym kraju. Usługi banku skierowane są przede wszystkim do klientów indywidualnych i małego biznesu. Polbank EFG jest oddziałem EFG Eurobank Ergasias, drugiego co do wielkości banku w Grecji z aktywami wynoszącymi 45 mld euro. Oprócz Polski, działa on również w Bułgarii, Rumunii i Serbii.

❖ Informacje o **Banku Ochrony Środowiska SA:**

- Do 15 lipca br. skandynawski SEB ma sprzedać za ponad 576 mln zł prawie 6,3 mln akcji Banku Ochrony Środowiska SA. Na zakup akcji banku od szwedz-

kiej grupy SEB zdecydowało się dotychczas 6 wojewódzkich funduszy ochrony środowiska, które przeznaczą łącznie na ten cel prawdopodobnie nie więcej niż 30 mln zł. Wśród pozostałych inwestorów wymienia się PKO BP SA, KGHM oraz Lasy Państwowe.

❖ Informacje o **Banku Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych SA:**

- W kwietniu br. nadzwyczajne walne zgromadzenie akcjonariuszy BISE SA podjęło uchwałę w sprawie podwyższenia kapitału akcyjnego banku. Cenę akcji ustalono na 1,53 zł. W planach jest sprzedaż 11,8 mln akcji. Oznacza to, że dzięki podwyższeniu kapitału bank pozyska 18 mln zł. Po podwyższeniu kapitału układ sił w akcjonariacie banku zmieni się w niewielkim stopniu. 71% nowych akcji ma objąć francuski bank Credit Cooperatif, który już teraz jest największym udziałowcem BISE SA (dysponuje 46,7% akcji i 43,9% głosów na walnym zgromadzeniu). W efekcie jego udział zbliży się do 50% akcji i głosów na WZA. Drugim pod względem znaczenia udziałowcem pozostanie Agencja Rozwoju Przemysłu (teraz ma 24% akcji i 29% głosów; jej udziały po emisji zmieniają się nieznacznie).
- 30 czerwca br. na zwyczajnym walnym zgromadzeniu akcjonariusze podjęli decyzję, że BISE SA powinien być notowany na warszawskiej giełdzie w celu zdobycia środków niezbędnych do przyspieszenia rozwoju.
- BISE SA, jako pierwsza polska instytucja finansowa, został pełnoprawnym członkiem Europejskiej Federacji Banków Etycznych i Alternatywnych (*FEBEA*). Od trzech lat członkiem Federacji jest należący do BISE SA fundusz TISE. Celem Federacji jest wspieranie rozwoju ekonomicznego w służbie ludzkości, propagowanie solidarności społecznej, walka z wykluczeniem społecznym, m.in. poprzez rozwój budowy mieszkań, utrzymanie istniejących miejsc pracy, a także finansowanie firm działających na zasadzie sprawiedliwego handlu (*fair trade*).

❖ Informacje o **Dexia Kommunalcredit Banku Polska SA:**

- Od czerwca br. – rok po otrzymaniu licencji – rozpoczął działalność Dexia Kommunalcredit Bank Polska SA. Bank skoncentruje się na obsłudze sektora publicznego. Dexia będzie finansowała inwestycje w infrastrukturę, odnawianie centrów miast i ochronę środowiska. Bank jest zainteresowany projektami od 1 do 500 mln euro. Większościowym akcjonariuszem banku jest Grupa Dexia oraz austriacki bank sektora publicznego – Kommunalcredit Austria AG.

❖ Informacje o **Kredyt Banku SA:**

- Belgijska grupa finansowa KBC sprzedała 5,53% pakiet akcji Kredyt Banku SA za 59,6 mln euro (cena za jedną akcję wyniosła 15,65 zł). Do transakcji doszło zgodnie z zobowiązaniem wobec polskiego nadzoru bankowego, który oczekiwał, by w wolnym obrocie było 20% akcji banku.

❖ Informacje o **Banku BPH SA i Raiffeisen Banku SA:**

- W poszukiwaniu nowych źródeł dochodów na rynek płatności masowych weszły 2 kolejne banki: Bank BPH SA, który rozpoczął współpracę z Kolporterm, i Raiffeisen Bank SA, który otworzył w sklepach sieci Żabka 1600 „Zielonych Okienek”. Szacuje się, że w Polsce miesięcznie wystawianych jest ok. 50 mln rachunków, o łącznej wartości 5 mld zł, a wpływy z prowizji za ich obsługę mogą sięgać 80 mln zł miesięcznie.

❖ Informacje o **Banku Gospodarki Żywnościowej SA:**

- BGŻ SA sprzedał bankowi Lehman Brothers pakiet wierzytelności trudnych o wartości nominalnej ponad 700 mln zł. Portfel obejmuje wierzytelności wobec klientów korporacyjnych.

❖ Informacje o **Danske Banku Polska SA:**

- W drugiej połowie br. Danske Bank Polska SA zamierza przekształcić się w oddział swojego jedyne go akcjonariusza, Danske Bank A/S w Kopenhadze, który jest największym bankiem detalicznym w Danii i jednym z ważniejszych na rynku skandynawskim.

❖ Informacje o planowanej fuzji **Banku Pekao SA i BPH SA:**

- W dniach 17, 22 i 30 marca br. odbywały się negocjacje między polskim rządem a UniCredito Italiano SA. Najważniejszą kwestią w negocjacjach był zapis o konkurencji w umowie prywatyzacyjnej Banku Pekao SA oraz prawdopodobne zwolnienia pracowników po fuzji banków.
- W trakcie postępowania przed KNB UniCredito Italiano SA złożył szereg zobowiązań dotyczących dalszego funkcjonowania Banku BPH SA. Znalazły się one w Uchwale KNB Nr 20/KNB/06 z dnia 5 kwietnia 2006 r. w sprawie wydania zezwolenia na wykonywanie prawa głosu na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy banku oraz w jej uzasadnieniu.
- 19 kwietnia br. zostało podpisane porozumienie między polskim rządem i UniCredito. Paweł Szałamacha, wiceminister skarbu, poinformował, że najpierw powinno dojść do sprzedaży niezależnemu podmiotowi marki BPH oraz 200 oddziałów Banku BPH SA, a później do włączenia pozostałych oddziałów do Banku Pekao SA. Klienci przejmowanej części banku będą mieć prawo wyboru banku. Ujawniono także, że wydzielane do sprzedaży będą nie tylko placówki Banku BPH SA, ale także niektóre oddziały Banku Pekao SA. „Nowy BPH” ma pozostać na polskim rynku niezależnym bankiem. Podtrzymane zostały zobowiązania Włochów do nieredukowania zatrudnienia w obu bankach do końca marca 2008 r., a także prawo Ministerstwa Skarbu Państwa do mianowania 2 członków rady nadzorczej Banku BPH SA. Włoski inwestor musi również sprzedać TFI BPH oraz udziały w OFE CU. Sprzedaż wymusza prawo, które zabrania inwestorowi posiadania udziałów w więcej niż jednym fun-

duszu emerytalnym. UniCredito zobowiązał się, że w ciągu 2,5 roku zakończy proces wydziałania placówek i sprzedaży marki Banku BPH SA. Zapisy porozumienia między rządem i UniCredito różnią się od tego, co znalazło się w dokumentach Komisji Nadzoru Bankowego. Do wypełnienia warunków porozumienia konieczne są zmiany w polskim prawie. Nie przewiduje ono bowiem podziału banku.

- Pomimo podpisania przez polski rząd porozumienia z UniCredito, Komisja Europejska będzie kontynuowała postępowanie przeciwko Polsce. Celem postępowania jest wyjaśnienie, czy Polska złamała unijne prawo, sprzeciwiając się fuzji Banku Pekao SA i BPH SA.
- W Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej została opublikowana skarga polskiego rządu na decyzję Komisji Europejskiej dotyczącą połączenia włoskiego UniCredito z niemieckim HVB. Polska żąda, żeby Europejski Trybunał Sprawiedliwości uznał zgodę na połączenie za nieważną ze względu na to, iż Komisja źle oceniła koncentrację polskiego sektora bankowego. Nie wzięła też pod uwagę umów prywatyzacyjnych. Po podpisaniu porozumienia z UniCredito Polska nie wycofała skargi z europejskiego sądu.
- Ministerstwo Skarbu Państwa przedstawiło projekt nowelizacji prawa bankowego, która umożliwiłaby dokonanie podziału Banku BPH SA. Jest to niezbędne, by doszło do zaplanowanej transakcji z UniCredito na warunkach ustalonych z rządem. Dotychczas prawo bankowe przewidywało możliwość łączenia banków, ale nie ich dzielenie.

2. Banki spółdzielcze

- ❖ **Komisja Nadzoru Bankowego** w I półroczu 2006 r. wyraziła zgodę na połączenie:
  - Powiatowego Banku Spółdzielczego w Sokołowie Podlaskim z Bankiem Spółdzielczym w Suchożebach;
  - Banku Spółdzielczego w Kisielicach z Bankiem Spółdzielczym w Suszu.
- ❖ Zakończone 18 stycznia br. nadzwyczajne walne zgromadzenie Krajowego Związku Banków Spółdzielczych jednomyślnie odrzuciło projekt zmian statutu, który przewidywał m.in. powołanie rady nadzorczej, mającej przejąć funkcje komisji rewizyjnej, i wprowadzenie etatowego zarządu. Zdaniem wielu spółdzielców, proponowane zmiany były próbą ograniczenia kompetencji zarządu na rzecz jego przewodniczącego. Zarząd związku zmniejszył się z 18 do 13 osób. Wybrano także nową komisję rewizyjną.

INNE INFORMACJE

- ❖ 20 lutego br. weszły w życie tzw. przepisy antylichwiarskie. Ograniczyły one wysokość oprocentowania kredytów i pożyczek w całym obrocie gospodarczym do czterokrotności stopy lombardowej NBP. Wprowadziły także zmianę w ustawie o kredycie konsumenckim: suma prowizji pobieranych od klienta nie może przekroczyć 5% kwoty kredytu.

- ❖ W marcu br. rząd przyjął projekt ustawy o zintegrowanym nadzorze nad rynkiem finansowym. W czerwcu został on przekazany do sejmowej Komisji Finansów Publicznych. Projekt, przygotowany przez Ministerstwo Finansów, zakłada połączenie Komisji Papierów Wartościowych i Giełd, Komisji Nadzoru Ubezpieczeń i Funduszy Emerytalnych oraz Komisji Nadzoru Bankowego. Ustawa ma wejść w życie po 14 dniach od daty ogłoszenia. Wtedy miałyby nastąpić połączenie nadzoru nad rynkiem kapitałowym oraz ubezpieczeniowym i emerytalnym. W styczniu 2007 r. do zintegrowanego nadzoru miałyby być włączona KNB. Według aktualnej wersji projektu, kontrolę nad rynkiem będzie sprawować Komisja Nadzoru Finansowego. Szef urzędu ma być powoływany przez premiera. W skład Komisji ma jeszcze wejść 3 zastępców przewodniczącego oraz 4 członków (przedstawiciele MF, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz prezydenta, a także prezes lub wiceprezes NBP). Kadencja przewodniczącego ma trwać 5 lat. Już w pierwszej fazie tworzenia Komisji Nadzoru Finansowego przewodniczący urzędu ma przejąć zwierzchnictwo nad KNB. Zmienić ma się też sposób finansowania nadzoru. Banki, które do tej pory były z tego zwolnione, mają wносить opłaty stanowiące do 0,024% sumy aktywów bilansowych. Można szacować, że koszt finansowania nadzoru przez banki wyniesie maksymalnie 140 mln złotych. PTE, towarzystwa ubezpieczeniowe oraz TFI, domy maklerskie i emitenci giełdowi już teraz składają się na działalność „swoich” nadzorów. Z tych wpłat pokrywane są wydatki KPWiG i KNUiFE. W tym roku mają one wynieść w przypadku KPWiG 24,6 mln zł, a w przypadku KNUiFE 35,4 mln zł.

- ❖ W marcu br. Komisja Nadzoru Bankowego przyjęła rekomendację S dotyczącą dobrych praktyk w zakresie ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie. Jest to tzw. rekomendacja jakościowa. Zgodnie z nią banki będą musiały stosować wyższe wymogi dotyczące zdolności kredytowej klientów zaciągających kredyty w walutach obcych, wprowadzony ma być też jednolity standard informacyjny dla klientów. Docelowo przewiduje się również ograniczenia ilościowe. KNB oczekuje, że rekomendacja S zostanie wprowadzona w życie nie później niż do 1 lipca 2006 r.

- ❖ 28 marca br. Sejm przyjął uchwałę w sprawie powołania komisji śledczej ds. sektora bankowego. Komisja ma zbadać prawidłowość i celowość podjętych w latach 1989-2005 działań Narodowego Banku Polskiego i Komisji Nadzoru Bankowego, a także osób występujących w imieniu Generalnego Inspektoratu Nadzoru Bankowego, Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumenta, Komisji Papierów Wartościowych i Giełd oraz ministerstw: skarbu państwa i finansów. 29 maja br. sejmowa komisja śledcza ds. banków zebrała się na pierwszym roboczym posiedzeniu. Komisja wybrała stałych ekspertów, którzy będą jej doradzać.
- ❖ Komisja Europejska zamierza zgłosić propozycję znowelizowania dyrektywy VAT. Zgodnie z nią banki i instytucje finansowe w Unii w przyszłym roku nie musiałyby płacić podatku od towarów i usług kupowanych na zewnątrz, a niezbędnych do wykonywania podstawowej działalności. Znacznie ograniczyłyby to koszty funkcjonowania instytucji finansowych. Obecnie z VAT zwolnione są wyłącznie usługi dostarczane klientom.
- ❖ Europejski Bank Centralny pozytywnie zaopiniował projekt nowelizacji polskiego Prawa bankowego, umożliwiający podział banku. Trafi on pod obrady rządu na początku lipca br. Projekt – oprócz EBC – pozytywnie zaopiniował Urząd Komitetu Integracji Europejskiej oraz Ministerstwo Finansów. Negatywnie ustosunkował się do zmian NBP, który twierdzi, że nowe prawo umożliwi dzielenie banków bez zgody Komisji Nadzoru Bankowego.
- ❖ Dwie czeskie unie kredytowe – Credit Union UNIBON i Credit Union FIO – chcą otworzyć w Polsce swoje oddziały. Credit Union FIO prowadzi już działalność w Polsce – transgraniczną (od 2004 r.) – oraz działalność maklerską.
- ❖ Handelsbanken, jeden z największych uniwersalnych banków szwedzkich, znany do tej pory w Polsce z obsługi firm, zwłaszcza skandynawskich, otworzył w Gdańsku pierwszy oddział oferujący usługi zamożnym klientom prywatnym. W ofercie znalazły się kredyty na zakup nieruchomości, a także pożyczki pod ich zastaw w złotych, euro lub frankach szwajcarskich. Nowością będzie okres spłaty zadłużenia. W polskich bankach wynosi on maksymalnie 35 lat. Handelsbanken zaofertuje rozwiązanie popularne w Szwecji: okres spłaty do 50 lat, z możliwością spłaty kredytu przez spadkobierców klienta. W planach szwedzkiego banku są również lokaty, karty kredytowe i fundusze inwestycyjne.
- ❖ Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe oczekują na wydanie licencji na swój bank. Jednocześnie przygotowują nowelizację ustawy regulującej ich funk-

cjonowanie. Zmiany mają na celu przede wszystkim poszerzenie zakresu działalności. SKOK-i chciałyby również przyznania prawa do bankowego funduszu egzekucyjnego oraz niższych opłat za transakcje z NBP.

- ❖ Getin Holding zainteresowany jest nabyciem banku w Rosji z aktywami nie przekraczającymi 1 mld dolarów, który ma pełną licencję na prowadzenie działalności bankowej na terenie Federacji Rosyjskiej. Finalizacja transakcji powinna nastąpić jeszcze w tym roku. Rozwój działalności na rynku rosyjskim będzie wymagał dokonania przez Getin Holding kolejnej emisji swoich akcji. Według rynku wartość nowych akcji może przekroczyć 500 mln złotych. Rozpoczęto już spotkania z zagranicznymi funduszami inwestycyjnymi, które mogą być zainteresowane objęciem nowej emisji akcji.

Źródła informacji:

- www.nbp.pl, www.bise.pl
- „Rzeczpospolita”, „Parkiet”, „Gazeta Bankowa”, „Puls biznesu”, styczeń–czerwiec 2006 r.

PRZEGLĄD PRASY ZAGRANICZNEJ (marzec–czerwiec 2006)

KRYTYKA POLSKIEGO PROTEKCJONIZMU

Narodowa retoryka, ekonomiczny protekcjonizm, napięte relacje z europejskimi partnerami, a teraz walka z krajowym bankiem centralnym: polski konserwatywny rząd jest przyczyną rosnących obaw części europejskich polityków i sfer gospodarczych. Ostatnie ataki na Balcerowicza, znanego architekta reform gospodarczych z 1989 r., broniącego się przed atakami posłów oskarżających go o złamanie prawa i zdradę interesów narodowych, wywołały włączenie się „sygnałów alarmowych” ze strony zagranicznego kapitału. *Karl-Heinz Grasser*, minister finansów Austrii, oświadczył: „Działania polskiego rządu nie mają nic wspólnego z byciem wystarczająco dojrzałym do Europy”. EBC stwierdził zaś, że propozycja prawa dotyczącego nadzoru, pozbawiająca bank centralny wielu z jego uprawnień, zagraża szansom przystąpienia Polski do strefy euro. Dla wielu w Brukseli Polska jest postrzegana jako „nowa Hiszpania”, nawiązując do praktyk Madrytu obrony interesów narodowych.

Polska przekonuje, że nie jest osamotniona w próbach obrony „strategicznym” sektorów przed zagranicznymi przejściami. Francja i Hiszpania robią teraz dokładnie to samo z ich firmami, w szczególności energetycznymi. Warszawa odczuwa jednak żal, że jest traktowana jako członek drugiej kategorii; najbardziej dotknęła ją odmowa pełnego otwarcia rynku pracy ze strony takich państw jak Francja, Niemcy i Włochy. *Charles Crawford*, ambasador brytyjski w Warszawie, w korespondencji z Londynem w ub. roku sformułował opinie, że Polska jest „niegrzeczna i niewdzięczna”. Po ujawnieniu korespondencji wyjaśniał, że wyrażał w niej prywatny pogląd, w żartobliwej formie. Jednakże pogląd ten staje się coraz bardziej rozpowszechniony, m.in. w kręgach dyplomatycznych.

Rząd polski źle robi, wywierając naciski na bank centralny, wymuszając blokowanie fuzji nie dlatego, że Komisja Europejska dała tej fuzji zielone światło i grozi procesem oraz nie dlatego, że prezes EBC wyraził głębokie obawy o ryzyko systemo-

we wynikające z wystawiania na niebezpieczeństwo niezależności banku centralnego, ale dlatego, że to sama Polska będzie poszkodowana bez niezależnego stróża polityki monetarnej i nadzoru bankowego – pisze *Financial Times*. Jeśli rząd przeprowadzi plany „wyjęcia” banków spod nadzoru banku centralnego i przekazania uprawnień nadzorczych nowej instytucji, która będzie nadzorować również rynek ubezpieczeniowy, emerytalny i giełdowy, narazi się na ryzyko dalszego pogorszenia warunków gospodarczych i stosunków z resztą UE. Pod względem protekcjonizmu Warszawa może zachowywać się nie gorzej niż Francja, ale Polska nie jest Francją, i to pod wieloma względami. Jednym z nich jest fakt, że Polska nie przyjęła jeszcze euro – do osiągnięcia czego niezbędne jest zapewnienie niezależności banku centralnego.

(*Financial Times*, 15 i 20 marca 2006 r.)

PORTUGALSKIE BANKI BRONIĄ SIĘ PRZED PRZEJĘCIEM

Bank *Millennium BCP*, jeden z największych portugalskich banków, ogłosił ofertę przejęcia *Banco BPI*, swojego mniejszego rywala, z zamiarem stworzenia „prawdziwego portugalskiego championa”. Podobnie firma *Sonae*, portugalski konglomerat przemysłowy, rozpoczęła 6 tygodni temu starania o przejęcie narodowego operatora telekomunikacyjnego, *Portugal Telekom*, podkreślając, że strategią firmy jest utrzymanie dominującej narodowej firmy telekomunikacyjnej w portugalskich rękach.

Oferta przejęcia ogłoszona przez bank *BCP* jest postrzegana jako próba zapobieżenia potencjalnym przejęciom dużych banków portugalskich przez banki hiszpańskie. Największy hiszpański bank *Santader Central Hispano* posiada już około 12% udziału w rynku portugalskim dzięki przejęciu w 2000 r. portugalskiej grupy finansowej *Totta*. *BCP* ma duże osiągnięcia w podnoszeniu pozycji rynkowej przejmowanych marek oraz wykorzystywaniu efektów synergii w procesach przejęć. Przejęcie *Banco BPI* ma przynieść 232 mln euro korzyści. W ostatnich latach *Millennium BCP* podjęło wyzwanie ekspansji zagranicznej – prowadzi *Millennium Bank* w Polsce oraz *NovaBank* w Grecji. Działalność w Polsce i Grecji, mimo że na niewielką skalę – międzynarodowa działalność stanowiła 16% aktywów oraz 10% dochodów w 2005 r. – jest ważnym drogowskazem na przyszłość. Cel, jaki stawia sobie prezes banku *BCP*, to osiągnięcie pozycji lidera na rynku portugalskim oraz znaczącej pozycji w Polsce i Grecji: planuje otworzyć w tym roku 160 nowych placówek w Polsce i 35 w Grecji.

Portugalski system bankowy wydaje się być wzorem dla banków w średniej wielkości kraju europejskim – banki portugalskie są dobrze zarządzane, prowadzą odpowiednią politykę kontroli ryzyka oraz oferują szeroką gamę produktów bankowych. Cały sektor bankowy Portugalii po dwóch dziesięcioleciach silnej ekspansji wkroczył w fazę powolnego wzrostu z relatywnie małą liczbą, ale ostro konkurujących ze sobą, grup bankowych. Podkreśla się, że sukcesem portugalskich banków po 22 latach od otwarcia rynku jest fakt, że stanowią one najbardziej konkurencyjny sektor gospodarki. Rynek bankowy w Portugalii zdominowany jest przez 5 banków: *Millennium BCP*, *Caixa General de Depositos* (CGD), *Banco Espirito Santo* (BES), *Banco Santander Totta* i *Banco BPI*, które mają około 85% udziału w aktywach sektora bankowego. Silny wzrost tego sektora może imponować biorąc pod uwagę zastój gospodarczy w Portugalii. W latach 90. wzrost gospodarczy w Portugalii przekraczał średnią unijną – napędzany był przez wydatki na infrastrukturę po przystąpieniu kraju do UE w 1986 r. Od 2001 r. większość pomocy UE przeniesiona została do krajów Europy Środkowo-Wschodniej. Powiększający się deficyt zmusił władze do zmian w polityce fiskalnej, obcięcia wydatków i podniesienia podatków, co dodatkowo wpłynęło niekorzystnie na pogarszające się warunki gospodarcze. W I połowie 2005 r. realny wzrost PKB był bliski zera, a w III kwartale wyniósł 0,2%. Nawet w niesprzyjających warunkach gospodarczych sektor bankowy rozwijał się dzięki obniżeniu kosztów, innowacyjnym produktom bankowym, rozszerzaniu oferty usług generujących przychody prowizyjne, poprawie zarządzania ryzykiem kredytowym oraz płynnościowym.

Bank *BPI*, najmniejszy z 5 czołowych banków z 10% udziałem w rynku detalicznym, rozpoczął proces konsolidacji rynku w 1998 r., przejmując kilka banków i tworząc pierwszą w owym czasie sieć bankową w Portugalii. Dwa lata później grupa *Santander*, największy bank hiszpański, kupiła portugalski *Banco Totta*. *Millennium BCP* odpowiedział, przejmując 3 banki w tym samym roku. Uczestnicy rynku podkreślają pozytywny wpływ zagranicznej konkurencji na standardy działalności bankowej w Portugalii.

Niektórzy analitycy uważają, że łączenie się ze sobą banków z pierwszej piątki będzie bardzo trudne i nie będzie miało uzasadnienia z perspektywy rozwoju sieci czy cięcia kosztów. Wskazują, że bardziej prawdopodobne jest, że zagraniczne banki wkroczą do Portugalii, a najbardziej typowanym kandydatem jest hiszpański *BBVA*.

Chociaż portugalskie banki mają różne rodowody i różne formy własności – CGD jest państwowy, udziałowcem *Santander Totta* jest hiszpańska grupa bankowa *Santander*, *BES* kontrolowany jest przez rodzinę, *BPI* i *BCP* mają różnych udziałowców, w tym krajowe firmy – ich działalność i strategię są zaskakująco podobne, wszystkie koncentrują się na bankowości uniwersalnej.

(*Financial Times*, 15 marca 2006 r. oraz *Euromoney*, marzec 2006 r.)

NADCHODZĄ TRUDNIEJSZE CZASY DLA BANKÓW AMERYKAŃSKICH

Dotychczas warunki działalności amerykańskich banków były bardzo korzystne: niskie stopy procentowe, szybko rosnący rynek kredytów hipotecznych oraz kredytów konsumpcyjnych. Według *Federal Deposit Insurance Corporation* (FDIC) banki zanotowały w zeszłym roku w sumie 235 mld USD zysków. Był to piąty, kolejny rok rekordowych zysków – mimo że bank Rezerwy Federalnej podnosił stopy procentowe od połowy 2004 aż 14 razy.

Pojawiają się jednak oznaki, że najlepsze czasy już minęły. Pomimo zysków w 2005 r. odnotowano obniżenie się wskaźnika ROE z 15% w 2003 do 12,5% w 2005. Czy jest to wynik rosnących stóp procentowych? FDIC podaje, że duże banki zanotowały zmniejszenie się marży odsetkowej netto z 4,06% w I kwartale 2002 r. do 3,48% w II kwartale 2005. Chociaż zarówno duże, jak i małe banki coraz więcej zarabiają na prowizjach niż 10 lat temu, małe banki zdają się być bardziej uzależnione od dochodów odsetkowych. *Hudson City Bancorp*, mały bank oszczędnościowy z New Jersey, wypracowuje 99% swoich dochodów z odsetek. Natomiast prowizje przynoszą 64% dochodów banku *JPMorgan Chase* oraz 47% *Citigroup*.

Bankowców martwi fakt, że rosnące stopy procentowe stłumiły popyt na kredyty hipoteczne i refinansowe, które były motorem zysków banków w ostatnich latach. Z kolei spadający popyt na mieszkania może spowodować zastój w sektorze kredytów deweloperskich. Kolejnym zmartwieniem jest spadające tempo przyrostu depozytów od sierpnia 2003 r. Konkurencja o depozyty wyraźnie wzrosła. Jednakże największym zmartwieniem jest wpływ sytuacji na rynku na jakość kredytów, która to jakość nie była nigdy tak dobra jak w minionym roku. Jednak rosnące stopy procentowe, spowolnienie gospodarcze może spowodować trudności w spłacie kredytów przez firmy, a szczególnie konsumentów indywidualnych. W ostatnich 2 latach kredyty hipoteczne dla gospodarstw domowych wzrosły prawie o 1/3. Te nowe kredyty zaciągnano zwykle ze zmienną stopą procentową. Ponadto, aby zachęcić konsumentów o niższych dochodach do inwestowania we własne potrzeby mieszkaniowe, wprowadzono specjalne programy kredytowania klientów o niższej zdolności kredytowej. W razie niesprzyjających warunków rynkowych te grupy kredytobiorców będą z pewnością miały problemy ze spłatą.

Zarówno bankierzy, jak i władze nadzorcze obserwują z uwagą rozluźnienie standardów polityki kredytowej banków oraz wyceny nieruchomości. Nowy szef Rezerwy Federalnej *Ben Bernanke* ostrzegł banki przed prowadzoną przez nie polityką kredytowania nieruchomości komercyjnych. Z drugiej strony banki coraz lepiej sobie radzą z transferem ryzyka poprzez instrumenty pochodne i sekurytyzację kredytów. Rynki kapitałowe – fundusze ubezpieczeniowe, inwestorzy funduszy hedgingowych czy fundusze emerytalne – przejmują ryzyko, inwestując w nowe produkty oparte na kredytach hipotecznych, które kiedyś znajdowały się w bilansie banku.

Dobra wiadomość jest taka, że banki nie będą dźwigać ciężaru w razie zamieszania z tą kategorią kredytów. Zła wiadomość – fundusze emerytalne będą.

Czołowe banki amerykańskie nie wykazują oznak spowolnienia wzrostu. Roczne wyniki 5 największych banków USA pokazują kontynuację trendów z poprzednich lat: wzrost zysków brutto, silny wzrost kredytów konsumpcyjnych i komercyjnych oraz wzrost depozytów. Dane w tabeli obrazują rosnący dystans dzielący 3 największe banki oraz pozostałe. Każdy z czołowej trójki banków posiada kapitały przekraczające 70 mld USD oraz aktywa w wysokości ponad 1,1 bln USD. Pozostałe banki z czołowej piątki nie osiągają połowy tych wielkości.

5 największych banków w USA (stan na 31 grudnia 2005 r.)

	Kapitały (mln USD)	Aktywa (mln USD)	Zysk brutto (mln USD)	Zmiana zysku brutto (%)	ROE (%)	Współczyn- nik wypła- calności (%)
<i>Citigroup</i>	79 407	1 493 987	29 433	21,7	37,07	12,00
<i>Bank of America Corp.</i>	74 027	1 291 795	25 155	18,5	33,98	11,04
<i>JPMorgan Chase&Co.</i>	72 474	1 198 942	12 215	96,3	16,85	12,10
<i>Wells Fargo&Co.</i>	29 873	481 741	11 548	7,2	38,66	11,61
<i>Wachovia Corporation</i>	28 654	520 755	9 462	24,0	33,02	10,97

Źródło: *The Banker*, marzec 2006, s. 15.

(*The Economist*, 11 marca 2006 r. oraz *The Banker*, marzec 2006 r.)

BANKOWE PLANY SIECI WAL-MART

Największa na świecie sieć sklepów detalicznych zamierza otworzyć bank. W tej sprawie rozpoczęło się właśnie publiczne przesłuchanie w *Federal Deposit Insurance Corporation* (FDIC). Debata nie będzie dotyczyć tego, czy *Wal-Mart* spełnia warunki przyznania licencji bankowej, lecz tego, czy taka działalność ma być dozwolona dla spółek tego typu. Przeciwno takiej możliwości opowiedziały się już środowiska związane ze związkami zawodowymi przeciwnymi wzrostowi siły *Wal-Mart*, z właścicielami małych sklepów oraz z lokalnymi bankami. Przeciwny jest także Związek Ban-

ków Amerykańskich. Zachodzi bowiem obawa, że *Wal-Mart* może być zainteresowany dość szerokim wejściem w sektor usług bankowych, co byłoby zaprzeczeniem prawa stanu Utah stanowiącego o rozdzielności bankowości i handlu.

Spółka *Wal-Mart* jest zainteresowana stworzeniem własnego banku, aby zredukować koszty związane z płatnościami dokonywanymi za pomocą kart kredytowych i debetowych. Zaprzecza jednocześnie, jakoby miała plany co do wejścia na rynek bankowości detalicznej. Podpisała bowiem długoterminowe kontrakty z ponad 1100 oddziałami bankowymi należącymi do 300 małych lokalnych banków. Nie wyklucza natomiast, że za pomocą własnego banku mogłaby wydawać karty kredytowe i świadczyć pewne usługi w zakresie finansowania.

Zgodnie z prawem, FDIC – jako ubezpieczyciel depozytów detalicznych, musi tylko upewnić się, czy biznesplan *Wal-Mart* spełnia wymagane standardy operacyjne. Podobna licencja została udzielona spółce *Target*, która jest głównym rywalem *Wal-Mart*, a używa banku do dystrybucji kart kredytowych. FDIC zapowiedziała, że decyzja w tej sprawie może zapaść dopiero po powołaniu nowego Przewodniczącego Korporacji.

(Financial Times, 10 i 11 kwietnia 2006 r.)

NIEJEDNORODNOŚĆ WPROWADZANIA NOWEJ UMOWY KAPITAŁOWEJ NA ŚWIECIE

Coraz częściej podnoszone są obawy o skuteczność wprowadzanej Nowej Umowy Kapitałowej (NUK). Jej zadaniem miało być zachęcenie banków aktywnych międzynarodowo do dostrajania, w większym stopniu niż dotychczas, wielkości kapitału do ryzyka przez nie ponoszonego. Zarówno banki, jak i nadzorcy byli przekonani, że nowe podejście do zagadnienia adekwatności kapitałowej jest konieczne. Bankierzy wierzą, że NUK lepiej zadba o stabilność finansową sektorów bankowych. Problemem jest jednak fakt, że ponadnarodowe porozumienie dało zbyt wiele swobody regulatorom krajowym co do szczegółowych rozwiązań. Co prawda bez tej elastyczności porozumienie mogło nie być w ogóle osiągnięte. Rodzące się wątpliwości dotyczą następujących kategorii:

- 1) każde z państw może wprowadzić inną wersję NUK,
- 2) każde z państw ma inny czas wprowadzenia NUK,
- 3) każde z państw najprawdopodobniej będzie stosowało inną metodę nadzoru,
- 4) kraje rynków wschodzących nie są w żaden sposób zobligowane do przygotowań do wprowadzenia NUK, więc mogą w ogóle tego nie zrobić,

5) w Unii Europejskiej, która wprowadziła NUK do prawa za pomocą Dyrektywy w sprawie wymogów kapitałowych (CRD), każde państwo może wprowadzać odmienną wersję tej Dyrektywy.

Wprowadzenie na świecie wielu różnych wersji NUK może, po pierwsze, zniweczyć jej cel, jakim jest stworzenie jednakowego pola dla konkurencyjności sektorów. Przykładowo, unijna Dyrektywa CRD w wielu aspektach różni się znacznie od NUK. Podstawowe różnice dotyczą następujących faktów: NUK obejmuje jedynie banki aktywne międzynarodowo, zaś CRD wszystkie; zastosowanie wewnętrznych ratingów w NUK ma być stosowane raczej przez lepsze banki, CRD dopuszcza je także dla mniejszych instytucji; CRD zakłada także niższy poziom ryzyka potrzebny do dywersyfikacji kapitałów prywatnych. Nie jest jasne, jak różnice te wpłyną na zaburzenie konkurencyjności pomiędzy bankami z Europy a resztą świata. Pewne jest natomiast, że krajowi regulatorzy będą mogli wprowadzać dla własnych banków udogodnienia przewidziane w ramach NUK, tak by polepszyć ich pozycję konkurencyjną względem banków zagranicznych.

Po drugie, szczególnie chaos wiąże się z decyzją USA o późniejszym wprowadzeniu NUK (czyli dopiero na początku 2009 r.). Regulatorzy bankowi USA ogłosili ten fakt dwa dni po tym, jak Parlament Europejski przegłosował przyjęcie CRD. Banki amerykańskie, które działają w innych krajach, oraz banki zagraniczne działające także w USA w okresie przejściowym będą pod presją zarówno starych, jak i nowych zasad. Od 2008 r. w Unii przestaje obowiązywać *Basel I*, ale wymienione grupy banków będą musiały jej używać w USA. W tej sytuacji najrozsądniejsze mogłoby być odłożenie wdrożenia NUK na całym świecie adekwatnie do decyzji USA, jednak dalsze opóźnienie we wprowadzeniu NUK w Unii Europejskiej po przyjęciu Dyrektywy CRD nie wydaje się możliwe.

Po trzecie, według NUK bank goszczący będzie nadzorowany co do adekwatności kapitałowej zarówno przez regulatorów macierzystych, jak i z kraju goszczącego, przy czym ci pierwsi mają pełnić główną rolę. W praktyce będzie to ustalone w umowie między nadzorcami. Właściwe sprawowanie nadzoru wymagać zatem będzie dobrej współpracy między krajowymi nadzorcami, w szczególności poza Unią Europejską. Wątpliwości w tym zakresie mogą rodzić się szczególnie w odniesieniu do banków, które są aktywne pod różnymi jurysdykcjami.

Po czwarte, wdrażanie NUK na świecie nie zakłada konieczności wprowadzenia jej w krajach rynków wschodzących. W efekcie banki z tych regionów pozostaną raczej przy *Basel I* i tym samym mogą narazić się na gorszą pozycję konkurencyjną względem banków stosujących NUK.

Po piąte wreszcie przyjęta w Unii Dyrektywa CRD zawiera szereg dowolności, które pozwalają poszczególnym państwom na posługiwanie się odmiennymi zasadami przy jej wdrażaniu. Komitet Europejskich Nadzorców Bankowych planuje w związku z tym opublikować na stronach internetowych matrycę tych narodowych wyjątków wraz ze szczegółami ich wprowadzania w tych krajach.

Pomimo wymienionych problemów związanych z wdrażaniem NUK środowisko bankowe jest przekonane o jej słuszności. Po pierwsze, nikt nie oczekiwał pełnej zbieżności zasad. Pewna dowolność ich wdrażania odpowiada praktyce funkcjonowania różnorodnych systemów bankowych. Po drugie zaś, wprowadzanie nowych zasad daje możliwość uporządkowania spornych kwestii związanych chociażby z relacjami nadzoru macierzystego i goszczącego.

(*The Banker*, marzec 2006 r.)

ZASTRZEŻENIA NADZORU DO CITIGROUP

Australijski nadzór finansowy *Australian Securities and Investment Commission* (ASIC) zarzucił *Citigroup* wykorzystywanie informacji poufnych w transakcjach giełdowych. Ostra i niecodzienna reakcja ASIC rozpoczęła postępowanie sądowe przeciwko bankowi. Zarzuca mu się nieprawidłowości w handlu akcjami i wykorzystywanie do tego celu wewnętrznych informacji oraz złamanie prawa wprowadzonego specjalną regulacją, nakazującego zbudowanie odpowiedniego systemu rozwiązującego problem konfliktu interesów w bankach inwestycyjnych. Banki inwestycyjne doradzają firmom w zarządzaniu, w decyzjach strategicznych czy procesach fuzji i przejęć, a jednocześnie biura maklerskie tych banków handlują akcjami takich spółek.

Po raz pierwszy australijski nadzór finansowy nałożył karę na instytucję, a nie na indywidualną osobę. Dotychczas sprawy sądowe dotyczyły jedynie nadużyć dokonywanych przez pojedynczych pracowników. Znaczenie tego faktu jest dużo większe niż kara 1 mln \$ australijskich (716 tys. \$), jaką może zapłacić *Citigroup*, jeżeli okaże się winnym. Może to bowiem postawić pod znakiem zapytania cały model dużego, złożonego banku inwestycyjnego działającego jako instytucja doradcza oraz jako dom maklerski. Nawet jeśli założymy istnienie bariery oddzielającej te dwie działalności banku, to nadzór bankowy nie może mieć pewności, że żadne z informacji nie przepływają między strukturami banku.

Citigroup odrzuca oskarżenia nadzoru, podnosząc, że stał się ofiarą testów nowej regulacji dotyczącej problemu konfliktu interesów. Jest to jednak kolejny problem regulacyjny, jaki napotyka ta grupa finansowa. Na przestrzeni minionych 3 lat *Citigroup* został ukarany wraz z innymi bankami w związku z upadłością ENRON-u. Grupie nakazano również zamknięcie działalności prywatnej bankowości w Japonii, a w Wielkiej Brytanii ukarano za zakłócenie funkcjonowania rynku obligacji rządowych strefy euro.

Oskarżenie australijskiego regulatora wywołało poruszenie wśród banków inwestycyjnych, które uważają, że może to zachęcić inne instytucje nadzorcze do podobnych działań. Obowiązujące dziś zasady, zabraniające zespołom doradczym przekazywania poufnych informacji maklerom, mogą okazać się niewystarczające także dla innych nadzorców. Zwycięstwo ASIC w sporze może spowodować zaprzestanie obrotu akcjami firm, którym doradzają zespoły doradcze banków przez ich biura maklerskie.

*(Financial Times, 25–26 kwietnia 2006 r.
oraz The Economist, 8 kwietnia 2006 r.)*

SYMULACJA FINANSOWEGO KRYZYSU W EUROPIE

Europejskie instytucje nadzoru finansowego brały udział w ćwiczeniach symulujących kryzys finansowy. Miały one sprawdzić ogólne przygotowanie do zapobiegania rozprzestrzenianiu się problemów finansowych z jednego rynku na kolejne. Ćwiczenia symulowały upadek dużego banku prowadzącego działalność w kilku krajach europejskich. EBC, narodowe banki centralne i ministerstwo finansów miały współpracować w celu zażegnania kryzysu. Ćwiczenia odbyły się w siedzibie ECB we Frankfurcie, po spotkaniu europejskich ministrów finansów i szefów banków centralnych w Wiedniu, na którym omawiano między innymi sprawy stabilności finansowej. Celem ćwiczeń było przetestowanie zdolności do wymiany informacji między instytucjami w sytuacji kryzysowej. Wyniki symulacji są analizowane i zostaną przedstawione radzie Ecofin w czerwcu br.

Tymczasem podatność europejskiego systemu finansowego na kryzys transgraniczny została przedstawiona w poufnym raporcie opracowanym dla rady Ecofin przez instytucje nadzorcze. Nadzór finansowy jest szczególnie zaniepokojony ryzykiem, jakie niesie ze sobą wzrost funduszy hedgingowych oraz pochodnych instrumentów kredytowych. Co prawda fundusze hedgingowe przyczyniają się do wzrostu efektywności rynkowej, ale również mogą być źródłem ryzyka systemowego. Rynek pochodnych instrumentów kredytowych wzrósł o 128% w 2005 r. i jego wielkość szacuje się na 12.430 mld euro. Raport identyfikował potencjalne zagrożenia załamaniem na rynku mieszkaniowym, pandemią ptasiej grypy, wysokimi cenami ropy naftowej, ale podkreślał, że sytuacja sektora bankowego jest stabilna. Jednocześnie raport wskazywał, że w większości krajów postęp w tworzeniu odpowiednich struktur i procedur zarządzania kryzysowego jest nieodpowiedni.

Unia Europejska odrzuciła pomysł utworzenia jednej ponadnarodowej instytucji nadzoru finansowego i zamiast tego postawiła na współpracę między narodowymi regulatorami. Już w zeszłym roku instytucje nadzorcze podpisały umowę o wymianie informacji w razie kryzysu, aby zapobiegać rozprzestrzenianiu się sytuacji kryzysowych.

(Financial Times, 10 kwietnia 2006 r.)

DRUGA FALA KONSOLIDACJI W SEKTORACH BANKOWYCH KRAJÓW AMERYKI ŁACIŃSKIEJ

Dobry wzrost gospodarczy oraz stabilność finansowa regionu Ameryki Łacińskiej tworzą dobre podstawy dla dalszej konsolidacji banków w tych krajach. Kraje te zadbały w ostatnim okresie o właściwą deregulację, lepsze prawo upadłościowe oraz silniejszy nadzór nad sektorem bankowym. Stabilność gospodarcza stwarzała właściwe warunki dla rozwoju banków. Przykładowo w Peru system składający się z 12 banków podwoił właśnie swoje zyski w stosunku do ubiegłego roku (do poziomu 430 mln USD). Fakt ten dobrze obrazuje potencjał ciągle tkwiący w tym regionie. Połowa populacji Ameryki Łacińskiej to ludzie biedni, wiele osób nie ma rachunku bankowego. Wiele mówi o przyszłym rozwoju regionu nadal niski udział kredytów w PKB – w Meksyku wynosi on 16%, zaś średnio w Europie Zachodniej 140%.

Udział kapitału zagranicznego w aktywach systemu bankowego wybranych państw (w %)

Kraj	1995	2005
Argentyna	20	60
Brazylia	8	32
Chile	25	65
Kolumbia	12	30
Meksyk	5	80
Peru	21	73
Wenezuela	4	54

Źródło: Euromoney, marzec 2006.

W Chile zaś jedynie 25% ogółu osób pracujących posiada w banku rachunek bieżący, a ogólna liczba osób korzystających z rachunków bankowych wzrosła do 5%.

Kraje Ameryki Łacińskiej ciągle posiadają dużą liczbę tradycyjnych rodzinnych banków. To one mogą być przejęte przez kapitał zagraniczny w pierwszym etapie. Jednym z ostatnio inwestujących banków był kanadyjski *Scotiabank* (nabył peruwiański *Banco Wiese Sudameris* od włoskiego *Banca Intesa*). Tym samym rozszerzył swój portfel, w którym są już banki z Meksyku, Dominikany i Salwadoru. Poza bankiem kanadyjskim w Ameryce Łacińskiej inwestują także: *BBVA*, *Santander*, *Citigroup*. Dziś jednak wydaje się, że nadszedł czas na drugą falę konsolidacji i przejęć. Kolejne banki o światowym zasięgu będą przejmować lokalne instytucje.

W Meksyku około 80% bankowego sektora kontrolowane jest przez zagraniczne instytucje. Największym bankiem lokalnym, który może stać się ofiarą przejęcia, jest *Banorte*, posiadający 10%-owy udział w rynku. Zainteresowanie tym bankiem wyrażają *Citigroup* oraz *Scotiabank*.

Znaczącej konsolidacji oczekuje się w Gwatemali. Kraj o populacji około 16 milionów i stosunkowej niewielkiej gospodarce (choć największej w Ameryce Środkowej) posiada 25 banków (największa liczba wśród krajów Ameryki Środkowej), podanych raczej powolnemu procesowi konsolidacji (właściciele żądali zbyt wysokiej ceny za te instytucje od potencjalnych nabywców). O wiele bardziej zaawansowane są procesy konsolidacji w Chile, gdzie 5 największych banków ma 74% udziału w kredytach.

Najbardziej atrakcyjnym rynkiem pozostaje Brazylia. Siedem spośród dziesięciu największych banków regionu pochodzi z tego kraju, a kontrolują one 30% aktywów regionu. Ekspansję na tym rynku zapowiada *Citigroup*. Opłaty bankowe 5 głównych banków Brazylii – *Itau*, *Itausa*, *Unibanco*, *Bradesco* i *Banco do Brasil* – mają wzrosnąć w tym roku o 17% (tak jak w 2005 r.), zaś kredyty o 20% – napędzane głównie pożyczkami konsumpcyjnymi. Tak dobra sytuacja nie zachęca do dalszych zmian organizacyjnych w sektorze. Mogłoby to znaczyć, że konsolidacja dobiegła tu końca. Oczekuje się zatem dalszego spokojnego wzrostu największych prywatnych banków Brazylii obok istniejących mniejszych banków państwowych. System jest już odpowiednio skoncentrowany, a dominują na nim silne lokalne banki. Czołowe 10 banków kontroluje 80% rynku kredytów i depozytów. Nie ma także planów prywatyzacji federalnych banków, takich jak: *Banco do Brasil* czy *Caixa Economica Federal*. Prywatyzacja możliwa jest dziś jedynie w przypadku państwowego *Banco do Estado de Santa Catarina*.

Więcej możliwości przejąć rysuje się w Argentynie. Kraj ten powoli odbudowuje się po kryzysie z 2001 roku. Po jego wybuchu wiele banków zagranicznych wycofało się z tego kraju. Sytuacja ta wymusiła w pewnym stopniu konsolidację w sektorze, która wobec normalizacji gospodarczej będzie kontynuowana.

(*Euromoney*, marzec 2006 r. oraz *The Banker*, marzec 2006 r.)

AUSTRIACKI BANK BAWAG URATOWANY DZIĘKI POMOCY PAŃSTWA

Austriacki bank *Bawag* (4. pod względem wielkości) został uratowany przed upadkiem dzięki gwarancjom państwowym, pomocy prywatnych banków austriackich oraz planowanej ugodzie z wierzycielami amerykańskiego brokera *Refco*. Szturm na kasy banku w krajach zamożnych jest rzadkim zjawiskiem, ale się zdarza. Wypłaty depozytów w tygodniu poprzedzającym udzielenie gwarancji państwowych sięgały 100 mln euro dziennie.

W celu podniesienia zaufania do banku austriacki kanclerz Wolfgang Schüssel oraz ministrowie z koalicji centroprawicowej ustawili się w kolejce, aby otworzyć rachunek w wiedeńskim oddziale banku *Bawag*. Kanclerz Schüssel powiedział, że państwo udzieli bankowi oraz jego właścicielowi – austriackiemu związkowi zawodowemu ÖGB – gwarancji w wysokości 900 mln euro, aby powstrzymać masowe wycofywanie depozytów. Inne banki austriackie zgodziły się zasilić *Bawag* sumą 450 mln euro na odzyskanie równowagi bilansowej.

Komisja Europejska, która posiada szerokie uprawnienia do badania i blokowania subsydiów udzielanych przez państwa członkowskie, wskazuje, że pomoc ta wymaga zatwierdzenia przez Brukselę. Europejski Komisarz ds. konkurencji chce wyjaśnić, czy nie jest to niedozwolona forma pomocy państwowej. Brukselski nadzorca ma prawo zablokować pomoc, jeśli łamie ona unijne zasady przyznawania pomocy państwowej lub może narzucić ograniczenia i warunki dla tego typu wsparcia. Zgodnie z zasadami UE Komisja Europejska musi być powiadomiona przed udzieleniem takiej pomocy, a w tym przypadku tak się nie stało.

Austriacki minister finansów bronił słuszności interwencji państwowej, argumentując, że sprawa *Bawag* była „pytaniem o stabilność finansową rynku” oraz podkreślił, że sektor prywatny również zaangażował się w pomoc. Gwarancje państwa są zwykle postrzegane jako forma pomocy państwowej i w przeszłości prowadziły do ostrych spięć między krajami członkowskimi a Brukselą. Niemcy po długiej bitwie z Komisją Europejską musiały wycofać gwarancje państwowe dla *Landesbanków*.

Straty *Bawag* zostały odkryte dopiero miesiąc temu, gdy kilka firm z Karaibów, które posiadały obligacje amerykańskiego brokera transakcji terminowych *Refco*, z którym *Bawag* był silnie powiązany, nie znalazło się na liście wierzycieli. Firmy te dotarły z roszczeniami do banku *Bawag*.

Austriacki Urząd ds. Rynku Finansowego dystansuje się od krytyki braku właściwego nadzoru, wskazując, że nieprawidłowe praktyki w banku miały miejsce przed powstaniem w 2002 r. niezależnego nadzoru finansowego. Urzędnicy instytucji nadzorczej stwierdzają, że jeśli firma przedkłada zbadane przez audytora sprawozdania, to trudno to kwestionować.

Minister finansów skrytykował lokalne ramię międzynarodowej firmy audytorskiej KPMG za rolę w aferze *Bawag*. Pod koniec 2000 r. KPMG zbadała wyniki

Bawag, a w marcu 2001 r. potwierdziła ministrowi finansów, że nie ma specjalnego ryzyka związanego z działalnością banku. KPMG twierdzi zaś, że działał w zgodzie ze standardami prawnymi i księgowymi.

(*Financial Times*, 1–2 kwietnia 2006 r., 3 maja 2006 r., 6–7 maja 2006 r. oraz *The Economist*, 6 maja 2006 r.)

SPORY WOKÓŁ NIEMIECKICH SPARKASSE

Zacięta walka toczy się w Berlinie o przyszłość niemieckiego systemu bankowego. Spór dotyczy własności banków oszczędnościowych *Sparkasse*. Po jednej stronie znaleźli się obrońcy publicznej własności banków oszczędnościowych i krajowy Związek Banków Oszczędnościowych popierani przez nadzorcę finansowego BaFin oraz federalnego ministra finansów. Po przeciwnej stronie stoją banki sektora prywatnego popierane przez ministra finansów landu Berlin, które postulują, aby właścicielami banków oszczędnościowych mogły być prywatne instytucje finansowe.

Sparkassen opanowały około połowy rynku depozytów w Niemczech. Wraz z 11 *Landesbanken* – bankami krajów związkowych, które zapewniają im usługi hurtowe, tworzą jeden z trzech filarów, na jakich zbudowany jest niemiecki system bankowy.

Do lipca ubiegłego roku banki publiczne miały gwarancje państwa, co umożliwiała im pozyskiwanie funduszy znacznie taniej niż ich konkurentom. Wiele z banków mających publicznych właścicieli nadal cieszy się nieformalnymi gwarancjami swoich właścicieli, np. miast. System oparty na trzech filarach uniemożliwiał konsolidację rozdrobnionego sektora oraz dławił konkurencję. Kilka *Landesbanków* i *Sparkassen* połączyło się, a nawet przejęło banki prywatne. Jednakże przejścia w odwrotnym kierunku są niemożliwe: banki oszczędnościowe są chronione przez lokalne

Udział w rynku poszczególnych grup instytucji

	Banki prywatne	Landesbanki	Banki oszczędnościowe	Banki spółdzielcze	Pozostałe
Aktywów	28,9%	19,8%	14,7%	11,8%	24,8%
Depozytów sektora prywatnego	16,7%	–	50,8%	29,6%	2,9%
Kredytów dla sektora prywatnego	22%	6,2%	35,6%	26,4%	9,8%

prawo. Berlin może się okazać pierwszym wyjątkiem. Gra toczy się o *Berliner Sparkasse* – bank, który opanował około 40% rynku detalicznego stolicy Niemiec. Pytanie, kto go kupi, ma dużo szersze znaczenie niż sama transakcja sprzedaży lokalnego banku. Chodzi o prawo do korzystania z marki i logo *Sparkasse*, które jest obecne na każdej ulicy handlowej w Niemczech. Związek Banków Oszczędnościowych uważa, że tylko banki mające publicznych właścicieli mogą działać pod marką *Sparkasse*. Związek argumentuje, że prywatni właściciele prowadzący działalność pod tą nazwą będą łamali federalne prawo bankowe, które zastrzega tę nazwę dla publicznych regionalnych instytucji finansowych, prowadzących działalność dla „dobra publicznego”.

Banki sektora prywatnego protestują przeciw takiemu stanowisku. Uznają takie ograniczenia za dyskryminacyjne, skoro prywatny nabywca *Berliner Sparkasse* nie może używać tej nazwy a publiczny może. Banki prywatne podnoszą również kwestię „dobra publicznego” – obecnie właścicielem *Berliner Sparkasse* jest *Landesbank Berlin*, a ten z kolei należy do *Bankgesellschaft Berlin*, którego akcje są notowane na giełdzie. Z tej struktury grupy wynika, że część zysków wypracowanych przez banki oszczędnościowe trafia do kieszeni akcjonariuszy, a nie służy „dobru wspólnemu”.

Transakcja sprzedaży *Berliner Sparkasse*, wycenionej na 400 mln euro, jest postrzegana jako próba generalna przed planowaną w przyszłym roku sprzedażą *Bankgesellschaft Berlin*. Zainteresowanie kupnem zgłosiły banki chcące rozwijać sieć detaliczną w Niemczech, takie jak *Deutsche Bank*, *Commerzbank*, *HVB*, *Citigroup*, francuski *Societe Generale*, *MSB* oraz *Berliner Volksbank*.

(*The Economist*, 6 maja 2006 r.)

ZMIANY POLITYKI NADZORCZEJ WOBEC BANKÓW W NIEMCZECH

Niemiecki nadzór finansowy – BaFin ugiął się pod presją polityczną i przeprowadzi takie zmiany metod nadzoru nad bankami, aby zmniejszyć obciążenia wielu małych banków ponoszone z tego tytułu. Nowe podejście nadzoru to uzależnienie kontroli i regulacji od ryzyka, jakie banki stwarzają dla systemu bankowego. BaFin ma koncentrować uwagę na większych i bardziej narażonych na ryzyko bankach, co jest zgodne z praktykami innych instytucji nadzorczych.

Trzy lata temu niemiecki sektor bankowy przeżywał kryzys. Obawiając się ryzyka systemowego, BaFin zwiększył nadzór, regularnie zasiadając w radach nadzorczych co najmniej 10 największych banków. *Commerzbank*, *WestLB* i *HVB* przynosi-

ły miliardy euro strat z tytułu złych długów. Obecnie wszystkie banki uznawane za ważne systemowo przynoszą zyski.

Wzmocniony nadzór ze strony BaFin był mocno krytykowany przez mniejsze banki za zbytne obciążanie ich inspekcjami. Związek Banków Oszczędnościowych lobbował za ograniczeniem uprawnień BaFinu. Zgodnie z nowymi regulacjami 180 banków z 2152 niemieckich banków (z czego większość to małe instytucje) odnotowało straty lub zalicza się do kategorii niskiej jakości. Nadzór będzie bardziej szczegółowy w 1/5 instytucji, podczas gdy w pozostałych zostanie złagodzony.

(*Financial Times*, 11 maja 2006 r.)

SEKTOR BANKOWY W CHORWACJI I NA LITWIE

Sektor bankowy w Chorwacji jest w bardzo dobrej sytuacji. Został odpowiednio zmodernizowany, osiąga dobre wyniki. Jest najlepiej przygotowany do wstąpienia do Unii Europejskiej spośród wszystkich sektorów chorwackiej gospodarki. Po kryzysie lat 90., w 2002 r. wprowadzono bardziej restrykcyjne prawo bankowe zharmonizowane z regulacjami unijnymi. Chorwacja wyróżnia się też nie tylko na tle krajów Europy Południowo-Wschodniej. Kredyty detaliczne stanowią tu ponad 30% PKB (dla porównania na Węgrzech 15%, w Czechach 10%, a średnio w strefie euro 50%). Chorwacja przoduje w ilości kart debetowych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oraz w kredytach hipotecznych: 10,3% PKB (na Węgrzech 9,4%, w Polsce 5%). Obecność zagranicznych inwestorów w dużym stopniu wpłynęła na modernizację sektora bankowego Chorwacji. 90% aktywów jest dziś w rękach zagranicznych firm, podczas gdy w 1997 roku było to 4%. W sektorze funkcjonują 34 banki, 4 instytucje oszczędnościowe i 6 przedstawicielstw pożyczkodawców zagranicznych. Sektor jest bardzo skonsolidowany: dwa największe banki: *Zagrebacka* i *Privredna Banka Zagreb* (ich właścicielem jest włoski *Banca Intesa*) mają 43% udziału w rynku. Wyzwaniem dla nadzoru bankowego stał się silny wzrost kredytów latach 2002–03. Bank centralny zastosował wówczas surowe miary – wprowadził górne ograniczenia dla banków indywidualnych oraz ściśle wymogi co do rezerw. Z powodu restrykcyjnej polityki banku centralnego oraz konkurencji pomiędzy pożyczkodawcami, banki odczuły spadek marży odsetkowej, za to podniosły znacznie przychody z tytułu opłat i prowizji.

Ciekawe jest także, jak szybko rozwinął się sektor bankowy na Litwie. Stało się to dzięki trzem czynnikom: w drugiej połowie lat 90. narodziła się w tym kraju profesjonalna bankowość: już przed wstąpieniem do Unii dzięki zagranicznym przeje-

ciom wprowadzono do sektora niezbędny kapitał i doświadczenie. Sektor bankowy z Bankiem Litwy na czele cieszy się ogromnym zaufaniem publicznym. Co więcej, świetne rezultaty przyniósł rozwój nowych technologii. Dziś Litwa jest w czołówce krajów pod względem korzystania z telefonii komórkowej. 80% płatności bankowych odbywa się za pomocą bankowości internetowej (w 2002 r. było to 20%). Do rozpowszechnienia internetu w całym kraju w dużym stopniu przyczynił się właśnie sektor bankowy. Bankowy Związek Litewski wraz z bankiem centralnym wykorzystywały banki do wprowadzania programu *Window to the World*. Dotychczas stworzono w całym kraju ponad 300 punktów publicznych z dostępem do internetu. W ten sposób także mieszkańcy obszarów wiejskich poznali i zaczęli stosować bankowość elektroniczną.

(*The Banker*, kwiecień 2006 r.)

RESTRYKCYJNE PODEJŚCIE JAPONSKIEGO NADZORU FINANSOWEGO

Japońska Agencja Nadzoru Finansowego (FSA) stała się bardzo skrupulatna w wykrywaniu łamania zasad regulacyjnych oraz surowsza w nakładaniu kar. Regularne inspekcje przeprowadzane są obecnie w 15 krajowych i zagranicznych bankach, m.in. w *Mitsubishi UFJ*, *Royal Bank of Scotland Tokyo* oraz największym pod względem aktywów banku na świecie – *HSBC*. Zwykle inspekcje przebiegają bez problemów, ale ostatnie działania nadzoru powodują pewną nerwowość w bankach. W kwietniu FSA nałożyła kary na *Sumitomo Mitsui Financial Group*, *Shinsei Trust Bank*, *Mizuho Bank*, *JPMorgan* i kilka mniejszych instytucji finansowych. Obawy środowiska bankowego budzi nie liczba banków, które FSA ukarała, ale surowość kar nakładanych przez agencję. Niektóre instytucje finansowe uważają wysokość kar jako nieproporcjonalną do wykroczeń, jakie popełniły. Bankowi SMFG za wykorzystywanie pozycji dominującej na rynku *swap* na stopę procentową nakazano zawieszenie tej działalności na 6 miesięcy. Jednemu z największych pożyczkodawców na rynku kredytów konsumpcyjnych, grupie *Aiful*, nakazano kilkudniowe zaprzestanie działalności w przyszłym miesiącu za zbyt agresywną politykę windykacyjną.

Zmiana podejścia japońskiego nadzorca wiąże się ze stabilizacją systemu finansowego. Wcześniej nadzór musiał myśleć o „przetrwaniu” sektora bankowego, teraz może powrócić do zwykłej działalności i będzie koncentrował się na wewnętrznych systemach kontroli banków. Regulator przesunął uwagę z kwestii równowagi bilansowej na bezpieczne zarządzanie bankiem. Skrupulatne podejście nadzoru będzie kontynuowane ze względu na postępującą deregulację rynku oraz wprowadzanie

w tym roku fiskalnym zasad wymogów kapitałowych NUK. Deregulacja sektora bankowego oznacza, że banki będą sprzedawały szeroki wachlarz produktów i dlatego konieczna jest lepsza ochrona inwestorów.

*(Financial Times, 3 maja 2006 r.
oraz The Economist, 29 kwietnia 2006 r.)*

KONSOLIDACJA SEKTORA BANKOWEGO TAJWANU

Program reformy finansowej wdrożono na Tajwanie dwa lata temu. Zakładał on przede wszystkim redukcję liczby banków (z obecnej 47) oraz popieranie procesów prywatyzacyjnych banków państwowych. Dotychczas czołowe 5 banków miało jedynie 38% udziału w rynku, a spośród 47 banków funkcjonujących w sektorze aż 26 to instytucje małe o udziale w rynku mniejszym niż 1%. Docelowo udział 5 największych banków ma sięgnąć 60%.

Rząd ogłosił w 2004 r. cztery cele polityki, w której realizacji będzie współdziałać nowo utworzona instytucja: Komisja Nadzoru Finansowego (poprzez usuwanie przeszkód dla transakcji połączeń i nabywania):

- 1) zmniejszenie liczby banków kontrolowanych przez państwo z 12 do 6 do końca 2005 r. (tym samym zmniejszenie udziału w rynku banków rządowych z 50 do 30%);
- 2) utworzenie 3 banków o przynajmniej 10% udziale w rynku do końca 2005 r. i jednego banku o udziale 20% w ciągu trzech lat;
- 3) zredukowanie liczby holdingów finansowych z 14 do 7 do końca 2006 r.;
- 4) wykreowanie jednej instytucji finansowej zarządzanej przez inwestora zagranicznego lub notowanej na giełdzie zamorskiej do końca 2006 r.

Aby Tajwan mógł stać się faktycznym regionalnym centrum finansowym, założono zachęcanie inwestorów zagranicznych, by przejmowali banki krajowe nawet w 100 procentach.

Konsolidacja w sektorze bankowym rozpoczęła się zatem już w 2002 r. Postęp zmian jest jednak mały, a banki państwowe ciągle kontrolują 50% rynku kredytów i blisko 70% depozytów. Dostrzec można natomiast pewną poprawę wskaźników dotyczących działalności bankowej. Wzrósł współczynnik adekwatności kapitałowej (z około 10% w ciągu ostatnich 5 lat do 10,7% w czerwcu 2005 r.), spadł wyraźnie udział kredytów w sytuacji nieregularnej (z najwyższego poziomu 11,8% w kwietniu 2002 r. do 2,2% w końcu 2005 r.), podniosła się dochodowość banków, a aktywa całego sektora

---

Bezpieczny Bank

---

wzrastają o około 5% rocznie. Pod względem wielkości aktywów bankowych Tajwan jest trzecim pod względem wielkości rynkiem w Azji (z wyłączeniem Japonii). Napływa także kapitał zagraniczny – przede wszystkim z USA, Japonii i Chin.

Od lutego 2002 r. dokonało się 10 przejęć, a dalsze 3 transakcje dobiegają końca. Jedne z najważniejszych transakcji dotyczą największego *Bank of Taiwan*. W przyszłym roku ma on zakończyć przejęcie relatywnie małego *Central Trust of China* z 22 oddziałami.

10 największych banków Tajwanu

Lp.	Bank	Kapitał 1-szej kategorii (w mln USD)	Aktywa ogółem (w mln USD)	Zysk przed opodatkowaniem (w mln USD)	Udział w rynku kredytów (w %)
1	<i>Bank of Taiwan</i>	5027	78 585	488	8,10
2	<i>Fubon Financial Holding</i>	5026	47 407	616	3,10
3	<i>Chinatrust Financial Holding</i>	2600	44 772	628	5,40
4	<i>Cathay United Bank</i>	2518	32 095	554	3,80
5	<i>Land Bank of Taiwan</i>	2485	55 851	124	8,10
6	<i>International Commercial Bank of China</i>	2278	36 204	372	4,00
7	<i>First Commercial Bank</i>	2037	45 813	376	5,20
8	<i>Hua Nan Commercial Bank</i>	2023	47 264	41	5,40
9	<i>Chang Hwa Commercial Bank</i>	2011	41 143	52	5,20
10	<i>Chiac Tung Bank</i>	1852	20 100	215	2,50

Do końca lipca 2007 r. bank ma przejąć dwie instytucje państwowe, powiększając swój udział w rynku kredytów do 9,3%, a w depozytach do 11,3%. Kolejnym celem może stać się piąty pod względem wielkości państwowy *Land Bank of Taiwan*. Tym samym *Bank of Taiwan* stałby się instytucją o 20% udziale w rynku, o wystarczającym kapitale, by znaleźć się w pierwszych 100 największych bankach świata. A taki cel chce zrealizować rząd Tajwanu. Budowa narodowego giganta dokona się zapewne wokół właśnie *Bank of Taiwan*, choć plany konsolidacyjne ma także drugi pod względem wielkości – *Fubon Financial Holding*. W 2002 r. nabył on *Taipei Bank*, a planuje przejęcie kolejnego: *Hsinchu International Bank*.

(*The Banker*, kwiecień 2006 r.)

CZY DUŻY BANK MOŻE BYĆ ZA DUŻY?

Banki na całym świecie wykazują tendencje do wzrostu. Odbywa się on zarówno poprzez wzrost organiczny, jak i poprzez procesy przejęć i fuzji (M&A). Aby zdobyć nowe rynki lub powiększyć w nich udziały, banki zmieniają swe kształty i strategie. W Chinach wymykają się stopniowo spod kontroli państwa, sprzedając udziały inwestorom zagranicznym. W Rosji instytucje finansowe rosną w ogromnym tempie, a sumy bilansowe banków powiększają się o 30-40% rocznie. W Japonii trzy nowe mega-instytucje przejęły 11 banków i obecnie trwa proces ich łączenia. W Europie Centralnej zagraniczni inwestorzy przejęli lub zbudowali od podstaw 80% działających dziś czołowych lokalnych banków. W Ameryce 10 największych banków komercyjnych kontroluje 49% aktywów całego sektora bankowego (10 lat temu było to 29%). Po okresie gwałtownego rozkwitu procesów M&A spowodowanego deregulacją prawa bankowego (m.in. zniesieniem pewnych ograniczeń działalności międzystanowej oraz barier między działalnością banków, firm ubezpieczeniowych oraz inwestycyjnych) proces konsolidacji w USA został obecnie nieco wyhamowany. Jak dotąd nie-finansowe instytucje, nie mogą być tu właścicielem banku, ale wkrótce i to może się zmienić – największa sieć sklepów w USA, *Wal-Mart*, stara się o ograniczoną licencję bankową.

Jak widać, powiększanie się instytucji jest tendencją światową. Czy istnieje jakaś granica tego wzrostu? Czy banki w przyszłości mogą być 2 albo nawet 10 razy większe niż dzisiejszy *Citibank*? I kto na tym zyskuje? Połowa ostatnich fuzji banków

Największe transakcje przejęć od 1995 r.

Cel przejęcia	Bank przejmujący	Rok	Wartość transakcji (mld USD)
<i>UFJ Holdings</i>	<i>Mitsubishi Tokyo Financial Group</i>	2005	59,1
<i>Bank One</i>	<i>JPMorgan Chase</i>	2004	56,9
<i>Fleet Boston Financial</i>	<i>Bank of America</i>	2003	47,7
<i>BankAmerica</i>	<i>NationsBank</i>	1998	43,1
<i>CitiCorp</i>	<i>Travelers Group</i>	1998	36,3
<i>MBNA</i>	<i>Bank of America</i>	2005	35,2
<i>NatWest</i>	<i>Royal Bank of Scotland</i>	1999	32,4
<i>Wells Fargo</i>	<i>Norwest</i>	1998	31,7
<i>JPMorgan</i>	<i>Chase Manhattan</i>	2000	29,5
<i>Sakura Bank</i>	<i>Sumitomo Bank</i>	2000	25,8

(według firmy konsultingowej *Bain&Co*) doprowadziła do spadku wartości dla akcjonariuszy. W Ameryce to banki średniej wielkości są najlepiej wyceniane na giełdzie (choć częściowo z powodu oczekiwań inwestorów, że zostaną przejęte przez duże banki).

Jednym z powszechnych argumentów przemawiających za procesami M&A są korzyści wynikające z ekonomii skali (*economies of scale*) w takich obszarach jak systemy tele-informatyczne, zaopatrzenie, badania i marketing. Jednakże istnieją liczne opracowania akademickie twierdzące, że korzyści z ekonomii skali mogą być często wyczerpane już w momencie osiągnięcia przez bank umiarkowanej wielkości. Analiza „Banki europejskie w latach 90.”, opublikowana przez Europejski Bank Inwestycyjny, podaje 600 mln euro (760 mln USD) jako wielkość graniczną aktywów banku. Bardziej aktualne badania sugerują dużo wyższy próg – nawet do 25 mld USD. Po przekroczeniu tej granicy mogą pojawić się problemy w agregowaniu, podsumowywaniu i kontrolowaniu wszystkiego co się dzieje w banku, powstaje pole do ponownego wzrostu kosztów oraz trudności z kontrolą wewnętrzną. Ten ostatni problem wystąpił w grupie bankowej *Citigroup*. W latach 2002–05 grupa borykała się z wypełnieniem przepisów regulacyjnych. Amerykański Bank Rezerwy Federalnej (*Federal Reserve*) nakazał wstrzymanie przez *Citigroup* przejęć dużych instytucji (nakaz odwołano w kwietniu 2005 r., kiedy oceniono, że bank wprowadził lepsze procedury kontrolne).

Drugim argumentem za fuzjami są korzyści z ekonomii zakresu (*economies of scope*), tj. powiązania różnych rodzajów działalności „pod jednym szyldem”. Może to przynosić korzyści w postaci lepszego wykorzystywania zasobów oraz kreować możliwość wzrostu przychodów. Umiejętności i informacje przydatne w jednej sferze biznesu są użyteczne również w drugiej. Ale czy to samo odnosi się do sytuacji, w której bank detaliczny jest połączony np. z bankiem korporacyjnym, bankiem inwestycyjnym czy firmą zarządzającą aktywami? Tendencja do tworzenia konglomeratów przemysłowych w innych gałęziach gospodarki nie utrzymała się długo.

Trzeci argument, nie wymieniany głośno, ale rozpoznawany jako istotny czynnik, to ambicje zarządzających. Prezesi zarządów chcą osiągać wynagrodzenie za zarządzanie większą firmą albo boją się, że ich własna zostanie przejęta, zanim oni to zrobią. Akcjonariuszy łatwo przekonać do transakcji przejęcia, bo taki proces początkowo na ogół dobrze rokuje. Kupujący odnotowuje nowe przychody i tnie dublujące się koszty, a dopiero w długim okresie można stwierdzić, czy połączenie było korzystne czy też nie. Bardzo duże banki, które powstały w USA w ciągu ostatnich 10 lat, nie radzą sobie nadzwyczaj rewelacyjnie.

Wielkość banku przynosi jeszcze jedną korzyść – megabanki mogą sobie pozwolić na podejmowanie ryzykownych kroków na nowych, wschodzących rynkach (np. wejście na rynek chiński) bez narażania na ryzyko całego banku. Inna kwestia to możliwość wywierania wpływu na reguły regulacyjne – im większy bank, tym większe oddziaływanie (m.in. w ramach doktryny „zbyt duży, aby upaść”: *too big to fail*).

Miscellanea

10 największych banków na świecie pod względem aktywów* (w mld USD)

	2004		1995		1985
<i>UBS</i>	1533	<i>Deutsche Bank</i>	503	<i>Citicorp</i>	167
<i>Citigroup</i>	1484	<i>Sanwa Bank</i>	501	<i>Dai-Ichi Kangyo Bank</i>	158
<i>Mizuho Financial Group</i>	1296	<i>Sumitomo Bank</i>	500	<i>Fuji Bank</i>	142
<i>HSBC Holdings</i>	1277	<i>Dai-Ichi Kangyo Bank</i>	499	<i>Sumitomo Bank</i>	135
<i>Credit Agricole</i>	1243	<i>Fuji Bank</i>	487	<i>Mitsubishi Bank</i>	133
<i>BNP Paribas</i>	1234	<i>Sakura Bank</i>	478	<i>Banque Nationale de Paris</i>	123
<i>JPMorgan Chase</i>	1157	<i>Mitsubishi Bank</i>	475	<i>Sanwa Bank</i>	123
<i>Deutsche Bank</i>	1144	<i>Norinchukin Bank</i>	430	<i>Credit Agricole</i>	123
<i>Royal Bank of Scotland</i>	1119	<i>Credit Agricole</i>	386	<i>BankAmerica</i>	115
<i>Bank of America</i>	1110	<i>Industrial & Commercial Bank of China</i>	374	<i>Credit Lyonnais</i>	111

* W październiku 2005 w wyniku fuzji powstał największy pod względem aktywów bank *Mitsubishi-UFJ Financial Group* z aktywami rzędu 1,71 bln USD.

Czy istnieją jakieś naturalne limity wielkości banków? Najprostsza odpowiedź jest taka – żaden bank nie jest za duży, o ile istnieje wystarczająco konkurencyjny rynek, aby to udźwignąć. Jeśli banki mają rację w sprawie ekonomii skali, jeśli systemy zarządzania i informatyczne podążają za wzrostem banku, to dlaczego banki nie miałyby się konsolidować? Problemem jest świadomość, że zdarzają się upadki banków. Im większy bank, tym mniej wiarygodne są zapewnienia rządu, że nie będzie interweniował w razie jego kłopotów, tym trudniej jest zarządzać tą upadłością oraz tym większe są koszty dla podatnika. Nawet w sytuacji normalnej banki stają się „za duże” dla regulatorów. Dlatego, nawet jeżeli korzyści z ekonomii skali byłyby nieograniczone, większy bank nie zawsze oznacza lepszy.

(The Economist, 20 maja 2006 r. „Przegląd bankowości międzynarodowej”)

KONSOLIDACJA WŁOSKIEGO SEKTORA BANKOWEGO CORAZ BARDZIEJ PRAWDOPODOBNA

Zmiana na stanowisku prezesa Banku Centralnego Włoch radykalnie odmieniła nastawienie władz do możliwej większej otwartości sektora na kapitał zagraniczny oraz wzmożenia procesów konsolidacyjnych. Nowy Prezes Mario Draghi zapowiedział zniesienie wymogu uzyskiwania przez instytucje finansowe zgody banku centralnego na połączenia z inną. Poprzedni prezes Antonio Fazio zdecydowanie opowiadał się i działał przeciwko większej obecności kapitału zagranicznego w sektorze włoskim. Z drugiej strony zaś blokował wiele z planowanych połączeń wewnątrz sektora. Początkowo, w latach 1998-99, zezwolił na utworzenie *UniCredito* (z połączenia siedmiu banków) oraz *Banca Intesa* (z połączenia trzech banków). Następnie jednak blokował kolejne transakcje, między innymi nie wyraził zgody na zakup *Banca di Roma* przez *SanPaolo IMI* w 1999 r. oraz na połączenie *Intesa* i *UniCredito* w 2000 r.

Zmiany te mają ogromne znaczenie dla banków włoskich i zapowiadają więcej inicjatyw konsolidacyjnych. Rozpoczęły się one już w zeszłym roku, kiedy to największy bank Włoch – *UniCredito* nabył niemiecki *HVB*, holenderski *ABN Amro* kupił włoski *Banca Antonveneta*, a francuski *BNP Paribas* przejął *Nazionale del Lavoro*. Ma to znaczenie szczególne wobec faktu, że w ciągu ostatnich 10 lat główne grupy bankowe z Europy stały się bardzo dochodowe. W związku z tym mają dziś odpowiednie środki do dalszej ekspansji. Wyżej wymienione transakcje świadczą także o tym, że włoski sektor bankowy nie jest bardziej zamknięty od innych. Dzisiejsze spekulacje co do dalszych możliwych połączeń dotyczą wszystkich większych banków Włoch, w tym *Banca Intesa*, *Capitalia Gruppo Bancario*, *Banca Monte dei Paschi di Siena* i *SanPaolo IMI*.

Kontynuacja procesów konsolidacyjnych we włoskim sektorze bankowym jest oczekiwana także z powodu relatywnie dużej jego fragmentaryzacji. Liczba banków

5 największych banków Włoch (dane na koniec 2005 r. w mld EUR)

Bank	Aktywa	Kapitał	Zysk przed opodatkowaniem	Wartość rynkowa
<i>UniCredito</i>	787,0	28,8	4,1	61,1
<i>Banca Intesa</i>	273,5	15,1	4,2	31,1
<i>SanPaolo IMI</i>	263,3	10,9	3,0	21,4
<i>Banca Monte dei Paschi di Siena</i>	153,7	6,0	1,1	10,8
<i>Capitalia Gruppo Bancario</i>	134,1	5,6	1,5	15,9

w ciągu ostatnich 5 lat spadała z 965 do 788, ale 5 największych kontroluje jedynie 45% rynku kredytów (we Francji czy w Wielkiej Brytanii jest to 75%).

(*Financial Times*, 1 i 13 czerwca 2006 r.)

BANKOWOŚĆ W RUMUNII

Walka o wykupienie udziałów w rumuńskim sektorze bankowym prawie dobiega końca. Austriacki *Erste Bank*, który zajmuje czołową pozycję na rynkach w Europie Centralnej i Południowo-Wschodniej, okazał się w grudniu 2005 wielkim wygranym, przejmując 62% *Banca Comerciala Romana* (BCR), największy bank rumuński, za sumę 3,75 mld euro (co stanowiło prawie sześciokrotność wartości księgowej banku). Bank ten miał zostać sprywatyzowany w 2002 r., ale wówczas rządowi nie udało się sfinalizować transakcji. Dziś BCR posiada blisko 3 mln klientów i 30% depozytów sektora. Jest największym kredytodawcą w sektorze. Był to także ostatni państwowy, duży bank w Europie Środkowo-Wschodniej, który nie został jeszcze kupiony. Być może właśnie dlatego został sprzedany za najwyższą cenę spośród podobnych banków regionu.

Oczekuje się, że w najbliższych miesiącach rząd sprzeda ostatni duży bank państwowy Rumunii – *Casa de Economii si Consemnatiuni* (CEC). CEC jest atrakcyjny z uwagi na rozbudowaną sieć 1400 oddziałów w całym kraju, także w mniejszych miejscowościach. Jest także czwartym kredytodawcą w sektorze pod względem udziału w rynku (5%). Po tej transakcji 95% rumuńskich aktywów bankowych będzie w prywatnych, niemal wyłącznie zagranicznych rękach.

Po przejęciu CEC wyczerpią się możliwości łatwego wejścia na rynek rumuński. Wzmoczeniu ulegnie raczej proces konsolidacji już istniejących instytucji. Obecnie pięć największych banków kontroluje 60% aktywów sektora bankowego, a dziesięć największych ponad 80%.

Sektor bankowy Rumunii wkroczył w okres szybkiej ekspansji podbudowywany przez ogólny wzrost gospodarczy i rosnący popyt społeczeństwa na bardziej wyrafinowane usługi bankowe. Gospodarka rozwijała się w dobrym tempie (4% w ub.r.), inwestycje zagraniczne osiągnęły w 2005 r. rekordowy poziom 5 mld euro. Prognozy przewidują dalszy wzrost gospodarczy wspierany przez perspektywę wejścia Rumunii do UE w 2007 r.

Aktywa bankowe wynoszą 44–46 % PKB. Jest to mniej niż 1/5 średniego poziomu w krajach Europy Zachodniej. Wysokość kredytów detalicznych, pomimo prawie 100% wzrostu w 2005 r., to mniej niż 10% PKB (dla porównania 70% we Francji, 100% w Niemczech). Kredyty ogółem stanowią 21,6% PKB (w Polsce 32%, Czechach 40%,

---

Bezpieczny Bank

---

10 największych banków Rumunii – stan na koniec 2004 r. (uporządkowane według wielkości kapitałów własnych)

Bank	Kapitał/ aktywa (w %)	Zysk/kapitał (w %)	Liczba zatrudnio- nych	Liczba oddziałów
<i>Banca Com Romana</i>	14,17	24,14	13 573	323
<i>BRD-Groupe Soc Gen</i>	7,86	53,32	4 438	212
<i>Raiffeisen Bank</i>	8,96	14,75	4 650	204
<i>Romanian Savings Bank</i>	10,15	7,38	9 209	bd
<i>Banc Post</i>	10,53	23,22	3 402	152
<i>Banca Com Ion Tiriac</i>	14,23	18,51	1 105	59
<i>Alpha Bank Romania</i>	9,98	29,46	650	19
<i>Banca Transilvania</i>	8,97	32,80	2 035	115
<i>Citibank Romania</i>	10,55	23,86	bd	5
<i>Romexterra</i>	21,22	10,65	672	32

Źródło: The Banker, maj 2006 r., s. 94.

Słowenii 54%, Chorwacji 66%). Jedynie 35% populacji ma rachunek bankowy. Tempo wzrostu sektora jest przy tym zawrotne. Aktywa sektora bankowego wzrosły w Rumunii o 43% w 2005 r., podczas gdy w Europie Zachodniej – 13,6%. Wzrost oznacza ogromne możliwości rozwoju, ale również ryzyko bardzo szybkiej utraty pozycji rynkowej w razie potknięcia. Banki są pod presją wprowadzania nowych produktów i usług bankowych. Zamiast starych kart debetowych przechodzi się do kart kredytowych, bankowości internetowej i komórkowej oraz bankowości prywatnej dla klientów z najwyższej półki.

(*Financial Times*, 25 maja 2006 r., *Euromoney*, maj 2006 r.
oraz *The Banker*, maj 2006 r.)

PERSPEKTYWY ROZWOJU SEKTORA BANKOWEGO W GRECJI

Sektor bankowy Grecji jest stabilny, a banki krajowe coraz chętniej inwestują za granicą. Udział kredytów ogółem w PKB wynosi w tym kraju 83%. W strefie euro – 117%. Akcja kredytowa zwiększa się przy tym systematycznie, choć w ostatnim okresie można zauważyć spadek w pewnych obszarach, np. pożyczek hipotecznych i kredytów konsumpcyjnych. Spread jest w bankach wyższy niż w innych krajach Europy Zachodniej, po części za sprawą wyższych kosztów operacyjnych. Gotówka wydaje się nie tracić na popularności, a użycie bankowości elektronicznej jest niższe niż w innych krajach strefy euro. W przyszłości dochody odsetkowe banków będą z pewnością malały za sprawą większej konkurencji w sektorze bankowości detalicznej. Do gry włączyły się bowiem *Agricultural Bank of Greece* i *Postal Savings Bank* o dużej sieci placówek, zrestrukturyzowane i częściowo sprywatyzowane. Oba banki mają nadzieję na szybki wzrost ich udziałów w kredytach hipotecznych i konsumpcyjnych.

Największe banki Grecji wykazują duże zainteresowanie ekspansją poza granice swojego kraju. Szczególnie zainteresowanie dotyczy Turcji, Rumunii, Bułgarii, a ostatnio także Ukrainy i Egiptu. Największa krajowa grupa finansowa *National Bank of Greece* przejęła ostatnio ósmy pod względem wielkości bank turecki *Finansbank* i zamierza kontynuować ekspansję w Europie Południowo-Wschodniej. Obecnie grupa ta posiada 250 placówek w tym regionie i 8% udział w kredytach dla gospodarstw domowych. Jej regionalne spółki zależne wypracowały w 2005 r. około 12% zysku całej grupy. Rynkiem tureckim zainteresowany jest także grecki *EFG Eurobank*, ale inwestuje tam na mniejszą skalę. Nabywa małe spółki, stawiając na wzrost organiczny. Jednocześnie rozwija działalność w innej części Europy – ostatnio utworzył spółkę zależną w Polsce.

Kolejne znaczące banki: *Alpha Bank* i *Piraeus Bank*, także o silnej obecności w regionie południowo-wschodnim, inwestycje w Turcji odłożyły na średni okres. *Alpha Bank* skupiła się na rynku Rumunii i Bułgarii. *Piraeus Bank* natomiast jako pierwszy bank grecki zainwestował w Egipcie.

Granice ekspansji w Europie Południowo-Wschodniej stają się jednak coraz bardziej widoczne. Okazji na przejęcia prywatyzowanych banków nie zostało już wiele. Banki Grecji starają się wykorzystać ostatnie szanse. *National Bank of Greece* chciałby przejąć rumuński oszczędnościowy bank spółdzielczy CEC oraz serbski *Vojvodjanska Banka*. Planuje także przystąpić do przetargu na egipski *Bank of Alexandria* oraz prywatyzowane banki Ukrainy. Generalnie banki greckie planują do 2009 r. osiągnąć 30% dochodów i 20% zysków ze swoich zagranicznych spółek zależnych.

(*Financial Times*, 20 czerwca 2006 r.)

INWESTYCJE W MEKSYKU PRZYNOŚĄ REZULTATY

Po kryzysie lat 1994–95, kiedy to stracono około połowy aktywów bankowych, rząd Meksyku zdecydował o prywatyzacji i sprzedaży wielu banków krajowych. Była to najłatwiejsza droga do odbudowy systemu. Dziś dokapitalizowane banki o znacznym udziale kapitału zagranicznego wzmacniają swoją pozycję w sektorze. Proces ten jest jednak powolny. System bankowy nadal cieszy się małym zaufaniem społeczeństwa. Bank Światowy ocenia, że poziom rozwoju bankowości w Meksyku jest relatywnie słaby jak na potrzeby jego gospodarki. Choć obserwować można coraz większą rolę banków mierzoną chociażby udziałem kredytów ogółem dla sektora prywatnego w PKB, to nadal wskaźnik ten pozostaje poniżej poziomu sprzed kryzysu i poniżej poziomu dla innych krajów. Kredyty konsumpcyjne stanowią tu 1,9% PKB (dla porównania w USA 17,7%, w Brazylii 5,23%).

Banki, które zainwestowały w meksykański sektor, mogą być zadowolone. Niski poziom ubankowienia społeczeństwa oraz słaba pozycja banków jako pośredników finansowych w gospodarce daje pole dla dalszej ekspansji. Stabilność gospodarki i stosunkowo młoda populacja dają dobre perspektywy długofalowego rozwoju.

Dziś w rękach zagranicznych pozostaje ponad 80% aktywów bankowych. W Meksyku zainwestowały następujące instytucje:

- ❖ HSBC nabył bank *Bitel*,
- ❖ *Citigroup* nabył *Banamex*,
- ❖ BBVA nabył *Bancomer*,
- ❖ *Banco Santander Central* połączył dwa banki meksykańskie, tworząc *Santander*,
- ❖ *Scotiabank* nabył *Inverlat*.

W ciągu tylko ostatniego roku HSBC zdobył 600 000 nowych klientów. Dla tej grupy bankowej Meksyk jest czwartym krajem pod względem dochodowości – daje 30% zysków z grupy rynków wschodzących.

Dla BBVA natomiast zaangażowanie w Meksyku stanowi 75% aktywów w Ameryce Łacińskiej. W ciągu ostatniego roku przybyło mu w Meksyku około 1 miliona klientów.

(*Financial Times*, 21 czerwca 2006 r.)

Opracowały: Joanna Majewska, Beata Zdanowicz

BANKOWY FUNDUSZ GWARANCYJNY

ogłasza

K O N K U R S

**na najlepszą pracę magisterską i doktorską
z zakresu systemów gwarantowania depozytów,
problematyki działalności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego
oraz bezpieczeństwa finansowego banków**

- ❖ Do Konkursu mogą być zgłaszane prace napisane w języku polskim, poświęcone tematyce systemów gwarantowania depozytów, działalności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz bezpieczeństwa finansowego banków, obronione w latach 2005–2006.
- ❖ Mile widziane prace oparte na badaniach ankietowych dotyczących znajomości systemu gwarantowania depozytów w Polsce, w szczególności wysokości i zakresu gwarancji oraz zasad działania Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.
- ❖ Prace na Konkurs mogą być zgłaszane przez władze uczelni (wydziału, instytutu), w których te prace były wykonane, jak również przez samych autorów po uzyskaniu rekomendacji promotora, a w przypadku prac doktorskich również recenzentów.
- ❖ Szczegółowe warunki zgłaszania prac do Konkursu określa Regulamin.
- ❖ Wniosek o zgłoszenie pracy do Konkursu powinien zawierać:
  - Imię i nazwisko autora pracy, adres do korespondencji, tel. kontaktowy,
  - Dane promotora pracy (adres służbowy),
  - Kopię dokumentu potwierdzającego nadanie, w oparciu o tę pracę, tytułu magistra lub doktora,
  - Opinię o pracy podpisaną przez przedstawicieli władz uczelni (wydziału, instytutu) lub promotora, recenzentów.
- ❖ Wniosek wraz z trzema egzemplarzami pracy należy przesłać **do dnia 15 lutego 2007 r. na adres:**

Bankowy Fundusz Gwarancyjny
ul. ks. Ignacego Jana Skorupki 4
00-546 Warszawa
(z dopiskiem „Konkurs”)

Bezpieczny Bank

- ❖ Prace przesłane na Konkurs nie będą zwracane.
- ❖ W Konkursie nie mogą uczestniczyć pracownicy Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

❖ **Nagroda w Konkursie jest:**

- w kategorii **prac magisterskich – kwota 5 000 zł,**
- w kategorii **prac doktorskich – kwota 10 000 zł.**

Jury przysługuje prawo przyznania nagrody dodatkowej.

- ❖ Bankowy Fundusz Gwarancyjny zastrzega sobie prawo do publikowania w czasopiśmie „Bezpieczny Bank” w części lub w całości nagrodzonych prac.

Sekretariat Jury Konkursu:

tel. (0-22) 583 08 03, 583 08 07

fax. (0-22) 583 08 08

www.bfg.pl

e-mail: konkurs@bfg.pl

REGULAMIN

Konkursu na najlepszą pracę magisterską i doktorską z zakresu systemów gwarantowania depozytów, problematyki działalności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz bezpieczeństwa finansowego banków

§ 1.

1. Konkurs przeprowadza się w dwóch kategoriach prac:
  - a) magisterskich,
  - b) doktorskich.
2. Nagrodą w konkursie dla najlepszej pracy:
  - a) magisterskiej – jest kwota 5.000 zł,
  - b) doktorskiej – jest kwota 10.000 zł.
3. Bankowy Fundusz Gwarancyjny zastrzega sobie prawo do publikowania w części lub w całości nagrodzonych prac w czasopiśmie „Bezpieczny Bank”.
4. Ogłoszenie wyników konkursu oraz wręczenie nagród następuje na Walnym Zgromadzeniu Związku Banków Polskich, z zastrzeżeniem ust. 4a.
- 4a. W wyjątkowych przypadkach, w szczególności uzasadnionych terminem Walnego Zgromadzenia Związku Banków Polskich, ogłoszenie wyników konkursu oraz wręczenie nagród może nastąpić na posiedzeniu Rady Bankowego Funduszu Gwarancyjnego lub podczas seminarium organizowanego przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny.
5. Konkurs jest ogłaszany w drodze zaproszeń kierowanych do wyższych uczelni działających w Polsce.

§ 2.

Prace zgłoszone do Konkursu będą oceniane przez Jury powołane przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny.

§ 3.

1. Do Konkursu mogą być zgłoszone prace magisterskie i doktorskie z zakresu tematyki systemów gwarantowania depozytów, działalności Bankowego Funduszu Gwarancyjnego oraz problematyki bezpieczeństwa finansowego banków.

Bezpieczny Bank

---

2. Prawo do zgłaszania prac magisterskich mają władze uczelni (stosowni dziekani wydziałów, kierownicy katedr) mające prawo do nadawania tytułu magistra.
3. Wnioski w sprawie nagrody za pracę doktorską mogą nadsyłać dziekani, dyrektorzy lub równorzędni kierownicy tych placówek badawczych, których rady naukowe mają prawo nadawania stopnia doktora nauk ekonomicznych lub doktora nauk prawnych.
4. Wnioski mogą składać również sami autorzy prac po uzyskaniu rekomendacji promotora, a w przypadku prac doktorskich również recenzentów.
5. O dopuszczeniu pracy do Konkursu decyduje Jury na wniosek Przewodniczącego Jury.
6. W Konkursie nie mogą uczestniczyć pracownicy Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

§ 4.

1. Prace, w trzech egzemplarzach, należy składać do Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w Warszawie, ul. ks. Ignacego Jana Skorupki 4, w terminie ustalonym przez Bankowy Fundusz Gwarancyjny.
2. Wniosek o zgłoszeniu pracy do Konkursu, o którym mowa w § 3 ust. 2–4, powinien zawierać:
  - imię i nazwisko autora pracy oraz adres dla korespondencji, telefon;
  - kopię dokumentu potwierdzającego nadanie, w oparciu o tę pracę, tytułu magistra lub stopnia doktora nauk ekonomicznych lub doktora nauk prawnych;
  - opinię o pracy podpisaną przez promotora, recenzentów.
3. Prace nadesłane na Konkurs nie będą zwracane.

§ 5.

1. Jury przyznaje jedną nagrodę w każdej z dwóch kategorii, o których mowa w § 1 ust. 1. Jury może przyznać dodatkowe nagrody.
2. Jury może nie przyznać nagrody, w przypadku gdy uzna, że przedstawione prace nie spełniają oczekiwań organizatora Konkursu.
3. Decyzja Jury jest ostateczna. Od decyzji tej nie przysługuje odwołanie.

BEZPIECZNY BANK

SAFE BANKING
Magazine on the issues of deposit
protection and the financial
security of banks

Edited by:

prof. dr hab. Władysław Baka
– chief editor,
Kazimierz Beca,
dr Marek Grzybowski,
dr hab. Małgorzata Iwanicz-
-Drozdowska, prof. SGH,
Ewa Kawecka-Włodarczak,
prof. dr hab. Stanisław Owsiak,
Krzysztof Pietraszkiewicz,
prof. dr hab. Marek Safjan,
dr hab. Jan Szambelańczyk,
prof. University of Economics
in Poznan,
Ewa Śleszyńska-Charewicz

Secretariat:

Beata Zdanowicz

The published articles present their
author's opinions. These opinions
are not the official attitude
of the Bank Guarantee Fund.

ISSN 1429-2939

Publisher:

Bank Guarantee Fund
00-546 Warszawa
Ks. Ignacego Jana Skorupki Street 4
tel. 583-08-01, 583-08-05,
583-08-06
fax 583-08-08
e-mail: rada@bfg.pl
www.bfg.pl

Cooperation:

Stardruk
Wydawnictwo
00-660 Warszawa
ul. Lwowska 11/29

CONTENTS

2 (31) 2006

A. Problems and opinions

1. Theoretical assumptions and international experience
in the evaluation and prediction of banks failures' threat
– *Stanisław Kasiewicz, Waldemar Rogowski* – p. 3
2. Directions of Bank Guarantee Fund's researches
in the identifying and prediction of bank financial situation's
threats – *Marek Pyła* – p. 37
3. Bank Guarantee Fund's methodology in the evaluation of
banks financial situations' threats – *Iwona Sowińska* – p. 43
4. Prediction in Bank Guarantee Fund' s analytical researches
– *Tomasz Bugajny* – p. 64
5. Practical aspects of banks monitoring system's functioning
in Bank Guarantee Fund – *Wojciech Konat* – p. 76
6. System of banking threats' evaluation, prediction
and monitoring of the banks financial situation (discussion
details) – p. 88

B. Consultations for banks

Internal data of operational losses in the advanced methods of
operating risk measurement – *Grażyna Bancarewicz* – p. 95

C. Learning from foreign experience

Banking sector and deposit guarantee system in Ukraine
– *Yuriy Veremiyenko* – p. 107

D. Chronicle

Basic macroeconomic indicators and legal and organisational
changes in the banking sector in the 1st half-year of 2006
– *Halina Polijaniuk* – p. 127

E. Miscellanea

1. Foreign press review (March–June 2006) – p. 139
2. The Competition for the best master's degree thesis and the
best doctoral thesis – p. 165

All articles published in sections A–C of this issue had been reviewed